

Пропаматна книга

Із святочного обходу

Українського
Католицького Каледжа.

дня 24-го листопада, 1940
у Філадельфії, ПА.

ЦІНА \$1.00

З ДРУКАРНІ АМЕРИКИ
617 NORTH FRANKLIN STREET, PHILADELPHIA, PA.

СВІТЛЯ
ІНДІА

~ ЗМІСТ КНИГИ ~

	Сторона
Подобизна Його Святості Папи Пія XII	5
Подобизна Преосвященого Кир Константина	6
Слово від Преосвященого Кир Константина	7
Подобизна Преосвященого Кир Івана	8
Слово Преосвященого Кир Івана	9
Подобизна Впр. о. Канцлера Ф. Тарнавського	10

ЧАСТЬ I

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Вступ о. Филимона Тарнавського	11
Свято Українського Каледжа (звіт)	14
Слово Преосвященого Кир Константина (на святі)	18
<i>Our Youth on Ukrainian College</i>	
By Dietric Slobogin	20
By Eva Pidubcheshen	21

ЧАСТЬ II

ПОЧАТКИ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕМИНАРЯ У ЗЛУЧЕНИХ

ДЕРЖАВАХ—о. Ректор Павло Процько	23
Ukrainian High School and College—By Prof. Michael J. Nagurney	26
Українська Бібліотека та Музей в Стемфорді—подає: Я. Чубата	29
Перший Український Католицький Дієцезальний Каледж в Злучених Державах—о. Стефан Побуцький	31

ЧАСТЬ III

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В АМЕРИЦІ

I. Українська Школа в Злучених Державах	
Наша Школа в Америці в початках—Теодозій Каськів	35
Замітний Шкільний Експеримент—Очевидець	39
Українські Початкові Школи в Злучених Державах	41
Українські Школи в Злучених Державах, ведені Сестрами-Монахинями	47
Дівоча Академія СС. Василянок	54
II. Українські Рідні Школи в Канаді—Д-р Теодор Дацків (Вінніпег)	55
III. Українські Школи в Південній Америці	58
Рідна Школа в Бразилії, Рідна Школа в Аргентині.	
Впр. о. Омелян Ананевич	

ЧАСТЬ IV

Страница

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНИХ ЗМАГАНЬ І ОСЯГІВ ВІД ПОЧАТКУ ДО СЕГОДНЯ

Нарід—Прометей.—Лонгин Цегелський	61
Українська Школа і Наука в нашій тисячлітній Історії—проф. Микола Чубатий	65
Шкільництво Гетьманщини, Запорожжя та Слобожанщини	81
Лонгин Цегелський	
Шкільна Справа на Україні XIX і ХХ віку	88
Шкільництво на Кубані	95
Українські Школи на Сибірі і Зеленім Клині	95
Українські Школи в Манджурії	97
Українське Шкільництво в Австро-Угорщині	98
З Темної Доби Галичини—спомини о. Филимона Тарнавського	103
“Рідна Школа” у Галичині	106
Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові	110
Українська Колегія в Римі—Преосв. Іван Бучко	113
Українське Шкільництво на Буковині	116
Шкільна Справа серед Українців Бесарабії і Добруджі	120
Українське Шкільництво на Закарпатті—Г. Н.	123
Шкільна Справа серед Українців в Югославії	126
Український Тайний Університет у Львові—Проф. М. Чубатий	128
Греко-католицька Богословська Академія у Львові—М. Ч.....	131
Українське Шкільництво Політичної Еміграції в Європі—подає: Н. Г.	132
Український Вільний Університет у Празі	133
Український Соціологічний Інститут у Відні	134
Український Соціологічний Інститут у Празі	135
Українська Господарська Академія в Подєбрадах	137
Український Педагогічний Інститут у Празі	138
Укр. Гімназії в Ченстохові і Каліші. Укр. Реальна Гімназія в Чехах	139
Українські Матуральні Курси в Чехословаччині	140
Українські Фахові Курси в Чехословаччині	141
Українська Студія Пластичного Мистецтва в Празі	141
Значення Українських Шкіл на Еміграції—(Г. Н.)	142
Сучасне Українське Шкільництво на Засянню і Забужу	143
Українські Шкілки у Франції	144
ПІСЛЯСЛОВО ВІД РЕДАКТОРА	146

ЧАСТЬ V

ВИКАЗ ЖЕРТВ НА УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ зложених з нагоди свята з 24 падолиста, 1940 р.	147
ПРИВІТИ І ОГОЛОШЕННЯ	152

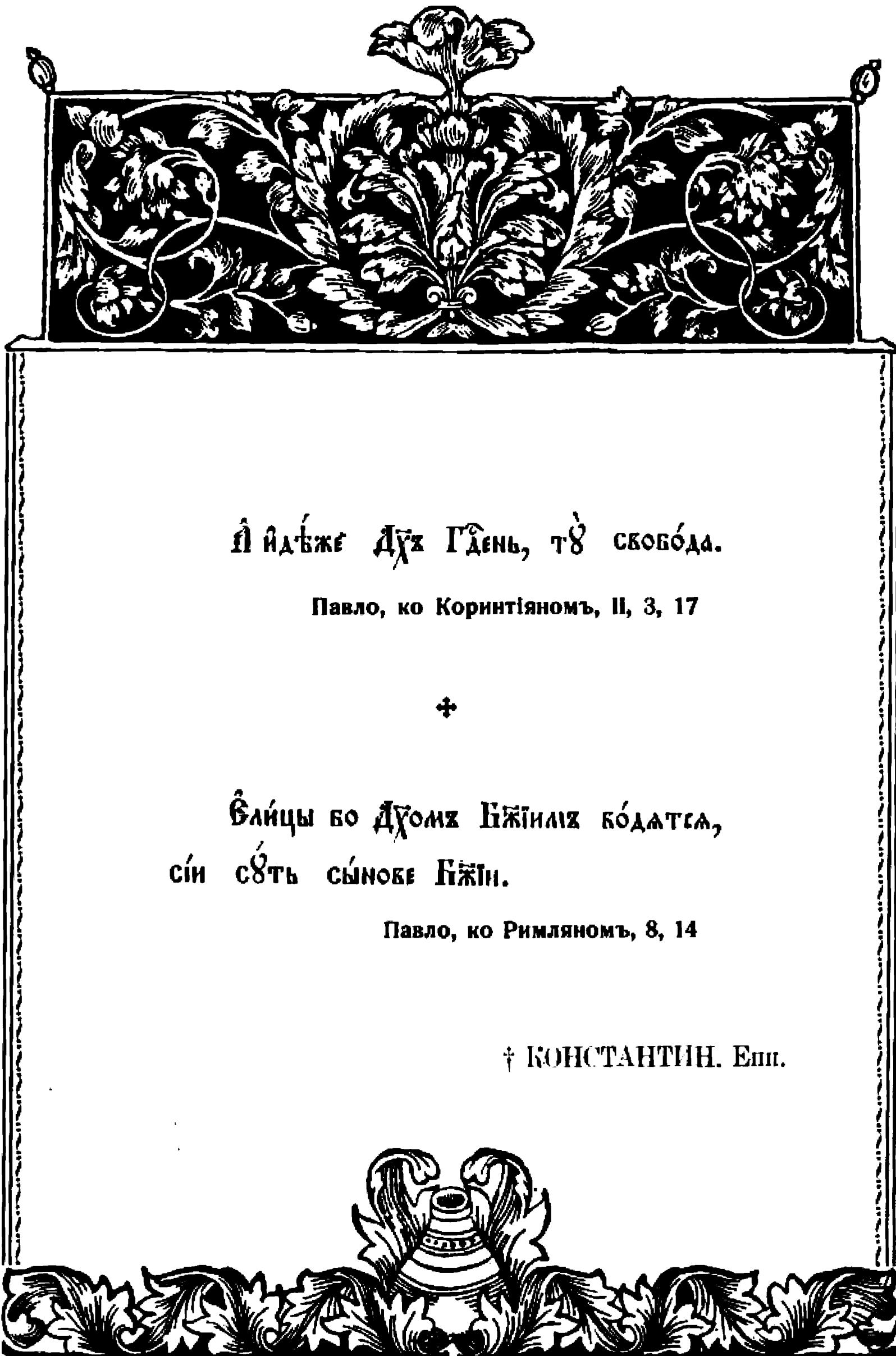

ЙОГО СВЯТІСТЬ ПАПА РИМСЬКИЙ ПІЙ XII

ПРЕОСВЯЩЕНИЙ КИР Д-Р КОНСТАНТИН БОГАЧЕВСЬКИЙ

**Епископ Українців в Злучених Державах
Основатель Українського Католицького Каледжа**

И нáже Дхъ Гдень, тó скобода.

Павло, ко Коринтiяномъ, II, 3, 17

Влицы бо Дхомъ Ежилъ бóдатса,
сíи сóть сынове Ежil.

Павло, ко Римляномъ, 8, 14

† КОНСТАНТИН. Епi.

ПРЕОСВЯЩЕНИЙ КИР Д-Р ІВАН БУЧКО
Епископ-помічник Української Дієцезії в Злучених Державах

ДИВНИМ зарядженням Божого Провидіння сотні тисяч українського народу від половини 19 століття зачали покидати свій Рідний Край і, хоч замешкували найбогатші землі в Європі, втікали за океан до Нового Світу, а найбільше до Північної Америки, щоб шукати куска хліба для себе й своїх діточок. Немає сумніву, що Боже Провидіння в тому зарядженню мало також далеко вищу ціль, а саме, щоб також і український народ своєю тисячелітньою християнською культурою і традицією причинився до кристалізації християнської культури й цивілізації Нового Світу.

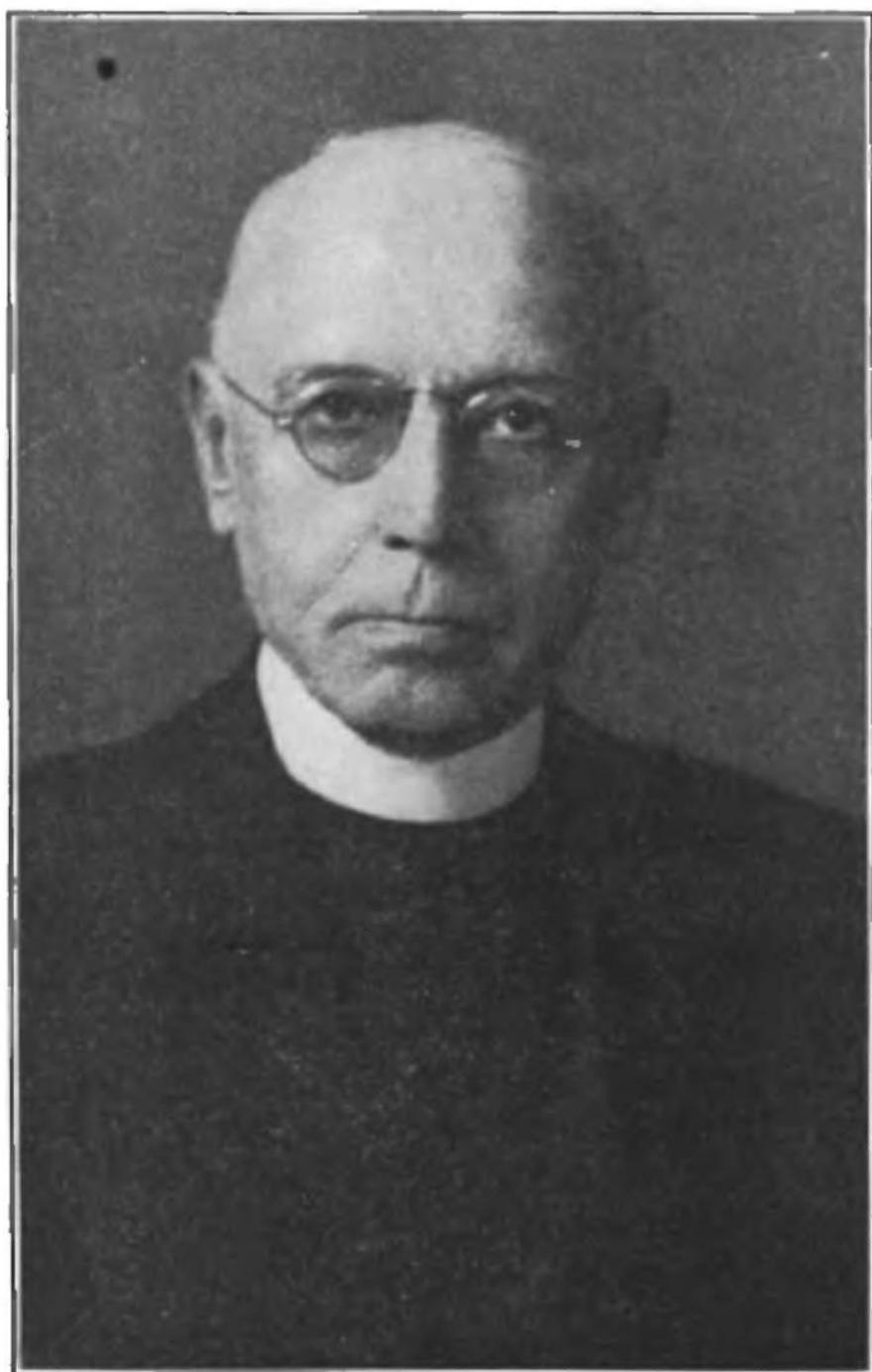
Та щоб те завдання український народ належно міг сповнити, він мусить заняти належне собі місце на кожній ділянці суспільного життя в Новому Світі і всюди старатись "вітиснути печать свого духа".

Цого знова не досягне український народ ніколи без своїх шкіл, зокрема без своєї вищої й найвищої школи, яка має для нього виховати провідників і висилати цілі генерації молодих людей, звязаних найтісніше зі своєю українською християнською традицією, на кожну ділянку тутешнього суспільного життя, отже: священиків, лікарів, професорів, адвокатів, інженерів, письменників, журналістів, тощо, які за підставу своєї діяльності будуть мати завсіди незмінні, вічні, християнські засади.

Розбудовуючи свою українську Вищу Школу в Стемфорді до Каледжа, а змагаючи до найвищої школи й до Академії Наук, ми, Українці, змагаємо отже до належного виконання заряджень Божого Провидіння. Ми сповняємо наш найсвятіший обов'язок супроти нашої любої Батьківщини України, бо підтримуємо славу її доброго імені як тисячелітньої носійки культури й цивілізації на Сході Європи. Ми сповнюємо наш святий обов'язок супроти наших Батьків, що виправляючи нас з рідної хати в далекі світи, не переставали благати нас, щоб ми й наші діти, внуки й правнуки заховали в серцях любов і привязання до всього, що своє. Ми сповняємо й наш святий обов'язок супроти наших дітей і всіх, що прийдуть по нас, бо ми влекшуємо їм сповнення їхнього обов'язку супроти Бога й Батьківщини.

Вкінці ми сповнюємо через те й наш обов'язок супроти нашої приbraneї Батьківщини, Америки, що приймаючи нас гостинно на своїх безмежних просторах і даючи нам можність свободно розвиватися і зростати в силу, не жадаючи ні в чому спроневірення нашій славній українській традиції, вимагає слушно, щоб ми направду причинилися скарбами нашої традиції до скарбниці американської культури.

† ІВАН, Епископ-помічник
Нью Йорк, 10 грудня, 1940

о. ФИЛИМОН ТАРНАВСЬКИЙ
Канцлер Української Католицької Дієцезії

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Потреба освідомити наш загал про справу Українського Католицького Каледжа в Америці спонукала нашого Владику, Преосвященого Кир Константина, дати почин до уладження Дня, присвяченого оцій справі — а саме у Філаделфії, Па., в неділю, 24 листопада, 1940 року. У програму цего Дня мали увійти: Архієрейська Служба Божа, святочний обід, академія з концертом і забава для молоді. Характер оцього обходу мав бути не місцевий, а загально-народний — так як Український Каледж в Америці є установою всенародного значіння. Для уладження цого обходу Преосвящений наш Владика упросив Преосвященого Епископа-Помічника, Кир Івана, на почесного голову Комітету свята, а мені доручив перевести цей День Каледжа.

Щоб уладити цей обхід на місци у Філаделфії, треба було зорганізувати Комітет. В тій цілі я спросив представників всіх без ріжниці українських організацій міста Філаделфії з пригородами на нараду, на котрій явилося вище 60 визначних громадян і грома-

дяночок. По зясованню ціли наміреного Дня, присутні однодушно рішили по-перти з усіх сил справу Каледжа як справу всенародної ваги та для переведення Дня Українського Каледжа вибрали Комітет, в котрого склад увійшли: Преосв. Кир Іван Бучко як почесний голова, п. Василь Волчанський як дійствуючий голова, п. Антін Пашук як містоголова, д-р Павло Дубас як писар, п. Михайло Рибак як фінансовий секретар, адв. Михайло Дудун як касієр і пп. д-р Володимир Галан, Дмитро Гайовий, Василь Коцюбинський, Теодор Свистун і п-і Олена Штогринова як члени контрольної комісії. Вибрано також ділові підкомітети, а саме бенкетовий і балевий, для помочі названий екзекутиві.

Так складений Комітет відбув дві наради, на яких обговорено, рішено та доручено до виконання поодиноким особам ріжні справи та чинності, входячі в уладження Дня, а опісля, по уладженню цего Дня, мав ще одну нараду, на котрій провірено і приято звіт з місцевих приходів і розходів свята.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Поза тими місцевими заходами розведено також широку популяризаційну акцію у всім українськім громадянстві Злучених Держав. До цого та до пропаганди у пресі упрощено д-ра Лонгина Цегельського, що виготовив низку відозв, закликів і письм до українських католицьких громад, духовенства, українських всенародних організацій і укр. установ на місцях: брацтв, сестрицтв і т. д., до українських бізнесменів, професіоналістів та взагалі визначних людей, як і помістив відповідні статті чи дописи в укр. пресі ("Свободі", "Америці", "Шляху", "Зорі" і т. д.). Оця акція найшла широкий та живий відгомін у всіх без ріжниці кругах українського громадянства в Злучених Державах, чого доказом є щедрі жертви і привіти з нагоди Дня Українського Каледжа.

Зокрема підчеркнути хочу дуже ширу симпатію і поміч, з якою до справи Каледжа віднеслися організації "Українського Народного Союза", "Провидіння", "Союза Українок Америки", "Союза Гетьманців Державників", як і їх пресові органи. Піднести належить, що й інші українські організації — без ріжниці — поставилися прихильно до справи Каледжа та поспішили з помочію.

В результаті успіх Дня треба назвати не тільки вдоволяючим але й дуже гарним — і то так успіх моральний для ідеї Каледжа, як і успіх фінансовий для фонду Каледжа. Ідея Каледжа стала звісною та популярною в найдальших закутинах американсько-української іміграції, а фонд Каледжа придбав у загальнім результаті повище \$3,000. (Остаточне обчислення чистого доходу буде можливе аж по випечтанню цієї Пропамятної Книги, коли її кошт буде точно звісним та коли вплинуть до каси Комітету всі нале-

житості за оголошення привітів у цій Книзі).

З доручення та в імені нашого Преосвященого Владики як основника Українського Каледжа і як ініціатора згаданого Дня, у виконанню ухвали Комітету Дня Українського Каледжа та в імені власнім як упорядоць цего Дня, складаю оцим щиросердечну подяку Преосвященому Владиці, Кир Іванови Бучкови, за почесне головування нашому Комітетови і за ласкаві підписи на всіх зазивах Комітету. Дякую дальше Впр. і Всч. Отцям Парохам, що помогли цій справі морально і матеріально, як і Урядам Парохіяльним, Сестрицтвам, Брацтвам та іншим народним організаціям та всім, хто тільки причинився до успіху цего обходу — чинно, участю, жертвою чи іншим способом. Висловлюю подяку й українській пресі, що так тепло поперла цю справу. Усім їм — щире Біг заплати!

Звіт із перебігу Дня Українського Каледжа був уже поміщений в українській пресі ("Свободі", "Америці", "Шляху" і інших). Подається його і в оцій Пропамятній Книзі, що містить також всі привіти і жертви для Українського Каледжа. Позатим — щоб зачлененою була яклід історична вага основин Українського Каледжа на американськім континенті — в Пропамятну Книгу входять ще три часті інформативного та історично-научного характеру. В одній говориться про сам Український Каледж, в іншій про наші культурно-духові здобутки на американській землі — а на третю історично-научну часті складається низка рефератів та статей про розвій українського шкільництва за 1000 літ української історії -- на Україні і поза Україною, на еміграціях. Редакцію оцеї Пропамятної Книжки доручено д-ру Лонгину Цегельському.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Віддаючи оцю Пропамятну Книгу в руки нашого Громадянства, я рад-би на конець звернути увагу нашого народу в Америці на дві замітні справи: перше, яку гарну та плодотворну працю для рідного народу можна розвинути, коли в громадянстві є згода, однодушність та признання для творчого почину патріотичної одиниці — а друге, що світлі успіхи українського народу на полях освіти в ріжних добрах і в найтяжких навіть обставинах його історії мусять одушевляти нас, скріпляти наші сили та наповнюти нас, аме-

риканських Українців, вірою, що й ми — при праці, ідейності та жертвенності — можемо при Божій помочі отягти неабиякі культурні успіхи. Ми можемо створити тут, на вільній американській землі, такі освітні осередки, що своїм благодатним, животворним промінням вспілють розтопити тучи кригу, що налягла тепер на наш Рідний Край та збудять в нім знова буйний розквіт національної культури, основаної на традиціях св. Володимира Великого.

о. ФИЛИМОН ТАРНАВСЬКИЙ,
Канцлер Дієцезії

КОМИТЕТ СВЯТОЧНОГО ОБХОДУ УКР. КАТ. КАЛЕДЖА

Сидить (з ліва до права): адв. Михайло Дудун, п. Василь Волчанський, Впр. о. Филимон Тарнавський, п-ні Олена Штогринова, п. Антін Пащук. Стоять (з ліва до права): д-р Павло Дубас, п. Василь Коцюбинський, п. Дмитро Гайовий, д-р Володимир Галан, п. Михайло Рибак

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА У ФІЛАДЕЛФІЇ

В неділю, дня 24 листопада, 1940 р.

Був це справді незвичайний й небуденний день — день, що його всі учасники пережили і завершили разом, совокупно, одною, солідарною громадою, у радості і одушевленню, в піднеслім почуттю єдності і жертвенности. Таким був День Українського Каледжа у Філаделфії — неділя, 24 листопада, 1940 р..

Боже благословення і Божий мир витав над нами ввесь цей день. Доконалося справдіше чудо: до одного стола і в одній салі засіли Українці без ріжниці — католики і некатолики, Союзане і Провидінці, націоналісти, гетьманці і соціялісти... Всіх злучила одна ідея, одно діло, одно одушевлення, одна жертвеність — для свого, українського храму науки, для своєї, української культури. Раз американські Українці почулися одним тілом, одним серцем, одною душою. Висока ціль, велике діло обєднали всіх.

Благородний почин Преосв. Константина потягнув за собою усіх, в кого лиш українське серце беться. Позитивне діло захопило кожного, хто лиш любить своє, дорожить своїм.

Показалося, скільки-то можна-би зробити, чого-б-то можна було доконати, коли-б так між нами все царила згода, єдність, любов та однодушність. Виявилося, як то творче діло гуртує людей і будує, як воно єднає та скріпляє сили народу в десятеро а то й в сотеро!

Невесело заповідався ранок у неділю, 24-ого падолиста 1940 р., бо здавалося, що дощева негода зруйнує всі заходи Комітету, щоб Свято випало світло. Та перебіг дня розвіяв ці побоювання.

Величаве богослужіння

В кілька хвилин по 10-ій зачалася у Катедрі архиєрейська Служба Божа. Храм набитий був народом вкрай. Якийсь виїмково святочний, піднесений настрій уноситься над тисячею похилених у молитві голов. Очі всіх звертаються до рясно освіченого престолу, де Преосв. Кир Константин, у присяности Преосв. Кир Івана та сослуженні оо. духовних і в асисті аколітів у світлих далматиках, заносять мольби до Царя народів, приготовляють найсвятішу Жертву за рідний люд, за рідну українську культуру.

Напереміну то Преосвящений Константин, то знов сослужачі Впреп. о. Канцлер Тарнавський чи Всеч. о. Ліщинський або діяконуючі Всеч. о. Краєвський (чина Спаса) та о. д-р Федаш іntonують заклики, восклики, мольби чи хвалу Божу, а хор під управою п. Степана Марусевича їм відповідає. Впр. о. віцеректор Ананевич як мастер церемонії порядкує богослужіння. Збоку вівтаря засів Преосв. Кир Іван і молиться за рідний народ.

Несеться кадило у гору, до Всевишнього; до Всевишнього здіймаються молитви за Україну, за Старий Край.

ПРОЛАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Слово Преосвященого Івана

“Шедше оубо, научите вся языки” — отсими словами Спасителя до св. Апостолів, взятими з кінцевої глави євангелія св. апостола Матея, зачав Преосв. Іван свою проповідь. Церков Мати свята, як наслідниця власти апостольської, виконує оцей апостольський уряд научування вже близько 2,000 літ з успіхом, якому більшого не знає історія людства. І в нас, на Україні, Церква була жерелом та організаторкою просвіти. Не інакше є в Америці. При наших церквах повстали перші українські школи. Церков за кладає цілоденні укр. школи. Наша католицька Церков оснувала першу українську Вищу Школу у Стемфорді, а далі Малий Семінар, Великий Семінар і Український Каледж. Під крилами Церкви повстало і Дівоча Академія СС. Василянок. Тож держімся цеї прадідної Церкви, їдім за її проводом а при Божій допомозі двигнемо наш народ та доведемо його до повного розвитку і до державної самостійності — кінчив Владика.

Боже, Україну Спаси!

Ось і закінчення богослуження. Преосв. Кир Константин вніс много-ліття Святому Отцю, Митрополитові Андреєви, укр. епископам, духовенству, всім вірним та всему українсько-му народові а хор і всі вірні громко їх відспівали.

На конець хор заспівав молитву за Україну: “Боже великий, єдиний, нам Україну спаси!” — Богослуження скінчилося. Тимчасом дощ приостав і зачало прояснюватися. Небо всміхнулося до святочної української громади.

Початок Святочного Обіду

Прямо із церкви густа товпа посунула до недалекого дому Товариства

Горожан. До кількох мінут обі салі — горішна і долішна — виповнилися пубlicoю, що засіла при гарно накритих столах. У чоловім кінці кожної салі, на покуттю, довгий стіл поперек для почесних гостей та промовців. На чільнім місці цих столів почесний фotel для Владики — в горішній для Кир Константина, в долішній для Кир Івана.

Між приявними видко гостей з Честеру, Камдена та інших громад спід Філадельфії, а також з Нью Йорку, Пасейку, Стемфорду, Джерзи Сіти, Оліфанту і т. д. З Болтимору прибув їх повний автобус під проводом свого Отця Пароха.

Всі місця заняті — до одного, а публики ще прибуває і прибуває. Треба було постягати всі столи та крісла, які де лиш були у домі Товариства Горожан та допозичити накриття, докупити в ресторанах страв, щоб примістити і вгостити і цих опізнених, як найкраще лиш далося.

Два рівнорядні бенькети

Був зразу план уладити у двох салах один спільній бенькет, отримавши обі салі голосниками — так, щоб всі промови чулося в обох салах. Якже початок бенькету, через натовп учасників, опізвився, рішено вести кожну салю окремо, самостійно. Осьтак ішли рівночасно два рівнорядні бенькети — горішній під предсідательством Преосв. Кир Константина, а долішній з Владикою Кир Іваном на чолі. Зачались оба бенькети рівночасно молитвою, яку у кожній салі провів президуючий Владика.

Бенькет у горішній салі

При почеснім столі засіли Преосв. Кир Константин, а по його боках Впр. о. Канцлер Тарнавський та упроще-

ПРОЛАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ний на товстмайстра, п. Дмитро Галичин, головний рекордовий секретар "Українського Народного Союзу"; коло о. Канцлера п. Никола Мурашко, предсідатель "Українського Нар. Союзу", а з другої сторони п. Іван Боросевич, репрезентант Головної Управи Провидіння. Дальше на переміну по обох боках: Всч. оо. Крупа (з Френкфорду), Маньоський (з Болтимору) і Андрушків (з Пассейку), п. Д. Гайовий, член головної управи "Укр. Робітничого Союза", редактор "Юкрайн-ян Вікли" п. Ст. Шумейко, п-і Анна Бойко, представниця "Союза Українок Америки" і п-і Степанія Галичинова від "Укр. Золотого Хреста", адвокат Мих. Піznак з Нью Йорку, голова Ліги Української Нац. Молоді, п. Довгань від філаделфійської церковної громади, п. Коцюбинський від Катедрального Хору та пл. Василь Височанський, адвокат Михайло Дудун і д-р Павло Дубас від Комітету Свята.

Посаджено при цім столі також і гостей з греко-католицької угро-руської парохії з Філаделфії, що прибули з п-ною Андрушко, що мала співати опісля на концерті.

П. Василь Волчанський, голова Комітету Свята, представив п. Д. Галичину як товстмайстра. П. товстмайстер, по короткій вступній промові, покликав як першого промовця Впр. о. Канцлера Тарнавського, почім покликав до слова по черзі як представників їх організацій, пл. Мурашка, Боросевича, Гайового, п-ю Бойко, ред. Шумейка, п-ю Галичинову і п. Піznака.

По останній а дуже теплій промові п. Піznака заряджено збірку, котра дала за чверть години вище 780 доларів. Імена жертводавців проголушувано а публика оплесками давала їм своє признання.

Промова Преосв. Кир Константина

Тепер п. товстмайстер попросив до слова Ексцеленцію Кир Константина. Буря оплесків повитала Владику, що став тепер не тільки церковним головою але й духовно-народним лідером американських Українців. Промова Преосв. Константина в ціlosti поміщена на іншім місці цеї Проламятної Книжки. Довготриваючі оплески затунали по останніх, сміливих, повних віри в будучність України словах Владики.

Молитвою закінчено обід у горішній салі.

На долішній салі

Там порядок був подібний як на горі. При почеснім столі засіли: Преосвящений Кир Іван, а коло Владики Впр. о. віцеректор Омелян Ананевич та товстмайстер д-р Володимир Галан, дальше на переміну Всч. о. Ліщинський і о. д-р Федаш, з Філаделфії, та п. Антін Цурковський головний рекордовий секретар "Провидіння", п. Роман Слободян, головний фінанс. секретар "Укр. Нар. Союза", п-і Олена Штогрин, представниця "Союза Українок Америки", співредактор "Свободи" п. Ляхович з женою, п-а Ірина Тарнавська від "Шляху", п. Теодор Свистун від ОДВУ, п-і Марія Кінаш з Йонкерсу, д-р Лонгин Цегельський, п. Антін Пашук, і п. Михайло Рибак від Святочного Комітету, а опісля д-р Гарасим з женою, диригент концертового хору п. Степан Марусевич і другі.

П. Антін Пашук, містоголова Комітету Свята, представив д-ра В. Галана як товстмайстра.

Товстмайстер д-р Галан, по короткій вступній промові, уділив по черзі слова Впр. о. віцеректорови Ананевичеви та як заступникам їх організацій пп.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Цурковському, Слободянови, п-і Штогриновій й пп. Ляховичеви і Свистунови — почім заряджено збірку яка дала 497 доларів. Жертводавців публика нагороджувала оплесками.

Промова Преосв. Кир Івана

Тепер п. товстмастер попросив до слова Ексцеленцю Кир Івана, якого зібрані привітали грімкими оплесками. Видно було, що Владика Іван, хоч коротко між нами в Америці, а вже здобув собі серця народу. Преосв. Іван підніс головно велику жертвеність нашого народу на церковні і народні ціли та закінчив висловом твердої надії, що такий народ не загине, а навпаки здобуде при Божій помочі свою державну независимість. Промову Владики слухачі часто оплескували — почім бенкет закінчено молитвою, котру провів Кир Іван.

Концерт-Академія

Вечером в горішній салі Товариства Українсько-Американських Горожан відбувся величавий концерт, на який склалися продукції злучених хорів (Катедрального Хору ім. Лисенка та Укр. Молодечного Хору) під орудою п. Степана Марусевича, соло-спів співакіністки п-и Анни Андрашко (Закарпатського роду), скрипкове сольо п. Івана Матиса з Честер, Па., в супроводі оркестри п. Пилипа Дубаса, гра цеї оркестри, соля оперового тенора п. Дмитра Кріони та жіночий терцет і ~~ши~~ шаний квартет під орудою оперового диригента п. В. Грігайтіса.

Реферат проф. М. Чубатого

В половині концерту проф. д-р Микола Чубатий виголосив реферат про історію українського шкільництва, що тривав пів години. Цей реферат — поширений автором — міститься на іншім місці оції Книги. Публика нагородила проф. Чубатого щедрими оплесками.

Одушевлення учасників

Закінчено концерт гімном "Ще не вмерла Україна", який всі присутні стоячи відспівали з одушевленням. Бой було чим одушевлятися. Весь день пройшов учасникам у піднесенім настрою та скріпив їх у вірі, що спільними силами, під проводом Владики, Кир Константина, і його достойного та народолюбного помічника, Преосв. Кир Івана, забезпечимо світлу будучину Українського Каледжа в Америці.

Баль Молоді... і Старших

В тій самій салі Т-ва Горожан вечером відбувся — на закінчення Свята — баль. Було до 1,000 учасників — молоді і старші.

Сей день, егоже сотвори Господь...

Справді, був це день одушевлення, єдності і жертвенности, яких мало. Був це день тріумфу доброго великого діла, ідейности, будуючої, творчої думки та посвяти.

Був це день, про який можна було сказати без ніякої пересади: Сей день, егоже сотвори Господь, да возрадується і возвеселимся в онь...

СЛОВО ПРЕОСВ. КИР КОНСТАНТИНА

ВИГОЛОШЕНЕ В ЧАСІ БЕНЬКЕТУ ДНЯ 24-ОГО ЛИСТОПАДА, 1940

Переживаємо важкі часи. Вже друга війна ведеться за нашого життя. Перша світова, а друга люті, крівава. Американці симпатизують з Англійцями. І побачите серед ненависті її ворожнечі дивну появу. Визначні школи співають композиції Німців: Себастіяна Баха, Вагнера, Гайдна і інших. А коли дехто підняв клич "проч з німецькою мовою!" — то зараз озвалися голоси розважніщих Американців в обороні навчання цеї культурної мови. Се пригадує нам давнє слово, що стверджує сю повсякчасну правду, що культурні надбання не пропадають та що навіть побідники приймають вищу культуру побіженних. *Victi victoribus leges dederunt...*

Ми, український народ, чужого не бажаємо. Хочемо розвинути то, що своє і рідне. В чужій школі служать наші таланти чужій культурі, чужим інтересам. А перед нами велике багатство свого рідного — широка, рідна нива, що дождає трудящих рук і великих умів. Маємо віру св. Володимира, рідну Церков, рідну історію, рідну мову, рідний обряд, свою літературу, свою усну словесність, свою музику, свій спів, свою ношу, свої танки, своє будівництво, малярство, різьбарство і свій з природи пребагатий, розлогий рідний край. Маємо до 50 міліонів здорового, з природи талановитого народу. Треба нам тільки своєї рідної школи, щоб вона згуртувала свої таланти, свої уми, запалила їх любовю до

свого, рідного і розвинула українське життя на своїх, рідних мотивах. Треба нам парохіяльних шкіл для елементарної підготовки, треба вищих шкіл і академій для угруповання знання і треба свого рідного каледжа, що є вершком і вінцем рідної науки.

В нас живуть світлі традиції геройських подвигів. Століттями ми були захисниками хреста і Христової віри і цивілізації проти азійських орд. Маємо традиції боротьби за волю. Маємо Базар і Маківку, Крути і трикутник смерти. Славимо тих, що життя свої віддали і буйні голови поклали за рідну культуру і рідний Край. Славна їх пам'ять живе в наших душах і серцях — там далеко, на рідних землях і тут, на американськім континенті. Прославляємо геройство наших Героїв.

Нас жде тут великий і важкий подвиг, не менший як колишніх героїв. Вони боролись проти чужого насильства, чужого жовніра і чужого креса. Коротке було їх терпіння а славна їх смерть. Наш подвиг тут має звертатися проти невіжества, недбалості, оспалости, демагогії, користолюбивости, некультурності, упередженій, темноти. Затяжна боротьба. Приходиться все життя лупати тверду скалу, ломити трудности, що походять не від ворога, а від свого рідного брата, не від чужинця, а таки від самих Українців. Недбалство парохій, заскорузливість комітетів, рівнодушність інтелігентів — це все ота скала! Треба нам робітників, каменярів, щоб не жаліли

OUR YOUTH ON UKRAINIAN COLLEGE

In connection with the campaign for the raising of funds for the organization of the Ukrainian Catholic College at Stamford, Conn., there appeared in the Philadelphia Weekly "The Way" articles written by our intelligent young people, American born and American educated Ukrainians, on that matter. As these articles can be considered a spontaneous

expression of the opinion of the younger generation of Ukrainian community in the United States of America, they deserve to be repeated — with some unessential shortenings — in this Memorial Book just pro memoria, for the sake of historical record and as a proof that a Ukrainian College will not be organized in vain. Here are these articles:

HUGE UKRAINIAN COLLEGE CAMPAIGN

By DIETRIC SLOBOCIN, Philadelphia, Pa.

Be you a resident of the East, West, North, or South; be you a student, a professionalist, or a member of Local ooo; be you a Catholic, Orthodox, or Protestant. You are a Ukrainian-American. You, of course, want to be a good American. To be a good American you must be a good Ukrainian. We Ukrainians are as much a part of America as any other nationality group. As such, we are continuously endeavoring to contribute something constructive to our nation — something that will be a precise credit, both to our country and simultaneously to the land of our oppressed brothers and sisters. What have you done to class yourself as a good Ukrainian-American?

Whether you have or have not cooperated in Ukrainian-American activities in the past is not the issue right at the moment. You MUST do your part, large or small, in the current nation-wide campaign for the establishment of a Ukrainian College. It is a necessity. We need an institution where our youth can acquire a higher education in their chosen field,

together with an advanced course in things Ukrainian; an institution where our future Ukrainian youth leaders may receive their training.

The campaign for a Ukrainian College will officially get under way at Philadelphia on November 24 of this year. Everyone within a reasonable travelling distance of the Quaker City should make a special effort to be present...

There will be a souvenir book printed for this occasion. Every club in the country should subscribe to it...

Practically every central organization of Ukrainian national scope has sanctioned this drive for a Ukrainian college, including our all-important fraternal orders.

Be you a resident of the East, West, North, or South; be you a student, a professionalist, or a member of Local ooo; be you a Catholic, Orthodox or Protestant. YOU ARE A UKRAINIAN-AMERICAN. YOU MUST PARTICIPATE IN THIS CAMPAIGN.

WILL YOU OFFER YOUR SUPPORT?

OUR NATIONAL "MUST"

By EVA PUDUBCHESHEN, Jersey City, N. J.

"Promote then, as an object of primary importance, institutions for the general diffusion of knowledge."

The above are the words of George Washington uttered in his famous farewell address of 1796. They are the words of the leader of an independent people, living in a country of their own, free from all danger of assimilation. Well may they be the words of our Bishop who has so often urged us to promote our own Ukrainian schools.

And why our own schools?

Mothers of the animal kingdom train their young to protect themselves. Protecting themselves, they protect their kind. Are we human and superior beings, to fall short of this instinct of self protection? Do we not desire to protect our own?

Our protection lies in our schools. Our protection is the reason for our own Ukrainian schools.

We are living in the midst of many different peoples. We are living in the "melting pot of the world." We are in danger of losing our religious and racial identity. Our own Ukrainian schools are our salvation.

A beginning has already been made in this direction. We have some elementary evening schools, we even have some elementary day schools. We are constantly working to increase their number. We have two high schools — one for the girls and one for the boys. We have the beginnings of a Ukrainian college.

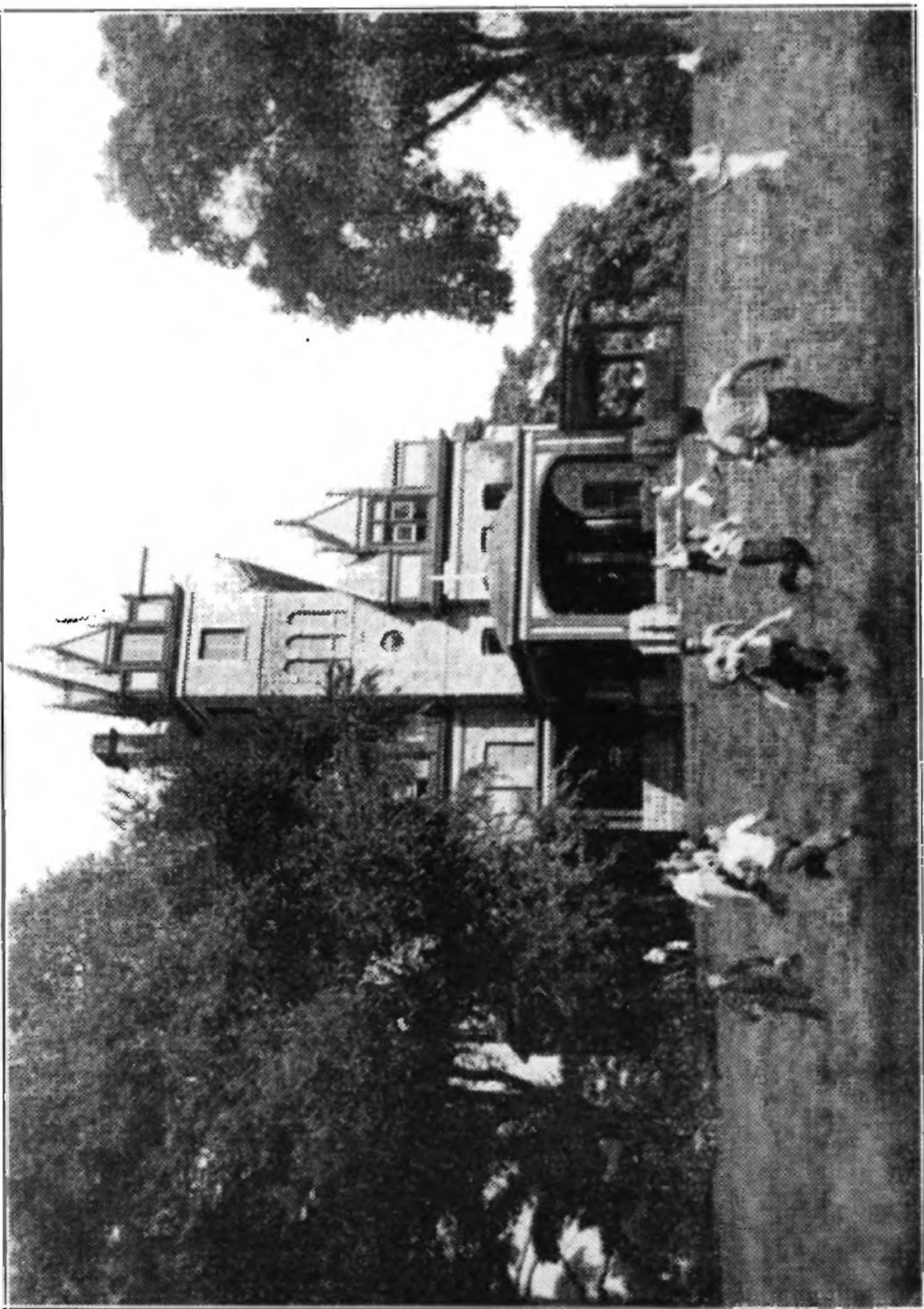
All this is fine, but it is all only a beginning. We must strive for greater accomplishments. At the present time, we must build up the beginnings of this college. These beginnings must materialize into a regular college and this college into a Ukrainian University!

It is all well and good to have an enlightened mass of people. With the development of our elementary schools and our high schools, perhaps this shall be ours, but even an enlightened mass of people needs leaders.

Today, we must not only provide leaders for our people in this country. We must also provide future leaders for the Ukrainians abroad. There our Ukrainian people have met with a sad fate. Their country has been overrun by the brutal Soviets. Their leaders and their intelligensia have either been put to death or are exiled. Their schools have been closed or Sovietized. Our people read only Red literature, for their own has been destroyed. The attempt to Sovietize the Ukrainians is on in full force.

The Ukrainians' only haven of protection is the United States of America. Here we can live. Here we can grow if we but have the desire to do so. Here we can educate our young people into leaders for the persecuted Ukrainians abroad.

There shall come a time when the Soviet invasion will end. What then, if we are lacking our own leaders? And where shall these leaders be reared if not in our own college and university? The only country in which such a college and university is possible is the United States of America. Thus, such an institution here is our national MUST. Let us rally to its support. Let us show our national consciousness by supporting the Ukrainian College irrespective of party or group differences, by supporting it as Ukrainians above party lines and by contributions towards the support of the only Ukrainian College in this country, in fact, now, in the world. Yes, this institution is our national MUST. Let us act accordingly.

ГОЛОВНИЙ БУДИНОК ВИЩОЇ ШКОЛИ, СЕМІНАРІЯ І КАЛЕДЖА В СТЕМФОРДІ. КОННІ.

ЧАСТЬ II

ПОЧАТКИ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕМИНАРЯ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

В липні 1924-ого року Ексцеленція Кир Константин Богачевський приїхали до Злучених Держав як єпископ для Українців-католиків в Америці. В Дієцезії давалася відчувати велика недостача священиків, що з кождим роком збільшалася. Українського дієцезального семинаря не було, а й в семинарях латинського обряду не було ні одного нашого питомця. Приплив священиків зі Старого Краю майже цілком устав, бо й у краю по війні бракувало священиків, а до того нові іміграційні закони утруднювали приїзд до Америки.

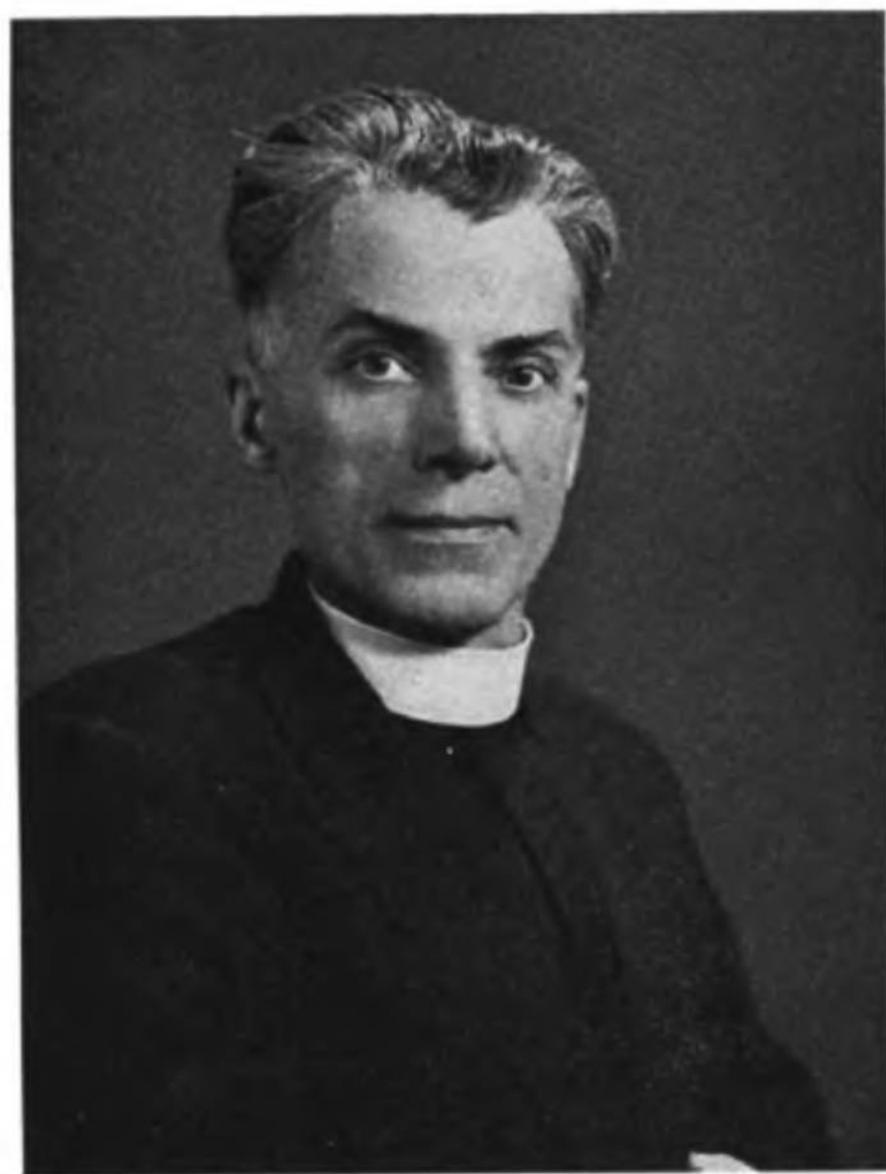
Преосвящений від свого приїзду думали про свій український духовний Семинар і, щоб підховати кандидатів до духовного стану, вже в першім році свого побуту в Злучених Державах заснували Малий Семинар і задумували відчинити для наших хлопців українську Вищу Школу (гайскул).

Нову інституцію найменовано Інститутом св. Павла і тимчасово примі-

щено в дієцезальних домах при Френклін улиці під ч. 816 і 818 у Філадельфії. Настоятелями в Малім Семинари були по черзі: о. Михайло Кузьмак, о. Андрій Хлистун, а від 1926-ого року о. Павло Процько. До цего Малого Семинаря принімано учнів з гайскулів, посыпано їх до католицьких школ і виховувано на будучих кандидатів до духовного стану. Також перебували в Малім Семинари, бодай якийсь час для доповнення, ті кандидати, котрих Ексцеленція наміряли вислати на богословські студії до Риму. Осьтак з того Інституту виїхали до Риму і повернули священиками слідуючі Отці: о. др. Степан Тиханський, о. др. Василь Федаш, о. др. Степан Кнап, о. Михайло Боберський, о. Лев Пеленський, о. Михайло Скородинський, о. Йосиф Шмандюк, о. Іван Бабяк і о. Стефан Гриньох.

В році 1933 закупили Ексцеленція реальність у Стемфорді, в стейті Коннектікат, і там перенесли Малий Се-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

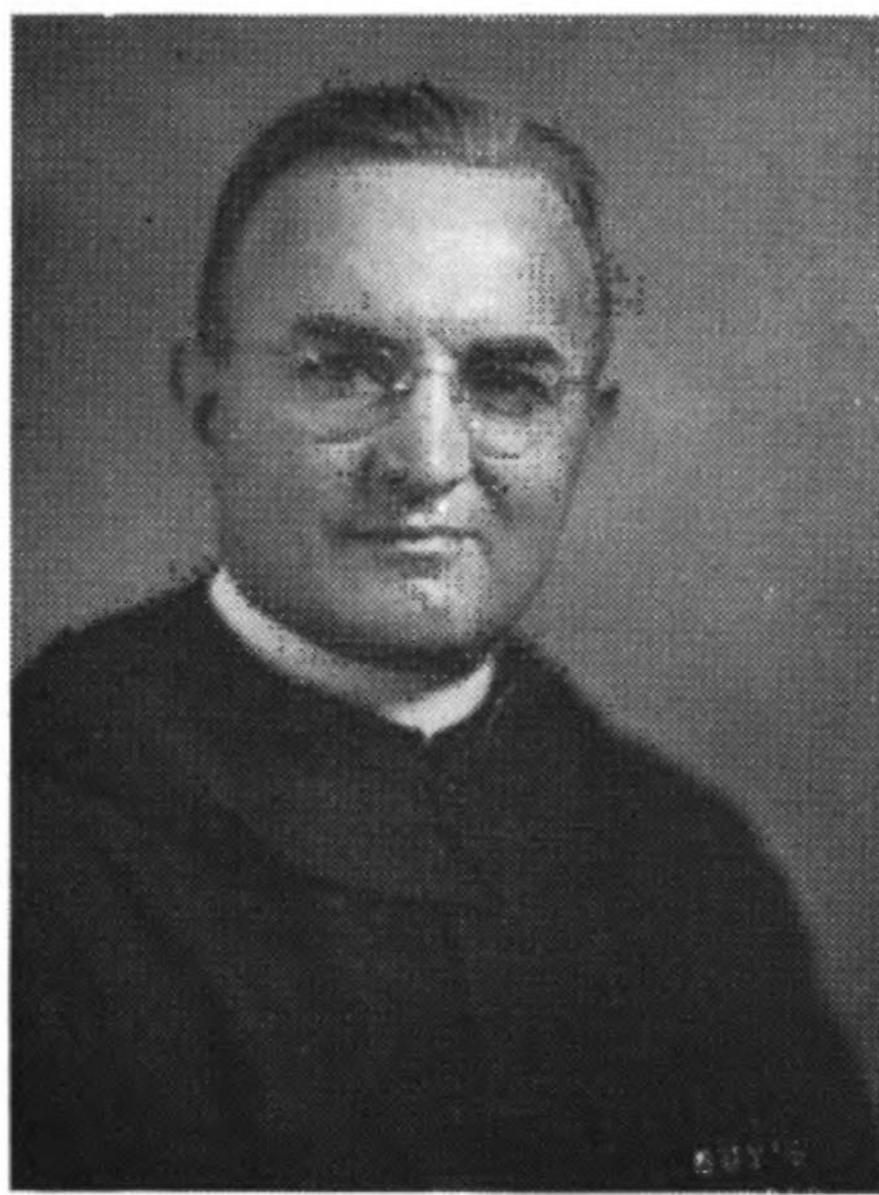
о. ПАВЛО ПРОЦЬКО
Ректор Укр. Кат. Семінарія і Вищої Школи у Стемфорді

минар, зайнкорпорувавши його як Український Католицький Семинар; там перенесено учеників з Філаделфії і прийнято ще й нових. Отворено також зараз свою українську Вищу Школу (гайскул) і в вересні 1933 зачата в тій школі науку. До школи на перший рік вписалося 22 учеників і число їх з кожним роком зростало — так що по сімох літах існування є їх тепер вище сто. У Вищій Школі є отже два роди учеників: ті, що належать до Малого Семінарія, живуть там же під домашнім наглядом Ректора і Віцепректора і приготовляються заздале-

гідь до духовного стану, і такі, що мешкають поза Малим Семінарем і не готовляться бути священиками.

З першим роком заістнування Вищої Школи у Стемфорді принято трох учителів Українців: п. Михайла Нагірного, п. Олексу Тиханського і п. Андрея Микитяка. Два перші кінчили коледжі в Америці, а п. Микитяк кінчив університет у Львові і Відні та був до перевороту у Галичині професором гімназії в Стрию. Зі зростом числа учеників, зростало і число учителів. Нині разом з настоятелями є їх дванадцять.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

о. Д-Р АЙДАН ДЖЕРМЕЙН
Декан Укр. Каледжа в Стемфорді, Конн.

Українську Вищу Школу при Українськім Католицькім Семинари названо Приготувальною Школою св. Василія (Ст. Базиліс Препаратори Скул). Вона має признання від Виховавчої Комісії стейту Коннетикат і є звязана з Католицьким Університетом у Вашингтоні. Абітурієнтів нашої Школи приймають без труднощів каледжі і університети в Америці.

В році 1939, за призволом стейтових владей отворили Ексцеленція Кир Константин при Українськім Католицькім Семинари в Стемфорді Ка-

ледж з 22 учениками, а також Великий Семинар. У Каледжі — подібно як у Вищій Школі — вчаться отже двоякі студенти: ті з Великого Семинаря, що під дисципліною живуть у семинари і готовляться на богословя — і другі, що живуть у місті, та підуть на світські звання.

Каледж і Великий Семинар вступили вже в другий рік існування. Є повна надія, що за Божою ласкою ці установи також будуть гарно розвиватися.

о. ПАВЛО ПРОЦЬКО, Ректор

UKRAINIAN HIGH SCHOOL AND COLLEGE

Short Synopsis of Their History

Before attempting to describe the rise and growth of an institution such as is the Ukrainian Catholic High School and College, officially known as Ukrainian Catholic Seminary at Stamford in the State of Connecticut, it is best to define the nature of the organization and the multiplicity of its functions.

The reader must remember that the only high school and college for boys and young men conducted by the Ukrainians in this country is the UKRAINIAN CATHOLIC SEMINARY which operates under a state charter granted in 1934 by the legislature of Connecticut. The institution operates the two major units, ST. BASIL'S PREPARATORY SCHOOL and ST. BASIL'S COLLEGE. The College, in turn, has several major departments among which the classical arts, the general sciences and philosophy are prominent.

It will be the purpose of this synopsis to describe the growth and to make a list of achievements which the two units have accomplished up to the present time.

ST. BASIL'S PREPARATORY SCHOOL, which is the high school unit of the Ukrainian Catholic Seminary, was founded in 1933. It is not necessary here to name the founders nor the persons intimately connected with its growth. Deeds speak louder than words, and it is quite certain that the deeds of the founders of the first institution of higher learning among the Ukrainians in America will go down in history as shining examples of sacrifice and dedication to the

principles of welfare and wellbeing of those who fled Europe to find a brighter and happier future in this land of liberty. Their deeds shall not pass unnoticed in the annals of American education since their contribution is by no means a little one.

The growth in the student body at St. Basil's Preparatory School was phenomenal to say the least. There were twenty two students in the first year; thirty six in the second year; forty four in the third; fifty six in the fourth; sixty six in the fifth; ninety two in the sixth; one hundred and four in the seventh, and there are one hundred and nineteen enrolled for the present term. The growth in number of students is indicative of the success of the teaching and extra-curricular program as well as a compliment to the selection of a site for the school. On the other hand the graduates of St. Basil's have been very successful in entering some of the best colleges and universities of the country as well as finding profitable employment in industrial establishments.

Among the representative colleges and universities in which our graduates have been enrolled are the following: FORDHAM UNIVERSITY, ST. JOSEPH'S COLLEGE, S. BASIL'S COLLEGE, ST. THOMAS SEMINARY, ST. JOSAPHAT SEMINARY, ST. MARY'S OF BALTIMORE, NEW YORK UNIVERSITY, PROPAGANDA UNIVERSITY, INNSBRUCK UNIVERSITY, HOLY CROSS COLLEGE, MANHATTAN COLLEGE, VILLANOVA COL-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

LEGE, UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA, AMERICAN AERONAUTICAL UNIVERSITY, NEW HAMPSHIRE UNIVERSITY, DREXEL INSTITUTE, PRATT INSTITUTE, BOSTON COLLEGE, CLARKSON TECHNICAL COLLEGE, NIAGARA UNIVERSITY, ST. BONAVENTURE COLLEGE, SIENNA COLLEGE, GEORGETOWN UNIVERSITY and several others, including the University of Iowa. It is noticeable that up to date none of the schools above mentioned demanded entrance examinations from our graduates. These alumni are engaged in the preparations for a variety of professions among which, to mention but a few, are the priesthood, medicine, dentistry, pharmacy, law, engineering, business administration, teaching, etc. Perhaps it should also be pointed out here that one of the earliest graduates of the school has returned this year in the capacity of teacher of mathematics. Others who have received at least part of their training at St. Basil's are now serving as pastors and assistant pastors in several parishes in the various states.

The school has rapidly become one of the modern educational institutions of which educators speak in special tones as acquiring a degree of respect, wherein students may find their interests and develop them under the most favorable conditions. In order to measure its achievements in the educational processes it had affiliated itself with the CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA and was APPROVED BY THE BOARD OF EDUCATION OF THE STATE OF CONNECTICUT. The teachers of the school are members of numerous educational associations among which may be included the Connecticut Association of Secondary School Principals, The National Education Association, The New

England Association of Teachers of Chemistry, The American Physical Education Association, etc, etc. Present plans call for seeking the approval of the Middle Atlantic Association of Secondary Schools and Colleges which will be done within a relatively short period.

The successful expansion of the preparatory school indicated that the time was ripe for the organization of an institution of higher learning. Thereupon the Ukrainian Catholic Seminary applied to the state legislature to amend its charter to carry the privilege of operating a college. The legislature responded favorably and ST. BASIL'S COLLEGE was opened in September of 1939. Seventeen students graced the halls of the new unit during the first year of operation. Of these eleven were in the philosophy department and six in the department of liberal arts. The present year has a sophomore class added to the college. The student body numbers twenty one, with twelve in the department of philosophy and nine in the liberal arts section. It is hoped that the college will grow and expand in the same manner as did the preparatory school. Plans are being made for accomodation of large numbers of students in the near future.

This eight year history will be greatly amplified by the attainments of the future which can come only with the support of the Ukrainian people of America and with an educated clientele who will see in St. Basil's the type of school in which they want to have their sons educated. The Alumni and other organizations connected more intimately with the school will soon be in a position to aid tremendously both spiritually and materially to the progress and development of this outstanding example in the achievements of the Ukrainians in America.

PROFESSOR MICHAEL J. NAGURNEY

СТУДЕНТИ І ПРОФЕСОРИ 1-ого РОКУ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА У СТЕМФОРДІ. КОННІ.

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА ТА МУЗЕЙ В СТЕМФОРДІ

Від шести літ існують дві культурні установи при Стемфордських шкільних заведеннях, а саме Українська Бібліотека та Музей.

Ніхто не сподівався, що ті дві установи стануть так скоро розвиватися та в звязку з невідрядним положенням української національної культури в Європі наберуть характеру загального для американських Українців.

Найбільші заслуги около тих двох установ положив перший їх директор о. радник Лев Чапельський. Користуючи з ласкавого попертя Преосвященого Константина о. директор спровадив цілу низку експонатів з Галичини. Оригінальні національні строй, копії українських історичних монументальних

будівель це вартости, яких нині в Америці не купиш за гроши.

О. Чапельський розпочав каталогування бібліотеки, надаючи їй характер книгозбирні для студій українознавчих. В такім напрямі мусить розвій Стемфордської Бібліотеки поступати на майбутнє.

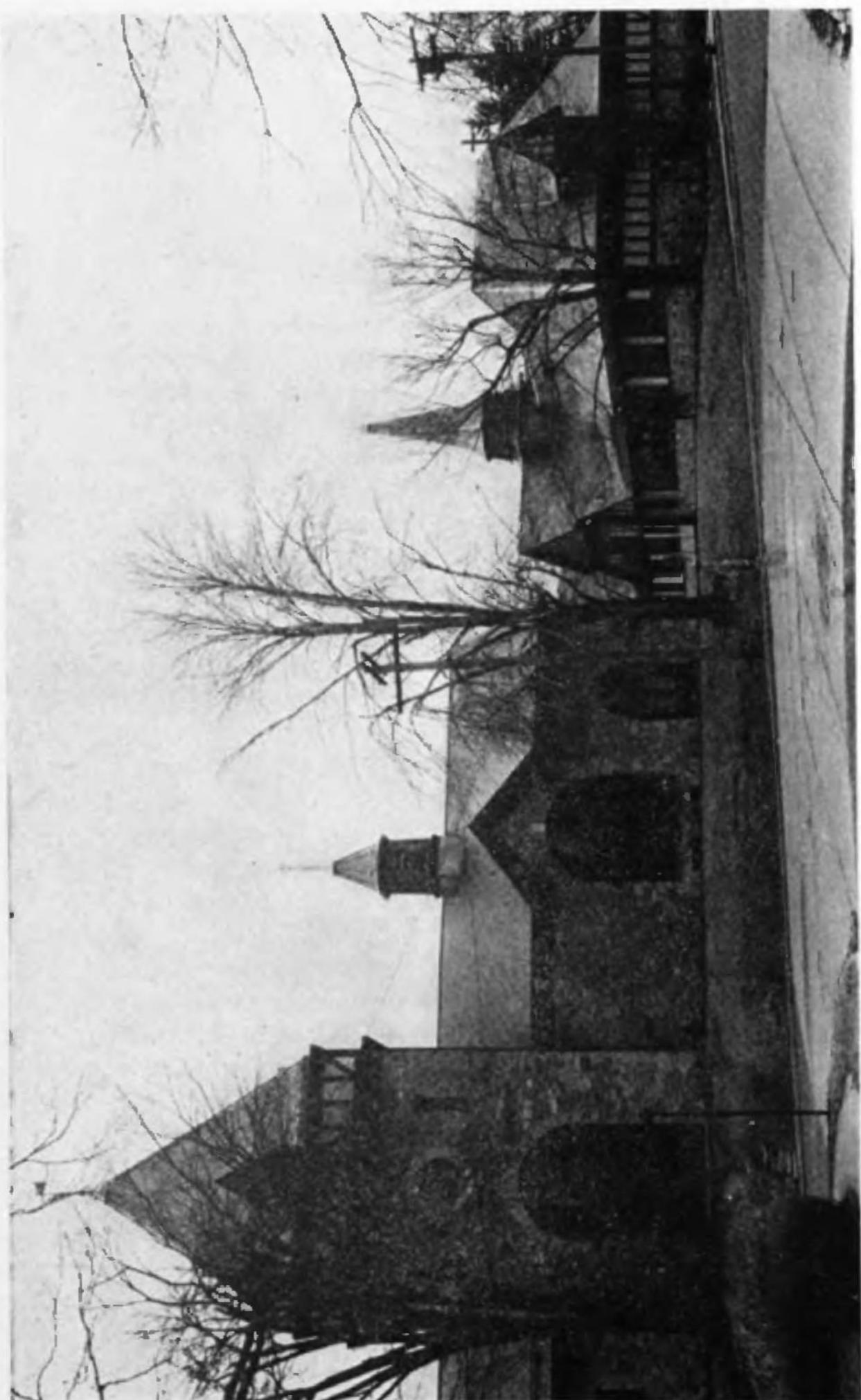
Нині бібліотека числить біля 6,200 томів, 185 збірок часописів. Заложено новий рукописний відділ.

Збірки Музею добігають вже числа 500. Майбутнє тих обох установ, переміна їх у центральні культурні американсько-українські установи залежить від зрозуміння їх важості та попertia громадянства.

Я. ЧУБАТА.

ЗАГАЛЬНИЙ ВІД БУДИНКУ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ В СТЕМФОРДІ

БУДИНКИ МУЗЕЯ, ЛАБОРАТОРІЙ І ШКОЛЬНИХ САЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ І КАЛЕДЖА В СТЕМФОРДІ, КОНН.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ ДІЕЦЕЗАЛЬ- НИЙ КАЛЕДЖ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

Завдяки невтомним трудам, закликам, жертвам та великій посвяті нашого Високопреосвященого Владики, Ексцепленції Кир Константина Богачевського, повстала нова установа — перша українська католицька Вища Школа у Стемфорді, Конн., а при ній український національний Музей та Бібліотека. Таким чином, завдяки Високодостойному Основникові, створено для американських Українців український церковно-народний культурний осередок.

На цьому фундатор цих важливих українських культурних установ, Високопреосвящений Владика не задержався. Метою нашого Владики було створити у Стемфорді український дієцезальний каледж і майбутній університет на взір американських католицьких каледжів та університетів.

Всевишній Господь поблагословив високі ідеї, плани та апостольську ревність нашого Преосвященого Владики, бо дозволив йому довершити оце велике історичне діло та оснувати перший український католицький дієцезальний каледж на американській землі. Цією святою знання, Високопреосвящений Владика, Кир Константин, підніс нашу Українську Католицьку Церкву в Америці на висоту її завдань та післанцтва.

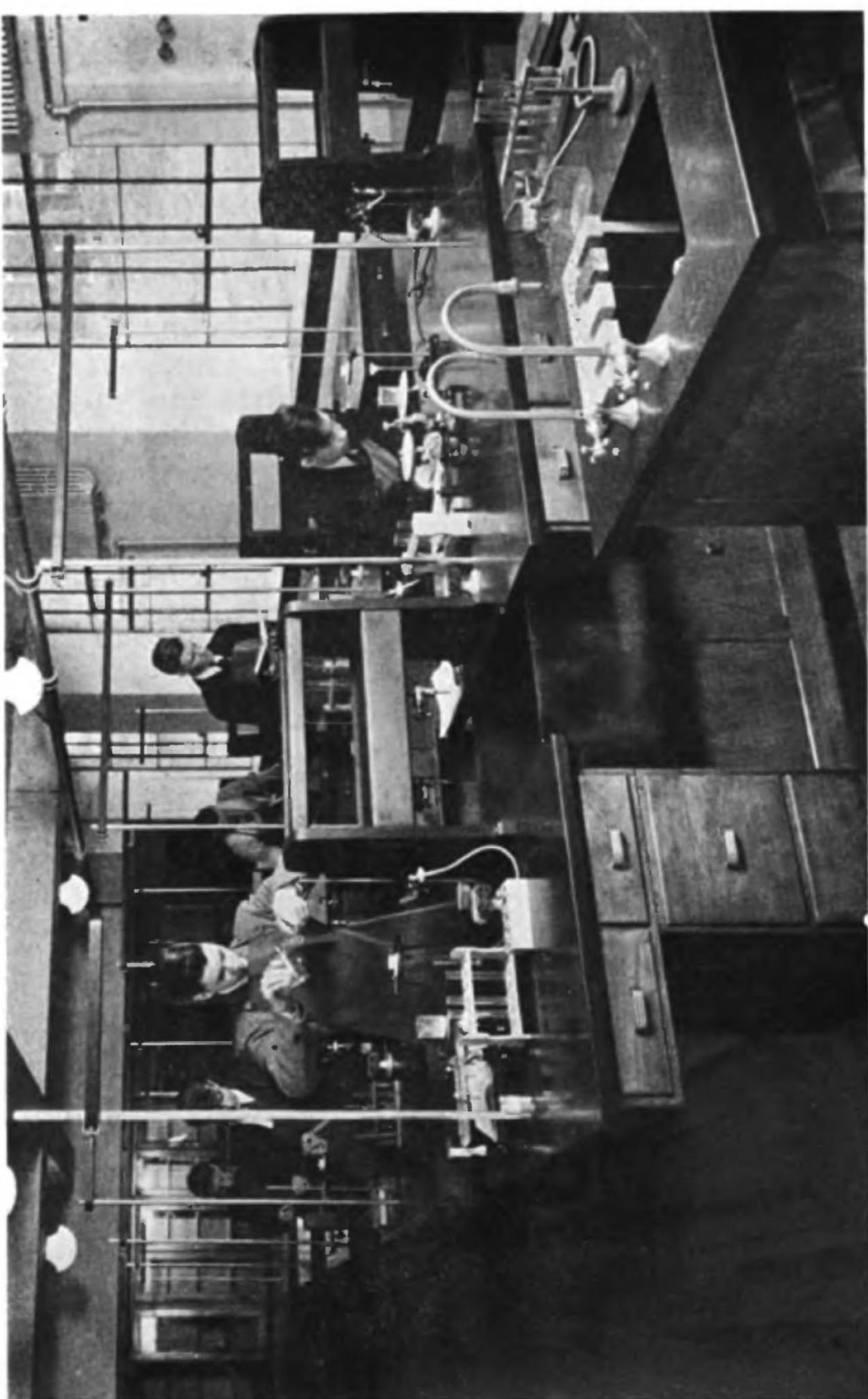
Відкриття цього першого Українського Католицького Дієцезального Каледжу в Стемфорді, Конн., у вересні, 1939-го року, треба вважати за ве-

ликий культурний здобуток. Від тепер ми, Українці, зможемо виховувати в своїх рідних українських інституціях кадри своєї свідомої інтелігенції.

Оцим ми заняли належне місце між іншими католицькими національними групами, що вже від давшого часу використовували тут, у прибраній вітчині, широку свободу для свого всестороннього розвитку.

Каледж це однаке така установа, що потягає за собою значні кошти. Будинки, лабораторії, бібліотеки і т. д. вимагають великого одноразового вкладу, а на вдержання професорського персоналу треба рік-річно видати й десятки тисяч доларів. Ті збирки, які наш Преосвящений доконує своїми невтомними подорожами та візитаціями по наших парохіях, показалися невистарчальними на так великі видатки, бо наш Владика мусить вдергати Вищу Школу, Малий Семинар, Музей, Бібліотеку та ще й наших богословів по других семинарях — в Європі і в Америці.

Тому Преосвящений Кир Константин рішив перевести кампанію для цеї справи, а керманичем і головою цеї кампанії зволив назначити мене. У виконанню цего доручення, я розіслав поклики та відозви до всіх Впр. і Всч. Отців Парохів, парохій та організацій нашої Дієцезії — до цілого українського католицького громадянства в Америці. Кожна наша парохія, як рівнож організації при парохіях щедро

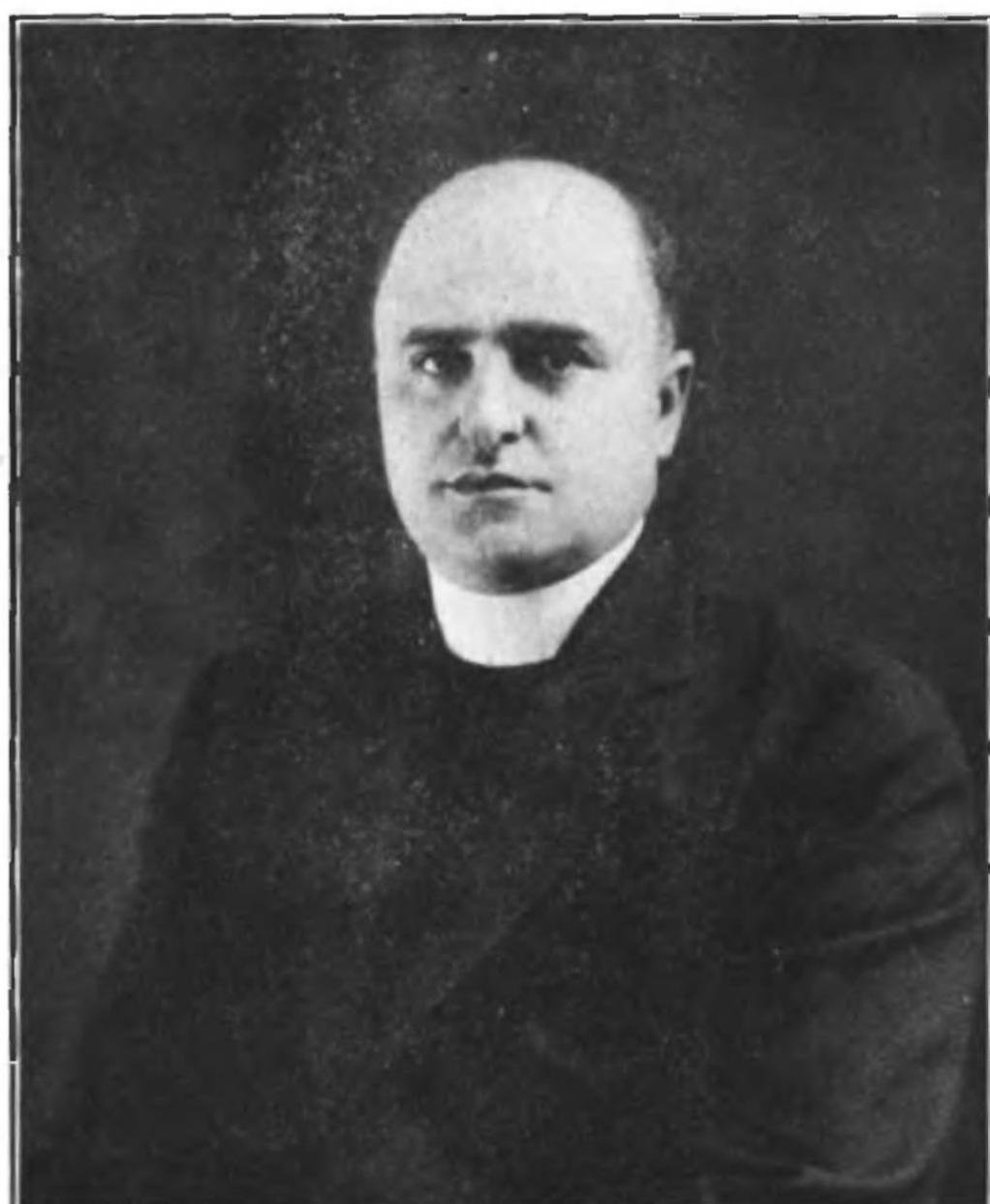
ХІМІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА В СТЕМФОРДІ, КОНН.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

відгукнулися на ці поклики та жертвували на перший Український Католицький Дієцезальний Каледж після виробленого розмету. За Божою помо-чю кампанія увінчалась повним успіхом. Вона не тільки що принесла назна-чену квоту, але більше як подвоїла її, бо зібрано в ній \$31,000.

Нехай-же Боже благословенство та Його ласки спливають на Основника цього першого Українського нашого Каледжу, на-шого Високопреосвящено-го Владику, Кир Константина; на Вир. і Всч. Отців Парохів за їх труди в цій кампанії і взагалі за даль-ші труди в цім великім ділі; на Парохії, Брацтва, Се-стрицтва, Товариства, Хо-ри, Клуби, Народні Доми, Українські Установи і на тих всіх українських та не-українських людей, кот-рі своїми щирими жертвами допо-могли у великому ділі першого Українського Католицького Дієцезально-го Каледжу в Стемфорді, Конн., де наша молодь вже почала розвивати свої духові сили на славу Господа Бо-га, на славу українського імені, на до-бро нашої Церкви та обряду, та на ко-ристь українського народу.

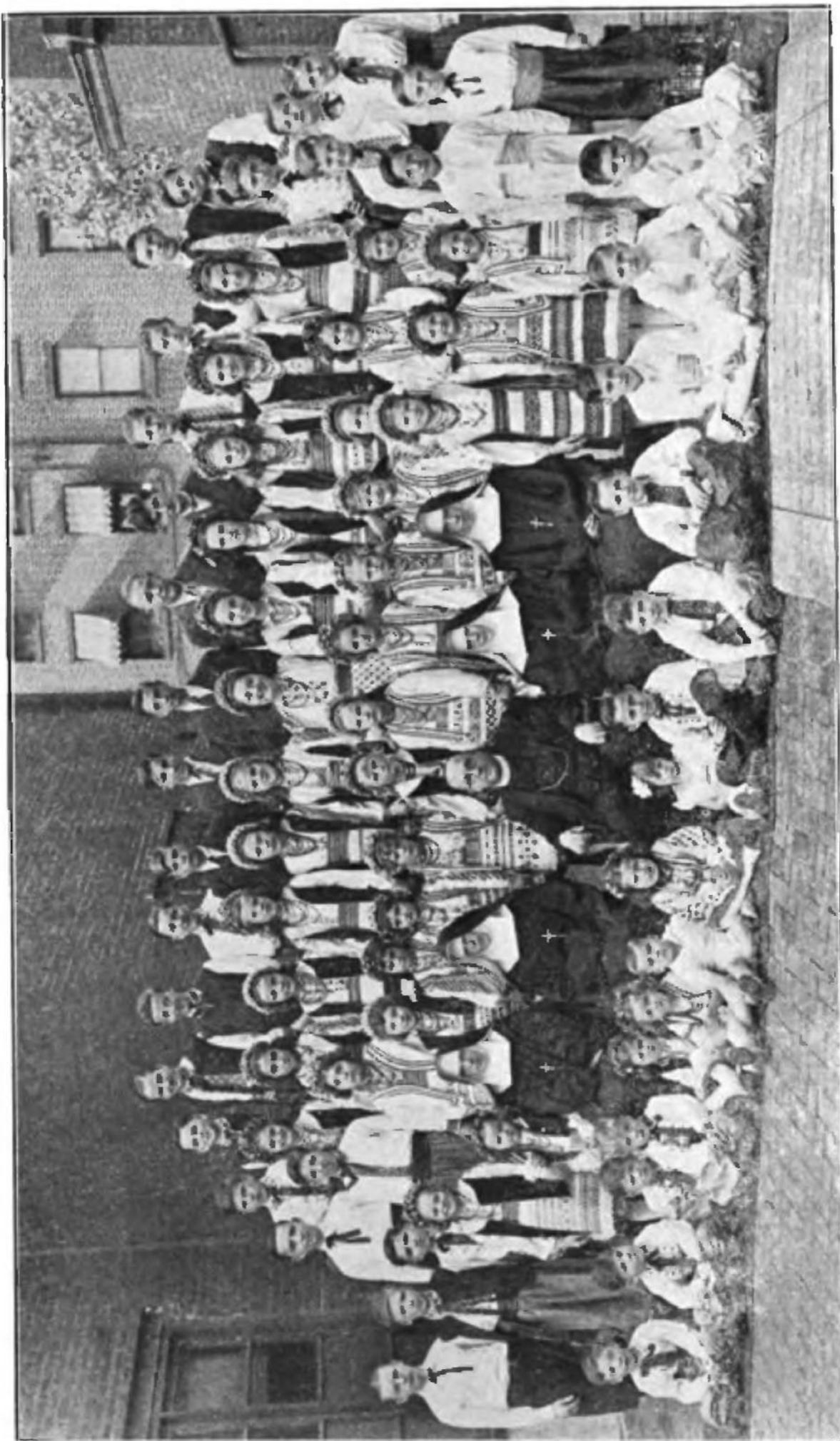
А я дякую Господеви, що удостоїв мене причинитися моїм трудом до це-го історичного діла, та дякую Ексце-

о. СТЕПАН ПОБУЦЬКИЙ
Організатор першої кампанії для Укр. Кат. Каледжа

ленції, Преосвященному Владиці, за його довіря до моїх скромних сил і за уділення мені спромоги вжити їх на добро і славу нашої Церкви і народу та на хвалу Божу. Оця кампанія і її у-спіхи остануть на все найкращим спо-гатом моого життя. Молю Божого bla-:ословення цему ділу а многих літ, кріпкого здоровля та світлих успіхів його ініціаторови та опікунови — Владиці Кир Константину Богачевсь-кому.

о. СТЕФАН ПОБУЦЬКИЙ

СИРОТИНЦЬ СС. ВАСИЛЯНОК У ФІЛАДЕЛФІЇ
Преподв. Кир Іоан Бучко сидить по середині; праворуч Владимир. Мати Зиновія. наставника

ЧАСТЬ III

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В АМЕРИЦІ

I. Українська Школа в Злучених Державах

НАША ШКОЛА В АМЕРИЦІ В ПОЧАТКАХ

Місяць квітень 1894-ого року треба вважати початковим для українського шкільництва в Злучених Державах, бо тоді-то основано першу парохіяльну українську школу у Шамокіні, Па. За цею школою цего-ж 1894-ого року відчинено такі-ж школи в Мавнт Кармел, Пітсбурзі, Оліфанті і Шенандоа, Па., та в Джерзи Сіти, Н. Дж. Сорок шість літ, що минули від цего часу, це сорок шість років змагань на полі рідної школи.

Наші імігранти почали приїжджати десь від 1850-их років, найперше з Лемківщини. Всі вони були тоді не Українці а Русини чи пак таки "руски". Почали творитися декуди значніші їх громади. Першим їх ділом було спровадити священика і будувати свою власну церкву, а коло неї й школу. Не так легко було зорганізувати церкву, а ще тяжче школу. Одно, що не було

для кого, бо наші емігранти приїжджали на час, на зарібки, були молоді і дітей не мали, а найгірше те, що самі батьки, ще з рідного краю, негативно були настроєні до школи.

Та американський шкільний примус навчив їх посылати дітей до школи. Привикнувши до американської школи, почали вони озиратися і за своїми рідними школами. Найшлися дальнє й свідомі одиниці, що почали говорити й дещо писати про свою рідну школу. Осьтак у "Свободі" з 1893-ого і дальших років раз-враз читаємо статті та заклики про потребу власної школи. Писали їх оо. Степан Макар, Іван Констанкевич, Микола Стефанович, Антін Бончевський, др. Володимир Сіменович і інші. Осьтак повстали перші, в горі вже вичислені, школи.

Навчання в тих школах відбувало-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ся вечерами 5-7 год.; не було вчителів. Учили мусіли священики, дяки й свідоміші громадянє. Осьтак якийсь час учителював і бл. п. д-р Володимир Сіменович, тоді ще студент (опісля лікар в Шікагу). Щодо шкільних приміщень, то діло стояло ще гірше. Наука відбувалася по темних, непривітних льохах під церквами або по приватних домах.

А найгірше вже було це, що скільки дітей було в школі, стільки й підручників. Кожна дитина приносила зі собою підручник з такої "партії", до якої належали їхні батьки. Чи мож було навчити чого дітей в таких обставинах? Чи могли діти любити таку школу?... Сказати правду, наша школа була в нас за останню річ. І треба подиляти тих перших каменярів-ліонірів (названих уже в горі священиків-ідеалістів), що не зражувалися і не зневірювалися, але вперто лупали ту скалу темноти, що оточувала їх. Не забуваймо, що вони трудились серед найтемнішої частини нашого народу, що їх було мало (мало-що більше, як пальців на руці), що прямо не було з ким порадитися і кооперувати. Справді, це були "каменярі"...

1899 року у Філадельфії відбувся з'їзд тих священиків, де постановлено що в кожній нашій громаді "мусить бути рідна школа". У виконанні цієї ухвали зачалася акція. На сам Новий Рік 1900-ого року виголосив о. С. Макар на вічу в Джерзі Сіті перший реферат про укр. школу, а 30-ого мая, 1901 р. на сїзді духовенства і делегатів громад вибрано "Шкільну Комісію", що мала вести шкільну акцію. До цієї комісії ввійшли: о. Антін Бончевський, М. Бачинський, О. Зволинський, В. Тилявський і М. Барна. 1903-го року, 23-ого листопада, на вічу в Йонкерсі, Н. Й., шкільний реферат виголосив о. П. Тимкевич, а в січні,

1904 р. було шкільне віче в Оліфанті, Па.

Результатом цеї акції було між іншим оснування Української Бурси. Кожна дитина за невеличкою оплатою діставала харч і правдиво вітцівський нагляд та поміч в науці. Діти мали вчитися: релігії, св. Письма, читати і писати по українськи, церковного співу й музики, української історії, географії та писменства. Бурсу відкрито 10-ого жовтня, 1904, в Йонкерсі, Н. Й. Куплено дім і там ведено її до 1907 р. Настоятелем Бурси та дійсним батьком молоді був бл. п. о. П. Тимкевич. Однаке 1907 р. Бурсу зліквідовано через байдужність громадянства: не було для кого вести її.

1905 р. в Мекіспорті, Па., відбулося знов віче про школу на якім реферував о. С. Макар. Того самого року о. С. Макар помістив відозву в "Свободі", щоб 1) заснувати семинарію для образування дяковчителів з молодіжі, вихованої в Америці; 2) заснувати Шкільний Комітет, до котрого мусіли-б зголосуватися учителі, що хотять обнати місце дяковчителя, її мусіли-б піддатися іспитови. В тій цілі о. Макар взивав по імені всіх учителів, котрих він знав, (як напр. бл. п. Андрій Гела, Т. Каськів, Костюк, Паздрій, Бабій, Ялечко, Осип Стеткевич, і інші), щоб вони зголосилися до него, якщо хочуть пристати до цієї організації. Оцей Комітет мавби також усталити шкільні підручники.

Серед оцих заходів зайшла важна подія, що прискорила і розвиток шкільного діла — а цею подією було прибуття першого українського єпископа, бл. п. Кир Сотера Ортинського до Америки (в вересні 1907). Одним з перших діл Владики Сотера Ортинського було скликання "конвенції" всіх греко-католицьких священиків в Злучених Державах Америки на дні

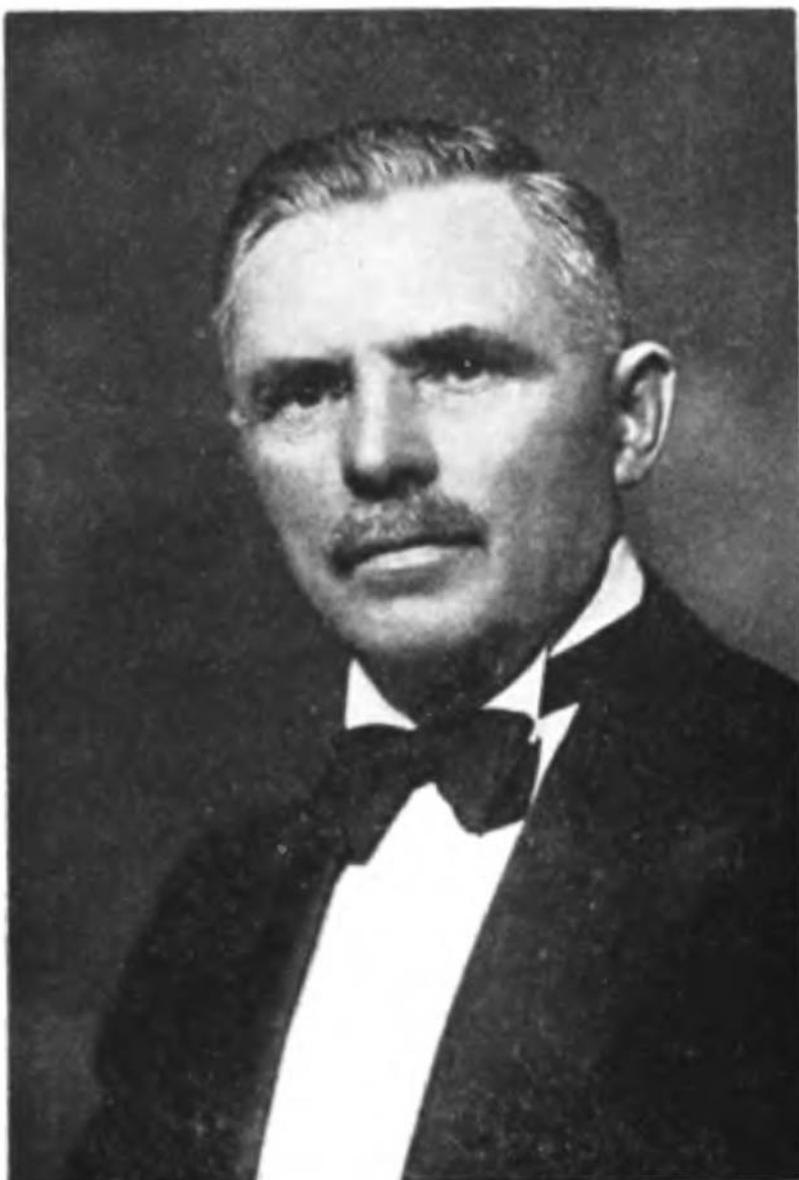
ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

15-ого і 16-ого жовтня, до Нью Йорку, в церкві св. Юрія. Там рішено 1) постаратися, щоб в кожній парафії зложено школу; 2) отворити духовну семінарію; 3) відкрити школу для дяковчителів; 4) рішено, що жаден дяковчитель не може бути принятий аж усунений без затвердження епископа; 5) рішено, що Владика назначить комісію з 3 священиків і 2 дяковчителів для іспитування дяковчителів.

У звязі з тим в днях 10-ого і 11-ого грудня, 1907 р. відбулася у Пітсбургу конвенція греко-кат. дяковчителів під проводом бл. п. Владики С. Ортинського. Присутніх було 46 дяковчителів. Ухвалено, що справи шкільні має полагоджувати комітет вибраний в Нью Йорку.

В цему зїзді брали участь греко-католицькі дяковчителі так сі, що з Галичини, як і ті, що з Закарпаття. Тому й рішено держатись у парохіяльних школах старого, т. зв. етимологічного правопису. Там також основано Товариство Дяковчителів, в котре увійшли зарівно дяковчителі Галичане як і закарпатські (угро-руські) "півцевчителі". Задля ріжниць у поглядах на церковні та народні справи та з огляду на культурні потреби українського народу оци згода не могла одначе втриматися. Тому коли число галицьких дяковчителів збільшилося, приступили вони до оснування свого власного товариства. Це сталося в році 1912 на зїзді дяковчителів в Ансонії, Конн.

Невдоволення з "етимології" в парохіяльних школах викликало деяку реакцію з української (галицької) сторони. Осьтак в 1908 році Головний Уряд Українського Народного Союза, в котрім тоді сильним був вплив тих українських священиків, яких уже повище згадувано, розписав

ТЕОДОЗІЙ КАСЬКІВ

Піонір організатор укр. шкіл в Злучених Державах

конкурс на написання оцих шкільних підручників для американсько-українських шкіл: 1) Буквар, 2) Перша Читанка і 3) Малий Катехизм. Підручники мусять бути писані фонетичним правописом і мусять дістати апробацію Преосв. Владики С. С. Ортинського. Та з тих заходів нічого не вийшло, тим більше, що —на жаль — зачатася ріжниця думок між бл. п. Владикою а Укр. Нар. Союзом щодо зasad організації американських Українців взагалі. На тім і потерпіло — бодай на час — діло шкільне.

Ta одно стало ясне, a саме, що шкільне діло мусить тісно вязатися з українською католицькою Церквою. В тій думці і зложено в 1913 році, на засіданню Товариства галицько-українських дяковчителів у Джерзи Сі-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

остануть з вдякою в історії американсько-української школи.

Коли Сестри Василянки а дальше Сестри Служебниці стали переймати ведення парохіяльних шкіл, вони не прийшли на пустку і не мусіли зачинати серед найтіящих обставин з ні-

чого, як це було з їх попередниками, дяковчительми. Сестри застали вже готове шкільництво, яке вони можуть тепер вести з тим більшою одностайністю і систематичністю, що за ними є повний авторитет упорядкованої вже та сильної Дієцезії.

ТЕОДОЗІЙ КАСЬКІВ

ЗАМІТНИЙ ШКІЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ

(Спомин про ньюйорські школи в літах 1924-1931)

Що можна осягти ідейностю та працею, доказом були українські школи в місті Нью Йорку, організовані в літах 1924-1931 Українським Народним Домом (217-219 Іст 6-та вулиця). Визначалися вони додатно серед початкового нашого шкільництва в Америці. Хочби тільки для історії та для того, щоб дати належне признання ініціативі, енергії та ідейному запалові одиниці, що була мозком, серцем і розгоновим колесом цього діла, годиться розповісти про цей замітний експеримент. Ініціатором його був релативно молодий чоловік — тоді йому й 30-тки не числилось — п. Іван Добрянський, тодішній секретар і менеджер згаданого повище Українського Народного Дому та душа тодішньої ньюйоркської громади.

Оцими школами — а було їх в Нью Йорку в дільниці Манхеттен 8 або 9 — завідувала Шкільна Рада зłożена по одній третині з представників Церкви (парохії св. Юра), Народного Дому (з яким звязані були всі національного напрямку товариства) та родичів вписаної до школи дітвори. У повному складі оци Рада начислювала 60 членів. Вона настановляла егзекутиву, в котрій знов заступлені були парохія св. Юра, Народний Дім і родичі. Народний Дім — бувало — фінан-

сував ці школи, цебто уділяв Шкільній Раді кредиту, платячи платні учителів, ренти за наняті шкільні салі і т. д. тимчасово зі своєї каси. Треба сказати, що п. Добрянський, що був душою і Народного Дому і Шкільної Ради, вмів звести кінці до купи, хоч місячний бюджет цих шкіл сягав понад \$1,000, цебто \$12,000—\$13,000 річно. Плати учителів були релативно високі, \$80, \$100 і \$120 місячно, причімплачено їх і в літніх, вакаційних місяцях.

Та за це рівень цих шкіл — з відмікою двох-трех поменіших шкіл — представлявся справді додатно. Головою учительського збору був проф. Андрій Микитяк, б. гімназіальний учитель з Галичини (а тепер учитель Вищої Школи у Стемфорді, Конн.). Окремим учителем співу (що тільки науку співу уділяв у всіх цих школах, в окремих годинах) був п. Осип Стеткевич, що й управляв на великих концертах, пописах і діточих виставах величезним діточим збірним хором з яких 200 голосів або й більше. Іншими учителями були пп. Мостенський (б. старокраєвий учитель), Ісаак Баяк (політичний емігрант з Великої України, б. член Центр. Ради), Володимир Кедровський (з Великої України, б. полковник Укр. Армії), Г. Про-

ПРОЛАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

хорович (емігрант з Вел. України), д-р Лонгин Цегельський, д-р Семен Демидчук, п-і О. Демидчукова (б. старокраєва учителька) і т. д. Наука була поділена на 6 (шість) степенів, причому у головнім осередку — а саме в Народнім Домі, де містилися 3 класи, кожна по 40-50 дітей, і в церковній галі (парохії св. Юра), де учену на переміну дві такі ж класи — не лучено дітвори ріжних степенів в одній класі, але кожний ступінь науки мав свого окремого вчителя і свою комнату. Через те учителі могли утримати лад в науці та вдергати дітвору зацікавленою предметом науки.

Школа розкинена була по дільниці Манхеттен в 8-и чи 9-и точках міста. Поза даровими садями в Народнім Домі (3 салі для 6-ох класів) і під церквою св. Юра (2 салі для 4-ох класів), нанято ще по одній шкільній салі в католицькій німецькій школі між евнами В і С при 7-ій вулиці (для двох великих класів по 60 дітей), в катол. школі при Іст 17-ій вулиці (для 2 класів), в католицькій айришській школі при 2-ій вулиці (для 2 класів), в Домі Т-ва св. Андрея, відділу Укр. Нар. Союза, при 72 вулиці (для 2 класів), в католицькій айришській школі "давн-тавн" при Рудгерс стріт (для 2 класів), в італійській католицькій церкві при Вест 43-ій вулиці (для 2 класів) і якийсь час ще "давн-тавн" Вест при вулиці Вашингтона (для 2 класів). Осьтак було всього 8 а якийсь час і 9 шкіл, з 24 згідно 26 класами. Всеї дітвори в них начислювалося близько 750 душ причому деякі школи — як у Нар. Домі при 6 вулиці (около 250 дітей), під церквою св. Юра (коло 150 дітей), на 7-ій вулиці між евнею В і С. (чище 100 дітей), на 14-ій вулиці (около 80 дітей) — були людніші, а інші знов мали замало (по 40 або й менше) ді-

тей, щоб могли покрити свої кошти. При централізації шкільної управи в Шкільний Раді і в руках адміністратора п. Івана Добрянського та при спільнім бюджеті видатки тих малих шкіл покривано надвишками з цих, де було 100 і більше дітвори.

На загал наука української мови, історії, географії та співу в тих школах добре була поставлена — вище чим в якій-небудь іншій українській початковій школі. У всіх школах учено з одинакових підручників, найліпших, які тоді мож було дістати і які. (для вищих степенів) спроваджено зі Старого Краю. Локалі — з виїмкою одного, двох — були ясні, просторі, на стінах висіли великі мапи України чи історичні картини, а над катедрою учителя видніло велике Христове Розпяття. Науку починали і кінчено молитвою. Науки релігії уділював сотрудник пароха св. Юра (о. М. Лисяк а опісля бл. п. о. О. Павляк. Для цей цілі визначувано в кожній школі два рази в місяць окреме пополуднє (2 годині). В неділю діти під проводом діжурних учителів йшли на малу Службу Божу в церкві св. Юра. Малі гурти дітей інших віроісповідань ходили в днях, призначених для науки релігії, на науку своєї релігії до своїх церков. При кінці року у всіх школах були святочні пописи з богослужінням, роздачею свідоцтв науки і т. д. Діточий концерт в пам'ять Шевченка, Свято-Миколаївській Вечір і Різдвяна ялинка відбувалися збірно в салі Нар. Дому та були величавими подіями, що їх дітвора і родичі довго та живо згадували.

Осьтак ця шкільна структура простояла в Нью Йорку у розквіті через п'ять літ (1924-1929) а й потім — по уступленню п. Добрянського (задля недуги) — продовжала своє існування ще до 1931 року під головуванням

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

п. Івана Марусевича. Упадок її спричинений був посторонніми інтригами людей, що самі нічого позитивного в життю не створили, а натомісъ були експертами у розбиванню, руйні та клеветі. Щоб розбити оцю шкільну будову, розколено парохію св. Юра та заложено "православну" церкву на 14-ій вулиці, за котрою потягнено і одну школу та її учителя. Двом другим учителям дали ліпші "джаби", аби лиш покинули ньюорську школу та помогли розбити її (оден з них і зложив свою окрему школу, яка не довго простояла, але шкоди наробила). Оця постороння інтрига заatakувала і сам Народнім Дім та постійною пресовою і вічевою кампанією підкопала його. Душа всеї шкільної праці, п. Добрянський, захорів тяжко з тих переживань і мусів — як уже сказано — покинути свою позицію, на якій так світло зазначився. А з тим і сот-

ворена ним шкільна система занепала.

Та всеж лишила вона по собі неаби-які сліди серед молодого покоління. З оцих шкіл вийшли звісні тепер ширше молоді люди, як о. Володимир Левицький, диригент Степ. Марусевич, п-а Розалія Олексин (організаторка кат. молоді), п. Дроботій (співробітник англ. видання Укр. Роб. Союза), п-а М. Кальброн та інші. В кожнім разі була вона благородним, добре подуманим та конструктивним експериментом.

Годиться ще на конець згадати імена співтружніків п. Івана Добрянського, що щиро і з усіх сил помогали йому в його ділі. Були це звісні та заслужені громадяне і громадянки: п.п. Іван Марусевич, Василь Лазута, Никифорчин, Світак, п-і Марусевичева та многі інші, що ще живуть у Нью Йорку або поза ним або що їх вже нема між живими. Честь ім.

ОЧЕВИДЕЦЬ

УКРАЇНСЬКІ ПОЧАТКОВІ ШКОЛИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

Не є нашим наміром дати у цій статті вичерпуючу студію про українські початкові — парохіяльні та нецерковні, католицькі і некатолицькі, а то й нехристиянські а большевицькі — школи в Злучених Державах. Того роду студія була-б зарівно пожадана як і повчаюча та належало-б її справді виготовити. Праця така вимагала-б однаже занадто багато часу, дослідів та труду, щоб її в короткому часі, хочби й кількох лише тижнів, можна було виконати, а лозатим була-б вона за просторою, щоб могла вміститися в рямці програми оцеї книжки. Тому обмежимося тут тільки на зображення теперішнього стану католицько-українських парохіяльних шкіл.

Все-ж таки для постороннього читача, що необізнаний саме з американсько-українським тереном, треба-б сказати декілька слів і про інші школи, а саме ті, що не остають у звязку з українськими католицькими парохіями. Є це пополудневі школи, а właство шкілки, організовані чи то іншими віроісповіданнями чи світськими організаціями. Осьтак майже кожна т. зв. православна чи т. зв. автокефальна церковна громада має свою пополудневу шкілку, де навчає дяковчитель чи сам таки парох та де число дітвори з правила невелике і в більшості громад обертається довкола 20 душ дітвори. Таких шкілок буде усього дещо понад півсотні. Уровень їх невисокий, наука

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

в них неправильна; фахових сил між дяковчительями нема. Одностайноти в організації і навчанню по тих шкілках також годі ждати. Результати їх серед молодого покоління дуже слабі.

Цілком не ліпше, а то й гірше представляються пополудневі шкілки, зорганізовані світськими організаціями — як Народними Домами, клубами, комітетами родичів, партійних груп і т. п. З правила існують вони лише по більших центрах української іміграції або знов — буває — по цілком малих та відорваних громадах, де нема ніякої церкви. Найсильнішу групу того роду шкілок творять шкілки української комуністичної партії, яких буде до 20 по цілих Злучених Державах. Учать в них всякі люди: недокінчені студенти, партійні агітатори тощо. У часах "розквіту" большевизму серед американських Українців (1920-1930) було тих шкілок два або й три рази стільки і тоді також українська комуністична централія в Нью Йорку видала-була большевицький Буквар для своїх шкілок, в якому пильно викинено слово "Бог" із кожного вірша Шевченка (а це не легке діло, бо мало в котрій поемі Шевченко не згадує Бога).

Думаємо що не дуже-то помиломося, коли число всіх, ріжними світськими організаціями удержуваних шкілок поставимо понище п'ятьдесят. Уровень їх на загал низький; системи в них ні сліду і ладу омаль. Ведуться воїни осьтак з року на рік, як щось перевходове, хвилеве та мало серіозне. Добір підручників та програма науки залежать від учителя, яким буває хтось, що — як то кажуть — "лизнув" в Старому Краю дві-три кляси гімназії. Світлим виїмком від оцего правила — виїмком, що належить уже до історії — були школи в Нью Йорку, організовані в літах 1924-1929 Українським Народним Домом (217 Іст 6-та

улиця), за ініціативою і трудом б. секретаря оцего Дому, п. Івана Добрянського. Та ця замітна шкільна організація, хочби тому що — як сказано — була вона світлим виїмком, заслуговує на окрему згадку, що і зроблено на іншім місці цеї книжки.

Ось так усіх некатолицьких українських шкіл, а влаштво шкілок, у Злучених Державах не буде й одної сотні. Приблизне, а влаштво здогадне, число дітвори в них сягне не багато вище 2,000 душ. Статистики їх чи евіденції, хочби сяк-такої, нема. Числа, які вгорі наведено, є здогадними, опертими на загальнім особистім обзнакомленню автора цего огляду з українською іміграцією в Злучених Державах, на принагідних інформаціях з преси тощо.

Значно інакше представляється річ, коли перейдемо на поле українського католицького парохіяльного шкільництва. Ту вже для здогадів та жалкуляцій мало лишається простору, а можна натомісъ оперувати більше чи менше точними та певними даними. Усіх українських католицьких парохіяльних шкіл буде стільки що церковних громад, бо в деяких виїмкових місцевостях (ось як: Філаделфія, Нью-арк, Шикаго, Пітсбург, Буффало, Бруклін) є по 2 і навіть більше шкіл а знов у деяких малих "прилучених" церковних громадах нема шкіл. А що всіх українських католицьких церковних громад є 132, так загальне число українських католицьких церковних шкіл можна-б усталити на яких 130.

Розпадаються вони на дві категорії: школи старшого типу, проваджені дяковчительями, і школи новішого типу, ведені монахинями, а саме Сестрами Василіянками і Сестрами Служебницями. Свою-ж чергою школи, в яких навчають Сестри, є або пополудневі або знов цілоденні з правом прилюдно-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

сти. Натомісь в усіх школах, що в них навчають дяковчителі, наука відбувається пополудни (звичайно: між 5-тою а 7-ою годиною).

Пополудневих парохіяльних шкіл, ведених дяковчительями начислюємо тепер близько сотки. Деякі з них є так людні (60, 80 а то й 100 і більше дітей), що треба справді подивляти, як один учитель може дати собі раду з стільки дітьми. Мимохіть пригадується пословиця: *quem Di odere, paedagogum fecerunt* (кого боги зненавиділи, учителем зробили), а коротше по нашому: "а щобись чужі діти вчив". Наука відбувається в церк. галіях, з правила під церквою у бейзменті, де й сонця і повітря омаль. Коли дитина, по цілоденнім побуті у гарнім, просторім, світлім та чистім будинку публичної школи, де салі обвішані гарними картинами, мапами і т. д., найдеться в оцим понурім та звичайно доволі бруднім і непривітнім підземеллю, то контраст надто різкий, щоб не впливати дуже відемно на успіхи української школи. Оцей контраст мимохіть мусить лишити у дитини враження нищості всого, що українське, в прирівненню до того, що американське. Таких громад, де парохія посідає (цебто закупила або побудувала) гарний і відповідний шкільний будинок, є все-го кілька. Осьтак дуже гарний будинок шкільний з великою авлею на концерти здавна має Оліфант. Незлі будинки находимо в Ньюарку, Пітсбургу та Гамтрамку. В останніх двох роках модерні будинки поставлено в Шікагу та Вілксберри.

Клопіт також та замішання усе були з підручниками. Колись — за занепаду нашої Церкви, — була в нас приказка: "що попик то типик". Осьтак і про наші дяківки в Америці. Можна було сказати, що дяковчитель то бук-

BISHOP ORTINSKY

БЛ. П. ЕПИСКОП СОТЕР ОРТИНСЬКИЙ
Основник Сиротинця та перших шкіл
СС. Василіанок

вар, що школа то правопис і граматика. Вживано букварі найріжнородніших видань, починаючи від старокраєвих до найновішого, зладженого п. Теодозієм Каськовим а апробованого Дієцезією. Були отже в ужитку букварі видань Сестер Василіанок, канадійські, видання фірми Доячека, видання Матвійчука і т. д. Бувало в одній класі вживано різні букварі. Те саме було з читанками: вживано старокраєві видання Крушельницького з часів укр. держави, Матвійчука, канадійські передруки старокраєвих читанок ще з довоєнних часів і т. д. Можна собі уявити, яке замішання та труднощі вводила ця різнородність підручників, лишаючи вже на боці те, що всі ті читанки зложені були для старокраєвої а не для американської молоді.

Та запро всі ті недостачі, українсь-

УКРАЇНСЬКА ПАРОХІЯЛЬНА ШКОЛА В СИРАКЮЗ, Н. Й.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

кі католицькі дяківки представляються без порівнання краще чим такі самі школи по православних чи автокефальних громадах аби знов школи "народних" чи большевицьких організацій. Чисельність дітвори, кращі учителські сили, більший лад і якась система, що виробилася кілька десятиліттями практикою, деяка одностайність у плані науки та в підручниках, вкінци постійність школи — всі ті прикмети ставлять оці католицькі дяківки далеко вище понад школи інших віроісповідань чи організацій. Хоч сьогодня того типу пополуднева школа-дяківка далеко не вистарчає та являється анахронізмом, але має свої заслуги перед українським громадянством Америки. Протягом минулих десятиліть вона ратувала — як її стати було — і вратувала нам десятки тисяч молодого покоління для українства. Вихованці оцих дяківок декуди творять вже й половину парохій, є тростисами наших церков, всдути відділи наших запомогових організацій, самі є дяками та дяковчительями, а то й звісними діригентами хорів (пп. Степан Марусевич, Василь Гела і др.), редакторами (пп. Ева Піддубчишин, Степан Шумейко, Лапіка, Дроботій), лідерами молоді (пп. Киселиця, Лисяківні і другі), бізнесменами, адвокатами, лікарами. З тих дяківок і винесли знання і любов свого обряду і всі наші молоді священики.

Коли останніми роками загально лунає клич заміни дяковчителів Сестрами-учительками, то — що правда — відповідає це потребі часу та є висловом поступу вперед, до краще поставлених шкіл. Але з історичної, розвоєвої точки погляду треба й дяківкам та нашому дяковчительству призначити, що в свій час вони виповнили прогалину та доконали чимало добра; в тяжких обставинах "чимало поту

втерли за землю руську" — кажучи словами зі "Слова о полку Ігоря". Тому — думаємо — читачі цеї Книги з цікавостю запізнаються з початковими десятиліттями оцих дяківок, що про них розказує оден з найбільш заслужених дяковчителів, п. Теодозій Каськів в окремій статті оцеї Книги.

Як з черги переїдемо до шкіл ведених Сестрами, то треба зазначити, що перехід від дяківок до шкіл під кермою Сестер зразу цілком не був легким. Бл. п. епископ Сотер Ортинський бачив недостачі дяківок і тому бажав віддати парохіяльні школи в руки Сестер Василянок, що вже в Галичині виказали свою спосібність на полі шкільнім та виховнім взагалі (дівоча Видлова Школа в Яворові, дівоча гімназія у Львові, захоронки, сиротинці). Тому 1911-ого року в грудні спровадив з Галичини до Америки дві Сестри Василянки і дві кандидатки під проводом настоятельки (опісля ігумені) бл. п. Матери Олени Лянгевич. Оци Сестри-піонірки заклали (1920-ого року) Сиротинець у Філаделфії, а опісля попри Сиротинець завели українську початкову школу (пополудневу). Взяло це однаке чимало літ, заки Сестер Василянок покликано вести парохіяльні школи по других громадах.

Від 1930-ого року почалося постепенне а постійно зростаюче перетворення укр. катол. парохіяльних шкіл нашими Сестрами. В парі з тим і зачалося перемінювання пополудневих шкіл у цілоденні з правом публичності, будова окремих шкільних будинків, планове образовання дипломованих учительок, видавання шкільних підручників і т. д. Діло шкільне поставлено осьтак на правильну, серіозну дорогу. Висловом того є установлення нашим Владикою окремо дієцезального шкільного референта, котрого задачею є скординувати виховну

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

працю дяковчителів з працею Сестер обох Чинів, ввести одностайність наукової програми, підручників і т. п. по парохіяльних школах, подбати о видання бракуючих книжок і т. д. Поки-що заходом дієцезального шкільного референта, яким є Впр. о. сов. Володимир Лотович, вийшов зладжений п. Теодозієм Каськовим "Буквар", якого загальне вживання в парохіяльних школах причиняється до одностайності в научуванню української мови. Приготовляється дальнє видання (в двох паралельних текстах: українськім і англійськім) коротких підручників географії України і історії України. Коли ж йде мова про видавання підручників, то згадати годиться про видавництво Друкарні Сиротинця Сестер Василянок у Філаделфії, що видало було кількаразово "Буквар" а о-після три дальші "Читанки" (часть I,

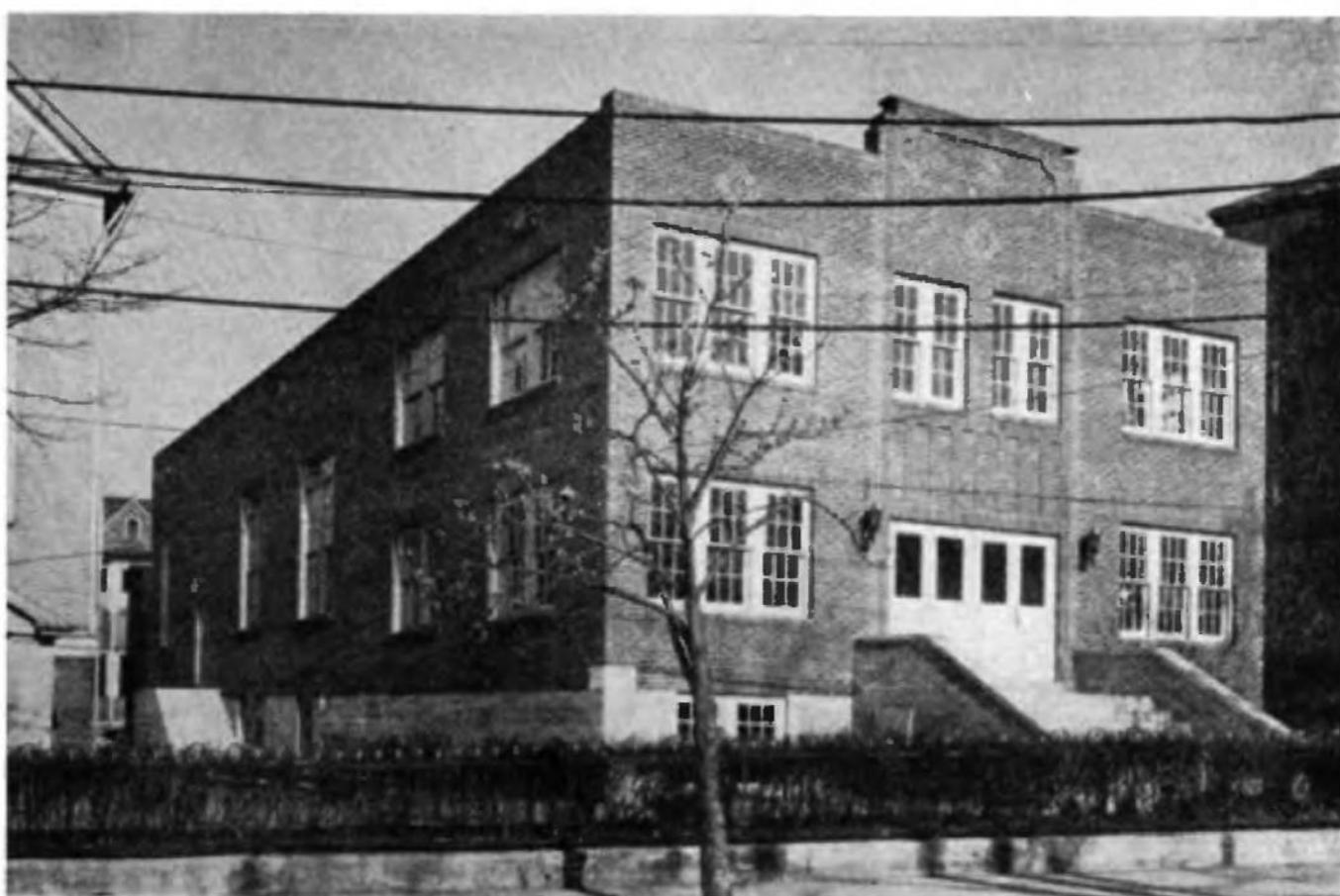
II і III) укладу Впр. Матери Марії, настоятельки "Дівочої Академії ім. Св. Василія Великого" на Факс-Чейзі коло Філаделфії. Четверта "Читанка" приготовлюється саме до друку.

В загалі: ведених Сестрами шкіл є 34, Сестер учительок: 82, а дітвори: 2,138.

Подрібну статистику цих шкіл подано в окремий статті.

Коли добавити до цього 96 пополудневих, шкіл-дляківок з приблизно 6,500 дітьми, то всіх українських католицьких парохіяльних шкіл буде 130 з 119 учителськими силами та 8,650 дітьми.

Щоб мати поняття, що ці числа представляють у відношенню до числа вірних нашої Дієцезії (290,000 душ після останнього Католик Черч Директорі з 1940 року), то виходило, що одна школа припадає на 2,788 вірних,

БУДИНОК УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ВІЛКС БЕРІ, ПА.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

одна вчителська сила на 2,308 вірних а одна шкільна дитина на 35 вірних.

На закінчення оцого короткого огляду українського початкового шкільництва в Злучених Державах додамо, що напрямок розвитку його звернений до скорої передачі всіх парохіяльних шкіл у руки Сестер-монахинь сего чи того Чина та до переміни їх у цілоденні з правом публичності. Завершення цого процесу доконється — з очевидною користю для української Церкви і народності в Злучених Державах — в найближчих вже літах. А тоді лише-б побажати повного уодностайнення програми їх навчання (о скільки йде о наш обряд та українську мову, пісню, географію і історію), видавництва підручників та надзору над школами через поширення та зясовання компетенції діецезального шкільного референта.

Тимбільше це є вказаним, що наука українознавства не у всіх ще школах поставлена на відповіднім уроці та належалоби її поглибити і

повищити. Не забуваймо, що деякі учителські сили, виховані споміж американської чи канадійської молоді, самі ще недомагають у знанню української мови, історії чи географії. Для них конечна річ уладжувати вакаційні курси цих предметів, щоб виповнити прогалини та недомагання в їх знанню. Це вийде тільки на користь і школам і дітвторі і загальній справі. Бо не на те українські громади вдернують власним коштом свої цілоденні школи, щоб іх дітвора вчилася в них англійщини — це-ж дасть кожна публична і кожна інша католицька школа — але на те твориться і вдержується свої парохіяльні школи, щоб українська дитина навчилася свого, спізнала своє і полюбила своє, що рідне, українське: свою церкву і обряд та мову і пісню своїх батьків і історію того славного краю із котрого їх батьки вийшли, України. Тільки така школа має рацію істнування, може викликати заінтересування українського загалу та може числити на його попертя.

УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ВЕДЕНИ СЕСТРАМИ-МОНАХИНЯМИ

Запро всю добру волю та щирій ентузіазм для рідної, української школи багатьох з наших дяковчителів, наші пополудневі школи, ведені ними в перших десятиліттях української іміграції в Злучених Державах, мали чимало недомагань, котрі дадуться вчасти звести до незалежних від них обстановин (як: невідповідне приміщення школи, брак опалу, недостача підручників і приборів, рівнодушність родичів і т. д.), а частію треба таки приписати тому, що пп. дяковчителі в першій мірі були дяками а щойно поза-

тим учителями. З правила не доставало їм фахової підготовки, а поза тим, заняті дяківством та веденням хору і полученими з тим концертами, театральними виставами і т. п., мало мали вони лишного часу й енергії для ведення парохіяльної школи. Не треба забувати й того, що на одного дяковчителя припадало нераз 60, 80 а то й до сотні а — бувало — й понад сотню дітвори до навчання. Вкінці наші дяковчителі, як старокраєвого роду люди, з правила дуже слабо знали англійську мову, що сильно ослаблюва-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

БЛ. П. ПРЕП. МАТИ ОЛЕНА ЛАНГЕВИЧ
Перша Ігумання СС. Василіянок і настоятелька
Сиротинця у Філадельфії

ло їх вплив на дітвому. Чи диво отже, що в таких обставинах оці пополудніві чи вечірні парохіяльні школи недомагали, що дітвора легковажила їх і що в результаті з тих шкіл відносно мало вийшло пожитку. А вже про цілоденну українсько-американську школу з правом публичності не могло і бути мови. Справді — треба було так до свідних та ідеї рідної школи цілим серцем відданих дяковчителів, як бл. п. Тимкевич, бл. п. Гела або з живучих пп. Стеткевич, Теодор Каськів та ще кількох, щоб у громадах, де вони працювали, слідно було на молодім поколінню вплив оцих пополудневих шкіл.

Тому вже сейчас по прибуттю до Злучених Держав бл. п. епископа Сестера Ортинського (1907 р.), цей Влад-

ика рішив, що найвідповіднішим буде передати наші парохіяльні школи в руки монахинь, як це є в інших католицьких школах (айришських, польських, італійських, німецьких і т. д.) в Злучених Державах. З тою саме думкою бл. п. епископ Ортинський спровадив до Америки Сестер Василіянок. Перший їх гурток прибув до Злучених Держав дня 4-ого грудня 1911-ого року під проводом ігумені бл. п. Олени Лангевич, а вже в січні 1912-ого року відкрили вони свій Сиротинець і школку у Філадельфії.

Однаке думка передати наші парохіяльні школи в руки Сестер стрілася з несподіванням а сильним опором з боку американсько-українського громадянства: преси, парохіян, дяковчителів, а навіть з боку нашого старшого духовенства. У Старім Краю (Галичині), коли де були які школи, ведені монахинями, так були це тільки латинського обряду школи, удержані польськими монахинями, і то з очевидною ціллю притягти до них бідну українську дітвому, щоб латинізти і польщити її. Через це оці школи польських "сьостинчик" (цебто: сестричок) були зненавиджені нашим народом і нашою старокраєвою інтелігенцією, світською чи духовною. Оцю нехіть до школ, ведених монахинями, наші люди перенесли зі собою і до Америки — забиваючи що свої монахині це не Польки-сьостинички. Нозатим в оцим спротиві передачі парохіяльних шкіл в руки наших Сестер грали деяку роль і радикальні, антицерковні ідеї, що тоді бушували серед нашого громадянства в Америці (як і в Європі).

Осьтак за час від 1911-ого року аж до приходу нашого теперішнього Влад-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

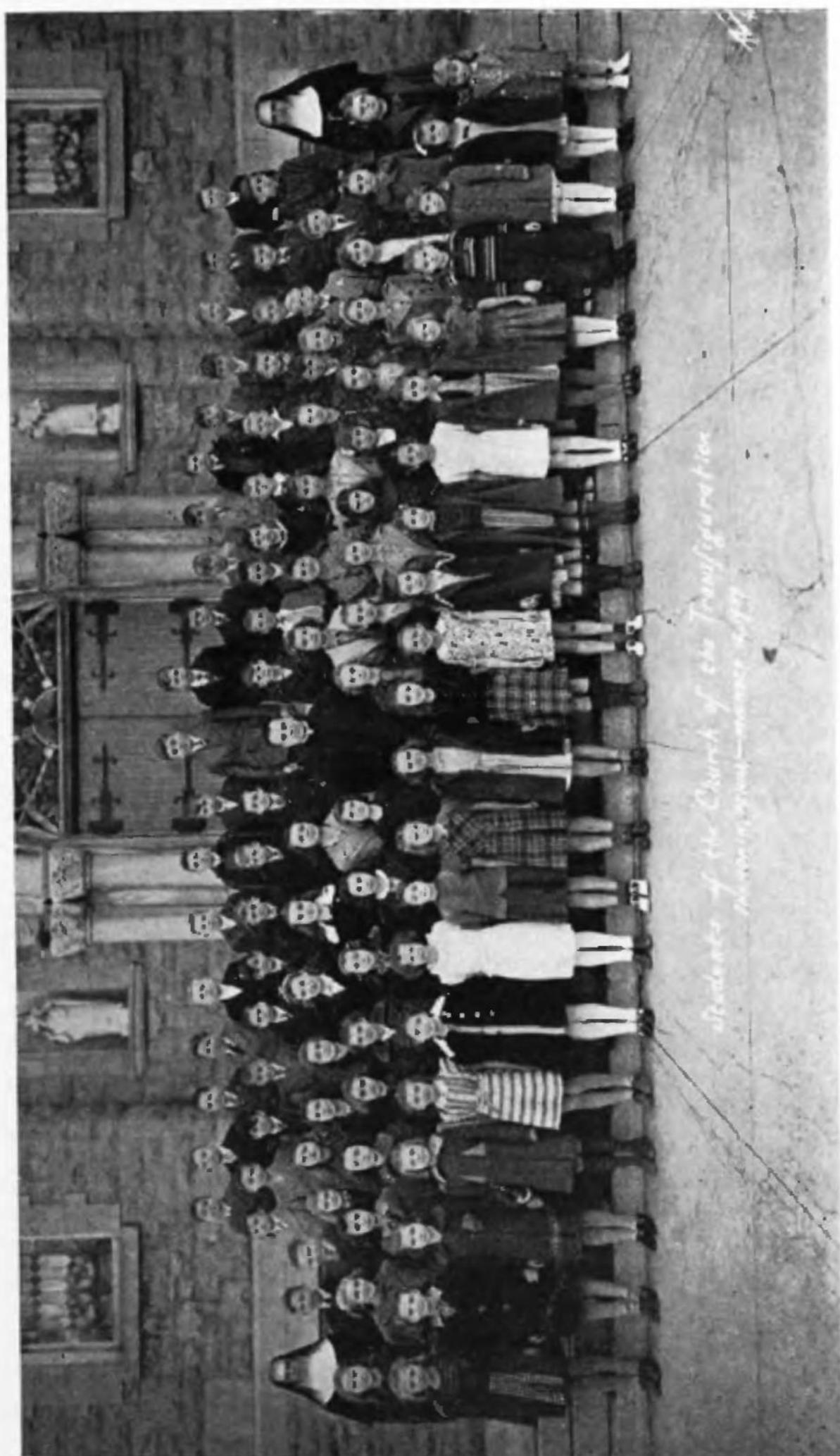
дики до Злучених Держав — крім школи Сестер Василянок, що існувала при Сиротинці у Філаделфії, Па., — тільки в кількох громадах передано ведення українських пополудневих парохіяльних шкіл Сестрам Василянкам. Сестер Служебниць тоді ще в Злучених Державах не було.

Треба було аж упливу кільканадцяти літ, щоб наш загал освоївся зі здорововою, розумною думкою ведення нашого парохіяльного шкільництва українськими Сестрами-монахинями. І треба було аж приходу нашого теперішнього Владики, Кир Константина Богачевського, що з усею енергією і запалом став переводити це в життя. До того і наше громадянство за той час умово змінилося; приглянулося життю і школі американських католиків і некатоликів та зрозуміло виховну вартість Сестер-учительок. Осьтак від року 1930 починається постепений та скорий перехід українських католицьких парохіяльних шкіл в ряд наших монахинь — Василянок і Служебниць.

Бо від 1935 року побіч заслуженого Чина Сестер Св. Василія Великого, маємо в Злучених Державах уже також і Чин Сестер Служебниць Непорочного Зачаття Пренепорочної Діви Марії, оснований у Галичині ще до світової війни Митрополитом Шептицьким а спроваджений до Злучених Держав із Канади Преосвященим Владикою Богачевським. Цей Чин, побіч закладання і ведення шпиталів та домів для вбогих і захистів для старців, що було його першою задачею, займається також вихованням молоді, веденням діточих захоронок та шкіл. Оці два Чини — сказати-б так — співубігаються тепер у перениманню у свої руки та веденню українських католицьких парохіяльних шкіл. І ведуть

їх зі справдішим успіхом: дітвораrado вчащає до шкіл, ведених Сестрами, а родичі мають шире довіря до виховного напрямку Сестер. Бо напрямок цей забезпечує релігійно-моральне виховання молоді а так само і заціплює в дітвору любов до своєї рідної Церкви і обряду як і до мови та народності батьків, цебто до українства і до України, рідного краю батьків. До того в кожній школі учать що-найменше дві Сестри, а то й три-чотири. Через те і наука та виховання молоді краще забезпечені.

Одною з головних користей із переняття парохіяльного шкільництва Сестрами-монахинями є те, що аж тепер відчинилася спромога переміняти пополудневі школи на цілоденні, з правом прилюдности. Досвід показав, що заховати дитину при вірі батьків та вщіпити в неї любов до народності і мови родичів може з успіхом тільки цілоденна школа, яка має ту саму програму науки і дає ті самі користі, що американська публична школа, а котра перевищає оцю публичну школу релігійним вихованням молодого покоління та подаванням українознання. Оце й спонукало Преосвященого Кир Константина налягати на систематичне перемінювання українських пополудневих шкіл на цілоденні, що можливе однаке тільки тоді, коли школу ведуть фахово образовані на учительок Сестри. Сестри Василянки дістають це образовання і дипломи в учительськім каледжи католицького університету у Вашингтоні, Д. К., де вони мають свій монастирський дім для тих Сестер, що там студіють, а Сестри-Служебниці в учительськім каледжі у Канаді. Осьтак за останніх п'ять літ можна було перемінити 15 парохіяльних шкіл на цілоденні, з правом прилюдности.

УКР. ПАРОХІЯЛЬНА ШКОЛА ПІД КЕРМОЮ СС. СЛУЖЕНИЦЬ В ШАМОКІН, ПА.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Понижі табелі подають, який є теперішній стан нашого парохіяльного шкільництва в Злучених Державах, веденого Сестрами сего чи того Чина.

I. ЦІЛОДЕННІ ШКОЛИ

a) ведені Сестрами Василіянками

Філадельфія, Па. Найстарша з наших цілоденних шкіл, ведена від 1925 р., при Сиротинці Сестер Василіянок. У посліднім шкільнім році вчащають до неї 156 дітей, частю із Сиротинця, а частю дітей парохіян. Учило 7 Сестер-учительок. Школа має вісім класів. Школа міститься в домі Сиротинця.

Шикаго, Ілл. Цілоденна осьма-класова школа враз з діточим садком (кіндергарден). Вчащає 135 дітей. Вчить 7 учительок-Сестер. Школа міститься в окремім шкільнім будинку. При школі є дута banda з 42 членів.

Гемтрамк, Миш., До цілоденної школи вчащає 110 дітей. Є осібний шкільний будинок. Учать чотири Сестри-Василіянки.

Оборн, Н. Й. Дітей у цілоденній школі є 25. Учительки-Сестри дві.

Вотервліт, Н. Й., До цілоденnoї школи ходить 40 дітей. Учать 4 Сестри-учительки. Школа має свій окремий будинок.

Нюарк, Н. Дж. У цілоденній школі є 22 дітей. Дві Сестри учительки.

С. С. Пітсбург, Па. В цілоденній школі є 55 дітей, у вечірній 15. Учать 4 Сестри.

Нью Кенсингтон, Па. До цілоденnoї школи ходить 67 дітей, до вечірної 25. Школа міститься в домі СС. Василіянок. Є 6 Сестер-учительок.

Сентралія, Па. До цілоденnoї школи вписалося 24 дітей. Учать дві Сестри.

Разом до тих девятирічних цілоденних шкіл під управою Сестер-Василіянок ходить 634 дітей. Сестер-учительок є 38.

б) ведені Сестрами-Служебницями

Амбрідж, Па. Дітей 85. Дві Сестри-учительки.

Честер, Па. Дітей 20. Дві Сестри-учительки.

Шамокін, Па. До цілоденної школи вчащає 171 дітей. Учать дві Сестри-Служебниці. Власний будинок.

Кейзер, Па. Дітей у цілоденній школі вчиться 65. Сестри учительки є дві. Власний будинок.

Вілксбери, Па. В цілоденній школі 30 дітей. Учать дві Сестри Служебниці. Є власний будинок.

Пасайк, Н. Дж. Дітей вчащає 38. Учительки-Сестри дві. Власний шкільний будинок.

Україна, Н. Дак. Цілоденна школа у власному будинку. Дві Сестри-учительки. Дітвори до 40.

Разом Сестри Служебниці ведуть 7 цілоденних шкіл, в яких учитися 449 дітей. Сестер-учительок в тих школах є 14.

* * *

Беручи разом усі цілоденні школи, ці, що їх ведуть Сестри Служебниці, як і ті, що ведені Сестрами Василіянками — маємо до тепер 16 цілоденних шкіл. В них є близько 1,083 учеників та учениць і 52 учительок-Сестер.

II. ПОПОЛУДНЕВІ ШКОЛИ

a) ведені Сестрами Василіянками

Шикаго, Ілл. Школа при церкві св. Михайла на Святі Шикаго. Дітей 17. Одна Сестра-учителька.

Нью Йорк, Н. Й. Дітей 115. Дві Сестри-учительки. Осібний будинок.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ДІВОЧА АКАДЕМІЯ С.С. ВАСИЛЯНОК

Чин наших Сестер Василянок уже в Старім Краю, від десятиліть, здобув собі серед нашого народу добрезаслужене імя шкільним вихованням дівчат. Вище пів сотні літ тому, у монастирі в Яворові, недалеко Львова, Сестри Василянки завели виховний інститут з т. зв. виділовою школою для дівчат, що десятиліттями була одинокою українською школою цегеня у Галичині. "Виділова" школи це на американську міру був рід "гайскулу". Пізніше, 1904-ого року, Сестри-Василянки відкрили у Львові дівочу гімназію получену з інститутом, що проіснувала аж до заняття Галичини більшевиками (1939 р.).

В Америці Сестри Василянки відчилили також вищу школу (гайскул), получену з виховним інститутом для дівчат, а саме Дівочу Академію ім. св. Василія Великого на Факс Чейс, коло Філаделфії, заложену 1930 р.

Зразу Академія містилася в головнім будинку монастиря, поставленім в 1930 році, завдяки енергії Впр. Ігумени, Матери Йосафати Теодорович, а в р. 1940-ім перенесено її до окремого будинку, здвигненого побіч монастиря. Будинок цей модерний у повному значенню слова так під оглядом гігієни як і вигоди та шкільних вимог.

Почин до відчинення Дівочої Академії С.С. Василянок зродився в першій мірі з потреби виховати новички Чина так, щоб вони — відбувши фахові студії — могли опісля стати учительками парохіяльних шкіл, остаючи під кермою С.С. Василянок.

Це є "гайскул" для дівчат з правом публичності, де вчать кваліфіковані Сестри-учительки Василянки а також світські учительки немонахині. Цего року в Дівочій Академії побирає на-

уку 61 учениць, з чого 16 новичок (кандидаток на монахині) а 46 це дочки українських родин, дані там родичами на виховання під досвідою та пе-чаливою рукою Сестер. По скінченю Академії оці учениці зі світа або йдуть на дальші студії по каледжах або виходять заміж тощо. До си вийшло з цеї школи 44 дипломованих абсолвенток (graduates).

Програма навчання в Дівочій Академії є та сама, що в американських гайскулах, а позатим участься дівчата ще й релігії, свого церковного обряду і церковного та світського українського співу, української мови, літератури, історії і географії України. Напрямок виховання є релігійний і народний, український.

Оця Академія є одною з немирних монастирських шкіл в Злучених Державах, що дістала право публичности, так, що її дипломи уповажнюють до вступу до каледжів; а саме надав їй це право Виховний Департамент правительства стейту Пенсильванія у Гаррисбургу (1938 р.). Візитатор цего Департаменту щорічно відвідує Дівочу Академію, щоб переконатися про її наукний рівень, та все висловлював цій школі своє повне признання.

Управителькою цеї Академії є Впр. Маті Марія.

Як сказано повище, в цій Академії виховуються також всі новички Чина. По скінченю її і по приняттю монаших обітів вони йдуть опісля на дальші студії в учительському каледжі Католицького Університету у Вашингтоні Д. К. Там С.С. Василянки закупили дім, де міститься експозитура їх монастиря під назвою "Дім Студій" (House of Studies). Учиться там тепер 20 Сестер Василянок на учительки.

II. Українські Рідні Школи в Канаді

Зібрати дані про українське шкільництво в Канаді, ще й у короткому часі, не таке то легке завдання. Власти во ніхто ніякої статистики не веде. Що тут зібрано, це завдячує п. М. Кульці з Винніпегу, який допоміг мені зібрати понижший матеріал, за що тут складаю йому подяку.

Назагал беручи, українське шкільництво в Канаді представляється далеко бідніше, ніж це мається річ у Злучених Державах. Не казати вже про вищі школи; і українські початкові школи в Канаді о много слабше зорганізовані як у Злучених Державах та не дуже то світло представляються.

Українські початкові школи існують при просвітних товариствах та парохіях. Кілько їх є усіх, не знати. В році 1937 числено 49 шкіл при церквах і національних організаціях. В тім самім часі було около 20 шкіл удержануваних українськими комуністами; сьогодня цих останніх школ зовсім нема. В році 1932 до українських школ ходило 2,135 дітей.

Всі ті дати дають нам якесь поняття, але не є точними. Здається, що було і шкіл і дітей більше. Подавляюча більшість української дітвори неходить однаке до жадних українських шкіл, чи то задля браку українських шкіл в їх місцевостях чи задля недбалства родичів. В таких місцевостях українська дітвора відчувається від свого і винародовлюється скоро.

Початки українського шкільництва в Канаді

В році 1915, Сестри Служебниці зачали науку української мови у Винни-

пегу при Церкві св. Николая. А в році 1914 у пригороді Брукленді коло Винніпегу товариство ІНСТИТУТ ПРОСВІТА ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА зорганізувало українську школу на передмісті. Найбільше українських шкіл зорганізовано в роках 1918-1922. Сталося це під впливом подій в Ріднім Краю. Після того запал творення рідних школ на жаль остиг.

Заряд Українських Шкіл

Де є школи парохіяльні, там удержанням школи займається священик і установлений до цего парохією комітет. Вони збирають дітей, признають оплату за науку, наймають учителів і т. д. Школи удержанувані національними організаціями остають під опікою управи даної організації, котра звичайно назначує споміж себе шкільного референта, що обовязаний дбати за все, що відноситься до успішного ведення школи. Очевидно, це є уряд безплатний. Доки існували комуністичні школи, управляли ними ШКІЛКОМИ (цебто шкільні комітети), зложені з вільних осіб.

У деяких школах, удержануваних товариствами, всі функції шкільного комітету сповняє таки сам учитель: збирає учеників, старається за приладдя до науки, уладжує шкільні пописи і т. д. Він є учителем, організатором і господарем. Заряд товариства не журиться учителем а плату за науку учитель має сам собі "сколектувати". Вечерами він вчить, а днями ходить по хатах і збирає "кводри" на своє життя.

Очевидно наука в українських школах є добровільна і нераз треба дітей

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

притягати до школи. Звичайно відбувається наука поміж 5—7 годиною пополудні, бо передтим діти вчашають до публичних державних шкіл.

Локалі для науки

Особливих будинків для українських шкіл нема. Через те наука відбувається у галях, призначених для товариських цілей як збори, віча, забави, вистави і т. п. Очевидно, не всі ті салі відповідні для науки; лавки є старі, довгі, кожна на п'ять до шість дітей. Декуди наука відбувається у бейзментах або на сцені за кулісами; в парохіяльних школах звичайно у парохіяльних галях під церквою.

Болючо відчувається недостача площ для забав і рухових ігор.

Учителі

Тільки небагато учителів є таких, що є ними з заводу та в цілості посвятилися тому ділови. Старокраєві відносини спонукали деяке число кваліфікованих учителів і учительок емігрувати до Канади. Ті уміють вчити і держать школи в порядку. Та багато є таких учителів, що учителюють переважно, поки не знайдуть ліпшеплатного заняття.

У парохіяльних школах вчать звичайно Сестри Служебниці. Це добре учительки; вчать лильно, спокійно і витривало та держать лад. Кладуть вагу на науку релігії і катехизму.

Платня учителів є дуже ріжна, в залежності від числа учеників, від кількості годин науки і від хисту учителя. Є й такі учителі, що в день мають інше заняття, а вечерами вчать в українських школах. Учителі одержують від 25—60 долярів місячно.

Чимало учителів публичних державних шкіл, а саме в українських фармерських околицях провінцій Маніто-би, Саскачевану і Альберти, після об-

в'язкової науки в публичних школах ведуть науку української мови між годинами 4—5 пополудні. В деяких дистриктах згаданих провінцій троєстистами публичних шкіл є наші люди, Українці. Наймаючи учителя до своєї публичної школи, вони вибирають Українця та роблять з ним умову, щоб за додатковою заплатою він учив їх діток української мови по науці в публичній школі. Скільки таких учителів є, годі ствердити, але є їх розмірно багато. Це вирівнює в значній мірі недостачу самостійних українських шкіл, бо такий учитель, маючи у публичній школі згромаджену дітвору і гарний державний локаль до науки, може мати навіть кращі успіхи ніж самостійна слабо-вивінована шкілка.

Українські шкільні підручники

В українських школах учать читати і писати по українськи, основних речей з української граматики та дещо з української історії і географії. Учать також співати по українськи.

Зразу уживано в українських школах старокраєві довоєнні підручники видання Галицької Ради Шкільної Краєвої, котрі для цеї цілі навіть передруковано у Канаді видавництвом Доячека. В тих підручниках лишилися навіть уступи про Krakusa, Vandu, Ядвігу, Собеського і т. д., і взагалі вони не надавалися для української канадської дітвори. В останніх літах уживають читанок М. Матвійчука, виданих у Галичині але з призначенням для Канади і Злучених Держав, а на старших роках підручників Антона Крушельницького, виданих по повстанню Української Держави. Для старших учеників вживається підручник української історії І. Крипякевича та Географію України Степана Рудницького. Давнійше вживали граматик Омеляна Огоновського або Воло-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

димира Коцювського. Тепер поширені є граматики Володимира Сімовича а в кількох школах уживається буковинського видання граматика Омеляна Поповича. Останніми літами входить в ужиток граматика проф. Огієнка.

Деякі школи уладжують шкільні іспити та роздають шкільні свідоцства.

Кошти удержання шкіл

Українські школи удержанюються з оплат родичів за науку. Звичайна оплата виносить по 50 центів в місяць від одної дитини. Позатим на удержання школи йде дохід із публичних виступів дітвори під проводом учителя. Недобори покривається доходами з вистав, концертів, балів і т. п. уладжуваних на сю ціль. Такий одноразовий дохід приносить від 20—40 доларів. В часі Різдвянім діти ходять з колядою на школу.

В деяких товариствах, що утримують школи, члени оподатковуються на утримання своєї школи та устроюють ріжні підприємства. В інших знов школах, як це вже було згадано, сам учитель збирає на школу. Що він збере, це його; коли-ж не збере, його втрата.

Сепаратна школа СС. Служебниць

Побіч українських початкових шкіл нема в Канаді українських шкіл вищого типу. Тільки в Вінніпегу є однока українська школа з характером публичності, ведена на взір канадських публичних шкіл, Сестрами Служебницями. Вчать в ній в II грейдах (степенях) після системи публичних шкіл а притім дають і знання української мови та історії. Ця школа удержанюється з добровільних жертв українських громадян в Вінніпегу.

Виховавчі Інститути

Згадати-би ще про українські виховавчі інститути. Осьтак у Саскачевані, Саск., істнує Інститут Петра Могили заснований в році 1918. Це є рід бурси, котрої питомці ходять до публичних вищих шкіл та кінчають каледжі і університети таки в Саскатуні. Притім в Інституті уділюється їм доволі основного знання українознавства. За час його істнування перейшли через оцей Інститут сотки української молоді. Цей Інститут остає під зарядом членів Української Православної Автокефальної Церкви, але між його питомцями є немале число католицької молоді.

В 1923 році основано у Вінніпегу Бурсу ім. А. Шептицького. Ale вона не довго проістнувала. В Едмонтоні, Алберта, був Інститут ім. Т. Шевченка, оснований католиками-Українцями. Ale й він сьогодня не істнує. Від кількох літ істнує українська католицька бурса в Саскатуні. В місті Йорктавн, Саск., є ще Колегія св. Йосифа під управою Христіянських Братів.

* * *

Оце є менше-більше все, що можна сказати про українське шкільництво в Канаді. Образ несвітлив, однаке початки зроблені. Треба тільки, щоб канадійські Українці пішли за приміром Українців в Злучених Державах а можуть створити доволі гарну українську шкільну систему — тимбільше, що в деяких округах західних провінцій Українці творять як не більшість, то поважну меншість населення. Тільки треба ініціативи, проводу і організації, а діло певно піде.

ДР. ТЕОДОР ДАЦКІВ,
Вінніпег, Канада

ІІІ. Українські Школи в Південній Америці

РІДНА ШКОЛА В БРАЗИЛІ

Початки українських шкіл у Бразилії сягають самого початку української еміграції 1890-ого року. При наших церковцях організувалися початкові школи з учителями-дяками або старшими дівчатами як учительками. Маючи тоді велику свободу зі сторони уряду, розвивалися наші школи знаменито, добираючи сили учительські з щораз-то кращою кваліфікацією. До цого помагала чимало державна грошева підмога, яку легко можна було в тих часах добути. Найкраще були проваджені школи Сестер Служебниць, а тих шкіл під цю пору там є близько 20.

Найбільші школи по 50-200 дітей є в наших оселях в Прудентополіс, Есперанса, Маршаль Мале, Доріон, Ірасема, Калмон.

В них навчано української мови з підручників чотирокласових шкіл. Передівсім плекано в цих школах науку рідної історії та географії. Усіх українських шкіл в послідніх часах було до сотки. У цих школах уძюзано всюда науки релігії в українській мо-

ві. Завдяки тим школам молодь наша у Бразилії вихована щодо релігійної і національної свідомості знаменито. Згідно з правою треба сказати, що уродженці в Бразилії перевищують під цим оглядом батьків-імігрантів.

У послідніх роках військової диктатури уряд поклав свою руку і на всі приватні школи. Заборонено у всіх школах першу науку в якій небудь іншій мові як лише державній себто португальській. Наші школи, хоч полилися в наших руках, та стали не нашими. Інших мов чи яких предметів у чужинецьких мовах можна вчити лише у школах середніх і вищих (як в Злучених Державах кажуть гайскулах і каледжах), а на такі школи Українці в Бразилії ще не спромоглись. Це буде завданням будучих років.

Чи ці відносини скоро змінятися в користь свободи навчання рідної мови у приватних школах, годі предвидіти. Треба однак і у цих тяжких відносинах плекати рідну мову, читання та писання в підземеллях, себто зовсім приватно в хаті, в родині.

РІДНА ШКОЛА В АРГЕНТИНІ

Серед української еміграції в Аргентині розвій українських шкіл був від самого початку спинений сильною організацією державного шкільництва. Там всюди, і в найдальших закутинах краю, є гарні будинки державної школи з двома що-найменше учительськими силами. Строгий примус шкільний гуртував там всю нашу молодь, щоб не лиш дати їм науку, але передівсім, щоб виробити з неї завзятих аргентинських патріотів.

Хоч право дозволяє в Аргентині на так звані пополудневі чи вечірні школи, та українське населення в Аргентині це передівсім хлібороби (як їх там звуть: колюністи), фармері, рідко розкинені по широких, пустих степах. Тому вони не так то легко могли зорганізувати свої пополудневі школи. Та все ж від часу, як там прийшли свої українські греко-католицькі священики, періодично організувались свої школи.. Такі школи постійно існували в А-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

о. ОМЕЛЯН АНАНЕВИЧ
Віцепректор Укр. Кат. Семінаря у Стамфорді, Конн.
довголітній душпастир в Півд. Америці

постолес, Азара і Тунас; їх період на-
вчання звичайно тривав по кілька мі-
сяців що року а фреквентація була ду-
же слаба. Робили, що могли. Але й ті
школи лишали гарні сліди.

Минулого року прибули до Апос-
толес Сестри Василянки зі Львова і
зачали пополудневу школу, гарно
зорганізовану. Є надія, що Сестри Ва-
силянки в Аргентині, з часом отворять
єще більше домів, а при них і свої
школи. Це без сумніву причиниться
много до вироблення народної свідо-
мости серед тамошньої нашої молоді.

Дещо інакше мається річ у великих

містах, передусім у Буенос-Айрес, де
поселилась еміграція новоєнна з ро-
ків 1920-26. Там повстали просвітні то-
вариства, а при них і школи, куди ді-
тям лекший приступ навіть і вечерами.
Точного однак з'їту в цій справі я
не можу дати, бо брак мені достовір-
них жерел. До Буенос Айрес, де Укра-
їнців найбільше (працюють там у фа-
бриках) мали сього року прибути ук-
раїнські Сестри Служебниці з Бразилії,
щоб занятись рідною школою.

Можна отже надіятися, що і в Арген-
тині Рідна Школа розвинеться гар-
но у найближчому часі.

о. ОМЕЛЯН АНАНЕВИЧ

Т. ЗВ. ВОЛОСЬКА ЦЕРКВА У ЛЬВОВІ
Збудована Ставропігійським Брацтвом в 16 століттю

ЧАСТЬ IV

Історія Українських Освітніх Змагань і Осягів від Початку до Сегодня

НАРІД — ПРОМЕТЕЙ

Старинні Єллини розказували про сина Землі, титана Прометея, що полетів до сонця, щоб з него вогню-світла дістати для роду людського, що коротав доси свій вік у холоді та темноті. За це зависний цар богів, Дзевес, прикував його до скелі Кавказу і післав хижого вірла, щоб цей виклював серце Прометея. Та через добу Прометеєве серце знову оживало а грудь його засклеплювалась і орел мусів що днини наново їх клювати — у безконачність.

Кобзар України, Тарас Шевченко, ужив оцю величну картину зі старогрецького миту, щоб зобразити невмиручість українського духа:

“За горами гори, хмарами повигі,
“Засіяні горем, кровію политі.
“Спокон-віку Прометея
“Орел нам карає,
“Що-день Божий довбе ребра
“І серце добуває.

“Добуває та не випє
“Живущої крові;
“Воно знову оживає ,
“І сміється знову.
“Не вмирає душа наша,
“Не вмирає воля.
“І неситий не виоре
“На дні моря поля;
“Не скує душі живої
“І слова живого.
“Не понесе слави Бога,
“Великого Бога...”

Кожному з Українців, що сам читав або що чув рецитовані оці крицеві рядки з Шевченкової поеми “Кавказ” — а хто зі свідомих синів нашого народу не знає їх?... — оцей могутній образ прометейської України на все лишиться в уяві. Він додає нам сил, кріпить нас духовно, будить в нас віру в непобідність, в невмиручість нашого шого національного “я”.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Та не тільки в невмиручості серця-душі є Прометей прототипом нашого народу. Є він ним і в змаганню до сонця, до освіти і знання. Рідко котрий з більших народів світу жив ув обставинах так мало сприятливих розвиткови культури, освіти і науки, як ми. Поставлена Провидінням як забороло християнської цивілізації "при битій дорозі", на шляху народів з Азії до Європи, Україна через сотні літ мусіла витрачувати сили на боротьбу з ордами степу, то знов — виснажена оцею боротьбою — на відпір заборчости західних та північних сусідів. Війна, набіг орди, пожар і руйна культурних осередків, релігійний, політичний, соціальний і культурний гніт, це правило в історії України. А однаке серед рік крові і в заграві лун палаючих селищ, серед переслідувань, обмежень і заборон, український народ все наново, все від коріння, від самих основ, творив нові культурні цінності, нові просвітні осередки; здигав наново власну культуру та її оруддя і лабораторію — власне шкільництво.

І в других народів находимо епохи то світлого розквіту то знов призанепаду культури, відповідно до зміни господарських та соціальних обставин. В нашого народу, задля його виїмкового географічного положення та з цого випливаючої історичної долі, задля катаклізмів у XIII-XIV століттях то знов у XVIII-ому віку, періоди занепаду оберталися в повне майже зневчення української культури. А однаке, немов той феникс із попелища, з епох загибелі відживала наново наша культура а з нею наша нація як політичний підмет. Наче під ударом чарівної вітки виквітали буйно шкільні системи і наш народ, у сміливім полеті до сонця, до світла, до знання — досягав вершин та ще й ніс цей прометейський вогонь ближчим і далішим сусідам.

Справді — живе сила Титана-Прометея в душі нашого народу. Перегоночом дрімає вона, неначе жде слішного часу. Коли ж збуджена — бує, цвіте, переливається аж поза межі України.

Українська культура старокняжої київської держави перелилася в басейни Оки і Волги та зродила там, у північних борах, нову народність і нову державність, що й назву дістала від жерела цеї культури. Проміннювання її було так сильне, що навіть у час занепаду, по могольськім розгромі, вона ще покорила собі Литву і Молдаву, а й у татарських ханів дипломатичною мовою в зносинах з державами Сходу Європи була тодішна, канцеларійна українська мова. Ягайлони вживали в родині української ("руської") мови а ще й останнього з них, Жигімонта Августа, листування з Варварою Радивилівною, заховане до наших днів, зложене в тій-же "руській" мові. Звучала ця мова зарівно в королівських кімнатах Вавелю та Варшави XV і XVI віків як і на дворі Степана Великого та Могилів у Яссах.

Дійсно, не багато таких прикладів в історії людської культури як оце Могилянської Академії з XVII і XVIII століттями, коли-то вплив її сягав від Карпат і Балкану по Ледовий та Тихий Океани, коли її вихованці організували культуру і клали основи російської імперії та одночасно будили з вікового сну балканських Славян. Велике, Прометейське післанництво...

І зосить було — по останнім антракті занепаду — лиш хвилевого подуву свободи, щоб українське шкільництво знов нагло забуяло на всю широчінь прадідної української землі та й поза нею, де-б лиш доля не закинула її синів та доньок. Розцвітає воно і на американськім континенті — від прерій Алберти та Манітоби, від озер та борів Онтерія аж до пралісів Пара-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

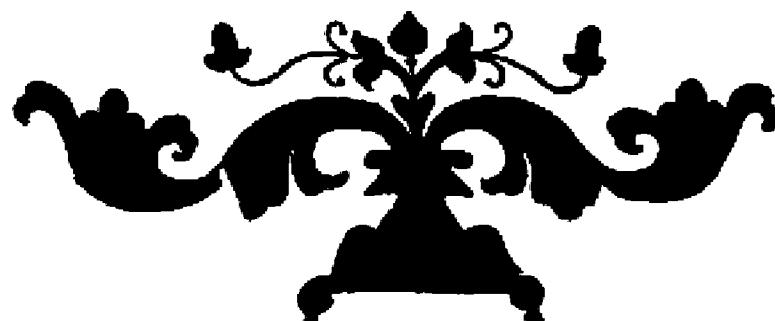
— царство моголської нагайки. Так є і тепер, запро всі заходи Кремля стягти Україну за коси, на силу, до уровнення азійського хама. Що всякло в душу народних мас через 2,500 літ культурних впливів, від часів єллинської Олбії та Пантикапеї до Могилянської Академії, це викорінити не під силу хочби й якому теророви.

Та тільки нам, що поза обрієм засягу цього терору, треба усвідомити собі своє призначення, свою задачу; треба згуртувати всі культурні сили, що остають поза кільчастим дротом, яким обведено Україну, та треба сот-

ворити осередки своєї рідної, традиційної культури Володимира, Могили, Шептицького — там, де лиш доля закинула синів України.

Через тисячу літ своєї історії український нарід дав світлі докази Прометейського духа. Не посorомимо свого роду чей і ми, американські Українці. Український культурний осередок у Стемфорді це перший щабель на Прометейській ліствиці до Сонця відродженої християнсько-української культури. Дай-Біг. Українському Каледжові в Америці розвинутись у достойного наслідника київської Академії.

ЛОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ТА НАУКА В НАШІЙ ТИСЯЧЛІТНІЙ ІСТОРІЇ

Проф. Микола Чубатий

Найкращим доказом живучості кожного народу є це, що він не вдоволяється тільки матеріальним існуванням, але творить теж культурні цінності. Вони не тільки заспокоюють голод душі тогочасного покоління, але також духовно споюють його з минулими поколіннями, з минулим предків, словом стають продовженням предківської традиції. Культурною цінністю кожного цивілізованого народу на першому місці є його предківська віра, культурними цінностями є бібліотеки, музеї, печатні, театри і таке інше. Та все таки побіч рідної Церкви найважнішою культурною цінністю кожного народу стає його школа. Чому? Прямо тому, що всі другі культурні установи остануть мертвим капіталом, якщо не потрафимо впоїти в живу душу молодого покоління знання та привязання до культури його батьків, матерей, словом до предківської національної культури. Ось і перед нами являється на весь ріст величеське значіння власної школи як найпотужнішого чинника, що має формувати душі наших дітей в нам бажанім напрямі.

Які були школи на Україні за княжих часів?

В звязку з нинішим святом Українського Каледжу на американськім суходолі, на тій всім нам дорогій новій прибраній вітчині, я хочу кинути перед очи земляків фільму українського шкільництва на Україні продовж нашої тисячлітньої історії, щоби вика-

зати, що гін до творення цеї культурної цінності — рідної школи все вибивався на перше місце у духовому житті українського народу та що зріст або занепад української сили все стисло залежав від того, якою була школа на українській землі.

Багато це говорить само за себе, що перша школа на українській землі являється рівночасно з організацією християнської Церкви. Переповідаючи про старання Св. Володимира закріпити християнство на українській землі, наш старий літописець Нестор додає, що Хреститель України "нача понимати у нарочитой чади діти и даяти на учение книжное", себто казав забирати діти у визначних бояр та давати на книжну науку. Це саме, що Св. Володимир робив з самого початку в Києві, в наступних літах робив певно в близьких містах біля Києва — в Чернігові, Переяславі та Володимирі Волинськім. Його син і наслідник — оден з найбільших культурників в нашій історії — Ярослав Мудрий, робив то саме в дальше віддалених містах від київської метрополії — у Новгороді північнім та других містах. Про ті його заходи місцеві новгородські літописи записують навіть дещо докладніше а саме, що в Новгороді Ярослав Мудрий "собра от старост и полових дітей 300 учити книгам".

Не всі розуміли вартість сердечних заходів українських монархів, бо довідуємося, що батьки та матери плачали за тими дітьми як за помершими та це не спиняло князів переводити

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

цивілізування своєї країни після на-
міченого плану.

Ті перші українські школи, як ви-
ходить з наших старих літописів, за-
кладалися при єпископських катедрах
і зовсім відповідали таким самим кате-
дральним школам у византійській
державі а також і в західній Європі.
Проте були то школи, що в тім часі
давали цілість освіти від читання й пи-
сання до образування ниніших гай-
скулів а навіть ниніших каледжів.
Тому наука в них мусіла тривати біль-
ше літ.

Тодішня Церква і княжа управа ве-
ликої держави потребували образова-
них людей. Ці школи виховували їх, а
таксамо інтелігентних переписувачів
книг, бо друку тоді ще не знали. За-
ложені досить вчасно при всіх єпи-
скопських катедрах катедральні шко-
ли перетривали напевно до татарської
тучі в половині 13-того століття, але
багато з них, особливо в західноукра-
їнських єпископських містах і пере-

жили далеко довше поза 13-те століт-
тя.

Побіч катедральних шкіл в 12-тім
столітті повстали на території старо-
української держави також приватні
міські школи по більших містах, що
може книжковою освітою стояли де-
шьо нище від тамтих, однаке були
більше достосовані до практичного
життя купецької людності міст.

З того бачимо, що шкільництво на
старій княжій Україні, хотій взяло
свої первовзори з Византії, не багато
ріжнилося від тогочасного шкільниц-
тва західної Європи, де рівно ж стрі-
чаємося зі школами катедральними
та міськими. Не було у нас нато-
місць монастирського шкільництва, я-
ке на заході було розвинене найкра-
ще з усіх.

Чого вчили в наших тогочасних школах?

Старі наші літописи та другі доку-
менти дають нам свідоцтво, що на-
ука в наших школах стояла доволі ви-
соко як на загальне знання середно-
вічної Європи. Зasadничо викладовою
мовою була зукраїнщена мова бого-
служебна, то є мова церковно-славян-
ська, в якій були списані всі твори
староукраїнської літератури. Кромі
читання та писання молодь зазнайом-
лювалася з перекладами творів грець-
ких християнських авторів, з яких
найбільше улюбленим був св. Іван Зо-
лотоустий. З оригінальних українсь-
ких творів на перше місце вибивають-
ся життя печерських угодників — так
званий Печерський Патерик.

Побіч чисто релігійної літератури
були теж читані світські повісті як
Александрія, про Індійське Царство,
про Царя Священика Івана — по-
ширені також в західній Європі в часі
лицарських війн до св. Землі. Улю-
бленими були теж українські світські

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

твори як Слово о Полку Ігорі, Подорож Данила Натомника, Поучення Дітям Володимира Мономаха і другі.

Побіч староукраїнської літературної мови вчилася молодь також грецької мови, на західно-українських землях латинської або німецької мови. Певно, що не всі підходили так високо, однаке десятки людей грецьку мову знали. Нерідко згадується у нас про Гомера, Аристотеля та Платона — грецьких авторів, які Українцям не були чужі.

Рідної історії та географії вчилися учні на старих українських літописах, чужої історії та відомостій про чужі краї на переложених грецьких хроніках світа як Юрія Сінкеля, Гамартоля, Константина Манаасія та інших, яких переклади були широко поширені на Україні.

Дуже високо стояла наука математики, особливо в найбільші торговельнім місті нашої держави, Новгороді Великім. Під тим оглядом вище стояли у тому часі тільки Араби. Натомісъ наука природничих наук — як у цілім середньовічному світі — стояла доволі пізько.

Наука на старій Україні

Цілість шкільного образовання на старій Україні носила назву "почитання книжного", що по думці тогочасних українських культурників давало лүшевну розраду та моральні основи життя — "се суть исходища мудrosti, книгам бо есть неищетная глубина; сими бо в печали утішаєми, си суть уда воздержанія".

Річ природна, що не всі, тільки одници переходили курс "книжного почитання", яке закінчувала наука філософії та богословія. Ті останні

ПРОФ. Д-Р МИКОЛА ЧУБАТИЙ

науки на старій Україні теж не стояли пізько; на всякий випадок вище ніж в тогочасній західній Європі. Вже в 12-тім століттю на Україні стрічаємося з перекладами перлин тогочасної богословської літератури Східної Церкви. Деякі твори переложені в цілості, на старославянську мову, деякі в більших виїмках. Найчастіше стрічаємося з творами Св. Івана Золотоустого, Василія Великого, Григорія Богослова, Ефрема Сирійського, Теодора Студита та Івана Дамаскина. Замітне, що це все християнські богослови, стовпи вселенського (католицького) правовір'я; натомісъ якось досить довго, бо аж до кінця 13-того століття не могли удиніти перекладу твори приміром вченого патріярха Фотія, батька першого церковного роздору. Так само прямо незнаний нам з того часу нія-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

кий твір українського автора протикатолицького наставлення. Такі твори появлялися вже й в тім часі, але то були все твори чужинців Греків, отже імпортовані зі заграниці, до речі дуже непопулярні серед українського населення. Не диво проте, що чужі грецькі агітатори церковного роздору халатися фальшивання та підшивалися під імена українських святих, передовсім під дуже популярного Св. Теодозія Печерського.

Що результат староукраїнського шкільного образування — "почитання книжного" був незлій видно з того, яких світлих людей випускала староукраїнська школа. Бували між ними люди духовні, не брак також світських, що знанням філософії, старих грецьких творів, знанням чужих мов чи математики ще й нині збуджують в нас подив.

Таким приміром вченим богословом був перший Українець на київськім митрополичім престолі Іларіон, якого оригінальні твори красою стилю та глибиною думки далеко перевищали твори тогочасної византійської богословської літератури. Новгородський діякон Кирик оперує зовсім гладко рахунками, що йдуть в десятки міліонів тай ще й виказує поважне знання астрономічного календаря. Про митрополита Клима Смолятича з 12-того віку говорить літопись, що це був книжник та філософ, якого не було доси в Руській Землі й по нім не буде. Князь Всеволод, батько Володимира Мономаха, знав п'ять мов, а князь Володимир Василькович з галицької династії знав сім чужих мов крім рідної.

Культура княжої України

Всеж таки школи в тогочасній Україні як зрештою в цілій тогочасній

Європі були доступні малі частині громадянства передовсім дітям з поміж духовенства, боярства та частинно міщенства; подавляюча більшість населення зі школи не користала. Лиш в більших оселях були приходські школи.

Високий позем українських шкіл з часів старої української держави причинився дуже до розвою рідної культури на всіх ділянках. Розвивалася література, повставали бібліотеки, ширилося мистецтво, процвітало знамените, на цілу Славянщину недостижиме українське право. Культурний розмах київського центру опановував не тільки державні, чужо-національні окраїни київської Руси, але також став духовно підбивати сусідні народи передовсім Румунів та Литовців навіть тоді, коли в 14-тім століттю вала українська держава а наші землі стали предметом завойовання сусідів.

Українська школа живцем стає взором для земель литовської держави, українське право взором для праводавства литовської держави. Устрій українських земель стає ненарушним для нових низько культурних завойовників. "Ми старини не рухаєм а новин не вводим" — стало засадою литовського володіння на тих землях. Українізована старославянська мова стає урядовою мовою держави. Українське мистецтво стає недостижимим взором для сусідів.

Українські майярі в 15-тім столітті розмальовують в українсько-византійськім стилю храми Польщі. Ця стара культура защеплена старою українською школою стала на довгі століття моральним капіталом, що давав вже підбитій Україні-Русі душевну тугість ставити чоло цивілізаційній інвазії окупантів українських земель, а навіть дивитися на них як на варвар.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

го не хотівби для своєї дитини? Кожний, кого було стати, слав там своїх синів, дарма що практичне життя поучувало, що мало хто вертав з єзуїтського каледжу нелатинником та не-Поляком.

Брак рідних шкіл ставив батьків у таку душевну боротьбу, яка ярко представлена у славнім тестаменті українського шляхтича Загоровського. Його завіщання стало одним із кращих українських педагогічних творів. Батько прагнув для дитини освіти і збереження національної традиції та личності зі своїм народом, а брак своїх шкіл робив це майже неможливим.

Острожська Академія

Зарадити тому, підкріпiti українську Церкву, дати більшу духову тугість українському елементовi, що тоді вже всесіло перейшов під володіння Польщі, мала дати знов школа. Основником її стає князь Константин Острожський, що десь в 1570-тих роках заложив нову українську школу в Острозі, знану в історії під назвою Острожської Академії.

Урухомити в ті часи українську школу це була не абияка трудність. По перше це був повний брак професорів, основного фундаменту кожної школи. Одинокий Українець та ректор школи в одній особі Герасим Смотрицький бився як риба об лід. Професорів, що малиб щось спільногоЗі східним обрядом перешукував сам князь та його ректор майже по цілій Європі. Не звертали вже навіть уваги на віру кандидата, що в ті часи повного релігійного хаосу в Європі, було вельми небезпечним. Тому між професорами нашлися і православні як Українець, анонімний автор полемічних творів "Клирик Острожський", та два Греки, Кирило Лукаріс та про-

тосинкел Никифор. Були й католики східного обряду з Італіо-Гrekів, як Мосхопул та Діоніз Палеольог, але теж були й протестанти може навіть польського походження, як говорилоб само назвище Христофора Бронського.

Школа в Острозі була триязичною, бо вчили там в мові церковно-славянській, грецькій та латинській. Бажанням фундатора було — зробити з неї вищу школу університетського типу, свого рода каледж в американському розумінні. Тому сам князь основник шукав за професорами підходжими до такої праці. З тою справою звертався теж до папи. Довгі роки натраffяв прямо на непоборимі труднощі, бо заангажовані чужинці, що знали мову грецьку чи латинську, звичайно не великого були образування. Острожська школа перетревала тільки до смерті свого основника (1608 р.), бо як на глум сини того завзятого оборонця православя та противника церковної унії перейшли на латинство і спольшилися а згодом всі великанські маєтки того найбільшого магната в цілій польсько-литовській державі, перейшли в руки споріднених польських родів.

Відроджене катедральне шкільництво

Школа острожська мала той добрий вплив, що за її взором відживає поволи катедральне шкільництво та буйно розростаються школи церковних брацтв. За радою князя Острожського вступив в його сліди багатий єпископ Володимира Волинського Лазовський та заложив школу славяно-грецьку з двома учителями, з одним до науки славянської мови, другим до грецької. На якийсь час затихає всяка відомість про ту школу, бо українська православна Церква находилася тоді в крайнім упадку а єпископ Ла-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

зовський належав саме до тих єпархів, про яких пише тогочасне джерело, що Церкви Божої "не строїли (будували), тільки розстроювали". Невідомо нам чи ще котрий православний владика дістав таку саму раду від князя. Досить, що нам невідомо про якісь інші катедральні школи перед берестейською унією, коли то наша Церква повернула знов до єдності з Апостольським Престолом. Реорганізацію єпископських катедральних шкіл переводить доперва вже українсько-католицький єпископ Володимира Іпатій Потій, але вже по повороті нашої Церкви до єдності з Христовою Церквою.

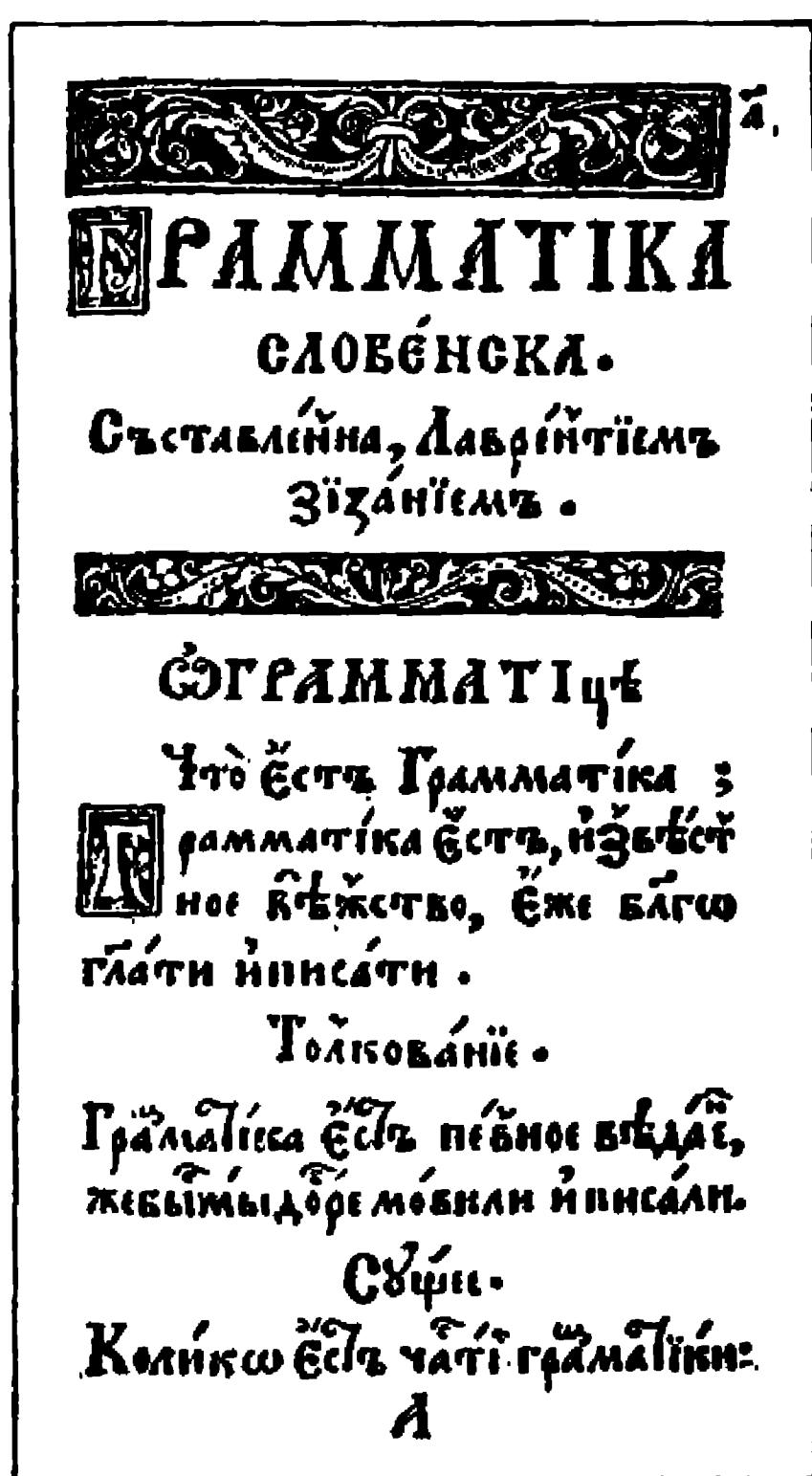
Школи церковних брацтв

Натомісъ велику амбіцію додрівнати острожській школі князя мали міщанські організації 16-го та 17-го віку, так звані церковні брацтва, з львівським Ставропігійським Брацтвом на чолі.

Кілька літ по основанню Острожської Академії, около 1580 року, закладає у Львові свою школу брацтво при церкві Успення Преч. Діви Марії. Була та школа того самого рівня, що єпископські школи при катедрах, отже школа подібна до нинішнього гайスクлу, з тою ріжницею, що коли школи при катедрах перед церковною унією були занедбані, львівські братчики переслідувані фанатично нетерпимими львівськими Поляками вкладали в свою школу ціле своє серце, весь свій запал.

Брацька Школа у Львові

Львівська брацька школа була спершу славянсько-грецькою школою, однак братчики, хоч держалися пра-

ЗАГОЛОВНА СТОРІНКА "ГРАМАТИКИ СЛОВЕНСЬКОЇ"

Виданої Ставропігією у Львові (около 1590 р.)

вославя, розуміли якою сильною зброєю в руках тогочасного освічено-го чоловіка є латинська мова як озна-ка західної культури. Тому докладали усіх сил, щоби дістати дозвіл на вве-дення до своєї школи науки латинсь-ких предметів. Біля десять літ вели за це спір з львівською міською упра-вою аж добилися свого 1592 року. Від того часу брацька львівська школа на-блигилася до тилу вищої школи —

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

каледжу. З її мурів стали виходити вчителі сливе для всіх брацьких шкіл України та Білорусі; вчителі школи працюють науково, пишуть праці, які друкуються в брацькій Ставропигійській печатні.

За взором львівського брацтва йдуть менші провінціональні брацтва в Перемишлі, Городку, Рогатині, Тисмениці, Луцьку, Бересті, Вильні а навіть в Києві та собі закладають школи, які—правда—з виїмкою київської школи не дорівнювали львівській матерній школі, але ширili освіту та привязання до рідного народу.

Схід чи Захід?

Переведення церковного обеднання української Церкви з Апостольським Престолом на синоді в Бересті (1596) майже цілім епископатом не принесло згоди та спокою на Україні. Не всі українські люди зрозуміли користі, які мало принести церковне обеднання для релігійного та для культурного розвою українського народу взагалі. Не всі пізнали, що українська нація саме вступила на правильний шлях відсепарування від азійської Москви та на шлях европеїзації. Давнє джерело високої української культури, Византія, вже згасло й не гріло більше української землі. Нові джерела культури нашлися тепер вже на заході. Для української нації лишалося два виходи: або наблизитися до півазійської православної Москви і перестати бути окремою нацією, або наблизитися до самого джерела західної культури, до Риму, і зберігти національну самостійність та окремішність. Третого виходу не було. Український епископат, певно більше ведений Богом Провидінням, ніж власною волею, вибрав це друге. Не всі зрозуміли плани Всевишнього відносно нашої землі і зачалася внутрішня боротьба

"Руси проти Руси" — як це схарактеризував найбільший український вченій 17-ого століття та великий патріот Мелетій Смотрицький, син ректора Острожської Академії. Ця боротьба на короткий час, мов морфіна, оживила шкільництво й по стороні прихильників церковного обеднання й по стороні противників.

Школи незадинених Українців по Берестейській Унії (1596)

Незадинені мали у своїх руках острожську академію та брацькі школи, уніяти тільки слабо розвинені епископські катедральні школи. Одна й друга сторона розуміла яким сильним знаряддям в поширенню своїх ідей може стати школа, одні й другі бачили це на Єзуїтах, яких школи зробили прямо переворот в релігійних відносинах в Польщі. Тому одні й другі роблять заходи розбудовувати своє шкільництво. Тільки 12 літ по берестейськім синоді оставала при житті острожська академія стаючи кузнею протикатолицької полеміки; вона впала зі смертю свого покровителя.

Дещо довше цвila львівська брацька школа, однаке й вона в половині 17-ого століття цілком підупадає та сходить до давньої ролі нищої школи чисто місцевого значіння. Сталося це тому, що осередок культурного життя незадинених перенісся до Києва над Дніпро.

Основане біля 1615 року київське богоявленське брацтво закладає свою власну школу славянських, грецьких та латинських наук. Брацька київська школа не тільки дістала свій статут, шкільні матеріали, але також учителів зі Львова. Та брацька школа стала попередницею другої школи, заснованої року 1632 митрополитом Петром Могилою, що знана в нашій історії під назвою Могилянської Академії.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Киево-Могилянська Академія

В самім заложенні Могилянська Академія була школою університетського характеру. Спершу перевагу і в тій школі мали тільки мови славянська та грецька, але ще за життя самого Могили перевагу дістає мова латинська. Хотяй Академія не була формально поділена на поодинокі школи або як в Європі називають факультети, то все таки вчили там філософії, права та богословія. У випадках держалися філософії схоластичної, правда вже тоді перестарілої, але все таки це лучило Могилянську Академію з цілою системою шкільництва західного, а передовсім католицького.

Не місце тут розводитися над прихильним відношенням самого основника митр. Могили до церковної унії. Цей великий український культурник, та оборонець поваги і значіння єпископської влади а противник вмішування товпи також в православній Церкві, під кінець життя навіть увійшов у переговори з Римським Престолом в справі обєднання решти Українців з Апостольським Престолом. Я тут тільки підкреслю, що західноєвропейське наставлення київської академії мало вельми корисний вплив на формовання українського духовного а навіть політичного самостійництва. Найкращі часи тої школи припадають та-
ки на 17-те століття.

Школа митр. Петра Могилі, мимо свого світлого розвою носила під Польщею все таки назву тільки коледжа, бо польський уряд не хотів дати згоди на піднесення її до гідності академії, себто повного універси-

Література.

Сімнадцять, п'ятнадцять жінок Сімнадцять
шкіл училися, п'ятькошістьнадцять роців посередніх, п'ять
шістнадцять дівчат, п'ятьнадцять сімнадцятьнадцять
шістьнадцять років. П'ятнадцять сімнадцятьнадцять

ГЛАДОКИНАЛІСТІНГІ.
ВЫПШІЛЬЗГАЛІЛЕН. І
ПРИШІЛЬ ВЪУКРАЇНІ,
НІЖДЕЙСКІЛ. ПОСОНУГІСТО
МІТІОДАНІ. НІЗАНІЛЬ І

ПОЧАТОК ГЛАВИ З Т. ЗВ. ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО СВАНГЕЛІЯ (около 1570 р.)

тету. Правда, Гадяцька Умова гетьмана Виговського з Польщею (1658) призначавала могилянській школі той титул, ба навіть позволяла на заложення другої академії (у Львові), однаке та умова, як зрештою всі умови України з Польщею з польської сторони ніколи не була дотримана.

Під рукою православного царя, мимо доволі широкої філії московофільства на Україні, Академія зберігала свій духовий напрям, зв'язків з Європою, наданий її основником, довше ніж приміром православна українська Церква. І хоча академія за гетьманських часів, дістала вже формально титул академії, всеж таки в другій половині 18-ого віку бистро клониться до упадку.

Видячи це, останній гетьман України Кирило Разумовський приготовив цілий план основання українського новочасного університету в гетьманській столиці Батурині, однаке російський уряд не дав на це згоди; в другій половині того ж століття перетворив він могилянську академію в звичайну ду-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ховну школу після одноцілого російського зразку.

Українсько-католицькі школи по Берестейськім Синоді (1596)

Українці католики безпосередно по берестейськім синоді розпоряджали слабшим шкільництвом ніж незади не-ні. Першим реформатором українсько-католицького шкільництва стає воло-димирський єпископ а згодом київсь-кий митрополит Іпатій Потій. Він зре-організував впершу чергу володимир-ську школу, яка стала рівнорядною зі школою львівського брацтва. Володи-мирська школа стала скоро матерною для своєї доньки, такоїж школи у Пин-ську. За її взором повстae на початку 17-ого століття дещо нища школа в Белзі.

В першій половині 17-ого століття відновлено майже по всіх єпископських столичних містах єпископські катедральні школи. Всі вони однаке не перевищали середніх шкіл себто гайскулів. Доперва на синоді в Кобрині 1624 року під проводом митр. Рутського постановив українсько-католицький єпископат піти один крок даліше та оснувати академічну школу для виховання духовенства — Центральну Духовну Семинарію для всіх епархій в Мінську. Фінансові середники на ту установу зложили єпископи і монастирі; дуже поважну суму (10,000 золотих скудів) жертвував на ту научну установу римський папа. Кілька літ по тім (кажуть історики шкільництва, що близько 1630 року) та школа була відкрита.

В половині 17-ого століття прийшли війни козацькі, московські та шведські. Околиця Мінська була тереном постійних перемаршів московських та шведських війск. Одні як православні, другі як протестанти дишіли ненавистю до всего, що уніатське. Го-

лову піднесли й місцеві протестанти під проводом Януша Радзивіла. Серед тої воєнної заверухи Мінська Духовна Семінарія закінчила своє життя. Католикам Українцям та Білорусинам треба було відбудовувати наново своє цілком знищене шкільництво; того від початку 18-ого століття піднялися Ва-силяне.

Василіанські школи

Свої школи взорували Василяне на школах єзуїтських, що так густо були поширені по всій Польщі, Білорусі та Україні. Василяне до певної міри виступили навіть до конкуренції зі школами Єзуїтів та новозаложеного латинського чину Піярів. Зasadничим типом василянської школи проте був коледж о характері чисто латинськім. Науку предметів реальних, то є природничих, введено доперва пізніше, щоби видержати конкуренцію зі школами Піярів, які ті науки вже подавали.

Період світлого розвою василянських шкіл припадає на 18-те століття. Поширилися вони по цілій Україні та Білорусі, дійшли аж до ниніших балтійських країв (Курландії). Деякі з таких шкіл мали дуже велике число учнів. До найчисленніших належали василянські колегії в Бучачі, Крехові та Умані на Україні. Досить людні були василянські школи в Теребовлі, Збаражі, Камянці на Поділлі та другі. Деякі з таких шкіл мали курси філософії та богословія, тому Замойський Синод 1720 року поручив Василянам занятися вихованням світського духовенства.

Василянські школи по знесенні закону Єзуїтів (1773) опанували зовсім шкільництво на Україні; більшість римо-католицької молоді вчилася у них. Це мало добре та злі сторони. Добре в тім, що католицтво східного обряду, отже українське католицтво, ставало

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

сливе одиноким, безконкурентним посієм освіти на Україні. Злі ті, що маючи латино-польську молодь, Василяне мусіли з тим рахуватися і не могли надавати своїм школам замісць латинського український характер, коли під кінець 18-ого століття зачата в цілім католицькім світі місто латини вводити до шкіл народні мови як мови навчання. Удар добре розвиненим василянським школам задала Росія, коли нечуваним терором при кінці 18-ого та в першій половині 19-ого століття знищила українське католицтво.

В Галичині під Австрією дожили василянські школи аж поза початок 19-ого століття себто до введення державного шкільництва в Австрії в половині того ж століття.

“Студіюм Рутенум” у Львові

Під час коли проба останнього гетьмана України Розумовського заточити на гетьманській Україні університет в Батурині не вдалася через заборону Росії, тільки 25 літ пізніше повстало вища наукова українська установа в тій частині землі, що опинилася під Австрією себто в Галичині. Цісар Йосиф II, узгляднуючи окремішні вимоги українського народу, покликав до життя при львівськім, тоді німецькім, університеті тільки три роки по його залеженню 1787 року окремий науковий інститут для Українців під назвою “Студіюм Рутенум”, що перetrевав аж до року 1804. Це перший раз українська мова, правда не чиста ще, але повна церковно-славянських слів, стала мовою викладовою із університетських катедр. Викладали Василяне та світські, духовні і недуховні філософію, українську мову, а радше церковно-українську та предмети богословія.

Студіюм Рутенум закрито в часі наполеонських воєн майже рівночасно з

тим університетом, при якім воно існувало; все ж таки та установа стала точкою вихідною для українського народу під австрійським володінням домагатися не тільки народного, середнього але також університетського шкільництва, себто стала вихідною точкою боротьби за український університет в тій державі, де та боротьба мала реальні можливості. Таких можливостей не було зовсім під володінням Росії в 19-тім століттю аж до вибуху світової війни та російської революції.

Перші українські школи під Австрією в 19-тім столітті

Після відновленні львівського університету 1817 року українські домагання в університетській справі видвигнув митрополит Михаїл Левицький при реформі університетських студій в звязку з загальною реформою шкільниц-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

тва в Австрії. Йому удалося добути не тільки право на обсаду половини професорів львівського богословського виділу Українцями-католиками, але також право деякі виклади вести в українській мові. Усе народне шкільництво в першій половині 19-ого століття було віддане Церкві і тут згаданий митрополит став фактичним основником соток українських народних шкіл з українською мовою навчання. З його поручення справу нищих шкіл вів у львівській архиєпархії канонік Михайло Куземський. Ще більше рухливу діяльність на полі організації нищого українського шкільництва під покровом Церкви розвинув в перемиській єпархії за владики Івана Снігурського канонік Могильницький. Його величезна заслуга в тім, що він ще перед Маркіяном Шашкевичом зачав в нищих школах, над якими мав надзір, вводити чисту українську народну мову, а навіть уложив сам читанку у чистій українській мові.

“Барбареум” у Відні, Центральна Духовна Семінарія у Львові

Побіч Студію Рутенум австрійський уряд покликав теж до життя ще дві другі виховні установи, що мали відіграти величезну роль в церковному та національному житті українського народу а саме семинарію у Відні звану Барбареум та Центральну Духовну Семінарію у Львові.

Центральну Духовну Семінарію у Львові покликано до життя 1783-ого року; кілька літ вчасніше відкрив австрійський уряд у Відні при церкві св. Варвари духовну семінарію для всіх гр.-католиків в Австрії, що студіювали на віденськім університеті богослов'я — звану загально Барбареум.

Барбареум мало то значіння, що там була українсько-католицька молодь не тільки з Галичини, але також з

Карпатської України. Тому виховання в Барбареум зближило молодь одного, сотками літ та кордонами відділеного від себе, українського народу з обох сторін Карпат. Студіючи у Відні та молодь приносила до краю високу європейську освіту, та західно-європейські ідеї волі, народовства і демократії. Барбреум дало галицьким Українцям чимало визначних церковних і народних діячів з широким світоглядом, європейською огладою та звязками у віденських кругах. Знесено його в році 1897 за впливами можних тоді в Австрії польських політиків.

Та все ж таки куди більше значіння ніж Барбареум, де вчилося небагато молоді, мала Центральна Львівська Духовна Семінарія у Львові. Вона продовж 150 літ, аж до нинішньої більшевицької окупації була головним виховником українсько-католицького духовенства Галичини. Тут родилися всі нові струї церковного та національного життя галицької України, звідти вийшло її національне відродження.

Кілька літ скоріше, ніж відкрито Львівську Центральну Духовну Семінарію, основано в Ужгороді новій столиці мункачівської єпархії, духовну семінарію для карпатських Українців завдяки єпископові Бачинському. Вона стала центральною школою для Карпатської України на довгі літа.

Розвій середнього шкільництва

В другій половині 19-ого століття здобуває український народ Галичини перші середні школи починаючи від академічної гімназії у Львові. Число українських державних середніх шкіл росло поволі правда, але систематично аж до світової війни. Рівночасно творив народ собі приватне середнє та заводове шкільництво під покровом всенародної установи, шкільної централі Рідної Школи у Львові.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Боротьба за український університет у Львові

Найбільше однак запалу та загального заінтересування викликувала боротьба за український університет у Львові. І зовсім слушно! Нарід, який вже дійшов до певного степеня національної свідомості, що вважає себе самостійною цивілізованою нацією, мусить мати своє культурне завершення, яким є тільки власна висока школа, власний університет чи як на американськім ґрунті свій власний коледж.

Боротьба та мала ріжні перипетії. Зачалася вона сецесією українських студентів з львівського університету, потім приняла характер демонстрацій в мурах самого університету, деколи дуже бурливих а навіть кріавих, як демонстрація з року 1910, що закінчилася смертю українського студента Адама Коцка. Серед боротьби за свою найвищу школу застала український нарід світова війна, від якої всі сподівалися нового ладу у світі та нових можливостей розвою для української культури.

Вони з'явилися на короткий час і такі надійні на тій землі, де найсміливіша фантазія українського патріота не була собі представляла, бо там, де гнет був найдовший та найващий, сеbe то на Великій Україні з хвилиною вибуху революції в Росії 1917 року.

Вищі наукові установи на Великій Україні (1917-1920)

Проголошення Української Народної Республіки мов електрична струя оживила приспані тут культурні змагання українського народу. Повстає українська школа від найнищих шкіл до найвищих. Мала вона ще великі браки, катастрофальний брак учителів та підручників. Мірилом того може

бути це, що коли 1918 року після заключення берестейського миру відкрито границю між Австрією та Україною, протягом одного тижня всі українські книгарні у Львові світили пустими полицями, немов при перепровадженню. Видавці стінної карти України проф. Рудницького дістали відразу замовлення на 40 тисяч примірників тої карти.

В тім самім році покликано відразу до життя два українські державні університети в Києві та Камянці; рівночасно пороблено заходи около українізації державних університетів в Харкові та Одесі.

В столиці відродженої української держави в Києві розпорядженням гетьмана Скоропадського основано Всеукраїнську Академію Наук.

Боротьба за рідну школу на Західній Україні під Польщею

Упадок української держави та окупація українських земель большевиками та Поляками не спинили культурного гону українського народу; він тільки мусів пристосуватися до нових обставин. Боротьба за рідну школу висувається на чоло внутрішньої політики українського народу. Чому? Тому, що тільки рідна школа могла зберегти ненарушену субстанцію українського народу та зберегти її як силу у боротьбі за відбудову самостійної української держави. І з другого боку кожний ворог українського народу не що друге а тільки школу вибрав собі за знаряддя, що мало послужити до чисельного і морального зменшення тої субстанції, до упідлення української душі, до виховання дітвори на яничарів української Батьківщини а тим самим збільшити ряди завойовників української землі новими загонами.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

На західній Україні саме тепер першорядної ваги набирають наукні заведення "Рідної Школи" та численних церковних виховних заведень, які стають найповажнішими шанцями оборони рідної душі.

Одиночкою мабуть в історії людської цивілізації взагалі стає подія по-кликання до життя **Українського Тайного Університету** у Львові. Продовж чотирох років існувала в ХХ-тім столітті в Європі тайна академічна школа з трьома виділами, з формальними викладами, іспитами, ба навіть з надаванням академічних степенів, кожного дня переслідувана польською поліцією, кожного дня наражена на конфіскату не бомб чи вибухових матеріалів, але книжок, записок, шкільного знаряддя тощо. В додатку була це школа уснавана кількома сусідніми заграницьими університетами.

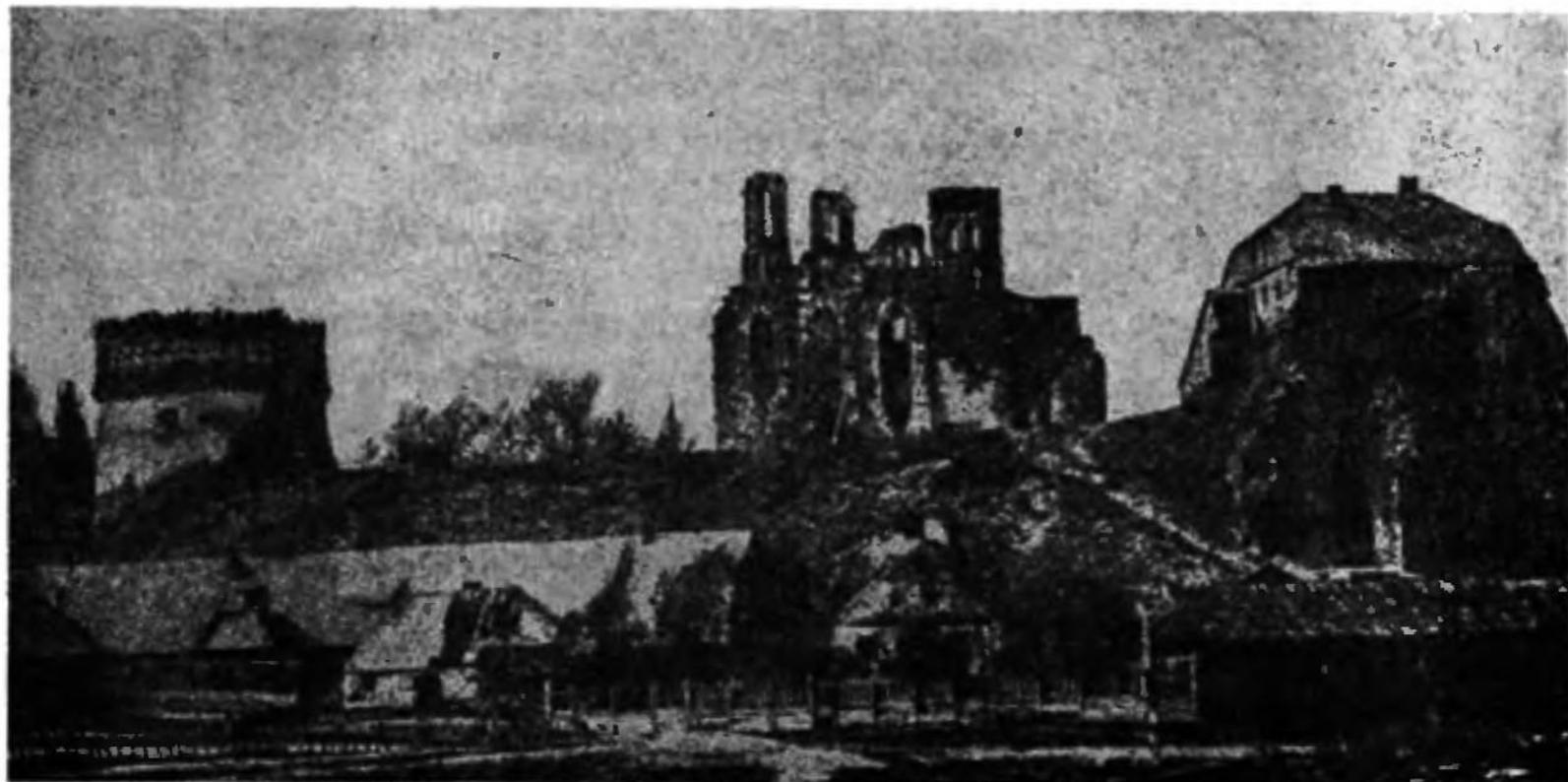
Явно існував ще четвертий богословський виділ, який однаке на ділі вважався моральню частиною тайного університету. Богословський виділ проіснував аж до 1928 року, коли його, куди більше поширену ротю, пе-

реняла основана тоді Греко-Католицька Богословська Академія у Львові.

Українські Наукові Товариства

Наукові працівники Західної України були згуртовані в Науковім Товаристві ім. Шевченка у Львові, яке хоч не носило формально назви Української Академії Наук, то на ділі нею було. До членів дійсних згуртованих в трех секціях ставлено дуже ригористичний науковий цензус. Видання товариства були справдішною окрасою української науки; вони то добули велику пошану для Наукового Товариства серед науковців цілого світа; його вважали всі природним репрезентантом української науки на чужому форумі.

В році 1923-тім завдяки праці о. др. Йосифа Сліпого, ректора академії по-кликано до життя Українське Наукове Богословське Товариство у Львові, якого органом періодичним став богословський науковий журнал "Богословія". Товариство видало за доволі короткий час свого існування кількалесяток томів праць.

РУІНИ ЗАМКУ КНЯЗІВ ОСТРОЖСЬКИХ І АКАДЕМІЇ В ОСТРОЗІ

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Українські Наукові Установи на еміграції

Боротьба за волю України викинула поза межі рідної землі багато активного елементу, що найшов собі мізерне емігрантське пристановище в різних державах Європи та Америки. Найчисленніша українська політична еміграція згуртувалася в Чехії, Польщі, Німеччині та Франції. Культурницький гін українського народу і серед тих зливених обставин не спочивав, тільки проявлявся через творення наукових заведень та гуртування сил наукових.

Тут на першому місці треба поставити українську політичну еміграцію в Чехії. В столиці Чехії в Празі повстає: **Вільний Український Університет, Педагогічний Інститут, Соціологічний Інститут та Господарська Академія** в Підебрадах під Прагою. Розвій тих установ, з яких деякі як університет та господарська академія розвинули дуже інтенсивну наукову працю, треба завдичити з одного боку науковій завзятості людей, що й серед тих обставин думали про культуру та особистій прихильності пок. Президента Масарика з другого боку. Згадати ще треба і про український **Музей Визвольної Боротьби**, де зібрано цінні матеріали з історії визвольних і державних змагань від 1914 р. почавши.

Придніпрянська еміграція в Польщі створила **Науковий Інститут в Варшаві**, якого видання особливо з економічно-статистичного поля становлять дуже цінний вклад в українську науку.

Українська політична еміграція на території Німеччини створила **Український Науковий Інститут в Берліні**. Його видання в німецькій мові причинилися до заінтересування німецьких науковців проблемою української науки та України взагалі.

ПАЛАТА КН. ОСТРОЖСЬКИХ У ЯРОСЛАВІ
З 16-ого віку — опісля Єзуїцька Колегія, в якій
учився Богдан Хмельницький

Еміграція у Франції створила тільки цінну Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі а наукову корисну працю з обсягу історії українсько-французьких взаємин розвинула приватна людина п. Ілько Борщак, що видав кілька розвідок про гетьм. П. Орлика і його сина.

Інший характер, радше заробковий, мала українська еміграція в заморських краях Америки — в Злучених Державах, в Канаді, в Бразилії та Аргентині. Брак кваліфікованої інтелігенції унеможливлював тут розвинути ширшу культурницьку діяльність з обсягу шкільництва та української науки. На терені Злучених Держав перший пролом в тім напрямку дала Українсько-Католицька Церква своєю шкільною працею. Приріст свіжої української інтелігенції американського уроження уможливлює Українцям Злучених Держав виступити до шляхотного співзаvodництва на терені не тільки нищого, але й вищого шкільництва, Акція за Українським Каледжом в Америці зачинає саме ту благородну співпрацю.

Шкільна справа в Радянській Україні

Лишалася ще одна ділянка без якої насвітлення розвою українського шкільництва та української науки не були повні. а це шкільництво та на-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ука на Радянській Україні. Справа та вимагає окремого, широкого насвітлення з ріжких причин. По перше культура на Радянській Україні розвивається під чужим постороннім натиском, тому вповні вона ніколи не могла бути виразником української тисячлітньої християнської цивілізації. По друге той натиск не все був однаково сильний і шкідливий. Він був слабший до року 1930 і в тім часі на Радянській Україні розвинувся великий науковий рух, що видав поважні праці, з яких багато стане тревалим набутком української культури. По році 1930 той натиск став такий сильний, що наукова та культурна продукція на Радянській Україні взагалі перестала бути чинником самостійної української культури та ледви чи коли буде могла бути врахована в культурний здобуток українського народу.

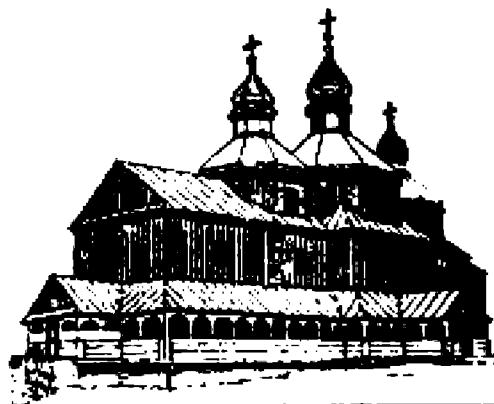
Закінчення

Для цілості картини згадати-б ще належало бодай кількома словами про

українське шкільництво Кубанщини та Ставропільщини, українських селищ на Сибірі і Далекім Сході та дальнє в громадах українських емігрантів у Манджурії і Франції. Шкільні змагання Українців оцих земель та від Рідного Краю відорваних емігрантських колоній, удалеко від себе віддалених кутах світу, це найкращий доказ животності нашого народу та його культурних тенденцій.

На жаль — українські школи, народні і середні, що по революції 1917 р. зачали розцвітати на Кубані і Зеленім Клині, а почасти на Ставропільщині і Сибірі, знищені зістали більшевицьким режимом. Держиться ще кілька українських шкіл у Манджурії, під китайсько-японською правою, а натомісъ війна знищила українські шкілки у Франції.

Та зате потішаючим проявом є гарний розквіт українського шкільництва на тих західно-українських землях, що під німецькою окупацією. Це новий доказ культурної живучості українського народу.

СТАРИНА ЦЕРКВА
В ОСТРОЗІ

ШКІЛЬНИЦТВО ГЕТЬМАНЩИНИ

Запорожжя та Слобожанщини

Чого могло б досягти українське шкільництво, коли воно мало забезпеку розвитку у своїй державі, цого найкращим мірилом може послужити шкільництво козацької Гетьманщини та других українських козацьких земель — а саме Запорожжя та Слобожанщини — тоді коли вони втішалися власним державним ладом, а бодай, як це було на Слобожанщині, широкою місцевою самоуправою.

Від т. зв. Руйни, по розділі українських земель між Росією а Польщею Андрусівським договором (1667 р.) та між Росією, Польщею і Туреччиною (договором у Бахчисарею, 1681), великі простори правобережної України обезлюдніли наслідком т. зв. "перегону" населення на Лівобережжя, у Гетьманщину. Перервався зв'язок західно-українських земель з Києвом і Могилянською Академією. Передже цвитуче шкільництво західної України занепадає або — як Василянські школи — підлягає польським впливам. У той сам час на Лівобережжю — у Гетьманщині — воно буйно розkvітає, так буйно, що лівобережну Україну другої половини XVII-ого віку треба вважати за один з найграмотніших країв тодішньої Європи, ба й цілого світу. Коли Петро з Алеппа, висланик антиохійського патріярха, в дорозі до Москви 1654-ого року (рік Переяславського договору) переїздив Україну, він із несказаним подивом описує, що в кожному селі Гетьманщини є школа (а то й дві-три школи) та що все населення, включаючи жіноцтво, молиться і співає у церквах із печатаних

молитовників. Не маємо під рукою точних даних про шкільництво за часів Богдана Хмельницького або зараз по нім (хоч реєстри переписні з того часу заховались і є опубліковані), але можемо подати статистику шкіл Гетьманщини в сто літ опісля, з Архівів Малоросійської Колегії 1740-1747 року. Після цих актів сільське шкільництво на Гетьманщині представлялося як слідує:

в полку	сіл	шкіл
ніжинськім	202	217
лубенськім	247	172
чернігівськім	229	172
переяславськім	174	119
полтавськім	64	98
прилуцькім	102	69
миргородськім	84	37

У своїм знаменитім творі "Політичні пісні українського народу" (якого — на жаль — годі в Америці дістати) Михайло Драгоманів зводить до купи для порівнання статистику шкільництва Лівобережжя 17-18-го віку із статистикою найвище тоді стоячого в зах. Європі шкільництва швейцарських кантонів — з тим результатом, що українське шкільництво Гетьманщини лишало добре позаду шкільництво Швейцарії. В тім-же самім творі та в другій, знаменитій праці ("Пропащий Час" — цебто час поневолення України Росією) Драгоманів виказує, що за Гетьманщини, в 17-ім і 18-ім століттю, у Полтавщині та південній Чернігівщині більше було шкіл, як в стопять-десять літ опісля, за царського режиму в 1870 роках. Осьтак приміром в 1768

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

• ГЕТЬМАН ПЕТРО КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ

Фундатор Брацької Школи в Києві
(Подобизна з титulu віршів виданих на його смерть 1622 р.)

році, як касовано Гетьманщину, у повітах чернігівськім,городенськім та сосницькім (Чернігівщина) було 134 школи, причім одна школа припадала на 764 душ населення. В 107 літ пізніше (1875 р.) у тих самих повітах під російською управою було тільки 52 школи, а одна школа припадала на 6,750 душ!

Не маючи під рукою потрібних жерел.— а жерела ці є, та тільки не по бібліотеках Америки — й обмежені тільки до власної загальної пам'яті того, що читалося в цих жерелах 30-40 літ назад, не годні ми — на жаль — подати читачам точних даних про школи Гетьманщини 17-ого і 18-ого віку. Та зі сказаночо вже повище читач може набрати поняття, що шкільництво це стояло дуже високо. Про це за свідчують всі історичні жерела з того

часу як також незвичайне поширення бурсацького укладу "вертепів", спудейських "кантів" та шкільного типу "віршів" по селах Лівобережжя. Було-б це неможливе серед малограмотного населення.

І вище шкільництво Гетьманщини цвіло толі. Могилянська Академія у Києві (що, хоч положений на праві березі Дніпра, належав одначе з округою до Гетьманщини) займала становище університету. Могилянська Академія була школою західноєвропейського схоластичного типу. Мовою навчання Академії була переважно латина а побіч латини т. зв. "словеноруський язык" цебто мішаниця церковно-славянізму з живою українською мовою. Учено словено-руської граматики,

латини (з латинської літератури читано з Непоса, Салюстія, Вергеля, Ціцерона, тощо), дальнє математики, астрономії. Греку натомісъ ставлено на другім місци, хоч — здавало-бся — що Академія, ведена східною Церквою, мала-б класти вагу на науку старогрецької мови. Міжтим так не було і Могилянська Академія все мала характер школи західно-європейської, латинської, а не східної. Бували навіть часи, що греки не викладано зовсім. Класи в Академії ділилися таксамо по зразку західно-європейськім (фара, інфіма, граматика, синтаксика, пітика, реторика, філософія, теологія).

З часом введено катедри мов польської, німецької, дальнє французької, а при кінці 18-ого віку російської. Якийсь час була й катедра мистецтва та учено малярства. Звязок з Заходом

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

піддержувано постійним висиланням спосібніших студентів на допозняючі студії в західно-европейських університетах. Так робив митрополит Могила і його наслідник Сильвестр Кос, а в початках 18-ого віку митрополит Рафаїл Зaborовський, по Могилі і гетьм. Мазепі найвизначніший опікун цеї Академії. І деякі професори Академії були з Заходу, як прим. її ректор з часів Богдана Хмельницького, архимандрит Іван Гізель, родом з Німеччини.

На сході Європи Академія була отже носителькою західної цивілізації і цим витиснула вона європейське пятно на всій укр. інтелігенції 17-ого і 18-ого віку, а затим і на всім українськім життю — духовім, літературнім, державнім і приватнім, — що так різко відріжняло Українців 18-ого віку від Москалів. В ній училися за молоду майже всі українські гетьмани, генеральні старшини, козацькі полковники, судді 17-ого і 18-ого віку, славні козацькі літописці як Самовидець, Величко і Грабянка, високі канцеларисти генеральної канцеларії при гетьманах, та такі визначні кошові Запорожської Січі як Кость Гордієнко і Петро Кальнишевський. Недаром Катерина II (та "Вторая, що доконала Вдовусиротину" цебто Україну, як писав Шевченко) вважала Академію гніздом українського сепаратизму та тому підкосила істнування її, сконфікувавши (1786 р.) церковні маєтки, з яких утримувано Академію, і замінивши Академію з універсальної школи на високу духовну. Що це значило для України, зміркувати можна, як зважиться, що число студентів Академії оберталося довкола 1,000 голов річно. Значить ампутовано мозок України.

Та вплив Академії в часах її розквіту сягав далеко поза Україну — з одного боку глибоко в Сибір і до Ле-

МИТРОПОЛІТ ПЕТРО КНЯЗЬ МОГИЛА
Основатель Академії у Києві

дяного Океану а з другого на Балкани, у Сербію та Болгарію.

Реформаторами російської Церкви за Петра I (Великого) були якраз вихованці Могилянської Академії, Українці, митр. московський Степан Язорський і Теофан Прокопович (що вчився теж у Римі, в колегії св. Атанасія). У звязку з цею реформою всі єпископства в Росії обсаджено вихованцями Академії; в час смерти царя Петра І-ого (Великого) в цілій Росії — від Петербурга до Єнісейська — не було ні одного владики-Москаля; були тільки Українці. Оці владики покликали на професорів духовних семінарій у своїх дієцезіях зновже Українців з Могилянської Академії, які з собою принесли т. зв. "славено-руський язик" цебто макаронічну (мішану) старославянсько-українську літературну мову цеї Академії — а так само її літературні продукти (т. зв. "шкільну dra-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

СПУДЕЙ (СТУДЕНТИ) МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

му", пасії, містерії, різдвяний "вертеп", вірші). Автору оцих стрічок розказував п. Вадим Щербаківський, тепер професор укр. університету в Празі, що коли його десь около 1900 р. царське правительство (за приналежність до укр. революц. руху) вигнало зі всіх шкіл європейської Росії, він вписався до духовної семинарії в Омську (на Сибірі). Ось там враз з другими питомцями, що були переважно Українці (бо Омська округа заселена переважно Українцями), він брав участь у виставах старих київських драм, містерій та вертепів, виучуючи їх з пожовклих, старих рукописів, принесених з України ще в XVIII-ім століттю.

Високий виховний уровень Могилянської Академії, що була школою західного європейського схоластичного типу, пристосованою до вимог XVII-ого віку Єзуїтами (в яких, у Франції, саме й вчився сам Могила), видний і на розвитку української, т. зв. "шкільної драми" з 17-ого і 18-ого віку, як це знаменито зясовує у своїм монументальнім творі ("Триста літ Українського Театру") проф. пражського укр. університету, Дмитро Антонович. Знати було цей уровень й на та-

ких вихованцях цеї Академії, як Олексій граф Розумовський (муж цариці Єлизавети та перший президент російської імператорської Академії Наук, старший брат гетьмана Кирила), князь Безбородько (законодавець та міністер-премієр у царя Олександра I), О. Бортнянський (славний композитор), Григорій Полетика (автор "Історії Русів"), Григорій Сковорода (філософ-мораліст) — не згадуючи вже дорадників царя Петра I-ого, митр. Степана Яворського, Теофана Прокоповича та багатьох інших. Як цей уровень представлявся супроти тодішнього російського шкільництва, можна судити хочби з оцего факту, який подає Драгоманів в одній з вище згаданих його праць, що на нововідкритий у Москві медичний факультет (перший на всю східну Європу) вписалось 80 студентів, з чого понад 70... Українців.

Вплив Могилянської Академії на початкове великоруське письменство з кінця XVIII-ого віку, а зокрема на тодішню російську письменну мову, ішов не тільки через згаданих вихованців цеї Академії, що сотками залили російську церковну єпархію і державний апарат. І корінні Великоросси шукали в Академії науки, як ось батько російської літератури Ломоносов. Відси в його мові (т. зв. "ломоносовщині") стільки українщини. Оці впливи відповідальні і за те, що Галичане та за карпатські Руснаки з кінця 18-ого віку та з початку 19-ого століття так легко піддавалися "общерусской" ідеології. "Ломоносовщина", як звано тодішню російську літературну мову, не була їм далекою — так була перетикана українізмами.

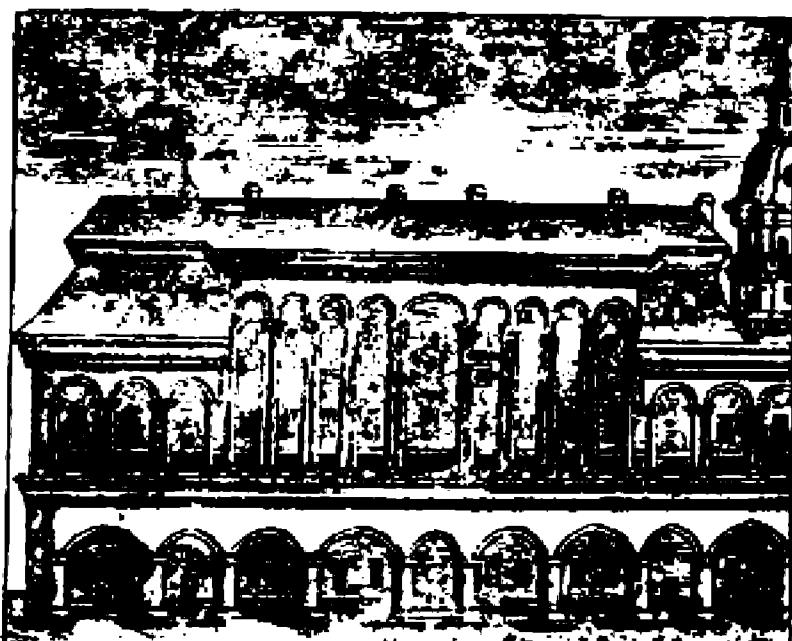
І балканські Славяне XVIII-ого віку користувалися світлом, що било з київської "Брацької Школи", як традиційно хоч і не цілком вірно називано Академію. Як це знов у своїх "Полі-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

тичних піснях укр. народу" наводить Драгоманів, організатором перших вищих сербських шкіл з кінця 18-ого віку був покликаний там же на професора Українець з Могилянської Академії (на жаль — не маючи жерел — не можемо подати його імені, а пам'ять тут завела....). Він-же і зложив, за взором київської драми, першу сербську драму "Цар Душан", даючи цим початок до нового сербського письменства. Українці-професори югославянських шкіл ввели також в ужиток у Сербії та Болгарії славну "Граматику славено-руського язика" Милетія Смотрицького, що так само стала підставою граматики і російської мови. Рідко котрий зі старих європейських університетів може почванитися так далеко сягаючим впливом, як наша Академія.

Побіч Академії існувало на Лівобережжю кілька шкіл, що їх назвати би по новітному "середніми школами". Це були колегії, семинарії та ліцеї у Чернігові, Полтаві і Ніжині на Гетьманщині та у Харкові і Білгороді на Слобожанщині. З полтавської семинарії, яку взоровано на Академії, вийшов батько нової української літератури, автор "Енеїди" і "Наталки Полтавки", Іван Котляревський а в Харківській Колегії філософію та етику викладав Григорій Сковорода. Зв'язок між літературним відродженням України а українським вищим шкільництвом кінця 18-ого віку — очевидний. Знаменно виказав це у своїй праці про генезу "Енеїди" проф. Олександер Колесса.

Коли перейдемо до Слобожанщини і Запорожжя, побачимо, що, в міру постійного заселювання цих територій, і там розквітає українська школа. Слобожанщину — колишню південну Курщину Буй-Тура Всеволода (із "Слова о Полку Ігоревім") — сколонізували заново українські козаки, по-

БУДИНОК МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

літично-воєнні емігранти з Придніпрянщини по розгромі Поляками повстання Лободи та Гуні, в 1596 році. В лів століття опісля, за Хмельниччини, знов хлинула туди філя такої-ж еміграції з Поділля і Волині, що втікала перед польською пімстою. Як розказують літописці, переселенці розбирали навіть свої церкви та перевозили їх на сотні миль подальше на схід, у нові оселі, де б їх не досягла Польща. Новим оселям надавали старі волинсько-подільські назви: Острог, Богуслав тощо. І в нових оселях ("на слободах" — відси і назва Слобідщина або Слобожанщина) заводили сейчас і школи не тільки сільські, але й колегії і семинарії (Харків, Білгород). Слобідська Україна, зорганізована в автономні козацькі полки, не належала до Гетьманщини, але підлягала прямо Росії. Та дух її був суто український, а культурні зразки як і вчителів давала їй київська Академія.

На особливу увагу заслуговує діяльність білгородського єпископа, Епифанія Тихоровського, вихованця Могилянської Академії, що 1727 р. основав в Харкові колегію, взоровану на Київській Академії. Стояла вона так високо, що часами дають їй також на-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

МЕЛЕТИЙ СМОТРИЦЬКИЙ
Автор славної Граматики
великий письменник і патріот

зву Академії. (Ріжниця між колегією а академією полягала в загальнім уро- вені і обсягу науки, а зокрема в тім, що колегія мала 6 років науки — до реторики включно — акаадемія-ж два роки більше: філософію і теологію). Оцю харківську колегію в 1805 році перемінено на університет.

Заходи гетьм. Мазепи, щоб Слобо- жанщину злучити з Гетьманчиною, не повелися. Та запроте Слобідська Україна і її серце, Харків, були одним з перших осередків українського відродження. Григорій Квітка-Основяненко родився, жив і писав свою "Марусю", "Сватання на Гончарівці", "Перекоти-поле" і т. д. в Основі під Харковом і в Харкові став він — 1805 року — видавати "Український Вістник", перший український журнал. У Харкові, коли 1806 р. тамошніу колегію перемінено на університет, вчили та писали Арти-

мовський-Гулак, Метлинський і другі піонери українського відродження. І тут наше національне відродження звязане з шкільництвом козацької України.

Навіть і Запорожжя, після того, як колишнє "Дике Поле" в 18-ім віці стало заселюватися, могло почуванитися, що на полі освіти не остає позаду. Запорожжя все було автономною воєнною республікою, номінально залежною то від Литовсько-Руського Князівства а отісля (по лублинській унії з 1569-ого р.) від Польщі, то знов від гетьманів. У практиці залежність ця була фікційна і Запорожжя правилося, як захотіло, дружило, і воювало і мирилося, з ким хотіло. У другій половині 18-ого віку його соціальний характер основно змінюється. Кошеним отаманом стає Петро Кальнишевський, енергійна, розумна, далекоглядна людина з вищою освітою. Він касує *de facto* виборність запорожської старшини та стає в дійсності диктатором, що правив Запорожжям вище 10 літ, аж до руїни Січи війсками цариці Катерини ІІ-ої в р. 1775. Територія Запорожжя сягала тоді від південних границь пізніших губерній київської і полтавської аж до Азовського Моря і до Лимана, а від Донця на сході до Богу на заході. Це був плодовитий степ. На нього Кальнишевський закликав поселенців спід Польщі та Гетьманщини і небавом Запорожжя покрилося 600 селами та 2.000 хуторами. Як знов розказує про це славний історик Запорожжя Яворницький (на марнє було-б шукати його капітального твору про Запорожжя в який-небудь бібліотеці в Америці!) в тих 600 селах збудовано 400 церков та при кожній церкві заведено школу. Завідував ними окремий старшина — "отаман шкільний", з осідком у Січи. Як завершення цеї шкільної системи на

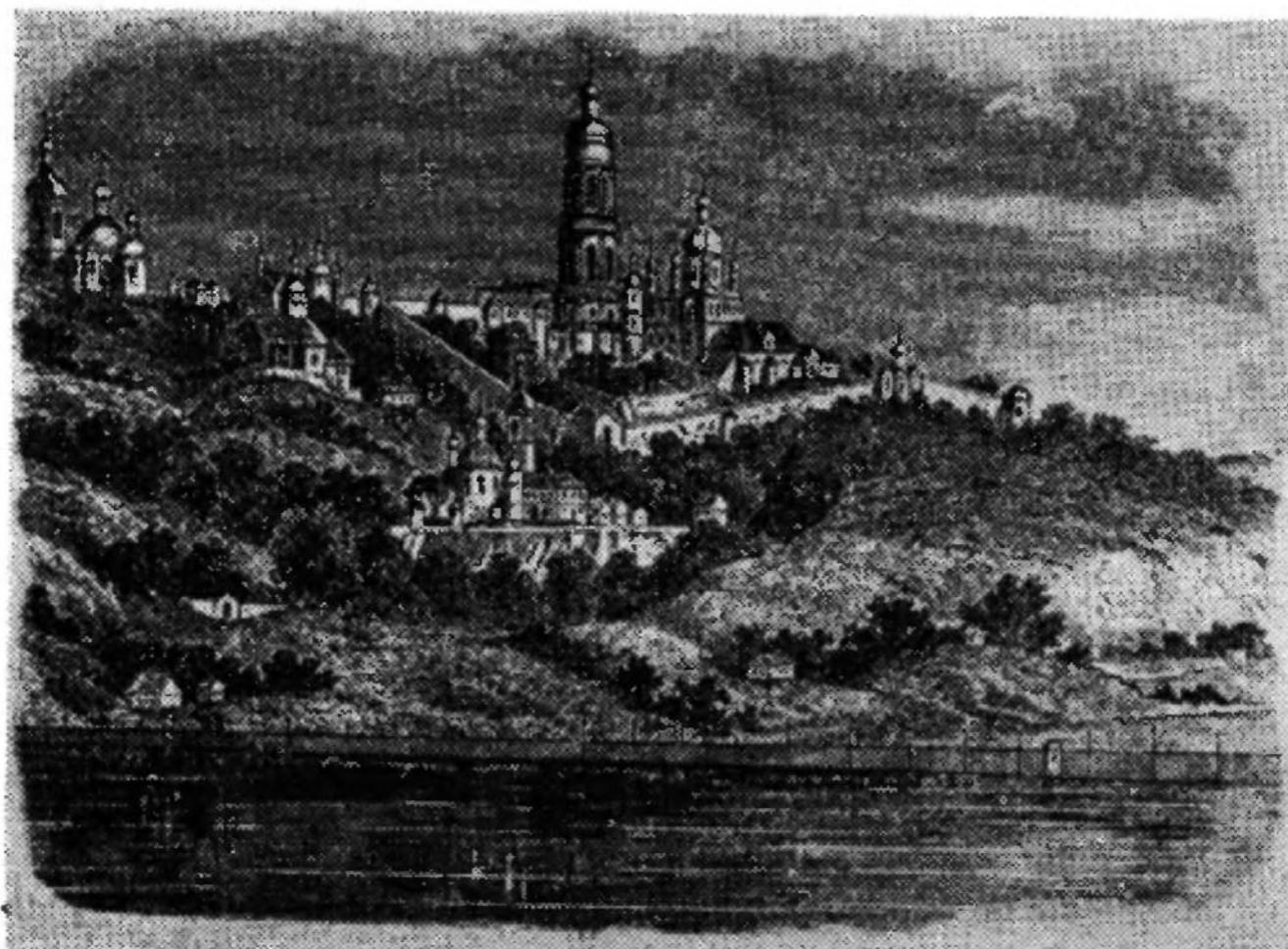
ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

самій Січи відчинено колегію на взір таких-же латинсько-українських колегій з Гетьманщини. Вчилися в ній сини заможніших Запорожців, що тоді могли вже мати родини по своїх хуторах та зимовиках на просторих запорожських степах. Упадок Січи та Запорожжя як автономної республіки був і кінцем цього шкільництва, котре ос-

тане історичним свідоцтвом колонізаційного і просвітного генія українського народу та памятником державного розуму Петра Кальниша.

Не марно-ж пісня співає:
Ой, летіла бомба з московського поля
Та посеред Січи впала.
Ой, хоч пропало славне Запоріжжя,
Та не пропала — слава!

ЛОНГИН ЦЕГЕЛЬСКИЙ

ЛАВРА ПЕЧЕРСЬКА У КИЄВІ
котрої архимандритом був Петро Могила як оснував Академію

ШКІЛЬНА СПРАВА НА ВКРАЇНІ XIX-ОГО Й XX-ОГО ВІКУ

Коли в оцій Книзі хочемо дати образ українського шкільництва — скажати-б так: у часі і просторі — усіх століть й усіх земель українського народу, то не можна поминути шкільництво головного пnia цего народу, цебто тих українських земель, що по скасуванню Гетьманщини і Запорожжя та по розборі Польщі опинилися в другій половині 18-ого віку під царською Росією, а тепер увіходять у склад Советського Союзу. На жаль, якраз про него найскупіші дані в нас під рукою. Історичні та статистичні жерела про цю справу недоступні нам тепер, бо не тільки що в американських бібліотеках їх не дістане, але навіть непевне, чи найде їх в українських научних установах на чужині — в Празі, Берліні чи Варшаві. Хиба-б їхати за цим матеріалом до Києва чи до Львова. Та все-ж таки, бодай загально і коротко, на основі захованого у памяті з лектури минулих десятиліть і на основі скупих відомостей з "Української Енциклопедії" (галицького видання), постараємося дати сякий-такий образ шкільництва на Україні за згаданий час.

У царській Росії, до 1861 року

Касуючи Гетьманщину (1768-ого року), цариця Катерина II (систематична та основна Німкиня!...) скасувала і українську мову — цебто тодішнє: славено-українську — у школах на Україні, а завела російщину ("ломоносівщину"). Як писала вона в своїй інструкції до свого маршала Мініха (також Німця!), що господарив на Україні: треба старатися, щоб "малороссі-

яне" приймали один літературний язык з "великороссами" та щоб всі язикові ріжници вирівнати. Німецькому всерегулюючому мозкови та чужинцям, правителям славянського Сходу, здавалося це так простим ділом, як витворення мішаної раси з двох пород коров — кажім: сіментальської та голштинської. В результаті шкільництво на Україні нагло пішло назад — тим більше, що велика "просвітителька" Катерина II завела кріпацтво на Україні. По козацьких селах Полтавщини, Чернігівщини та Харківщини держалися ще церковні школи-дяківки, а потім хиба що дяки вчили грамоти з Псалтирів та Апостолів — та вчили тільки тих, чий батько подбав о це і заплатив дякови. Як це виглядало, знаємо всі з життєпису Тараса Шевченка.

Мало що змінилося на Україні і тоді, як 1805 року в Росії установлено міністерство освіти. Щойно по 1828 р., коли це міністерство видало організаційний статут для шкіл, зачинається певна система у школах Росії. Після цього статута по селах мали за кладатися "церковно-приходські" школи, по повітових містах "уїздні (повітові) училища" а по губерніяльних осередках гімназії. Значить: гімназій на Україні мало бути 9, а що на одну губернію припадало пересічно по 5 повітів, то всіх міських (уїздних) шкіл на Україні можна було числити на 45-50. Очевидно, все те були російські школи.

Треба це почислити в добро українській селянській масі, що серед неї, під тяжким кріпацьким яром, найш-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

лося доволі таких батьків як Шевченків отець, що подбали за вивчення синів грамоті. Бо знов із Шевченкової життєписи дізнаємося, що в його дяко-учителя було більше таких-же селянських учеників, як він, та що він мандрував опісля від села до села, від дяка до дяка, шукаючи науки. Значить, наука у дяків була тоді не якимсь рідким виїмком, але досить загальним явищем. Осьтакі відносини панували на українськім селі під царським режимом аж до самого скасування кріпацтва царським указом з 1861 року. У великій мірі тому цілковитому незainteresуванню царського уряду у просвіті українського села треба завдячити, що оце село не підпало обмосковленню але заховало своє українське обличчя.

Характеристичне для російської системи правління на українських землях було відношення російського уряду до польського шкільництва на Правобережній Україні. Тоді, коли на Лівобережжю (в Гетьманщині) старе українське шкільництво нищено, на Правобережжю дано повну волю польським костелам, панським дворам та взагалі польським вищим верствам, організувати польське шкільництво. Повстала отже ціла сітка польських параходіальних, двірських та міських шкілок, а в Кремянци (на Волині) А. Чацький зорганізував знаменито поставлений польський ліцей (1805-1833), що побіч уманського Василянського ліцея найбільше причинився до спольщення все ще "українствуючої" шляхти Правобережної України. Скасовано цей ліцей аж по польськім повстанню з 1831 р., в котрім студенти цего ліцея взяли масову участь. Та польські нищі шкілки оставали ще поза половину 19-ого століття.

Які мізерні поступи робило російське шкільництво на Україні до скасо-

вання кріпацтва, можна уявити собі зі слідуючої статистики усіх (приходських, уїздних і середніх) шкіл на Україні з 1857 року:

Губернія	всіх шкіл	всіх учеників
Волинська	76	3358
Подільська	143	4432
Київська	142	9114
Херсонська	168	8704
Катеринославська ..	161	9562
Полтавська	160	8766
Чернігівська	173	8867
Харківська	128	7227
Таврійська	169	8867
 РАЗОМ	 1320	 68897

1861—1917

Справа сільського шкільництва на Україні під царським режимом підлягла основній зміні зі скасуванням кріпацтва (1861 р.) та з настанням ліберальної ери царя Олександра II-ого і його міністра-прем'єра, графа Лоріс-Мелікова. Користуючися ліберальним подувом в управі державою, українські патріоти — молода інтелігенція, студенти тощо — кинулися заводити т. зв. недільні школи, в яких училися української грамоти. Микола Костомарів, Панталеймон Куліш, Василь Білозерський беруться видавати українські популярні підручники для цих шкіл. Та російське правительство скоро доглянуло українську політичну небезпеку та революційну пропаганду поза цим просвітним рухом і стало забороняти оці недільні школи а їх організаторів брати під дозир. А 1863-го року видано царський указ, взагалі забороняючий вживати українську мову у школі. Осьтак скінчилися спроби українських патріотів увести українську мову у школу.

Та хоч по смерти Олександра II-ого (його убили російські терористи—"на-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

родоволці" 1881 р.) настала рішуча реакція але уведені царем Олександром ІІ-им "земства" остали. Земства (автономні повітові і губерніальні виборні ради представників громадянства) могли закладати і вести школи, сприяті тощо, будувати дороги, уліпшати хліборобство і т. п. Шо правда - земства заведено зразу тільки на Лівобережжю, а на Правобережжя розтягнуло їх аж по 1900 році. Ліберальні та українофілські своїм складом земства велими заслужилися около поширення шкільництва на Україні, поставили його високо щодо виховного рівня, а притім все мали на оці введення української викладної мови в народну школу на Україні. Свої "zemські" школи земства обсадили українським - - по походженню і сентименті - - учителством та завели при своїх школах випозичальні бібліотеки, на полицях котрих найшлися всі українські книжочки, що їх пропустила російська цензура. Саме між тими земськими учителями, під захистом земських управ, вирости Борис Грінченко, Марія Загірня (Грінченкова) та чимало інших труждеників на українській ниві в часах повної негації українства у Росії.

Оце земське учителство творило головну, українську по духові силу на Україні до революції 1917-ого року. По революції воно перевело самочинно, силою доконаного факту, українізацію народного шкільництва по всій Україні, дало тисячі робітників-урядовців українській державі і старшин українській армії. Оце саме учителство не допустило опісля до поновної русифікації шкіл, коли большевицький режим Раковського проголосив українську школу "петлюрівською відумкою". Коли українство - в супереч централістичним та русифікаційним намірам большевиків - побідило

на школіній ниві на Україні, то це заслуга цього учителства, вихованого земствами.

Та за земствами - як уже підякнено - була ще одна заслуга. Вони постійно - рік за роком - підносили домагання ввести українську мову в народні школи на Україні. Головним промотором цеї акції був Олександер Кониський, побіч історика Володимира Антоновича найвизначніший український діяч з останніх десятиліть минулого віку (автор великої монографії про Тараса Шевченка і автор слів гимну-молитви "Боже, великий, єдиний, нам Україну храни"). Сам Кониський вніс кілька меморіалів до міністерств і до самого царя в цій справі, а позатим він - через свої звязки поміж "zemцями" - інспірував подібні акції з боку земств. Особливе імя в тім напрямі придбало собі полтавське губерніальне земство під проводом дідича-міліонера та потомка козацьких полковників, бл. п. Дмитра Лизогуба (пізніше прем'єра у правительстві Гетьмана Скоропадського; його убили десь большевики). Оце земство, що - як звісно - збудувало славний земський будинок в укр. стилю, здигнуло в Полтаві памятник Котляревському та уладило всеукраїнське свято Котляревського, взяло собі за правило щороку вносити до царя петицію за введенням української мови у школи. Другим, подібно настійчивим земством було чернігівське, де знову справу української мови у народних школах підносили дідич-міліонер Волод. Леонтович, основник чернігівського історичного музея Тарновський та др. Шраг. Судячи по розвоєвим тенденціям у громадянськім та політичнім життю України з останніх літ перед революцією, треба думати, що заведення української мови в народних школах України царським урядом було квестією

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

кількох тільки літ. Цю справу підношено і в державній Думі та прихильно ставилися до неї дві впливові партії — "kadetiv" (конституційних демократів) під проводом проф. Милюкова та "трудовиків" з Керенським на чолі (тепер вони оба ворожі українству).

Земська шкільна система не була одинокою на Україні. Побіч земських народних школ існували також школи церковні, останні під зарядом дієцезій державної православної Церкви. Не були це прості дяківки, але й не дорівнювали вони цілком ні інтелектуальним рівнем учительства ні програмою навчання земським школам. Учитеський їх персонал, кепсько плачений та низько трактований, рекрутувався з ріжких обламків, недокінчених пів-а то й чверть-інтелігентів а тенденція школи була урядово-русифікаційна. Ні в зносинах учительства з дітьми ні у бібліотечки цих церковних школ не продирався ні проміньчик українства. Як земська школа мала симпатію свободолюбивої і української інтелігенції та селянства, так ці церковні школи загально були нелюблени. З ходом часу, як росло число земських школ, церковні школи зникали — так що перед революцією 1917-ого року вони були в значній меншості а зникли цілком з утворенням української держави.

Середні і вищі школи за царських часів (до 1917 р.)

Коли Україна в дореволюційних часах робила на посторонного глядача враження російського краю, коли міста її мали російський характер а маса української інтелігенції почувала себе "малороссами", начебто то частиною державної "роскої" нації, то це зробила державна російська середна школа на Україні — російська і

систематично обrusительна гімназія, учитеське училище, духовне училище та всякі "інститути для благородних дівчат", ці останні обчислені саме на обмосковлення українського жіночтва, а затим і родин інтелігентної верстви.

Щодо наукового рівня, російська державна середна школа, особливо гімназія, стояла на високім ізаблі, рівнім німецькій чи австрійській гімназії до світової війни. Ця школа давала добру підготову до університетських студій та загальне, гуманістичне образування. Наука чужих (європейських) мов стояла навіть краще як у Німеччині чи Австрії. Між учитеським персоналом було чимало гарних людей з широким світоглядом, що впливали на інтелектуальне виховання молоді. Було й багацько свідомих Українців-учителів, що з небезпекою втрати посади чи перенесення на посаду в якій гімназії на Сибірі чи Туркестані, гуртували, нераз у власній хаті, вибраних учеників для "чайних розмов" на українські теми, доставляли ім українських книжок і т. п.

Але офіційний дух середньої школи був "обrusительний" до краю, що іменно находило вислів в науці "роскої" мови, літератури та історії по "общеруській" та "обединительній" схемі міністра освіти Валуєва, що "не било, нет і бить не може українською язика"... Над середньою школою розтягнено поліційний надзір через окремих шкільних урядників, що доглядали за "благо — згядно — неблагодійностю" так учителів як і учеників. І осьтак російська середна школа виховала десятки тисяч справді образованих людей, але національно вона їх покалічилася — "научним" способом впійвиши в них "общеруську" ідеологію.

Усіх російських гімназій на Укра-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Українське шкільництво за української держави (1917—1919)

Революція з березня 1917 року і проголошення автономії України Українською Центральною Радою можуть вважатися початком нової ери в шкільництві України, а саме початком його українізації. В стремлінню до цеї цілі сходилася українська влада з загалом учительства, а в гімназіях та університетах з більшостю студенства. Через те українізація шкіл — парадоксально сказати — скорше поступала чим можна було її перевести, бо й українських підручників не було і учителі та професори, хочби й хотіли, не були підготовлені викладати на українській мові. До того скоро чергуючися революційно-воєнні події на Україні — перший прихід московських большевиків (з грудня 1917 р.), а опісля їх вигнання з України і німеcko-австрійська приязна окупація (з перших місяців 1918 р.) — певне не були сприятливим полем для переведження шкільних реформ.

Хочби тільки з цеї причини властивою порою, коли дійсно і систематично переведено українізацію, був час Гетьманщини за правління Гетьмана Павла Скоропадського (від 29 квітня до половини падолиста 1918). Відносини були тоді упорядковані, шкільні органи належали а школи функціонували. Міністром освіти був український учений, проф. Микола Василенко, а в головних департаментах цього міністерства шефами були такі заслужені українські культурні діячі, як бл. п. Софія Русова, проф. Вячеслав Прокопович і другі. Тоді-то і переведено систематичну українізацію всього шкільництва на Україні, від сільських народних шкіл до університетів включно, видано чимало шкільних підручників і т. д.

Зокрема згадати треба за основання нових українських університетів та за українізацію тих, що існували. Ось такими новооснованими університетами з українською викладною мовою були другий університет у Києві та університети (без медичного факультету) у Камянці Подільськім і в Полтаві, засновані за гетьмана П. Скоропадського. Рівночасно зачата українізацію трех існувавших уже університетів, у Києві, Харкові і Одесі.

Українська школа за Советського режиму (1919 до нині)

Першим ділом большевицького режиму було попробувати привернути російську мову в школах України. Голова большевицького правительства фікційної Української Советської Республіки, Христо Раковський (Жид з Добруджі), заявив, що українська мова це "буржуазно-петлюрівська відумка" та що "селяне, робочі і солдати" України бажають собі привернення "язика революції" у школі. Це зарядження однаке стрінулося з таким впертим і загальним опором українського села, що воно не могло бути переведене — і його небавом й відкликано.

У своїх заходах примирити повстанчу Україну та позискати собі українську політичну еміграцію і симпатії західно-українського населення під Польщею, большевики хопилися опісля противної тактики і самі зачали українізаційний курс. Це стрінуло так пригожу і приемливу почву, що майже все шкільництво Советської України — з малими виїмками — стало українське. І хоч по смерти Скрипника (укр. комуніста, комісаря освіти в "Радянській" Україні) знов, по 1930 р., попробувано вернути до давного курсу, то українська школа на Україні стала вже так вкоріненим, природним

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

фактом, що большевикам остало лише налягати на поширення науки російської мови (як предмету) та на відмінювання свого світогляду в молодь дорогою української мови і української школи. Відповідно до того й скроєно навіть підручники історії України. Наших давніх князів із світлого київського і галицького періоду та наших найславніших гетьманів представляється в них як "гнобителів народу" а козацькі війни за волю і державну незалежність України як змагання українських козацьких "панів" займити місце польського панства у гнобленню українського "робучого народу". Натомісъ такі крайні автократи, як російські царі Петро I і Катерина II, що знищили волю України і волю на Вкраїні, представляються в цих підручниках як носії "поступу", що притягли до цього "поступу" і Україну....

Очевидно — цого не треба вже й додавати що все виховання української большевицької школи на Вкраїні є безбожницьке, просякнуте наскрізь матеріїстичним світоглядом, а натомісъ культ Маркса, Леніна і Сталіна займає в тім вихованню домінуюче місце. Для релігійних і національних традицій українського народу в тім вихованню нема місця. Значить

школа формально, по мові, українська; в суті річи, по духу неукраїнська. Коли порівнати цей стан з царськими часами, то ще велике питання, що було гірше.

Цікавим певно буде читачам оцінити статті знати деяще про організацію та про числові дані українського шкільництва на т. зв. Радянській Україні. Шодо організації, то вона опирається на двох ідеях: 1) що школа має бути "трудова" та "професійна", цебто має служити вихованню робітника чи фаховця для комуністично-державної господарської машини — та 2) що во-

на має виховати комуністів, добрих членів партії. Згідно з тим, школа є одноцільна, "трудова" від 8-15 літ віку, а "професійна" від 15-18 літ віку. Вище того є всякі фахові інститути (по 2-4 роки науки) та вищі школи, а останніми літами привернено знов університети. Однаке не привернено їх автономії. У всіх школах — і університетах управителів та деканів назначає "наркомос" (Національний Комісаріят Освіти), та ще й до того остають вищі школи під надзором окремих політичних комісарів. Значить — б. царський режим був ще дуже ліберальним в порівнанні з большевицьким, не згадуючи вже про те, що рівень большевицької середньої і вищої школи далеко нищий за той з царських часів.

Кілька ще чисельних дат дасть деяке поняття про стан школи на Україні. На жаль — останні дані, які маємо, є сперед 10-ти літ. За цей час однаке не багато змінилося — хиба, що "українізація" пішла взад...

Ось дати щодо "трудових" шкіл з 1930-ого року:

МІСТА		СЕЛА	
шкіл	учеників	шкіл	учеників
1,899	639,000	18,865	2,233,935

По селах школа є з правила українська, по містах в половині тільки.

З того самого року (1930) дати щодо вищих "професійних" шкіл такі:

Інститути: українські 18.6%, українсько-російські 67.9%.

Технікуми: українські 37.5%, українсько-російські 46.7%.

Робфаки (робітничі факультети): українські 64.7%, українсько-російські 16.7%.

Шодо числа студентів в цих усіх вищих школах Рад. України то 53.1% є Українці, 20% Росіяне а 22.5% Жиди. (Населення Рад. України є в 80% Українці, 9% Москолі а 5.4% Жиди. Порівнююча мова чисел ясна!)

ШКІЛЬНИЦТВО НА КУБАНІ

Треба про него окремо розповісти, як окремішною була управа Кубанщиною, що заховала до самої революції 1917-ого року останки, колись ширшої, козацької самоуправи. Шкільництво на Кубані підлягало козацьким паланочним (окружним) і станичним (місцевим) властям, а що вони традиційно були "козацькі", то й українство находило легкий доступ до цих шкіл. Учителі — чи з місцевих козаків чи заході з України — були переважно україnofіли та послугувалися в школі, поза офіційними підручниками, українською мовою, вчили тільки українських віршів та пісень і т. п. У практиці це були напів українські школи, чого не можна було сказати про земські школи на Вкраїні.

Що більше, навіть у гімназіях Кубанщини — приміром у Катеринодарі, столиці Кубанщини — чути було у класах, в часі науки, українську мову. Гімназійні учителі-козаки чи пришелці з України свободно вживали цеї мови для вияснень неодного предмету науки — хочби тому, що ученики з інших клас переважно дуже слабо знали російську мову. Розказував це

авторови оцих рядків бл. п. поет Вороний, що сам жив у Катеринодарі, та й другі знакомі споміж Кубанців.

По революції 1917-ого року народне шкільництво Кубані перейшло на українську мову. Повстали і українські гімназії (приватна п-ні Ротар у Катеринодарі та станична в Ахтирській станиці), укр. учителська семінарія в Катеринодарі і т.д. Положили тому кінець большевики, а саме комісар освіти Луначарський (позатим: оден з дійсно світлих большевиків), що сотоврив навіть теорію про окреме "кубанське наріччя" нібито російської мови, хоч кубанська українська мова одна з найчистіших українських відмін. Діло було в тім, що Кубанщину (як і українську Ставропільщину та українські частини Донщини, Вороніжчини і Саратівщини та Крим) большевики влучили прямо в Російську Союзну Республіку як поміст для Москвищини до Чорного Моря.

Всеж таки тому 10 літ на Кубанщині ще було около 200 українських сільських шкіл. Чи вони ще існують — не знати, бо жерел (урядових звітів) годі нам дістати.

УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ НА СИБІРІ І ЗЕЛЕНИМ КЛІНІ

З настанням революції 1917-ого р. молодеча експанзія українства була така сильна, що вона захопила і українські поселення південно-західного Сибіру та Далекого Сходу, а саме Амурщини та Зеленого Клину. Оці українські колоніальні території чималі — разом уявши значно більші як стара, суцільна українська земля в Ев-

ропі, та тільки дуже рідко заселені. Все-ж буде на них вище 2 міліони душ Українців, що місцями творять більшість населення (від 50-80%).

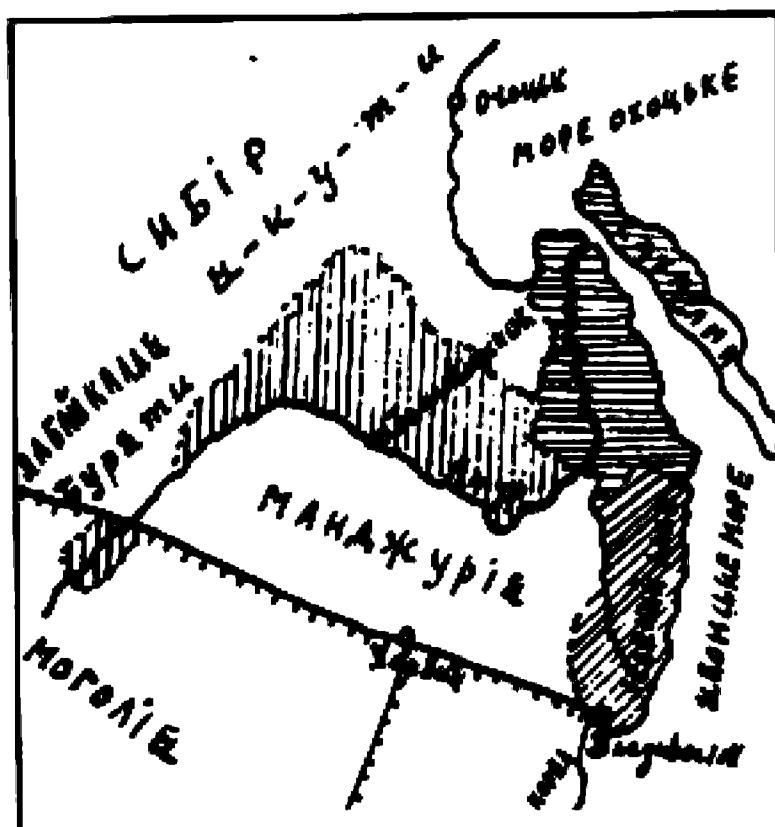
Коли вістка про зорганізування української держави в Європі дійшла до них, оці українські колонії й собі почали організовуватися, причім в оцих починах замітну роль відограти Гали-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

чане, загнані там царським правителством як полонені з австрійської армії, Січових Стрільців чи як політичні засланці.

Осьтак головою конгресу західно-сибірських Українців в Омську, де явилося 2,000 осіб — учителів, кооператорів, священиків тощо — був Галичанин д-р Дмитро Левицький, що як полонений офіцир з австрійської армії опинився в Туркестані. (По повороті до Європи, д-р Дмитро Левицький був секретарем Укр. Нац. Комітету у Києві, а опісля провідником укр. послів у Варшавськім соймі). Згаданий Конгрес між іншими постановами рішив українізацію шкіл західно-сибірських укр. областей (тургайської, акмолинської, семипалатинської). Коли большевики заняли оці території, українські школи ще якийсь час держалися, поки большевики не доїхали їм кінця. Який там стан тепер, від кількох літ нема ніяких вісток.

На Амурщині (Забайкалю) та Зеленім Клині українське шкільництво прямо розцвіло по революції, коли в 1917 році проголошено Республіку Далекого Сходу, якої конституція призначала українську мову урядовою мовою цеї держави (рівнорядно з російською). У розвитку далеко-східних українських шкіл знов відограли свою творчу роль засланці-Галичане. Осьтак приміром організатором та інспектором українських шкіл Забайкалля був тоді полонений офіцер з австр. армії бл. п. Володимир Крушельницький, (брат славної співачки п-ї Соломії Крушельницької, що жив опісля і серед нас, в Америці, а помер у Львові). Він заложив у своєму окрузі около 40 укр. народних шкіл. А знов на Зеленому Клині полонені з австр. армії Галичане, гімназійні учителі, помогали

УКРАЇНСЬКІ СЕЛИЩА ДАЛЕКОГО СХОДУ
(Від Забайкаля до Японського Моря 1,300
миль, це більше 300 миль дальше як від Сиїу до
Дону). Поземі чертки — 25% Українців,
прямовісні до 50%, а скісні 50-100%.

організувати українські гімназії у Благовіщенську та Владивостоці. На жаль — імена їх випали нам з пам'яті. Та здалось, щоб ті наші люди, що жили тоді на Зеленім Клині та були свідками цих подій, написали і надрукували про це свої спогади. А такі люди живуть тепер і в Америці.

Коли в 1921 році большевики зняли Амурщину і Зелений Клин вони знищили там всі прояви українського життя — отже і школи, Просвіти, кооперативи, укр. театр і т. д. Вигубили також чимало інтелігентних Українців, що не вспіli втікти до Мандрії чи Китаю.

Вірю, що і там відродиться українська школа, як прийде слухний час. А то тим лекше доконаеться, що утікачі з Зеленого Клина живуть ще у Мандрії, де є значна українська колонія, що має свої часописи, школи, а навіть свою гімназію у Харбині.

УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ В МАНДЖУРІ

Українська колонія в Манджурії, а саме в Харбіні, датується ще сперед великої війни 1914 р. На основі договору з Китаєм Росія збудувала через Манджурію т. зв. далеко-східну залізницю як продовження сибірської залізниці до Тихого Океану. Адміністрація цеї залізниці оставала в російських руках і в Харбіні, головнім залізничним вузлі виросла ціла частина міста підлягаюча російській управі. Політикою російського уряду було висилати урядовців українського роду на службові посади поза Україною. Отже сибірська, а ще більше далеко-східна залізниця обсаджені були Українцями. Через те Харбін став найбільшою українською колонією на Далекому Сході. Начислювано там 20,000—30,000 Українців ("Малоросів"). Мандрівні українські театри грали там місяцями з колosalним успіхом.

Коли по революції 1917-ого року Росія втратила управу цеї залізниці, а дальше як Японці захопили її в свої руки, харбінська колонія Українців-залізничників stratiла основу свого існування. Але, не бажаючи вертати під большевицьку управу, вони зали-

шилися у Харбіні чи то на японській службі чи як купці, промисловці і т. д. До оцих старих залізничників-колоністів прибули ще українські політичні збегці із Сибіру, Амурщини та Зеленого Клину, як іх заняли большевики. Оцей елемент — а знайшлися між ними і Галичане — скріпив і оживив харбінську українську громаду.

Японська, а таксамо підлягаюча їй манджурська влада віднеслися до українського елементу, як противного Советам, прихильно. Осьтак за дозволом манджурско-японської управи зорганізовано у Харбіні Українську Громаду, якій віддано до вжитку Дім попередної давоєнної колонії. Оця громада зорганізувала українську (православно-автокефальну) церкву; дальше заложено українську газету і повстали навіть організації націоналістів і гетьманців. Вкінці відчинено українську школу для дітвори.

В Харбіні, ще з передреволюційних часів існувала російська гімназія. Ученики і учителі в ній були переважно Українці. Оцю гімназію замінено отже на українську і вона існує до нині. Чи не оден більше доказ животності українського племени?...

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В АВСТРО-УГОРЩИНІ

Монархія, соторена в середушій Европі з дідичних країв династії Габсбургів, була справді добродійством для малих народів чи відломків народів, що заселювали ці краї. Як висловився про неї оден з відродителів чеського народу, історик і славяно-знатець Франтішек Палляцкий, у своїм творі "Idea Statu Rakouskeho" (Ідея Держави Австрійської): "Якби Австрії не було, треба-б соторити її". Чехи, Словінці, Хорвати, Словаки, Мадяри, семигородські Румуни, закарпатські Руснаки знайшли в ній охорону перед натиском Німців з заходу а грізною (тоді) потугою музулманської Імперії Османів (Туреччини) з південного сходу. Знайшли вони в ній і людяну, освічену, патерналістичну, християнським духом навіяну управу.

Тож, коли 1773-ого року Марія Тереса пригадала світови, що побіч інших багатьох титулів вона носить і титул короля українського (Ruthenisch-Ruthenian) "Короліства Галичини і Володимири" та на цій фікційній основі заняла Галичину (східну) від дряхлої Польщі, так це було благословеністю для крайно прибитих галицьких Русинів; а так само, коли 1796 року її наслідник, Йосиф II., загорнув Буковину від Туреччини. Галицькі та буковинські Українці спід тяжкого гнету і самоволі польських панів чи турецьких башибужуків прийшли під світлу управу цих двох монархів. Коли наша Церков і наш народ у Галичині і Буковині щорічно молилися за душі цих цісарів, то не був це сервилізм; це була благородна вдячність.

Лишімо на боці політичні та благодатні соціально-економічні зміни, які

принесла Австрія для нашого народу. Обмежимося тільки на шкільне поле.

Щоправда, Марія Тереса, в інтересах державної суцільності та управи, завела так на Закарпattю як і в Галичині міські школи ("урбаріяльні" або "нормальні") в німецькій мові, в яких одначе учено і місцевої мови. Але ці знаменито ведені школи виховали нам перші кадри освічених людей; вони дали їм знання кирилиці, нашої азбуки, і — що важне — почуття своєї релігійно-етнічної окремішності. Та Марія Тереса а за нею її син, Йосиф II., дали нам щось о много важніше; вони — в супереч заходам Поляків, а зокрема латинського епископату (арцибіскуп Анквіч і інші) — створили першу систему нашого народного шкільництва. Безперечно, що під впливом представлень тодіших наших митрополитів — знаємо це позитивно, з архивальних жерел, про митрополитів Льва Шептицького та Ангеловича — австрійське правительство, заводячи у Галичині обовязкові сільські школи, приняло два важні для нас принципи, а саме: 1) що сільська школа звязана буде з нашою Церквою і що організаційно-надзвірною властію для сільського шкільництва є наші єпископські ординаріяти — та 2) що мовою навчання в цій школі є українська (ruthenisch) мова з кирилицею (славянською азбukoю). Оце мало рішаюче значіння для дальнього нашого розвитку у Галичині.

Треба сказати, що наші владичні ординаріяти (Львів і Перемишль) найшлися на висоті свого завдання; українські, греко-католицькі дяківки покрили тоді Галичину. На жаль . . . не має-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

мо в Америці під рукою точних статистичних даних ані жерельних творів наших культурно-історичних дослідників (Івана Франка, Михайла Павлика, Волод. Коцовського, О. Терлецького, Мих. Возняка тощо) про цю справу. Тому нехай вистане як загально скажемо, що кожна з тих двох епархій оснуvala по кілька соток церковних шкіл.

Коли в 1869-ім році сільське шкільництво перейшло під управу Ради Шкільної Краєвої, креованої на основі соймового закону з 1868-ого року, в Галичині (цілій — східній із західною), було два рази стільки українських народних шкіл, що польських. Коли у т. зв. східній Галичині майже при кожній греко-католицькій церкві була своя школа (дяківка), то по латинських селах схід. Галичини зовсім не було шкіл а в зах. Галичині (на Мазурщині) рідко котрий костел мав сільську польську школу. Що правда, учену зразу в тих наших церковних школах церковно-славянщини з Апостолів чи Псалтирів та щойно з часом (около 1830) з'явилися "руські" букварі у мішаній українсько-церковно-славянській мові. Але на ті часи це була своя, українська школа і своя писемна мова, що помагали розвиткови національної свідомости нашого народу. Це історична заслуга згаданих Габсбургів та нашої Церкви перед нашим народом.

Годиться ще сгадати, що Йосиф II носився з широкозакроеним планом розвинути вище українське (*ruthenisch*), шкільництво а навіть поклав основи до українського університету закладаючи (1787) "Studium Ruthenum" у Львові, де мали викладати по "руськи" покликані ним професори (Лодій, Волчкай та інші) з Закарпаття, де вже було тоді "руське" духовенство підховане у вищих латинсько-німець-

ких школах. Мабуть він переймив із меморіялу митрополита Л. Шептицького, поданого ще Марії Тересі, ідею розвинути в Галичині українську культуру як притягаючу силу для Українців спід Росії. Але оце "Студіюм Рутенум" не встоялося і його знесено, бо закарпатські професори викладали такою страшною "тарабаршиною", що студенти-Українці воліли слухати латинських чи польських викладів як оцих псевдо-русських. До того, чого вже Австрія зовсім собі не могла бажати, деякі з тих професорів, за підшептами з Росії, зачали зближати свою викладову мову до тодішньої російської офіційно-літературної мови (т. зв. "ломоносовщини", що була мішаниною великорусини, церковно-славянщини і українщини, бо сам Ломоносов, батько російської літератури, хоч родом з далекої півночі, вчився в Могилянській Академмії у Києві). Оден з них (Лодій) перенісся навіть на професора до російського університету у Петербурзі. Оці прояви москвофільства і добили судьбу "Студіюм Рутенум" (1804) і укр. вищого шкільництва — аж по новітні часи, по 1848-ий і 1860-ті роки. Тимчасом всі гімназії і університет у Львові були німецькі. В гімназіях учену і "руської" мови як предмету, обовязкового для всіх греко-католиків. З правила учив її греко-католицький катехит.

Коли отже галицькі Русини від 1773-1848, до "весни народів", не вспіли розвинути під Австрією свого власного середнього і вищого шкільництва то в першім ряді була це їх власна вина чи радше вина їх глибокого культурного занепаду під Польщею (та під Росією), з якого і прихильні почини Габсбургів не годні були їх так скоро двигнути. Щойно в другій половині минулого віку, коли в Галичині, наслідком конституційно-пар-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ламентарного життя, прокинувся сильніший український рух і коли з Придніпрянщини повіяло Шевченковою поезією, зявляються і українські змагання, чим раз то сильніші, здобути повну систему українського публичного (державного і краєвого) шкільництва.

Та положення тимчасом змінилося основно. Габсбурги могли бути зневірені невдачними спробами опертися на український елемент у виставленій на російську агресію Галичині. Осьтак розчаруванням скінчилася і остання спроба в цім напрямі з 1848-ого року. Галицьким Русинам, як елементови окремому від Поляків і від Москалів, призначено перше місце у східній Галичині, призначено для них університет (німецький поки-що) у Львові та креовано на нім українські катедри. Міжтим проф. Яків Головацький, оден з "Руської Трійці" (оден з видавців "Русалки Дністроївої" з 1836-го року), що розпочав свої університетські лекції гарним викладом про самостійність української мови і народу, перейшов небавки на російську мову та став голосити "общерусску" ідеологію, а "Слово", одинокий тоді дневник, по невдачній війні Австрії з Прусами (1867) явно проголосив єдність галицьких Русинів з Москалями. Чи диво, що по таких досвідах з Русинами (галицькими Українцями) Австрія приняла оферту польських політиків, щоб приготувати в Галичині базу для відбудови Польщі під Габсбургами. Відсі-то пішла полонофілська політика Австрії в останніх десятиліттях минулого віку та з перших літ нашого століття, котра щойно в останніх кількох літах перед великою війною з 1914-ого року зачала підпадати ревізії через новий зворот до Українців. Що правда, в тих-же самих 60-их літах мину-

лого віку прокинулось в Галичині й украйнофілство. Та було воно ще за кволе, щоб на него опиратися як на правлячу у Галичині силу. Ось Австрія до певної міри й попирала його, признаючи деякі права українській мові і школі; але все таки перевагу в тім часі (1867-1914) давано польському елементови.

Здобуту цим робом політичну позицію у Галичині Поляки зуміли знаменно використати, а головно саме на полі шкільництва. Як від 1773-ого до 1867-ого року Австрія дбала за культурний розвиток Русинів, так від 1867-ого року вона лишила їх на "опіку" Ради Шкільної Краєвої, креованої соймовим законом з 1867-ого року. Остаючи в руках Поляків, оця краєва шкільна влада круто повернула шкільне діло у Галичині на некористь українського народу, а в різько полонізаційнім напрямі. Згаданим уже законом соймовим всі українські сільські церковні школи взято спід нагляду дієцезій а віддано під заряд Ради Шкільної Краєвої і її інспекторів. Заведено в тих укр. школах обовязкову науку польської мови (побіч української). Законом з 1867-ого року постановлено, що викладовою мовою всіх гімназій і реальних шкіл у Галичині буде польська мова — хиба, що сойм в окремих випадках рішить інакше. Наразі заведено українську мову в одній тільки, т. зв. академичній, гімназії у Львові. Всі решта — 17 середніх шкіл — замінено з німецьких на польські. У всіх учительських семинаріях сх. Галичини заведено "утраквізм", цебто двомовну систему, причім у практиці польщина випирава українщину. Міські (т. зв. виділові) і фахові (ремісничо-торговельні) школи а таксамо політехніка у Львові і Рільнича Академія (к. Львова) були наскрізь польські.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Оцей невідрядний стан, чим даліше, то погіршався для української школи. Коли число польських сільських шкіл скоро зростало, то українських поступенно маліло. Коли в хвилі пе-реєму народного шкільництва Радою Шкільного Краєвого (1868 р.) майже все учительство та всі інспектори у сх. Галичині були Українці, то до 1900-ого року більшість учителів були вже Поляки а між інспекторами лише один був Українець. Коли від 1868-ого року до р. 1900 у сх. Галичині прибуло 19 нових польських середніх шкіл, то за цей сам час крім існуючої вже у Львові академичної гімназії отворено лише одну гімназію з українською ви-кладною мовою (Перемишль). В ре-зультаті молода польська інтелігенція і бюрократія заливали міста і місточ-ка сх. Галичини.

Українці — тоді вони звалися ще Русинами — сейчас вже в 1867 році похопилися, що їм грозить. "Руські" посли сойму — а були це тоді, з ви-їмкою двох-трех, самі старорусини-святоюрці, названі так від того, що проводили їм крилошане зі св. Юрія, о.о. Малиновський, Павликів і другі — задемонстрували сецесію (вийшли з сойму) проти згаданих законів шкіль-них. У парламенті і соймі "русські" посли постійно з року на рік протес-тували проти полонізаційної політики Ради Шкільної Краєвої та намарне до-бивалися відчинення нових українсь-ких ("русських") гімназій, відполищення семинарій учителських чи імену-вання інспекторів з Українців ("Руси-нів"). Основане в 1881 році "Українсь-ке Товариство Педагогічне" (з якого виросла "Рідна Школа") рік-річно вносило меморіали чи петиції до комп-етентних властей у Львові чи в Від-ни в цих-же справах. Все те оставало без ніякого результату.

о. ІВАН МОГИЛЬНИЦЬКИЙ
Перемиський канонік і організа-
тор укр. шкільництва (1830 р.)

Але й опір та протидітання з українського боку також зростало, особливо як в галицько-руськім громадянстві провідну роль обняли (у 80-их літах минулого віку) т. зв. народовці, свідомі Українці. Товариство "Просвіта", Т-во Педагогічне та Т-во ім. Шевченка видають своїм накладом українські шкільні підручники, за які Рада Шкільна Краєва не дбала. Українське громадянство закладає десятки бурс для вбогої молоді по містах сх. Галичини, щоб заповнити хоч і польські гімназії українським елементом а в бурсах вщіплювати в цю молодь українського духа. Вкінці, від 1903-ого року, починається акція закладання українських приватних гімназій, започаткована молодим сотрудником, о. Юрієм Кмитом, у Яворові, та парохом Завалова, о. Ваньом, у Рогатині.

Оці всі заходи — треба признати — увінчалися деякими успіхами. Пер-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

шого вилому доконано в 1889-ім році у звязку із т.зв. "угодою" або "новою ерою" соймового посла Олександра Барвінського (опісля посла до парламенту, члена Ради Шкільної Краєвої та радника двору). Під загрозою війни з Росією і під впливом німецького канцлера князя Бисмарка австро-угорський міністер закордонних справ, граф Кальнокі, дав почин до "замирення" галицьких Українців з Поляками та до деяких "уступок" на річ Українців. З "угоди" чи "замирення" з Поляками нічого не вийшло а польсько-українські відносини ще гірше заострилися, але посол Барвінський вслів добути від сойму ухвалу на відкриття двох українських державних гімназій (1890 р. у Перемишлі, а 1903 р. у Станиславові). Вкінці до 1908 р. здобуто ще дві українські гімназії, а саме у Коломиї і в Тернополі. Позатим відчинено ще дві утраквістичні (дво-мовні, польсько-українські) гімназії — в Стрию і в Бережанах — та другу українську гімназію у Львові.

Коли в липні 1914 року Галичина стала головним побоєвищем східного воєнного фронту, стан українського публичного (державного) шкільництва представлявся, як слідує: 2,496 народних шкіл, 6 українських і дві утраквістичні гімназії та 6 утраквістичних учительських семинарій. В той сам час стан польського шкільництва у Галичині був такий: народних шкіл 3,084, учит. семинарій 12, гімназій 61. Не було ні одної української виділової чи фахової державної школи; були лише польські.

Та все ж стан українського державного шкільництва під Австрією в навечеря великої війни цілком не представлявся безнадійним. Навпаки! Зavedення загального голосування при виборах послів до парламенту (1907 р.) скріпило українську політичну си-

лу у краю взагалі. А коли 1914 р. так само здобуто загальне виборче право для галицького сойму, так розділ Ради Шкільної Краєвої на дві автономні національні секції — на взір Чехії, Морави і Буковини — став квестією недовгого часу. Число приватних гімназій "Рідної Школи" живо росло, а ці гімназії, в міру завершення їх організації, готові ставали для удержання. Український елемент у Галичині дорогою самоорганізації і самопомочі ріс у силу а через заведення сякої-такої конституції в Росії оживився і український рух над Дніпром. Зріст політичної сили австрійських Українців у парламенті і соймі казав правительству числитися з їх домаганнями. Ставало ясним, що Галичина стоїть перед основними змінами та що найближчі роки принесуть корисну для Українців розвязку їх політичних і культурних змагань в межах Австрії.

Серед таких оптимістичних виглядів вибухла — в літі 1914 р. — велика війна та брутально перервала цей еволюційний процес. Ретроспективно можемо сказати, що саме тому ця війна й вибухла, щоб положити конець цemu розвитковi; царська Росія спровокувала війну з Австрією, щоб загорнути Галичину і задавити український, національний рух. Вона перечислилася: сама загналася у пропасть, а українство, розбуджене війною і революцією, скристалізувалося в українській державі та в боротьбі за повну її реалізацію.

А зорганізоване під Австрією українське державне шкільництво не загинуло ні в огні воєннім, ні під польською займанчиною, але вдержалося — запро всі обмеження з боку Польщі — аж до займу Галичини Советським Союзом в 1939 році. Український народ Галичини може тому згадати монархію Габсбургів дійсно з вдякою.

З ТЕМНОЇ ДОБИ ГАЛИЧИНИ

(Спомини з переказів та з власних спостережень)

Тяжкі були часи для нашої української, греко-католицької Церкви за послідніх сто років польського панування. Вісімнадцятий вік а головно конець його, коли сусіди роздирали Польщу, застав нашу Церков знищеною, опущеною, а священиків неуків, що мало чим ріжнилися від селянина-панщинника.

Молодим священиком я чув ще від бл. п. о. Данила Танячкевича*) старшого, старенького пароха в Миколаєві коло Бродів, що він обняв парохію в першій половині 19-ого віку, десь коло року 1840, по такім священику, що його звали "луцаком", бо був свяченний в Луцьку**). Цей знав читати тільки кирилицю, значить церковну азбуку, а скорописю писати не вмів, тільки "друкував" кирилицею. Жінка його і діти, дочки і сини, нічим не ріжнилися від його парохіян, панщиняних селян; ходили в такім строю як всі селян-

*) о. Данило Танякевич, (син), із Закоморя к. Золочева, був одним з тій молоді, що в 80-их роках мин. віку проломила в Галичині крігу москофілства, поширила твори Шевченка і укр. народовство. Його батько, також Данило, де саме той парох Миколаєва, про котрого тут розказано.

**) Коли Австрія 1773-ого р. загорнула Галичину від Польщі, то завела у Львові українську духовну семінарію, до якої приймали тільки таких студентів, що мали скінчену гімназію. Через те уровень освіти укр. духовенства в Галичині щільно високо. Це було не по нутру польським шанам-дідичам, котрі з польських часів мали право надавати парохії священикам. Щоб мати в своїх седах необразованих та послушних панській волі душпастирів, шанам-дідичі — бувало — посыпали якого аі своїх окономів а то й локаїв на Волинь, до Луцька, що був зразу під Польщею а потім під Росією, котрі не дбали за освіту укр. кат. священиків. Так і наші панськими роблено священиків з відною освітою, а ці луцькі панськими святили і неуків на священиків. Осьтак висвячені священиків звано "луцаками".

не, науки жадної не мали. Я сам памятаю ще його дві дочки, що їх люди звали "попівними", як вони доживали віку в о. Танячкевича. Він дав їм на мешкання стареньку дяківку тай трохи города а зиму то й зимували вони у него. Ні читати ні писати не знали. В літі ходили на зарібки і так віку доживали.

Коли о. Танячкевич (старший) обняв цю парохію, громада і церков були цілком запущені, люде запиті, темні. Оповідав мені бл. п. о. Танячкевич, що як провадив там перший похорон, наставши священиком, то коло коршми похороні становув, хоругви і хрест поспирали на коршму, небішка лишили під коршмою і пішли працвати арендаря-Жида з небіщиком. І велику боротьбу мусів о. Танячкевич провадити з парохіянами, заки відучив їх від сього звичаю. Та прозвали його "німецьким ксьондзом", бо вже був вихований в семинари, що його оснувала Австрія за цісаревої Марії-Тереси.

А від старенького, близько дев'адесять-літнього дяка в селі Чистопадах, повіту зборівського, що памятає ще тих "луцаків", я чув в 1889 році, що йому його дідо оповідав, що в тім селі Чистопадах були ще священики "седмичники". Було їх сім у селі та кожний мав свою седмицю себто свій тиждень. А й додав цей дяк: "як я ще був малим хлопцем та нераз і пустулав, та бабуня мене насварила тай погрозила: " а будеш ти тихо, бо як тя кину межи попів, то тя розідруть". А розказував мені дідо — так говорив

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

дальше старенький дяк — що як котрій з тих попів-седмичників помер, то на його місце вибирали другого, так званого "гарбузового" попа. Тягнули господарі гарбуз, а коло чийого обійстя гарбуз обірвався, той ставав гарбузовим попом".

Коли Митрополит Андрій Шептицький обняв львівську митрополію, любив дуже відвідувати старенькі церкви і звичайно знаходив там ціну старовину для Національного музея, який митроп. Шептицький заложив. При нагоді візитації церкви в Манаєві дізнався, що під дзвіницею є якась яма, закрита дошками, та що там скидали всіляке церковне рапуття. Митрополит казав відкрити ту яму і казав хлопцям виносити з неї все, що там знайшлося. Добули звідтам фелон зроблений з простого димкарського полотна, такого, якого звичайно наші сільські жінки вживали на спідниці до щоденної праці. Забрав митрополит той фелон до музею як доказ занущення і бідноти нашої Церкви у XVII столітті. Коли зачали дальше виносити старе рапуття, добули звідтам чашу роботи якогось сільського майстра, з деревляною підставою а циновою чашою, прикріпленою до тої деревляної підстави. Це був другий знак занепаду та бідноти нашої Церкви. На споді в тій ямі було багато старих образів, мальованих на липових дощинах. Хоч були обдерті, знищені, спорохнявілі і червом розточені, то Митрополит забрав кілька з них до музея.

Притім виявилось, як загибала в нас цінна старина через темноту та неуцтво. Митрополит, оглянувши ці образи — а сам будучи знавцем-археологом — висловив думку, що ці образи є творами дійсних мистців тої самої школи, що мальовила зі славного Манявського Скита на Підгіррю та мусіли вони походити з більшої церкви,

що колись певне існувала у Манаєві. Парубок, що добував їх зі сковку у ямі, замітив тоді: "Ta ту їх було більше, але я порубав їх на щіпки. Бувало, бувша їмосць кликнуть: а наколи там, Пилипе, щілок загріти каву для їgomosca — а сухих, аби скоро горіли. Так я метнусь до ями, витягну якого святого тай ось є сухі щіпки для їmosci".... Скільки то свідоцтв нашої старої культури мусіло загинути в цей спосіб у добах занепаду та темноти!

Ta при тій бідноті і духовім упадку нашої Церкви, всеж при багатьох наших церковцях були дяківки а в них парохіяльні школки, де вчили дяки. Розуміється, що в таких обставинах ці парохіяльні школки не могли розвинутися бо їх учителі, дяки, ще менше знання мали як їх отці духовні. Та всеж в тих дяківках бодай кілька хлопців з села училися в дяка читати та тропарів і кондаків; опісля в церкві йому помогали. Ті дяківки і їх учителі-дяки проіснували єще довший час уже за австрійського панування.

По програній австрійсько-prusькій війні в р. 1866 прийшла в Австрії автономія країв і Галичина одержала автономію в р. 1867. Та цю автономію визискали польські пани для себе і вони школу, що нею вже мав занятися краєвий сойм і Краєва Шкільна Рада, використали для своїх цілей. Перемінювали тоді ті парохіяльні школки вже на школи публичні, забираючи часто і ті старі дяківки враз з землею і городом чи полем, яке належало до дяківки, на власність краєвого шкільного фонду.

Учителів для тих школ не було ніяких. Тож Краєва Шкільна Рада основала так звану учителську препаранду (цебто: підготовну школу), до котрої приймали наших дяків, що мали там відбути курс, щоб опісля обняти посаду учителів при тих ново зоргані-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

зованих школах та перейти на краєвий етат і дістати сяку-таку платню за свою працю. Не всі могли користати з тої препаранди, тільки спосібніші. Замало їх було готових до науки в препаранді і школи мусили-б перестати існувати. Тоді Краєва Шкільна Рада оголосила, що кожний, що хоче дальше учити в школі (давніше парохіяльний а тепер публичний), мусить піддатися іспитови перед краєвою іспитовою комісією, бо інакше не буде мати права учити й побирати платні. Тоді зголосувалися до іспитової комісії вже старші наші дяки, щоб не стратити і того нужденого утримання, яке побирали.

Головою тої комісії був Курилович, професор учителської семинарії, яку вже основано для кандидатів учителського стану. Це було вже десь около 1875-ого року. Іспити відбувалися публично і нераз дуже смішні епизоди траплялися при тих іспитах. Бо питали історію, аритметику (чотири ділання), геометрію, історію натуральну тай і мінералогію. Розуміється що кандидати поняття не мали о тих предметах і також відповіди давали. Професор Курилович спитав, чи чув що кандидат про Римлян та їх імперію: "як ви думаете, коли то панували Римля-

ни?" — Оден кандидат відповів, що це мусіло дуже давно бути, певно "ще за Наполеона"... Коли екзамінатор спитав дещо з геометрії і казав нарисувати коло, то кандидат вирисував колесо з головою і зі шпицями, а коли спитано про сіль в якій формі вона в природі приходить, то кандидат відповів, що "в топках", бо в такій формі бачив сіль у крамницях. Та помимо тих недостач їм признавано їх учительський стан, поки не виховано вже молодих сил з учительських семинарів.

Отсє були початки нашої школи в Галичині, під Австрією.

Тяжкі часи переходила наша українська Церков а з нею і наша українська школа. Але це певна річ, що парохіяльна школа то найперша і найстарша шкільна організація на Україні, бо сягає перших літ християнства цебто часів Володимира Великого. А що вона не пропала цілком, це таки заслуга Церкви, що помимо розмайтої руїни, яку пережила, затримала ці школи аж до наших часів. А таксамо наша Церков дала початок українському шкільництву в Америці та веде його на чимраз то вищі ступені — на хвалу Божу й на добро українському народові.

о. ФИЛИМОН ТАРНАВСЬКИЙ

“РІДНА ШКОЛА” У ГАЛИЧИНІ

(1881-1902-1939)

Пядесятьдев'ять-літна історія “Рідної Школи” у Галичині це 59 літ безупинних, невтомних а своїми успіхами світлих змагань українського народу до світла, до культури, до сонця науки і знання. Це є незбитий доказ животної сили та організаційного генія нашого народу. Вистане переглянути тих несповна шість десяток літ історії українського приватного, на жертах громадянства опертого шкільництва, щоб твердо повірити в творчого духа нашого народу, в несмертельність української нації та в її будучину.

Опанування сотвореної в році 1868, Ради Шкільної Краєвої у Галичині Поляками, а в наслідку цего полонізуюча й українському шкільництву ворожа політика цеї Ради, спонукали галицьких Українців подбати за організування свого шкільництва власними силами самого громадянства. Щодо того галицькі Українці найшли світлий взорець у чеськім народі, котрого “Чеська Матіце Скольська”, основана ще 1848-ого року, заклада десятки гімназій та реальніші школи, десятки фахових школ і сотки народних і т. зв. виділових школ (по містах) та оберталася міліоновим бюджетом. Заложена за чеським приміром “Матиця Руська” (у Львові, 1848), попавши в руки “старорусинів”-московофілів, завмерла та не проявляла діяльності. Тоді молоді “народовці” — проф. о. д-р Омелян Огоновський, о. Олександер Стефанович, д-р Амвросій Яновський, проф. Омелян Партицький, о. крилошанин Іван Величко, проф. Наталь Вахнянин, д-р Корнило Сушкевич, редактор “Діла” Володимир Барвінський, проф. Ро-

ман Заклинський і другі — заклали в 1881-ім році “Руське (цебто: українське) Товариство Педагогічне” з ціллю: дбати за українське шкільництво, закладати бурси для укр. молоді та українські школи, організувати українське учительство, видавати укр. шкільні підручники і т. д. Оце Товариство в році 1902 змінило свій статут, сильно поширюючи свою діяльність через повітові філії та місцеві “кружки”, а в році 1910 приняло популярну назву “Рідна Школа”. “Рідна Школа” стала наче власною Радою Шкільною чи власним міністерством освіти українського народу Галичини.

Розказати розвиток і діяльність “Рідної Школи” за 59 літ її існування, а зокрема за тих 37 літ, що минули від її реформи в 1902 році до 1939 року, коли-то “Рідна Школа” мусіла припинити свою діяльність наслідком влучення Галичини до Советського Союзу — в обсягу цеї Книги неможливо. Тому обмежимося лише до найважніших дат.

“Рідна Школа”, коли її 1881 р. основано як “Руське Товариство Педагогічне”, застала у Галичині лише одну-одніску, українську гімназію (у Львові), а ніодної укр. реальної школи, ніодної укр. учительської семинарії та ніодної укр. виділової чи фахової школи. Українські сільські (початкові) школи, що були здавна українськими (ще заки їх від наших єпископських ординаріятів р. 1868-ого переймила Рада Шкільна Краєва), загрожені були полонізацією через брак українського учительства, польським духом навіяні шкільні підручники, обсаду ін-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

спекторів шкільних самими Поляками і т. д. В обсягу середнього шкільництва (гімназій тощо) дійшло до того, що в році 1910 у східній Галичині одна укр. гімназія припадала на 675,000 Українців, а натомісъ одна польська гімназія на 71,000 Поляків.

Коли-ж зачиналася світова війна 1914-ого року, з кінцем шкільного року 1913-14, у Галичині — крім українських державних гімназій та укр. публичних народних шкіл, про котрі на іншім місці розказано — було заложених і удержануваних "Рідною Школою" (цебто: українським громадянством Галичини і жертвами укр. еміграції в Америці): 7 укр. гімназій із признанням державою правом публичності (Яворів, Копичници, Рогатин, Городенка, Збараж, Чортків, Долина), 1 реальна гімназія (Буськ), 2 укр. учительські семінарії, 6 дівочих виділових шкіл, 6 укр. фахових шкіл та 12 укр. народних шкіл у місцевостях загрожених полонізацією (Львів та інші більші міста і деякі виїмково загрожені села). Крім того "Рідна Школа" вдернувала в 1913-1914 році понад 30 бурс для укр. гімназійної, семінарійної і т. п. молоді. Позатим на взір і за прикладом установ "Рідної Шко-

ли" існували тоді також приватні школи, ведені іншими просвітними організаціями, як укр. дівоча гімназія СС. Василянок у Львові, дві виділові дівочі школи СС. Василянок (Львів і Яворів), Український Дівочий Ліцей у Перемишлі та ціла низка "гімназіальних курсів" по краю. Побіч згаданих бурс "Рідної Школи" існувало тоді єще оконо 40 бурс, вдернуваних чи то філіями "Просвіти" чи іншими культурними, добродійними чи релігійними установами.

Разом — з вибухом війни в липні 1914-ого року — українське приватне шкільництво представлялося як слідує: гімназій (і ліцеїв) 10 (з того 2 жіночі), 2 учительські семінарі, 8 дівочих виділових шкіл, 6 фахових шкіл, а вище 70 бурс. Позатим було ще близько 25 бурс в руках москвофільських організацій, але вони були о много меншелюдні, як українські. Москвофіли не вели ніяких шкіл.

Велика Війна (1914-1918) з послідуючою польсько-українською війною (1918-1919) перервала в значній мірі оцю світлу діяльність "Рідної Школи" та тих установ, що йшли за її приміром. Короткий час Західно-української Держави (від листопада 1918 до

БУДИНОК РІДНОЇ ШКОЛИ В РОГАТИНІ: ВІДІЛОВА ШКОЛА, ГІМНАЗІЯ І БУРСА

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ЮЛІАН РОМАНЧУК

Автор численних укр. ши. підручників заслужений борець за укр. школу, довголітній посланець до парламенту і сейму

мая 1919) був тільки ясним епизодом, коли всі школи "Рідної Школи" стали державними установами. І польська окупація Галичини не вспіла знищити "Рідної Школи". Як тільки настало сяк-так нормальне життя, діяльність "Рідної Школи" віджила в цілім краю із збільшеною інтензивністю, причім українське громадянське шкільництво сентралізувалося значно більше, чим до війни, в руках "Рідної Школи" наче справдішного українського міністерства освіти.

В міру розвитку власної шкільної та виховної сітки та вміру зросту бюджету "Рідної Школи" зростає і потреба покладатися чимраз більше на постійну поміч американської еміграції, котра-то поміч їй осягає поважні розміри. Вже до світової війни, в 1912 році прибув до Злучених Держав д-р Семен Демидчук як делегат "Рідної Школи" і його поїздка по Злучених

Державах і Канаді принесла поважні грошові результати для "Рідної Школи". А по війні двома наворотами, в році 1929-ім і 1936-ім приїздить до Америки як особливий делегат "Рідної Школи" для збільшення цеї допомоги п. Лев Ясінчук, головний секретар "Рідної Школи" у Львові. Зростає також з року на рік поміч українських старокраєвих фінансових установ (банків, кредитових товариств, кооператив тощо) та нагло народжуючоюся української "буржуазії" (промисловців, купців тощо). Коли треба нагло поратувати бюджет "Рідної Школи", збирається нарада директорів укр. банково-кредитових і промисловоторговельних установ та приватних осіб (з молодої "буржуазії") і за дві три години "Рідна Школа" запоможена субскрипцією, що біжить в сотки тисяч золотих польських. Оце живе відчуття ваги "Рідної Школи" і її шкільної системи укр. громадянством в Старім Краю і в Америці було найкращою запорукою і забезпекою розв'їту українського громадянського шкільництва, як і доказом культурної зрілості українського народу.

В році 1931, в 50-ті роковини оснування "Рідної Школи", її шкільництво представлялося як слідує: правно призначених народних шкіл 65, непризначених нар. шкіл (т. зв. збірні лекції) 33 — разом 98; захоронок і діточих садків 40; приготовних курсів до гімназій 37; гімназій 13, дівоча гімназія 1 і реальна гімназія 1 — разом 15; гімназійних курсів 2; семинарійних курсів 9 а семинарій 6 (з чого одна дівоча); виділова дівоча школа 1; промислових курсів 9; фахових шкіл 6; 4 курси українознавства і 30 бурс, з яких кілька мало від 100-200 питомців. За час від 1931-1940 всі ті числа — очевидно — зросли і то значно. Самих народних шкіл було вище 150 — не вчислюючи

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

тут соток "курсів грамотності" (це було, не тільки для неграмотних але і для малограмотних, отже в дійсності школки!) й соток сільських бібліотек.

Як саме представлялася "Рідна Школа" в час заняття Галичини совєтською армією (в осені 1939), на це — на жаль — точних статистичних дат не маємо. Знаємо однаке із газетних донесень та щорічних звітів "Рідної Школи", оголошуваних пресою, що діяльність її з року на рік поступала велітенськими кроками вперед, лишаючи стан з 1931-ого року далеко позаду. Це була одна з найсильніших, коли таки не найсильніша система приватного шкільництва у світі. Це була гордість українського народу. Це був унікат у світі: держава в державі.

Для загальноти образу розвитку "Рідної Школи" годиться згадати де-що про її майно. Вже на десятиліття до світової війни "Рідна Школа" закуплювала чи будувала будинки — часом дуже просторі — для приміщення своїх установ, шкіл чи бурс. Оце майно її зростало через численні дари чи записи (в завіщаннях), що чим далі то росли числом і вартостю записаного маєтку. Ставало благородним звичаєм, що заможні а бездітні люди залишували своє майно "Рідній Школі" — неначе кажучи: "коли нам Бог не дав власного потомства, то нехай молодь усего нашого народу буде нам за наші рідні діти; нехай Рідна Школа орудує для них нашим майном". Залишували на "Рідну Школу" священики, судові радники, гімназ. професори, адвокати, більші земельні власники, вдовиці, селяне, міщене, американські емігранти і т. д. Осьтак в своє 50-ліття (1931 р) "Рідна Школа" посідала: 14 поверхових камениць в ріжних містах, 12 партерових шкільних будинків, 18 будівельних площ у містах та кількасот моргів поля. Бюджет

КРИЛОШ. ТИТ ВОЙНАРОВСЬКИЙ

Славний парцелатор земельних
маєтків, фінансував многі почини
Рідної Школи

річний централі "Рідної Школи" в 1931 році добігав до 400,000 золотих польських, причім треба взяти під увагу, що щонайменше друге стільки доплачували повітові філії та місцеві кружки "Рідної Школи", удержанючи чи помагаючи утримувати свої місцеві шкільні установи чи бурси.

Совєтський режим положив тому незрівнаному проявови громадянської ініціативи, самопомочи та творчости конець. Установи "Рідної Школи" — школи, захоронки, бурси тощо — переняли т. зв. "радянські" власти шкільні, "удержавнили" громадянські школи, бурси чи захоронки, дали їх під нагляд і керму назираних з усіх кінців Росії "червоних" та надали їм новий напрямок. Бога і віру вигнано з тих установ, а таксамо український національний патріотизм. "Рідна Школа" скінчила своє славне істнування.

Вірмо, що не на довго і що неза-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

довго вона воскресне. Бо навіть у власній українській державі такій установі як "Рідна Школа" буде місце — і то почесне місце — існувати і трудитись.

Хто були ті тружденики, що створили, розвинули і вели "Рідну Школу"?... Ім'я їм легіон! Це ті незабутні народні учителі-патріоти — Врецьона, Сtronський, Петришин, Уляна Кравченко (Шнайдер), Ольга Ярошинська, Мороз і т. д. і т. д. (з них Уляна Кравченко, звісна поетка, ще живе!). Це були ті незрівнані священики-народолюбці: оо. Стефанович, Лежогубський, крилошанин Чапелський, крилош. Войнаровський і сотки іх по краю; це були ті чільні провідники на ріжних ділянках народного життя: Юліян Романчук, Константина Малицька, Марія Білецька, Ольга Ціпановська, Антін Гладишовський, професори гімназій В. Білецький, Витошинський, директоро-

ри гімназій Сальо, Едвард Харкевич, Михайло Галущинський, директор Остап Макарушка, Роман Алиськевич та десятки іх більше, що в державних гімназіях вчили за державну плату, а в "Рідній Школі" трудились за дармо, з серця, з любови до свого, рідного, з любови до людей одної крові і одної мови. І не дбали, чи їм хто дякує чи ні, чи імена іх "стоять у газетах" чи ні, чи хто спомяне їх чи згадає їх многократну працю чи ні. Трудились для ідеалу, для народу, для людей і для Бога.

Вічна їм дяка і слава від будучих поколінь українського народу. Таких труждеників — самовідречених, безкористових, вирозумілих, високо ідейних і високо характерних — рідко коли який народ видав споміж себе. Тому вони — а через них і нація — такого чуда доконали, яким була освітня система "Рідної Школи".

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Це найвизначніша українська наукова установа поза Радянською Україною. Основане воно 1873 року як Товариство ім. Шевченка заходами Пантелеймона Куліша з Придніпрянщини з наміром створити поза межами Росії (де українське печатане слово пропскривовано) осередок української культури. Основним фондом його був щедрий дар Єлизавети Скоропадської (замужної: графині Милорадовички), приятельки і почитательки Т. Шевченка.

Оце початкове Товариство ім. Шевченка поклало неабиякі заслуги через видавництво Укр. Історичної Бібліотеки, в якої 14 томах вийшли по українські наукні історичні праці Іловайського, Костомарова, Антоновича, Шараневича, Качали та других учених іс-

ториків, покриваючі майже 1000 літ історії України. Видало оце Товариство також многотомову Історію Української Літератури, проф. Омеляна Оговською. Найбільші заслуги около Товариства в цім періоді поклав бл. п. Олександер Барвінський, котрий також вистарався, ставши провідником австрофілської (угодової) партії серед гал. Українців та послом до парламенту у Відни, щедру щорічну запомогу з австрійського державного бюджету на научну працю Т-ва ім. Шевченка. Позатим це Товариство вдавало через три десятки літ знаменитий літературний журнал "Зоря" під редакцією Василя Лукича (д-ра В. Левицького, нотаря з Винник к. Львова), де печатано літературні твори придніпрянських письменників.

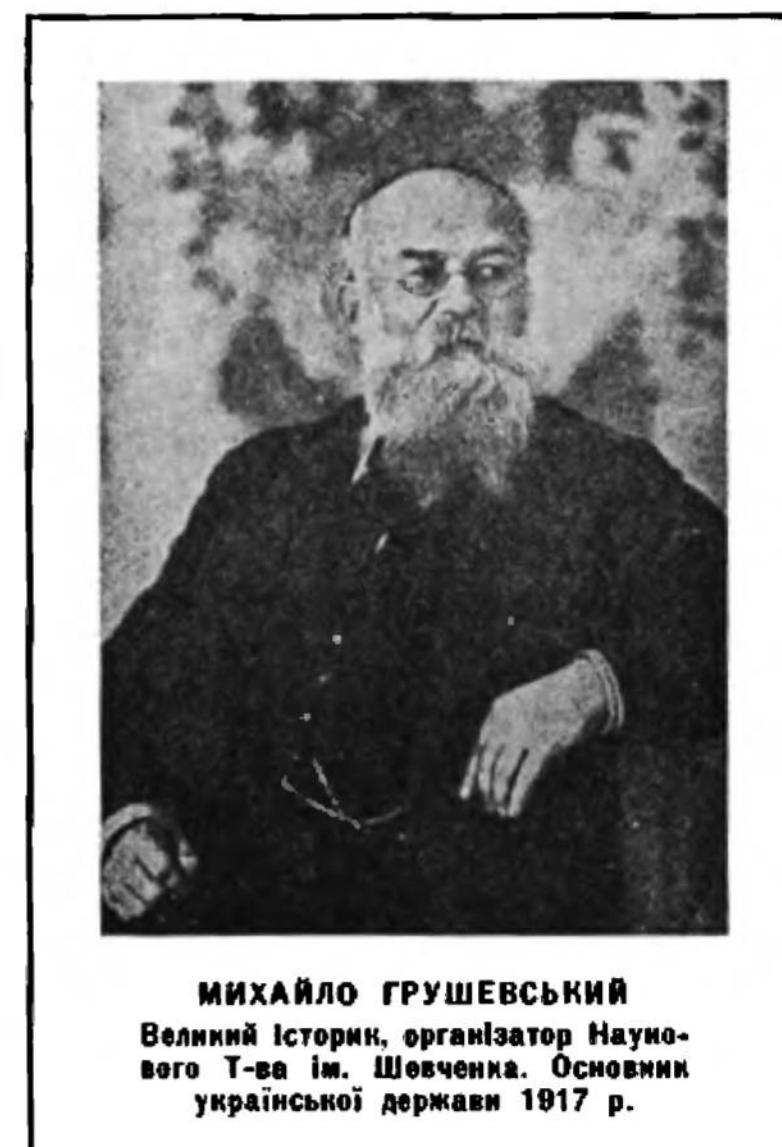
ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Заходами Олександра Барвинського оце літературно-видавниче Товариство перетворено 1893-ого року в Наукове Товариство імени Шевченка. Найкращий розвій товариства припадає на часи головства проф. Михайла Грушевського (від 1897 до 1914). Зорганізоване на взір європейських академій наук складалося з членів дійсних себто учених іменованих з поміж наукових працівників Українців та чужинців, що заслужилися для української науки. Друга група членів т.зв. звичайних мала тільки завдання своїми вкладками матеріально спомагати товариство. Дійсних членів було біля сто, в тім около четвертина чужинців. Наукова праця гуртувалася в трьох секціях: історично-філософічній, філологічній та математично-природничій; кожна секція мала низку наукових комісій.

Головами Товариства по проф. Грушевськім були: др. Василь Щурат, др. Кирило Студинський, др. Володимир Левицький, та др. Іван Раковський аж до большевицької окупації Галичини.

Товариство удержувало бібліотеку з науковою робітнею та архивом, яка збираючи твори тільки з українознавства зі своїми чверть міліона томами уходила за найкращу бібліотеку з цьої ділянки поза Радянською Україною. Крім бібліотеки товариство удержувало три музеї: історично-культурний, визвольної боротьби та природописний, модерну печатню, переплетню та академічний дім.

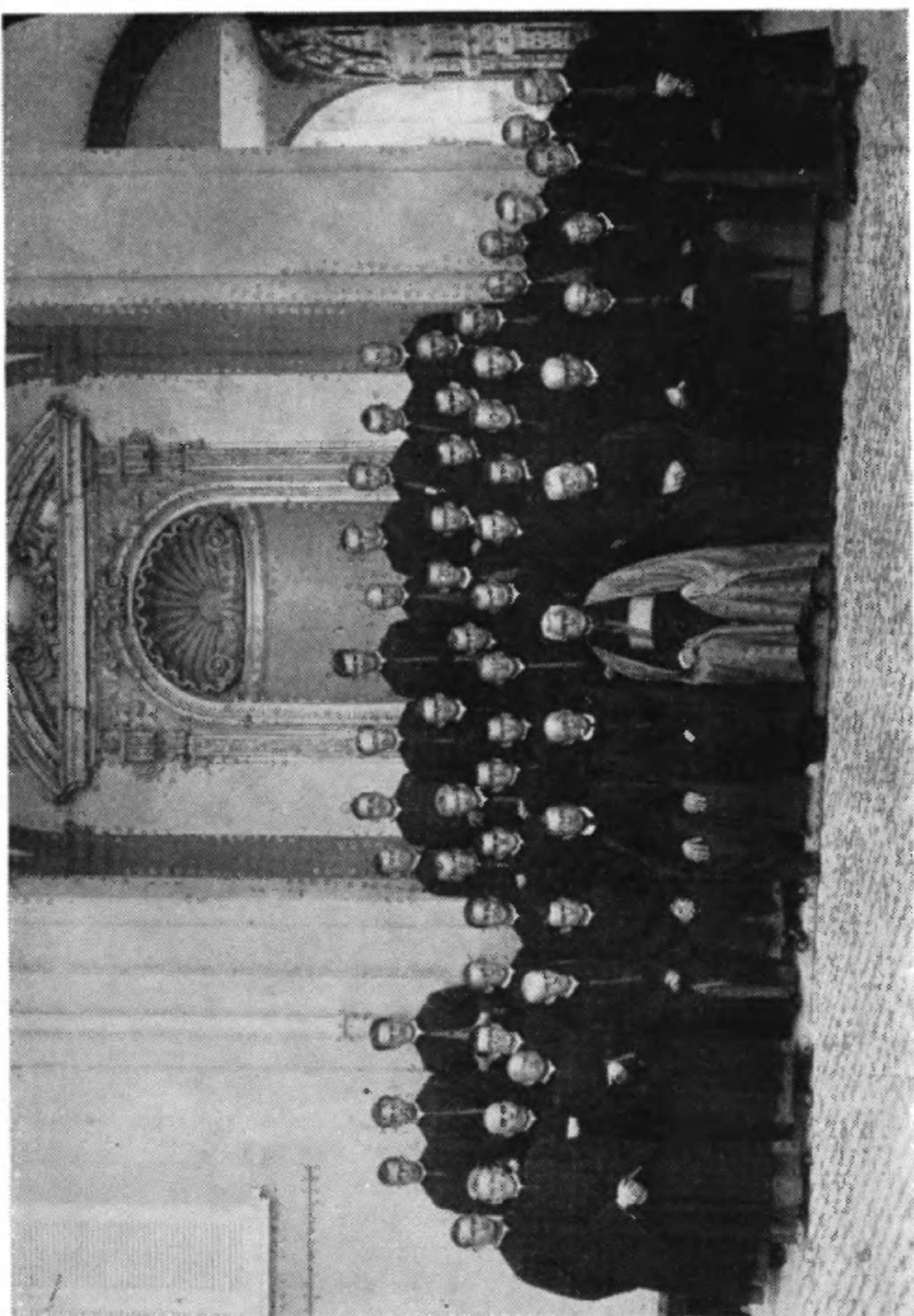
Науковим органом товариства були Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, яких доси вийшло біля 160 томів, адміністраційним Хроніка НТШ. Поодинокі Секції та Комісії мали свої окремі видавництва як: Збірники Історично-Філософічної Секції, Філологічної Секції, Математично-Природної Секції, Етнографічної Комісії, Архео-

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
Великий Історик, організатор Наукового Т-ва ім. Шевченка. Основник української держави 1917 р.

графічної Комісії (Джерела до історії України), Правничої Комісії та інших. Всіх видань НТШ вийшло доси біля 600 томів. До наукових видань товариства ставлено все дуже ригористичні вимоги, що зіднало для НТШ славу визначної наукової установи, рівної академіям наук у державних народів та дійсної репрезентантки української національної науки серед науковців світа. Дійсне членство НТШ вважалося не тільки для українського науковця, але й не-Українця за високе наукове відзначення.

Маєток Товариства Шевченка представляв вартість біля міліона доларів. Фундаторами НТШ були Українці з усіх закутин України. Більшими з них були: Елісавета зі Скоропадських Милорадовичка, (приятелька Т. Шевченка), Евген Чикаленко, Василь Симиренко, Дмитро Пильчиків і другі.

ПІТОМЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КОЛЕГІЇ В РИМІ
з настоятелями і професорами (prof. Василем)

УКРАЇНСЬКА КОЛЕГІЯ В РИМІ

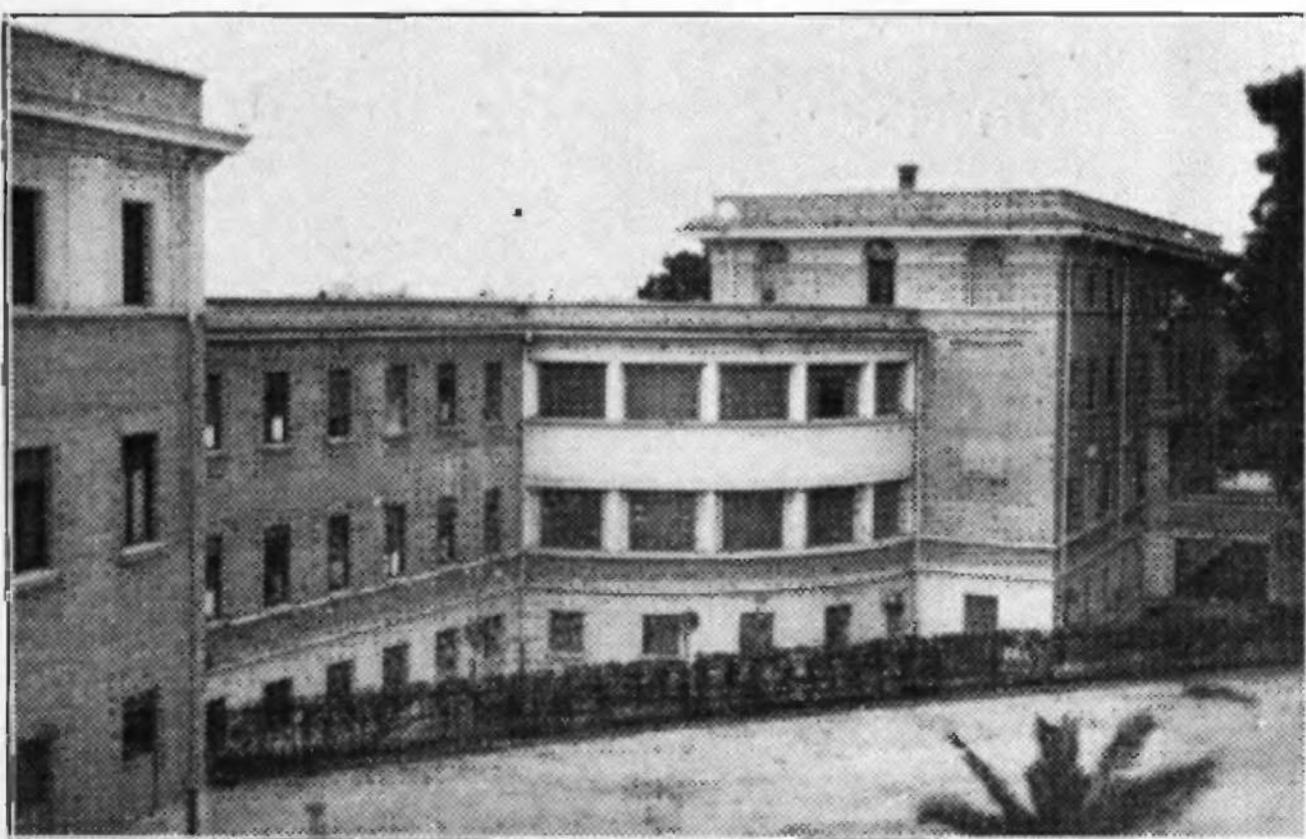
Після обєднання української Церкви зі Святым Апостольським Престолом у Римі на Синоді в Берестю 1596 р., Христові Намісники, цебто Римські Папи, з найбільшою увагою слідкували за дальнім ходом подій на славянському Сході, зокрема на Русі-Україні. Римські Папи слушно приписували українському народові провідну роль в справі обєднання відлучених східних Славян, а то й цілого відлученого Сходу з правдивою Христовою, то є: з Католицькою Церквою. На доказ того вистарчить навести слова Св. Отця, Папи Урбана VIII: "Reg vos, Rutheni mei, Orientem convertendum spro." (Через вас, мої Українці, сподіюся навернути Схід). Щоб український народ міг щоскорше і щонайкраще то завдання сповнити, треба було подбати про виховання і то саме в столиці католицького світу, в Римі, нових українських апостолів святого Обєднання Церков, що продовжалиб і поширилиб святе діло Берестейської Унії. В тій цілі Св. Отець, Папа Климентій VIII, перемінив славну Грецьку Колегію св. Атаназія в Римі, засновану 1572 року Папою Григорієм XIII для Греків, на грецько-українську Колегію, в якій побіч Греків мали виховуватися також українські кандидати духовного стану.

Ця Колегія дала українському народові й його Церкві великого київського Митрополита Йосифа Велямина Рутського (1614-1637), що побіч св. Йосафата найбільш заслуг положив для утвердження св. Унії бодай в частині великого українського народу. Так було через 300 літ аж до р. 1897. В цім році, за впливами Поляків ав-

стрійське правительство знесло т. зв. "Барбареум". Так звався заснований у Відні цісаревою Марією Тересою семинар, для галицьких Українців і для закарпатських Русинів (а почасти і для інших греко-католиків: Румунів, Сербів, Хорватів), щоб виховати для них світле духовенство. І справді, з цего семинаря св. Варвари вийшли перші організатори української Церкви та українського народу під Австрією: світлі митрополити, епископи, професори богословія і т. п. Українське відродження у Галичині з першої половини XIX віку це не тільки твір т. зв. "Руської Трійці" (Шашкевича і т-ів) але й наслідок виховання частини нашого духовенства у Барбареум.

Коли Барбареум 1897-ого року знесено, великий Папа Лев XIII оснував окрему Колегію для Українців (*Collegium Ruthenum*) у Римі, віддаючи на ту ціль дім і церкву св. муч. Сергія і Вакха в Римі (при *Piazza della Madonna dei Monti № 3*). В тій Колегії знайшли вигідне приміщення 16 клириків з усіх трьох галицьких українських єпархій. Кошти їх утримання покривав частично австрійський уряд, що давав стипендії для 10 питомців. Решту коштів доложив св. Апостольський Престол. Теологічні студії тривали 5 літ. Відбували їх українські питомці на теологічному факультеті, званім "*Athenaeum Urbanum*".

З вибухом світової війни, а згідно війни Австрії з Італією в 1915 р. українські питомці й їх наставників оо. Василяни, як австрійські піддані, мусіли покинути Рим і вертатися до Австрії. Через те її Українська Колегія в Римі перестала існувати.

БУДИНОК УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КОЛЕГІЇ В РИМІ

УКРАЇНСЬКІ БОГОСЛОВИ НА ВАКАЦІЯХ КОЛО РИМУ (1936 Р.)

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Та вже в 1920 р. Святий Отець, Папа Венедикт XV, окремим письмом до Митрополита Андрія Шептицького запросив знова до Риму українських питомців, створюючи з власних засобів окремий фонд поверх одного міліона італійських лірів на утримання української Колегії, що містилася в тому самому домі, що й перед світовою війною. Скоро показалося дотеперішнє приміщення за тісне, бо зі зростом числа українських епархій зросло й число кандидатів до богословських студій у Римі.

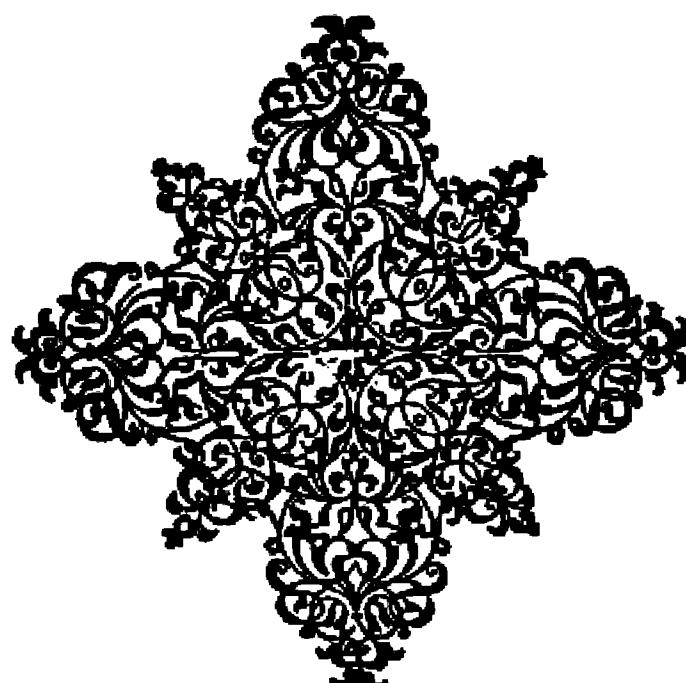
Бачучи це, Св. Отець Папа Пій XI, при нагоді свого Ювілею 50-ліття священства рішився зробити справді королівський дар для українського народу у столиці католицького світу, в Римі. Ото з власних фондів закуповує міліонової вартости площа на т. зв. Джаніколо, де своїм коштом будує величаву українську Семинарію (вартости кількох міліонів) в якій знайшло приміщення понад 70 питомців, що походять зі всіх українських

епархій у світі, в тому двох у Злуч. Державах і канадської. У ряді в у назву тої Семинарії, що є продовженням давної Української Колегії, на прохання українського Епископату усталено як "Pontificio Seminario di S. Giosafat" (Папська Семинарія св. Йосафата). Провід її спочиває далі в руках наших славних Отців Василян. Теологічні студії відбуваються й далі у величавому "Atheneum Urbanum."

У теперішній воєнний час ряди українських питомців зрідли через відкликання питомців з американських епархій та через брак доливу нових кандидатів з українських земель, занятих большевицькою Москвою. Та в Бозі надія, що вже дуже скоро ті проріджені ряди доповняться питомцями зі звільнених спід большевицького ярма українських Епархій. А вже напевно скоро треба буде розбудовувати й поширити цю величаву Семинарію для приміщення кандидатів, що прийдуть сюди незадовго зі Соборної, Незалежної, обеднаної з Католицькою Церквою України. Амінь, Амінь. Амінь.

† ІВАН БУЧКО, Епископ

Нью Йорк 9 листопада, 1940.

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО НА БУКОВИНІ

"Зелена Буковина", як любили звати свою тіснішу батьківщину наші братя-Буковинці, може послужити прикладом, як красно розцвітає українське шкільництво, коли тільки воно найде пригожі політичні обставини, відповідну правну основу. Буковина край невеликий, а українського населення в ньому (цебто північній його часті) начислюється тільки 450,-000. Але запроте він послужив уже до війни з 1914-ого року як досвідне поле для розвитку українського публичного шкільництва — з тим вислідом, що український народ цеї землі здав іспит із цеї царини з найкращим, прямо блискучим успіхом.

Історію шкільництва на Буковині треба поділити на три періоди: 1) старорусько-молдавський до 1793 року, в котрім-то році Австрія заняла Буковину від Туреччини, зглядно від вассального їй князівства, Молдаві; 2) централістично-австрійський (1793—1868) коли в публичному шкільництві домінувала німецька мова — і 3) автономістичний, коли постепенно народні мови запановують у публичних (державних) школах Буковини та вкінци кожна краєва народність осягає шкільну автономію.

В старих часах, аж до половини 13-ого століття, Буковина належала до староруської держави, що сягала тоді до Карпат та до Дунаю. Теперішній Галац, порт на долішнім Дунаю, оснований був у 12-ім століттю Ярославом Осмомислом як Новий Галич. "Слово о Полку Ігоря" співає про цего галицького князя, що він "затворив ворота Дунаєві". Очевидно, Буковина ділила

тоді освітніу справу з Галичиною та з рештою Руси-України.

Мало-що змінилося, коли по приході Татарів та поселенню їх у Чорноморських степах, (1240 р.) в опорожнену українським елементом Молдаву примандрували з семиградських Карпат пастирські Волохи (предки Румунів) та коли їх князі ("господарі") загорнули Буковину. Український елемент був впливовим у Молдаві, що взяла — як і Волощина або Валахія над Дунаєм — церковнославянську церковну мову (в українській вимові) а офіційну мову литовсько-руського князівства (т. зв. "постолитий язык") 15-ого століття у своїй державній грамоті. Волоська мова не була тоді письменною. Тому, коли на Буковині й були деякі церковні школи, то були вони "руські" (українські). Осьтак дотрівала Буковина до забору її Австрією.

Австрійський уряд, стрінувшись на Буковині з двома неграмотними елементами — руським (українським) та волоським (румунським) — рішив, що найліпше просвічати їх.., німецькою школою. Заведено отже — зразу тільки по містах — німецькі народні школи, німецьку учителську семинарію, німецькі гімназії а вкінци німецький університет у Чернівцях (1861 р.). Всі ті школи були взірцево ведені та вспіli подати Буковині до деякої міри зверхній німецький характер. Осьтак навіть великий поет Буковини (і один з найбільших письменників української літератури взагалі) Осип Юрій Гординський-Фед'кович не знав зразу української грамоти та списав свої перші укра-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

їнські вірші німецьким письмом. Що більше — його перші літературні спроби, яких вийшов цілий томик, зложені в німецькій мові.

Наука української (зглядно: румунської) мови в німецьких школах була обмежена до кількох годин тижнево та подавано її у звязку з науковою релігією; була це властиво наука церковно-слов'янської мови, аби навчити учеників читати молитви та церковні книги. Румуни тимчасом, маючи під боком власну державу, де по злуці Молдави з Волощиною в одно румунське королівство, скристалізувалася румунська національність, випередили Українців. Під впливом Австрії, що від кінця 17-ого віку посідала Семигород (Трансильванію), семигородські Румуни приняли церковну унію з Римом, завели румунську мову (замість церковно-слов'янської) у своє богослужіння, для румунської мови приняли латинський алфabet та створили початки румунського писменства. Оцей рух перекинувся до королівства Румунії, що хоч не прияло унії з Римом, але завело й собі румунську мову з латинською азбukoю в церкві і школи. За цим приміром те саме зробили й буковинські Румуни. Осьтак коли в науці румунської мови вживано живого, народного язика, науку української мови спиняла мертвa церковнослов'янщина.

Це стало тим більш очевидним, коли з настанням конституційної ери (по 1867-ім році) зачалася організація народного шкільництва в народних мовах — українській та румунській. Румуни мали готові взірці свого шкільництва у своєму королівстві, а Українці ("Русини") мусіли визволятися спід впливу церковнослов'янщини. Великі заслуги на цему полі поклав якраз Осип Фед'кович, котрого іменовано

ЮРІЙ ОСИП ГОРДИНСЬКИЙ-ФЕДЬКОВИЧ

Поет і перший інспектор
українських шкіл на Буковині

інспектором українських шкіл та котрий зложив перший буковинсько-український Буквар і перші укр. шкільні читанки для буковинсько-українських шкіл.

Ta переломовою подією в розвитку українства на Буковині був прихід до Черновець молодого професора української мови і літератури на тамошньому, німецькому університеті, Галичанина родом, д-ра Степана Смаль-Стоцького. Оцей динамічний учений, організатор і політик в одній особі зелектризував усе українське життя на Буковині — згуртував інтелігентів, створив пресу, заложив сотки читалень, сільських позичкових кас і крамниць, зорганізував національну партію, здобув для Українців силу в соймі Буковини, а вкінці став віцемаршалом сойму краєвого та рішаючою політичною силою на Буковині. Головну увагу професор Смаль-Стоцький звернув на розвій українського шкільництва. Щоб

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Д-Р СТЕПАН СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ
Професор чернівецького університету
посол до парламенту і сейму; організатор унр. шкільництва на Буковині

раз на все вивести українську літературну мову на чисте поле, він-то перепер у австрійськім міністерстві освіти заведення т. зв. фонетичного правопису (замість старого, т. зв. етимологічного) для науки української мови в школах Буковини і Галичини і він так само зготував шкільну граматику української мови, яку офіційно заведено в Австрії. Це прискорило не тільки розвій української школи на Буковині і в Галичині, але й розвиток українства взагалі, бо завдало смертельний удар московіфілській баламуті з т. зв. етимологічним правописом як містком до "общерусскости".

Одним з найгорячіших помічників проф. Степана Смаль-Стоцького на полі шкільництва став талановитий та ідейний народний учитель, Омелян Попович. Своїм політичним впливом

професор Смаль-Стоцький перепер іменування цего педагога і автора укр. шкільних підручників на краєвого інспектора для укр. шкіл (1895) і від тепер починається скора а систематична організація буковинсько-українського публичного шкільництва. Не змінило те діла, коли по 1907-ім році пок. Никола Василько, із зрумунщеного "боярського" роду а вихований в німецько-австрійськім дусі, випер велими заслуженого проф. Смаль-Стоцького з політичного проводу буковинських Українців так у соймі як і в парламенті (хоч не в громадянських установах!). Никола Василько, хоч Німець по культурі а Австрієць по лояльності, був Українцем у політиці та привязався до української справи і віддав на її попирання свій політичний талант. Він і був опісля закулісовим автором Берестейського Договору, котрим центральні держави признали Україну (1918 р.), та й помер послом Української Народної Республіки (Петлюри) у Швейцарії (1929 р.). Тож і на Буковині Василько всім своїм впливом — а був це неаби-який вплив! — попирав український елемент і українську школу.

Вже д-р Смаль-Стоцький як політичний укр. провідник добув перші дві українські державні гімназії на Буковині (у Чернівцях і в Вижници) та третю двомовну, українсько-німецьку, у Кіцмані. Повстало ще, по 1900 р., укр. реальна гімназія у Вашківцях — так, що в хвилі упадку Австрії в осени 1918 року українських гімназій на Буковині було чотири. Василькова заслуга полягала в переведенню основної шкільної реформи на Буковині через ухвалення сеймом закону про автономію шкільну, цебто про розділ Шкільної Ради Краєвої при краєвій управі на три головні секції — українську, ру-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

мунську і німецьку — з котрих кожна була вповні автономною та кожна мала свій окремий бюджет. Управителем української секції, що була в дійсності першою з усіх укр. земель українською по духови шкільною державною владою, став Омелян Попович, що за кілька літ довів українське шкільництво Буковини до світлого стану. Не було українського села на Буковині без української по можливості чотирокласової школи, а всі вони приміщені були в модерних будинках та мали знаменитий учительський персонал.

Не маючи спромоги роздобути останні статистичні дані сперед війни, з 1914 р., користуємося датами з р. 1910, поданими проф. Сімовичем в Українській Енциклопедії (галицького видання). Згідно з ними в цім році було на Буковині 216 укр. народних шкіл та 8 двоязичних, німецько-українських (лобіч 177 румунських, 82 німецьких, 12 польських та 5 мадярських).

Коли Румунія в грудні 1918 р. загарбала Буковину, вона знищила все те шкільництво а завела натомісъ румунські школи. Треба було літ та довгих заходів українського представника у сенаті, д-ра Залозецького, щоб Румунія дозволила, саме в останніх ро-

ОМЕЛЯН ПОПОВИЧ
Організатор і краєвий референт
автономної секції укр. шкіл на
Буковині

ках, на дві-три години тижнево науки укр. мови в народних школах. Та в осені 1939 р. українську Буковину заняли Советські війска і її влучено до Советської України. Школа на Буковині тепер українська, але не того типу, що її організували Смаль-Стоцький та Попович, а "сталінського".

Треба-би ще додати кілька слів про черновецький університет, що — як сказано — мав німецьку викладну мову та одну тільки українську катедру а саме укр. мови і літератури (професор Степан Смаль-Стоцький). В році 1910 було на нім слухачів: 207 Українців, 290 Румунів, 124 Німців та 451 Жидів. Під румунською окупацією мову викладів змінено на румунську, а українську катедру знесено. Число Українців-слухачів впало до яких 150, з чого близько 30 з сусідньої Бесарабії, котру також загорнула була Румунія.

Тепер черновецький університет переводять на українську мову.

Стара Церквя в Ревні (Буковина)

ШКІЛЬНА СПРАВА СЕРЕД УКРАЇНЦІВ БЕСАРАБІЇ І ДОБРУДЖІ

Бесарабія

Це степова, плодовита країна, що лежить на південний схід від Буковини, між Дніпром а Прутом до Чорного Моря і до дельти Дунаю. На $3\frac{1}{2}$ міліона населення є там 1,300,000 Українців. Решта це Румуни (Молдаване), Жиди, Росіяне, Болгаре, Німці і Татаре. Українці живуть головно у північній частині (хотинська Буковина) та на півдні коло Чорного Моря і Дунаю (Ізмаїльська округа).

В давнину Бесарабія, як і сусідна Молдава, належала до галицького князівства. У 13-ім віці заняли її кочові Татаре і вона оставала під татарсько-турецькою зверхністю через 700 літ. У 18-ім століттю, як татарська сила ослабла, пливє сюди потрійна струя поселенців: з Буковини і через Дністер українська, через Прут молдаванська а через Дунай болгарська. У 19-ім століттю Бесарабію загортава Росія.

Бесарабія це свіжо колонізова-

ний край. Говорити про історію шкільництва в такім краю — тяжко. Під Росією шкіл було дуже мало, а які були, то російські, церковно-приходські. Гімназії в Кишневі та Ізмаїлі були — розуміється — російські, але в Ізмаїлі, через чисельність українських учеників та присутність кількох учителів Українців, "віяло" доволі сильним укр. духом. По Берестейськім Мирі (в котрім Укр. Центральна Рада чи пак її делегати наївно "зреклися" її!), Бесарабія прийшла під Румунію. Тоді було там вже зорганізованих близько 120 українських народних шкіл, що перetrивали до 1927-ого року, в котрімого році всі ті школи Румунія замкнула або замінила на румунські.

Тепер Бесарабія в руках Совєтського Союза. По прилученню укр. частин Бесарабії до Радянської України, українські школи там віджили, очевидно — школи радянського типу.

Українці в Добруджі

На півдні від Бесарабії, через Дунай, між коліном Дунаю а Чорним Морем, лежить Добруджа, невисоке а плодовите плато, що через кількасот літ належало до Туреччини.

По зруйнованню Запорожської Січи (1775) переселилися там ті Запорожці, що не хотіли піддатися Росії. Турецьке правительство дало їм рибальські уходи над дельтою Дунаю коло Тульджі, з тим, що вони мали сто-

рожити переправ через Дунай. В тій цілі лишею їм їх кошову автономію та воєнну організацію. Оцю їх автономію та військовий лад скасовано по 1828 р. за те, що часть оцих Задунайських Січовиків, за підмовою свого православного священика, перейшла в війні Туреччини з Росією на сторону Росії та ще й помагала переправляти російську армію через Дунай.

Число оцих поселенців Запорож-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

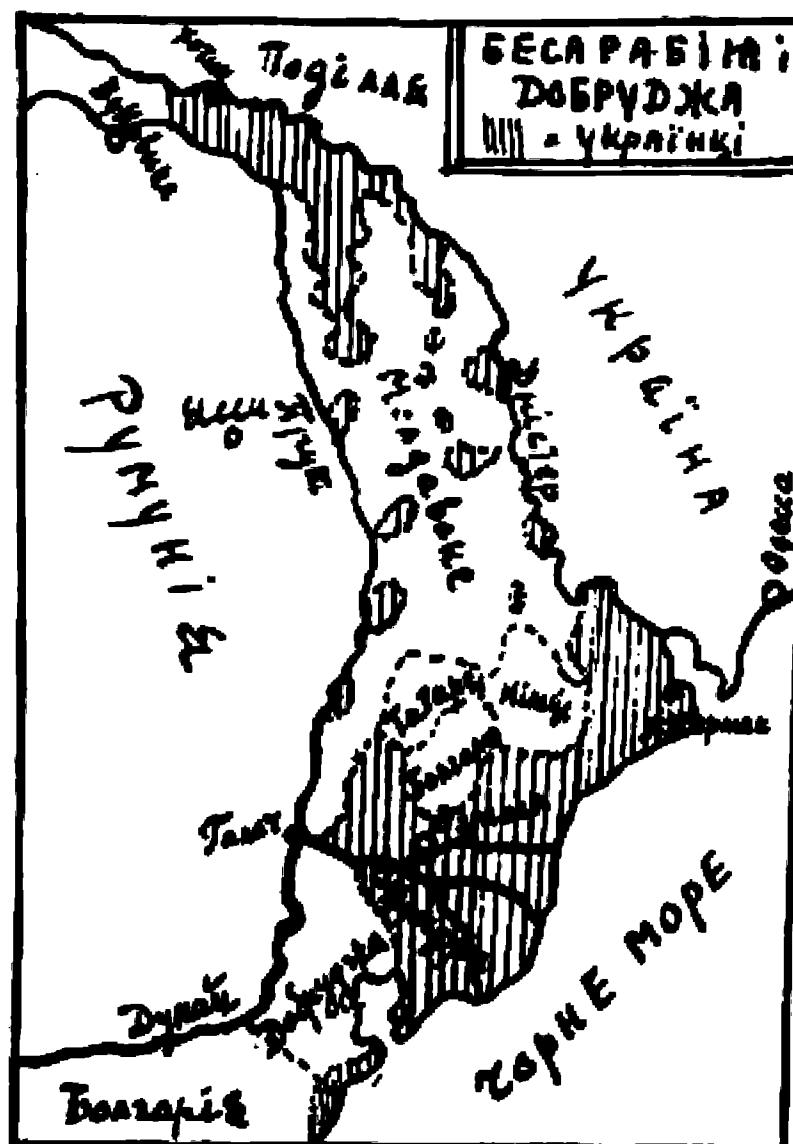
ців, яких зразу не було більше 15,000 зросло через приплив утікачів слід кріпацького ладу на Україні — так що під конець 19-ого віку всіх Українців у Добруджі могло бути понад 100,000. Жили вони як заможні хлібороби головно у північно-східній часті Добруджи та над Чорним Морем. У другій половині минулого століття загорнула Добруджу Румунія.

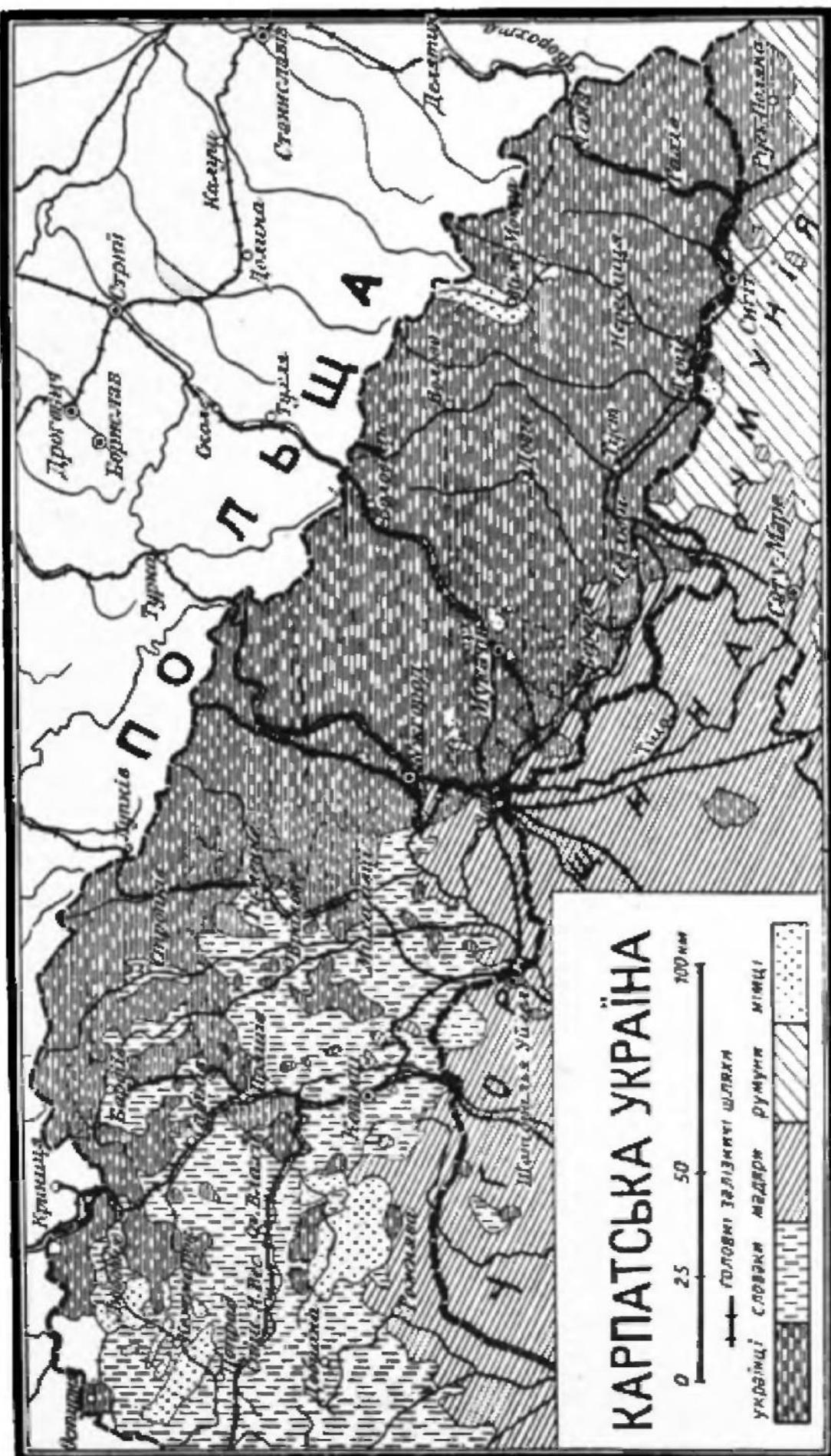
Маємо свідоцтва, що добруджанські Українці ввесь час, аж до світової війни 1914 року, держали звязок з Україною, закликаючи собі з України православних священиків до церков по своїх селах. По запорожській традиції, при тих церквах були й примітивні школки-дяківки, де учене церковно-славянщини на Псалтирях та Апостолах. Священики російського хову ввели російську вимову церковно-славянщини, а далішне й російські букварі з

приходських шкіл на Україні. Осьтак православ'я й тут відіграво роль помосту до обмосковлення.

Але й українська національна свідомість просякала поволи до добруджанських Українців. З кінцем 19-го віку відвідував їх славний український етнолог та антрополог, Хведір Вовк, тоді ще емігрант-революціонер (принять М. Драгаманова, що жив тоді в Болгарії як професор університету в Софії). Опісля, в часі світової війни, звязки з Добруджанами мав "Союз Визволення України" з осідком у Відні, а по революції 1917 р. повстання української держави найшло відгомін і серед Добруджан-інтелігентів.

Румунський режим останніх 20-ти літ певне намагався зрумунізувати цих Українців через румунську школу — з яким результатом, за тяжкими часами і утрудненими звязками, незвісно.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА ЯК БУЛА У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1939)

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО НА ЗАКАРПАТІ

У другій половині XVII-ого століття т. зв. Угорська Русь увійшла в склад Габсбурської монархії. На Закарпаттю були вже тоді українські єпископства, а мусіли бути при них і якісь, хоч примітивні, школи в церковно-слов'янській мові. Що український елемент мав там якесь значення, видно по тім, що в арміях семигородського князя Юрія Ракочія (союзника Богдана Хмельницького) Українці творили поважну частину а сам Ракочій підписувався часто "dux Transylvaniae et Ruthenorum", цебто "князь Семигороду і Русинів". Він і остав легендарною особою в переказах закарпатських Русинів.

Влаштування організація українського шкільництва на Закарпатті започаткувалася однаке аж за т. зв. "просвітньої доби" за володіння Марії Тереси і Йосифа II-ого. За дозволом і спонуканням австрійської влади навчати в школах рідною мовою, 1775-ого розпочато науку слов'янсько-українським "язичієм" в греко-католицькому семинарі в Ужгороді та по церковних сільських школах, відомих під назвою "дяківок". Заведено також по містах (як Ужгород, Мукачево, Пряшів тощо) німецько-латинські школи середнього типу. З них і вийшла тодішня "руська" інтелігенція, а саме вище духовенство, на Закарпатті, що відіграва деяку роль і в організованні Марією Тересою т. зв. Барбурсум у Відні та цісарем Йосифом II-им т. зв. "Студіюм Рутенум" у Львові (1787). З цих шкіл вийшов Юрій Гуц-Венелин, що емігрувавши до Болгарії, став основоположником болгарського на-

ціонального відродження в перших роках минулого століття.

Після заведення "дуалізму", тобто після поділу Габсбурської монархії на Австрію і Угорщину (1867 р.) Мадяри використали закон з 1868, який давав їм право заводити мадярські школи, "де того вимагає державний інтерес", щоб зорганізувати на Закарпатті лише мадярські державні школи. В наслідок того зменьшувалася кількість "дяківок", Року 1881 було наших дяківок ще 349, в році 1899 тільки 88, а в р. 1906 стало 23. Були ще поруч з тим мішані мадярсько-українські школи, але кількість їх також зменьшувалася. Року 1906 було їх 108, р. 1914 лише 47, а р. 1915 стало 18.

Року 1918 не було вже на Закарпатті жадної чистої української ("руської") школи; лише кілька русько-мадярських.

Приолучення Закарпаття до Чехословачкої Республіки було зворотною точкою в розвитку тамошнього шкільництва. Року 1919-ого Закарпаття (офіційно: Подкарпатська Русь або — по чеськи — Rusinsko) дістало свій власний організаційний "Генеральний Статут", який упорядковував "Країну Русинів", як "автономну одиницю в Чехословачькій державі" з окремим сеймом, "який би виконував законодавчу владу по всіх справах язикових, шкільних, релігійних, місцевої адміністрації й інших, що їх закони Чехословачької Республіки йому призначать". В Статуті сказано, що "по всіх школах народня мова буде мовою навчання, а так само й урядовою мовою взагалі".

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Парламент Чехословацької Республіки ствердив цей Статут і завів його в конституцію Чехословацької Республіки.

Таким чином конституція й закони Чехословацької Республіки забезпечили "Русинам" рідну школу. Чеська-ж Академія Наук ствердила, що "Русини" є галузкою народу, який живе на схід від Карпат і зветься "малоруським" або "українським", а тому його мовою є мова й література українська, які й мають бути засобами навчання в "русинських" школах Закарпаття.

Офіційно отже державні школи мали бути "русинські", а вже від громад та учителів залежало рішати що то є та "русинська" мова і як навчати: по українськи чи по московськи чи по "тутешньому".

Москвофільська течія на Закарпатті добивалася права навчати московською літературною мовою і заводила таке навчання там, де мала вплив на сільські уряди та на учителів. В дійсності не була це справжня московська (русска) мова, а штучне московсько-українсько-славянське "язичіє".

В той час, як національно-свідома часть населення й учительства Закарпаття вживала в школах української мови, користуючись для того підручниками, які склали І. Панькевич та о. А. Волошин, москвофіли вживали "язичіє", користуючись для того підручниками С. Сабова.

Місцева чеська адміністрація, що опинилася в руках чеської партії аграрної, яка була москвофільською, потурила москвофілам. Це загострення боротьби прискорило зрост української національної свідомості серед учительства й населення.

Все-ж таки треба признати чеській владі, що, як за мадярського панування на Закарпатті не було жадної дер-

жавної "руської" школи, так уряд Чехословацької Республіки до р. 1934 зорганізував 465 "русинських" державних шкіл, які мали 2,207 кляс та в яких 2,207 учителів навчало 102,152 дітей.

Про скількість дійсних українських шкіл можна міркувати на підставі того, що українські учителі згуртувалися в окрему "Учительську Громаду", яка в тім-же 1934-ім році числила поверх 1,400 членів. Отже найменьше 1,400, отже 63% сільських учителів навчали по українськи, а решта (не сповна 37%) "руским язичієм" чи "потутешньому" чи по чеськи чи інакше (по мадярськи тощо). Поруч з державними школами існувало ще поверх 60 церковних, де навчано по "тутешньому" цебто мішаниною церковно-славянської мови і місцевого нарічя укр. мови.

Опріч "русинських" шкіл були на Закарпатті школи чеські (154 з 507 чеських учителів та з 20,200 дітей, переважно жидівських, а також дітей чеських урядовців)

На Словаччині (а саме у Пряшівщині, що не належала до Підкарпатської Русі, а до Словаччини) "руських" або "русинських" державних шкіл було 6 а парохіяльних при греко-католицьких парохіях 95 — разом 104.

"Русинських" дитячих захистків на Закарпатті в р. 1932 рахувалося 45, чеських 43, мадяронських 13, а німецький 1.

Середніх "русинських" шкіл було 4 реальні гімназії. При трьох були чеські паралельки, а при одній мадярська. Мова навчання, як і в народніх школах, залежала від учителів. Найбільше українською мовою навчалося в Берегові (Берег-Сас). В цих середніх школах вчилося поверх 1,200 учнів.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Учительські семинарі існували 3: один державний в Мукачеві (переважно "язичієм"), а при ньому була й чеська паралелька. В Ужгороді були два учительські семинарі, де майже всі учителі навчали українською літературною мовою. В обох останніх семинарях, що були організовані епархією, училося поверх 500 учнів і учениць.

Фахові школи існували такі: 1) торговельна академія в Мукачеві, де більшість учителів викладала по українськи; головно Надніпрянці: О. Горбачевський, Ю. Головацький, О. Приходько, Є. Іваненко та інші; 2) торговельні школи в Ужгороді й Севлюші, де все навчалося по українськи; 3) промислові столярські школи в Ужгороді й Ясені; та 4) слюсарська школа в Севлюші, де також все навчання велося по українськи. В Мукачівській Торговельній Академії та в ужгородській торговельній школі були чеські паралельки.

В заведеннях для глухонімих, для сліпих, калік вживалося лише української мови.

При ріжних школах існували всякі вечірні курси: для неписьменних, господарські, кооперативні і т. п., які провадилися українською мовою або "язичієм".

Найбільше визначилися на полі організації українського шкільництва Закарпаття референт міністерства шкільництва Й. Пешек (Чех), який пильно дотримувався ухвал чеської Академії Наук, а з Українців — о. Августин Волошин в галузі церковних

о. АВГУСТИН ВОЛОШИН
Організатор укр. шкільництва і
президент держави Карпатська
Україна (1939)

шкіл та Ю. Ревай і Ю. Гуснай в організації державних шкіл. Опріч того, коло 80 абсолвентів Української Господарської Академії з Подебрадів, що пішли вчителювати на Закарпаття; коло 30 абсолвентів Українського Педагогічного Інституту з Праги та коло 50 осіб емігрантів з Галичини, що прийшли туди 1919 р. в літі разом з частинами Укр. Галицької Армії, були тим живчиком, який піднімав молодий національно-освітній рух Закарпаття.

По приході Мадярів (1938 р.) все те зістало знищено. Але незатерті сліди остали в розбуджений українській свідомості Закарпаття.

Г. Н.

ШКІЛЬНА СПРАВА СЕРЕД УКРАЇНЦІВ В ЮГОСЛАВІЇ

(Бачці, Босні і Славонії)

Українська колонізація двічі засягла в землі теперішньої Югославії: в перше у другій половині XVIII-ого віку, коли на заклик правителств Марії Тереси та Йосифа II-ого руснацькі поселенці з Закарпаття оселилися в т.зв. Бачці, незвичайно врожайній провінції у сутечі Дунаю з Тисою, а вдруге перед сорок літами, коли галицькі емігранти осіли в північній Босні та в Славонії, що лежить між ріками Савою, Дравою і Дунаєм.

І одні і другі не зірвали звязку з українським народом. Навпаки — підтримують його, заховують традицію свого походження, свою Церкву, мову і своє національне імя. Живучи серед Хорватів і Сербів та побіч Мадярів і Німців, оці наші переселенці створили своє церковне і громадянське життя, свої церкви, організації, видавництва і школи, а й свою інтелігенцію, духовну і світську. Число їх невелике: у Босні буде їх до 15,000, у Славонії близько 10,000, а в Бачці 25,000. Разом в Югославії начислюємо близько 50,000 нашого народу.

Від 1924-ого року злучені вони в одній греко-католицькій крижевацькій дієцезії. Епископом їх до минулого року був звісний український патріот та щирий приятель Митрополита Андрея, бл. п. Діонізій Няраді. До 1924 року крижевацька епархія обіймала тільки бачванських та сримських Руснаків і українські оселі у Славонії, босанські-ж Українці мали окремого Апостольського Адміністратора. Злука всіх югославянських Українців в одній епархії прискорила процес їх націо-

нального освідчення, зближила славонсько-босанських колоністів з Галичини з Бачванцями та взагалі скріпила український елемент в Югославії — ще один доказ більше, що наша, греко-католицька Церков ділає як могутній чинник національної свідомості і єдності українського народу.

Зачнемо огляд шкільництва цих наших поселенців від найстаршої групи — бачванських Русинів (хоч молоді їх покоління зове себе вже Українцями). Головні їх оселі: Руський Керестур та Куцура, що числять по кілька тисяч душ, а є й кілька національно менших сіл (Дзюрдзево, Новий Сад, Старий Вербас у Бачці та Бачинці, Беркасово, Миклушевці, Петрівці, Раєво Село і Шід коло Сриму). Хоч від двох соток літ закинені в чужу сторону і хоч говорять нарічям, що скидається то на словацьку то на сербську мову, вони задержали сильну національну свідомість, а саме свідомість єдності з українським народом Галичини і Придніпрянщини. Москвофілство в них ніколи не приймалося. До світової війни (1914 р.) деякі з них студіювали у Львові (в укр. духовній семінарії, як прим. о. д-р Костельник, що й остав як священик у Галичині; деякі бачванські дівчата вчилися у Сестер Василянок у Львові). Їх головні організації, часописи (в їх нарічю й в загально-українській мові) і їх друкарні находяться в Руськім Керестурі.

Бачвансько-сримські Українці завсіди дуже дбали про освіту свого молодого покоління. Неписьменних між ними майже нема. Вони самі вдержу-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

вали свої парохіяльні школи та вчили з букварів чи то старшого галицького (етимологічного) чи закарпатського видання. Тепер вживають букварів свого власного видання. Кожне село посідає бодай одну школу, а в Керестурі і Куцури є їх кілька. На жаль — точної статистики цих шкіл годі в Америці роздобути, а через комунікаційні перепони, задля воєнного стану кругом Югославії, тяжко дістати ці дані із Бачки.

Додати треба, що серед бачвансько-срімських Руснаків працюють і галицькі Сестри обох Чинів — Василюнки і Служебниці — яких там спровадив бл. п. Владика Няраді. Сестри Служебниці ведуть парохіяльні школи в Керестурі і Куцури. Сестри Василюнки вдержують Сиротинець у Шіді (коло Сріму) та дівочий інтернат у самих Крижевцях (в Хорватії), з котрого користуються і славонські та босанські Українці.

У щасливішім ми положенню щодо Українців у Славонії і Босні. Під руками в нас є їх Календар на 1940 рік, виданий у Дервенті (Босна), де описані українські парохії (з прилученими оселями) у Славонії і Босні та де розказано історію їх оселення і організації. Перші українські переселенці з Галичини зайдли до Босни вже в 90-их роках минулого століття, а до Славонії по 1900 році. Вже 1897-ого року тодішній крижевицький епископ бл. п. Владика Дрогобецький, надає першим босанським колоністам з Галичини душпастиря в особі бл. п. о. Андрея Сегеді, родом Бачванця, що поклав перші основи під організацію їх церковної життя. Року 1902-ого відвідав ці оселі Митрополит Андрій Шептицький, що опісля навідувався до них ще три рази, а саме в літах 1909, 1913 і 1928.

Заходами Митрополита Андрея Апостольська Столиця (р. 1907) надала Українцям у Босні окремого генерального вікарія в особі о. д-ра Йосифа Жука, а опісля — від 1914 р. — о. Митрата Олексу Базяка як Апостольського Адміністратора. З доручення Митрополита осіли в Босні оо. Студити з Галичини (1907 р.). В три літа опісля прибули там як душпастири о. Михайло Кіндій (що тепер є парохом у Пітсбургу, Па.) і о. Ф. Щурко, а в 1911 році о. Юрій Колодій і о. Григорій Біляк. Тепер у Босні є два українські деканати (Баня-Лука і Прнявор), в обох по п'ять парохій, з яких кожна обіймає більше (буває і до 20) місцевостей. У Славонії є один українській греко-католицькій деканат (Славонський) з чотирма парохіями. В останнім році основано українську, греко-католицьку парохію і в столиці Югославії, Београді (Білгороді).

Парохії ці обслуговують частю священики, виховані у Галичині, а частю родом з Бачки чи Сріму, виховані в Загребі під рукою бл. п. Владики Нярадія, що ведення крижевицької духовної семинарії доручив-був оо. Василянам, спровадженим з Галичини.

Оці парохії числять по 800 — 1,900 душ, мають свої церкви, переважно муровані, та майже у всіх парохіях є читальні "Просвіти" а переважно і свої кооперативи. Діти ходять до державних, сербо-хорватських школ, де вчаться і славянської (сербської) азбуки, котрої знання дає їм спромогу читати свій катехизм і молитовник та українську книжку і газету. Усьої української дітвори по цих школах є близько 1,500 душ. Около сотка українських молодців вчиться по сербо-хорватських гімназіях та інших середніх школах. Є й університетські студенти (у Загребі) та свої українські лікарі, адвокати, купці тощо.

УКРАЇНСЬКИЙ ТАЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЬВОВІ

Український Тайний Університет у Львові, що проіснував повні чотири роки від 1921-1925, є мабуть унікалом в історії не тільки української, але та-кож вселюдської культури. Він був живим пам'ятником сих невиносимих міжнаціональних відносин, що їх ство-рив Версальський Трактат на україн-ських землях. З одного боку гін здо-рової, свідомої своїх цілей нації до власного культурного життя, з друго-го боку брутальне відбирання живій, підбитій нації всякої можливості роз-вивати свою культуру.

По заняттю Львова Поляки не тіль-ки, що усунули з державного універ-ситету у Львові всіх професорів Українців, але ще й заборонили українсь-кій молоді вчитися на львівськім уні-верситеті, жадаючи від студентів до-казу, що сповнили обовязок польсь-кої військової служби та що почува-ють себе горожанами Польщі. Ніхто з Українців в польській армії не служив, так само ніхто в тім часі зі свідомих Українців не вважав себе польським горожанином, бо Галичина правно до Польщі не належала.

Створити університетські курси, де українська молодь, здебільша старши-ни здемобілізованої української армії, могли вчитися, піднялося Наукове Товариство ім. Шевченка. Однаке польський уряд не дав на такі курси дозволу. Такого ж дозволу відмовив Товариству Наукових Викладів ім. П. Могили та Ставропігії. По вичерпанні легальних середників студентські ор-ганізації зорганізували таємні курси (кінець 1920) з трьма групами викла-дів: філософічною, правничою та ме-дичною. Однаке вже в липні 1921 року

зреорганізовано курси у формальний тайний університет з виділами філо-софії, права та медицини. Богословсь-кий Виділ існував окремо явно. Пер-шим ректором тайного університету був проф. Василь Щурат.

Для опіки над університетом та для добуття фондів в тім самім році ство-reno Кураторію Українських Високих Шкіл, очевидно також тайну. До кура-торії входили по половині громадянє непрофесори і професори, члени уні-верситетського сенату; головою кура-торії був В. Децикевич.

В часі найкращого розвою Україн-ського Тайного Університету працю-вало на університеті 65 професорів та вчилося 1500 студентів. Виділ філосо-фічний та правничий були повні, ме-дичний виділ мав тільки теоретичну групу себто перший та другий рік сту-дій, після чого медики виїздили на у-ніверситети до Грацу, Відня, Праги а-бо Загребу, котрі-то університети за-числяли їм студії та іспити на тайнім університеті.

Виклади відбувалися в ріжних ук-раїнських установах Львова, семинарі-нерідко в приватних мешканнях про-фесорів, іспити при затемнених вікнах та при "академічній сторожі" в брамі дому. Досвідні катедри, які вимагали інструментів, були укриті як научні ус-танови Наукового Товариства ім. Ше-вченка. Просектар, себто секцію тру-пів для медиків, вів проф. Маріян Пан-чишин між год. 6-8 рано в своїм при-ватнім помешканні, дістаючи потріб-ний матеріал трупів через Українців служачих в державному університеті.

Квестура (канцеларія університету) вела формально всі друки-карти впи-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

сові, індекси викладів, виготовляла дипломи та полагоджувала фінансові справи університету. Університет перевів біля 20 докторських промоцій.

Тайний Український Університет мав стопроцентову піддержку цілого громадянства; навіть москофіли вступили на тайний університет, дістаючи катедру російської літератури. Поміж професорами були теж москофіли, прим. визначний правник др. Глушкевич, який викладав карне право.

Наслідником проф. Щурата на ректорстві був проф. Маріян Паньчишин; третим та останнім ректором був др. Евген Давидяк, бувший москофіл, б. отаман УГАрмії.

Заохочена таким поводженням університетської справи молодь, що постановила студіювати на техніці, зорганізувала в осені 1921 року тайну Українську Політехнічну Школу; її ректором став інж. Лучків. Однаке ведення технічних наук треба було обмежити тільки до першого (теоретичного) року а то з браку технічних установ; після того молодь виїздила на політехніку до Данцигу.

Польський уряд прямо не знат, яке становище заняти до тої незвичайної справи, яка Польщу сильно компромітувала перед заграницею та була безперечно сильним аргументом проти признання Польщі Галичини. Тому вже при найближчих вписах на державний університет знесено первісні обмеження для Українців, а навіть заманювано туди українських слабодухів, яких було дуже небагато. За це громадянство обложило їх разом з ріднями товарицьким бойкотом. З другого боку поліція розпочала репресії, які однаке перед признанням Польщі Галичини (13 березня, 1923) були доволі обережні.

При кінці 1922 та на початку 1923

розпочав польський уряд переговори з українськими кругами в університетській справі. Українська сторона видвинула жадання удержання тайного українського університету у Львові; польська сторона оферувала університет ~~ж~~трема виділами в Станиславові. Кураторія та Сенат тайного університету навязали контакт з українським еміграційним урядом др. Петрушевича у Відні хоча знати його думку. В тій цілі вислали потаємо до Відня свого представника проф. Миколу Чубатого, члена сенату і кураторії. Відповідь уряду була: перервати балачки з Польщею в тій справі.

Сильні репресії зачалися доперва по признанні Галичини Польщі. Проти професорів, що були державними урядовцями (а тих було біля 20) розпочала влада дисциплінарні доходження. Набіги на квестуру та на виклади ставали щораз частіші та брутальніші; розпочалися масові арешти студентів. Бували випадки, що й вчасі іспитів впадала тайна поліція. Мимо тих всіх переслідувань тайний університет вів ще свою працю продовж цілого академічного року 1923-1924 серед щораз тяжких обставин. Вписи на академічний рік 1924-1925 ще відбулися; однаке число студентів сильно зменшило, бо багатші виїздили на студії за кордон. Зачала вкрадатися серед слабодухів дезерція з огляду на безвиглядність дальшої боротьби. На початку 1925 року екзекутива студентських організацій скасувала бойкот та позволила всім вписуватися на польський державний університет. Український Тайний Університет припинив свою працю. Всі акти університету та маєток передав Сенат в депозит Наукового Товариства ім. Шевченка як добро будучого українського університету у Львові.

ПРОФ. М. ЧУБАТИЙ

МИТРОПОЛІТ АНДРІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ
Основник і добродій багатьох укр. виховних установ

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА БОГОСЛОВСЬКА АКАДЕМІЯ У ЛЬВОВІ

Греко-Католицька Богословська Академія основана була 1928 року митрополитом Андреєм Шептицьким окремою фундаційною грамотою та затвердженням статутів. Ректором аж до 1939 р., виконавцем волі Основника, організатором та душою установи був о. др. Йосиф Сліпий.

Вчасі істнування Тайного Українського Університету у Львові істнував явно Богословський Виділ тільки як моральна складова частина університету. Року 1925 в наслідок поліційних невинносимих переслідувань університет припинив свою діяльність, а Богословський Виділ лишився без лічності. Це викликало потребу створити окрему наукову установу, яка поволи могла розвинутися в повний приватний католицький університет. По дволітній підготовці і опрацюванні статутів окремою комісією зложену з о. проф. Мишковського, о. др. Сліпого та др. М. Чубатого академія розпочала своє істнування з одним богословським виділом приймаючи традиційну на Україні, могилянську назву Академії. В році 1932 створено другий філософічний виділ з планом розбудови ще й правничого та медичного виділу. Створений (також частинно жертвами американських Українців) український шпиталь ім. Митр. Шептицького був подуманий як клініки майбутнього медичного виділу.

О ця академія дісталася устрій католицьких університетів. Збір професорський складався в р. 1939 з 6 професорів звичайних, 6 надзвичайних, 4 доцентів, та 10 асистентів-професорів. Крім предметів стисло богословських

були теж виклади небогословських наук як історії України, археології, антропології, українського мистецтва. Праця була зорганізована в викладах та наукових семінарях. При академії виходили серії наукових видавництв: Праці Богословської Академії (19 томів) під редакцією о. ректора Сліпого, Архив Семінаря Історії Української Церкви (3 томи) — ред. проф. Чубатий, та журнал української філології Слово (3 випуски) — ред. надз. професор Чехович. Число слухачів хиталося в останніх роках поміж 280 та 320 студентів, які походили з епархій: львівської, перемиської, станиславівської, крижівської, ужгородської, пряшівської, луцької, віленської та болгарської греко-католицької.

При академії була бібліотека (біля 15 тисяч томів) та музей церковного мистецтва.

Наукове Богословське Товариство

Основане 1923 року о. др. Йосифом Сліпим. Його дійсні члени вели свої праці в 4 секціях: біблійній, історично-правній, догматично-філософічній та практичного богословія. Дійсних членів було біля 30. Науковим органом Товариства був чвертьрічник Богословія. Наукові праці членів появлялися в серії: Праці Наукового Богословського Товариства, яких вийшло біля 15 томів. Товариство посідало свою власну бібліотеку з біля 10 тисяч томами. Члени дійсні складалися в зasadі з духовних, що виказалися науковою працею; було теж кількох світських науковців серед дійсних членів.

М. Ч.

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ЕВРОПІ

(1920—1940)

Катаклізм, яким закінчилося українське державне будівництво та оружна боротьба за волю України з років 1917-1921, викинули поза межі України — так Галичини як і Придніпрянщини — десятки тисяч свідомої молоді як і старших громадянських культурних та політичних діячів, що розсіялися по ріжних краях Європи, а помандрували за прожитком і поза Європу — дехто до Америки (Злучених Держав, Канади, Куби, Аргентини, Урагваю тощо), дехто до Африки (Марокка, Мадагаскар — у французькі колоніяльні легіони), а дехто на Далекий Схід (Манжурія, Китай). Ось тут зайдемося тими, що остали в Європі.

Головні гурти наших політичних емігрантів осіли в Чехословаччині, Франції, Німеччині, Польщі (Придніпрянці з армії С. Петлюри), а по частині в Румунії, Югославії та Болгарії. В Чехословаччині найшлися дві групи емігрантів: Галичане з тих частин Галицької Армії, що перейшли в 1919 році через Карпати на Закарпаття та Придніпрянці, що не поділяли політики гол. отамана Петлюри супроти Польщі і вже в 1919-1920 роках опинилися на вигнанні. Разом утворили вони найчисленішу та найбільш багату в інтелектуальні сили частину нашої політичної еміграції. Досить згадати такі імена як професори університетів М. Грушевський, О. Колесса, С. Горбачевський, С. Дністрянський, як неб.

Соф. Русова, неб. Евген Чикаленко, Дмитро Антонович, неб. М. Шаповал, Шелухин, Володимир Старосольський, Н. Григорів, Борис Мартос, неб. В. Кущір та десятки інших, щоб ясним стало, що на Чехословаччині зібралася “сметанка” укр. пореволюційної еміграції. Вона й довершила культурні осяги, що на все остануть славою для українського імені та свідчити-муть на все про високу, подиву достойну культурну снагу українського племені.

Але й ці політичні емігранти, що опинилися в Німеччині, Франції та Польщі, таксамо виявили культурну живучість Українців, хоч їх було значно менше і жили вони в інших, дещо гірших, обставинах, а тим самим і не підсилю їм було осягти ті світлі результати, що їх виявили Українці-емігранти в Чехословаччині. Та все-ж і їх осяги говорять велими похвально про їх культурні стремління. Навіть у далекій Манжурії чи Шангаї (Китай) українські емігранти-вигнанці подбали за своєї організації, сяку-таку пресу а декуди і за школу для своїх діток.

Українська політична еміграція з років 1920-1940 “не посоромила української землі”, коли спарафразуємо слова Святослава Завойовника спід Доростола. Ми можемо нею почванитися перед світом, перед історією і перед нашими нащадками.

Годиться тому про її шкільну діяльність осути коротко бодай розпо-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

вісти. Читач вибачить, коли образ не буде повним, а то й не все точним; статтю цю писано на "подвійній" еміграції, далеко від тих країн, про які буде мова, отже й далеко від джерел інформації. Та писано її — переважно з памяти того, що пережилося там —

з доброю волею дати вірний, хоч короткий, образ з того, що доконано, та призвати честь і заслуги тим трудівникам, без ріжниці, що на освітнім полі працювали і творили.

Осьтут подаємо низку статей визначного учасника тих змагань.

Український Вільний Університет у Празі

Зачатки його зродилися 1920-ого р. серед українських емігрантів у Відні, де "Союз Українських Письменників і Журналістів" на чолі з О. Олесем а за почином бл. п. д-ра Володимира Кушніра, піdnіс думку про організацію Вільного Українського Університету і обеднав коло цієї справи проф. М. Грушевського, О. Колессу, С. Дністрянського, В. Старосольського та інших. Оцей Укр. Вільний Університет у Відні утримувався з жертв із Америки, але більшої чинності у Відні розвинути не спромігся. І коли тимчасом українська еміграція в Чехословаччині розвинула там організацію других високих шкіл, УВУ перенесено до Праги, 1922-ого року. Заходилися коло цего найбільше професори О. Колесса, С. Дністрянський та В. Старосольський, а чимало поміг в тому ділі бл. п. президент Масарик, з котрим проф. Колесса і проф. Дністрянський добре були знакомі ще з австрійського парламенту.

Чеський уряд пропонував Українському Громадському Комітетові, що існував теж в Празі під проводом бл. п. Микити Шаповала, щоб цей Комітет взяв цей університет під свою опіку. Однаке управа довідавши, що це не подобається організаторам університету, відмовилась від пропозиції чеського уряду, мотивуючи це тим, що університет є вже організаційно закінченою установою, з самостійним статутом і може діяти автономно, як всяка висока школа. Небажання уні-

верситету звязуватися з Українським Громадським Комітетом*) відбилося на його існуванні.

Чеський уряд давав іменно стипендії лише тим студентам емігрантам, що вчилися в школах, організованих Українським Громадським Комітетом, та тим, що вчилися в чеських школах. Для допомоги останнім існував окремий Чесько-Український Комітет, в якому були представники Українського Громадського Комітету. Не маючи стипендій, студенти Вільн. Українського Університету мусіли записуватися рівночасно до чеських високих шкіл, щоб ті стипендії дістати. Сту-

*) Одною з причин, для якої основники Укр. Вільного Університету не хотіли звязуватися з Укр. Гром. Комітетом (під проводом Микити Шаповала, лідера соціалістів-революціонерів) був односторонній, партійний, а саме соціалістичний, характер цього Комітету, а ще більше його проводу. Основники Укр. Вільн. Університету бажали заховати його чисто науковий, апологітичний рівень від впливу яких партійних людей з Укр. Гром. Комітету.

Щодо фондів, з яких удержувався Укр. Вільн. Університет, то заходами проф. Колесса і Дністрянського подбав за них бл. п. президент Масарик, що визначив, хоч щодо висоти обмежену, а постійну державну дотацію цему університетови. З цеї дотації плачено певисокі плати професорам, а з решти стипендії студентам. Крім того через кілька перших літ значні допомоги на ці стипендії пали зі Злуцених Держав Америки через комітет молоді в Нью Йорку, на якого чолі стояла іш. Богдан Каштанюк з Нью Джерзи, Юрій Андрейко (точніше лікар в Нью Йорку), Коцко (брать того Коцка що згинув в боротьбі за український університет у Львові). Цей Комітет молоді — бувало — удержував в цей спосіб і вище сотки студентів у Празі, а то системою "опікунів", щобо жертволовбних осіб, що брали на себе удержання одного-двох студентів у Празі. Найвизначнішою такою "опікункою" була п-і Агафія Бундяк з Нью Гейвіс, Конн., що через кілька літ удержувала постійно двох а часом і більше студентів. — (Примітка редакції цеї Книги).

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

дії в двох школах були затяжкими; а тому студенти, часто, покидали український університет і переходили цілком до чеських шкіл. В наслідок того велика кількість студентів з поверх 1000 у перших роках швидко зменшилась до яких двох сотень.

Та цей університет простояв до сего дня. Він складається з двох факультетів: правничого й філософічного. Раніше мав 65 катедр, але в останні роки кількість їх зменшилася до яких 20. Ректорами університету були: О. Колесса, І. Горбачевський, О. Ейхельман, С. Дністрянський, Ф. Щербина, Д. Антонович, О. Яковлів. Тепер ректорує О. Мицюк. Професорами, oprіч згаданих, були: В. Старосольський, Ф. Швець, Д. Дорошенко, В. Біднов, В. Садовський, Д. Чижевський, О. Шульгин, В. Щербаківський, П. Андрієвський, А. Гайманівський, С. Бородаєвський, І. Кабачків, Ф. Стешко і інші.

Студентами університету були переважно бувші вояки українських армій. Згодом записувалися й Великоросси і Білорусини, Грузини, Калмики, Жиди. Останніх приїздило найбільше з Бесарабії, де їм вступ до високих шкіл був обмежений.

Науковою працею при університеті визначилися "Історичне Товариство" під проводом проф. Д. Антоновича та "Правниче Товариство" під

проводом проф. С. Дністрянського, проф. О. Ейхельман та проф. С. Шелухина.

На жаль, мало хто з професорів університету написав свої курси до друку. Тому й мало їх видано, хочби літографічно. Найповажніші наукові праці надрукував проф. С. Дністрянський ("Право і політика", "Модерна держава") проф. Д. Дорошенко ("Історія України"), проф. С. Шульгин ("Нариси з історії нової Європи"), проф. Д. Чижевський ("Логіка" та "Історія філософії на Україні"), проф. О. Мицюк ("Нариси соціальної історії Карпатщини"), Д. Антонович ("Триста літ українського театру") та інші.

Деякі з цих праць видав Укр. Гром. Видавничий Фонд, деякі Університет на свої кошти, а ще деякі на приватні кошти авторів та їх прихильників.

Університет видав кілька наукових збірників.

Тепер Університет існує переважно як наукова а не шкільна установа. Проте її шкільної чинності не спиняє. Хоч студентів мало, але лекції з деяких дисциплін відбуваються систематично.

Бюджет університету в останніх роках не перевищував пів міліона корон чеських; тобто: не вище 16,000 доларів річно.

Український Соціологічний Інститут у Відні

Заснував його проф. Михайло Грушевський у Відні р. 1920. Інститут мав свою метою піднести серед Українців знання законів соціального життя, поширити суспільну науку. Ставив собі завдання, як науково-дослідчі, так і шкільно-навчальні. Виконуючи перше завдання видав українською мовою низку книжок з галузі історії й соціології. Крім того видано по французьки М. Грушевського "Антологію українсь-

кої літератури"; його-ж "Історію України" та І. Фещенка-Чолівського "Економічну географію України".

Інститут склав надзвичайно цінну наукову бібліотеку по історичних і соціологічних питаннях а також великий архів матеріалів з української революції. Перед своїм виїздом на Советську Україну проф. М. Грушевський перевіз всю бібліотеку й архиви Інституту а також склад виданих кни-

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

жок до Праги й передав їх під особисту охорону професора Карлового (чеського) Університету, д-ра Бідла, який до своєї смерті переховував їх в помешканні Славянського Семинару згаданого університету. До кого це цінне українське наукове майно перейшло по смерті проф. М. Грушевського й проф. Бідла, не відомо.

Український Соціологічний Інститут в Празі

Заснував його року 1924 Микола Шаповал при близькій співпраці з Н. Григорівим, Л. Білецьким, проф. О. Ейхельманом та іншими, як високу школу й науково-дослідчу установу. Статут Інституту затвердили чеські міністерства закордонних справ та народної освіти. Цей Інститут не мав нічого спільногого з тим, що раніше був заснований у Відні М. Грушевським.

Завданням Українського Соціологічного Інституту в Празі поставлено: 1) досліджувати й виясняти основні проблеми сучасного громадського життя; природу світових суспільних зявищ, що мають вплив на буття Ук-

райни; суспільний стан народів, що сусідують з Україною; природні добра, господарський, культурний та економічний стан українського народу; підстави включення України в світову систему взаємочинності і т. п.; 2) виховувати фахівців у суспільних науках для справницької організації українського суспільного життя національного, державного і т. п.; та 3) поширювати серед Українців знання основ суспільного життя. Інститут мав три відділи: соціологічний, економічний та народознавчий.

Органами Інституту були: Кураторія, яка дбала про його фінансово-го-

СРХЕСТРА І ХОР УЧЕНІКІВ УКР. ГІМНАЗІЇ В МОДРЖАНАХ (ЧЕХІЯ)

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

сподарський стан; Наукова Рада, яка правила науково-навчальною справою, та Дирекція, яка виконувала функції адміністративи.

Головою Кураторії був Микита Шаповал, а по його смерті Никола Григорійв; головою Наукової Ради проф. О. Ейхельман (бувш. ректор київського університету св. Володимира, світознаний знавець міжнародного права); директорами: М. Шаповал, Л. Білецький, Л. Шрамченко, Н. Григорійв. Професорами й лекторами, oprіч згаданих, були: С. Русова, С. Шелухин, В. Коваль, Ф. Швець, С. Бородавський, Я. Ярема, П. Богацький, А. Животко, Є. Іваненко, В. Петрів, О. Мицюк, М. Тимченко, Г. Омельченко, М. Скидан, М. Мандрика, М. Омельченкова, В. Січинський, О. Чернова, К. Станіславський, С. Черкасенко, Мир. Григорійв та інші. Членами Інституту, його науковими співробітниками й лекторами були й чужинці: Чехи — Е. Халупний (найвизначніший чеський соціолог), А. Блага (проф. соціології в університеті м. Берна) О. Махотка (автор кількох соціологічних праць); Німці — Л. Фон-Візе (директор Соціологічного Інституту в Кельні); Великоросси — В. Чернов (б. голова Російських Установчих Зборів), В. Гуревич, Н. Русанов; Жиди — А. Марголін та І. Штейнберг; Білорусини — Т. Гриб; Калмики — Б. Уланов та інші.

Шкільно-навчальну діяльність Інститут провадив лише в перші роки істнування, переважно по окремих семинарях: соціології, політики, економіки, народознавства, права, і т. п. Слухачами були особи, що покінчили високі школи й спеціалізувалися в суспільних науках. Число їх кожного року не сягало вище 50.

Деякі праці членів Інституту надруковано, як наприклад: М. Шапovala "Загальна соціологія", "Соціографія

України", "Українська соціологія", "Місто і село", "Міжнаціональне становище України", "Суспільна будова" та інші; Н. Григорієва — "Державознавство", "Що таке держава", "Причини міжнародного напруження", "Основи націознання"; П. Сулятицького — "Нариси з історії революції на Кубані"; І. Івасюка — "Кубань"; В. Коваля — "Соціально-економічна природа с.-г. кооперації"; Е. Халупного — "Система соціології" (по українськи й по чеськи); Л. Білецького — "Літературна критика", т. II; М. Мандрики — "Національні меншини в міжнародному праві" та інші.

Окрім того УСІ видав три збірники "Суспільство", в яких окрім українських авторів надруковано праці соціологів-чужинців, та один том "Народознавства".

В чужих соціологічних часописах, як чеське "Соціологічне Ревю", німецький "Фіртельярестефтє фір Соціологі", "Вістник Школи політичних наук" друкувалися статті М. Шаповала, Н. Григорієва, А. Животка, Мир. Григорієва, про соціальні проблеми на Україні, проблеми міста й села, функції держави, і т. п.

Велика кількість наукових праць з галузі загальної соціології, а особливо соціології, економіки й політики України та її сусідів лежить в архіві УСІ неопублікованими за браком коштів і видавців.

При Інституті уряджено велику наукову фахову бібліотеку поверх 10,000 томів та Музей-Архів, які згодом передано на складок в Український Історичний Кабінет при архивах чеського міністерства закордонних справ.

В перших роках при Інституті уряджено курси заочного навчання під назвою "Робітничий Університет". Лекції, друковані літографічним способом, розсилалися більше ніж 600

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

курсантам у Чехословаччині, Галичині, на Волині, у Франції, Америці та по інших краях світу. Лекції друкувалися з українознавства, соціології, політики, військової справи та інші.

Інститут лише перший рік мав небезпеку допомогу від чеського уряду, а потім вдержувався з жертв самого українського громадянства, переважно з Америки. Господарська кріза змень-

шила приплив пожертв, а тому й праця інституту все зменьшувалась, але продовжувалась аж до окупації Чехословаччини німецькими військами, коли Інститут закрито з наказу окупаційних властей.

(ВІД РЕДАКЦІЇ: Безшеречно, що Укр. Соціологічний Інститут зробив поважний вклад в українську науку. З другого-ж боку існує він на собі знам я партійної а саме соціалістичної доктрини що зменьшувало його вагу як наукової установи. Може й тому він не встоявся).

Українська Господарська Академія в Подебрадах, у Чехословаччині

Це була найбільша українська висока школа на еміграції в Європі. Заснував її р. 1922 згаданий уже попереду Український Громадський Комітет в Чехословаччині, на чолі якого стояли Микита Шаповал (голова), Н. Григорій (заступник), О. Мицюк, О. Матюшенко й М. Галаган. Цей Комітет виєднав від чеського уряду дозвіл на відкриття і засоби на утримання цеї високої приватної школи та спросив до Чехословаччини з еміграції по різних європейських країнах всіх українських професорів та інших осіб з відповідною науковою кваліфікацією.

Господарську Академію організовано в складі трьох відділів: економічного, агрономічного та інженірного. Так зорганізована Академія виділилася в самостійну установу. Чехословакський уряд признав їй статус допомогу не лише на утримання професорів, помешкань і т. п., а й на стипендії для сотень студентів. Першим ректором академії був проф. І. Шовгенів. Після нього проф. Б. Іваницький, Л. Бич, С. Тимошенко. В складі професорів були: О. Ейхельман, Ф. Щербина, Л. Шрамченко, С. Русова, О. Мицюк, С. Бородаєвський, Ев. Голіцинський, В. Старосольський, С. Гольдельман, Б. Мартос, Іваніс, О. Михайловський, В. Чередів, Л. Фролов, О. Бочковський, Д. Матюшенко, І. Мазела,

О. Безпалко, Добриловський, Шереметинський, Л. Грабина, М. Вікул, К. Безкровний, В. Доманицький, М. Косюра, Комарецький, І. Денисенко та інші. Всього було 20 професорів, 17 доцентів, 12 лекторів і 14 асистентів; усіх катедр 49. Опріч Українців серед професорів було двох Жидів, один Росіянин та три Чехи.

Майже всі професори написали курси своїх дисциплін по українськи, а видало їх студентське видавниче товариство при Академії літографічно. Опріч того, професори написали й опублікували низку наукових праць, а багато з них залишилися неопублікованими й до сеї пори. Ці всі твори є прямо неоціненим вкладом в українську технічно-научну літературу як готові наукні підручники даних дисциплін та як жерело номенклатури і термінології. Деякі великі спеціальні праці видав Український Громадський Видавничий Фонд, утворений для того Українським Громадським Комітетом. Важніші з них: М. Щербина — "Історія статистики" (288 стор.); С. Бородаєвського — "Історія кооперації" (445 ст.); М. Ращевського і Л. Фролова — "Рафінація цукру" (півверх 300 ст.); Л. Грабини — "Геодезія" (півверх 500 ст.) і т. п.

Студентами Академії були переважно бувші вояки українських армій,

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

які опинилися на еміграції, переважно Придніпрянці, але й Галичане, Кубанці, а також і Чехи з Волині. Для підготови до вступу в Академію осіб, що не мали закінченої середньої освіти, зорганізовано річні матуральні курси, директором яких довший час був проф. Є. Іваненко. Через ті курси протягом кількох літ пройшло понад 200 осіб, яких прийнято в Академію. Закінчило Академію поверх 600 студентів з дипломами інженерів, економістів, агрономів. Чеський уряд призначав ті дипломи, а таксамо Польща та деякі інші держави — між тими і Департамент Рільництва у Вашингтоні.

Спершу Академію утримувало чеське міністерство закордонних справ і це була доба її розцвіту. Тоді вдавався на її утримання коло 5 міліонів че-

ських корон (\$170,000) річно. Згодом переведено Академію під міністерство хліборобства, яке значно її обмежило. Закінчила Академія своє існування в наслідок припинення припливу студентів з України. Велику наукову бібліотеку (коло 30,000 томів) й лабораторії перебрало міністерство хліборобства для своїх шкіл. Видані підручники передано новозаснованому Технічному Інститутові Позаочного Навчання.

Чимало абсолвентів Академії перебралися в Галичину, де визначилися на полі розбудови кооперації та "Сільського Господаря"; значна кількість осілася учителями й кооператорами на Карпатській Україні, де помогли піднесення національної свідомості і самоорганізації.

Український Педагогічний Інститут в Празі

Засновав його Укр. Громадський Комітет р. 1923, як високу школу для виховування учителів середніх шкіл, з трьома відділами: історично-літературним, математично-природничим та музичним. По зорганізуванню цей Інститут став самостійною установою. Першим ректором був Я. Ярема, а після нього Л. Білецький, В. Сімович, В. Гарашів. Катедр було 32 та 4 класи музики; професорів 23, доцентів 14, лекторів 10, асистентів 6. Професорами були: С. Русова, Є. Іваненко, В. Кущін, С. Ріндик, А. Артемович, Ф. Гула, І. Майстренко, А. Старков, М. Тимченко, Ф. Якименко, Ф. Швець, П. Феденко, О. Терлецький, Дольницький, Л. Ліндфорс, Н. Нижанківський, Ф. Стешко, М. Лорченко та інші.

Професори Педагогічного Інституту написали всі свої курси по українськи, а студентське видавниче товариство "Сіяч" видало їх літографічно. Деякі визначніші праці видав Укр. Гром. Видавничий Фонд, як напри-

клад: Є. Іваненко — "Курс аналітичної геометрії" (400 ст.); Л. Білецького — "Основи літературної критики" (поверх 300 ст.); С. Ріндика — "Міцність матеріалів" (60 ст.); А. Старкова — "Загальна біологія" (коло 200 ст.); Ф. Єфименка — "Практичний курс науки гармонії" (130 ст.); В. Гарашова — "Шкільна гігієна" (коло 150 ст.); С. Русової — "Теорія і практика дошкільного виховання" (128 ст.) та ін.

Студентів доходило до 300; переважно українські вояки. Та були й Росіяне і Білорусини. Одна з Білорусок (Мамонько), що скінчила музичний відділ Інституту, стала потім примадонною литовської опери в Ковні.

Свою шкільну діяльність припинив Інститут 1932-ого р. в наслідок недостачі студентів, але залишився до 1936 р., як наукова установа, коли перестав існувати через брак засобів.

Чимало абсолвентів Педагогічного Інституту осіло на Карпатській Україні учителями.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Українські Гімназії в Ченстохові та Каліші

Року 1920 українські, головно при-
дніпрянські, політичні емігранти у
Польщі (вояки, адміністратори, полі-
тики і т. п.), що мали при собі дітей
шкільного віку, склали в Ченстохові
батьківське товариство, яке організу-
вало перші класи української гімна-
зії. Серед організаторів помітнішу
роль відігравав проф. П. Іваненко.
Помагав йому І. Майстренко та інші.
Засоби почасти дав уряд УНР (Української Народної Республіки на еміграції) а почасти зібрали самі батьки. Учнів, хлопців і дівчат, набралося коло 30. Професорами стали також емігранти, що мали на те відповідні студії і дипломи. Гімназія проіснувала вище року, поки українські емігранти не

розіїхалися з Ченстохови по інших містах.

В слід за тим українську гімназію засновано в таборі українських вояків у Каліші. Головними організаторами її були І. Кобизький, В. Садовський, М. Хлюр. Більшість учнів складалася з дітей-сиріт, що разом з ріжними військовими опинилися в таборі, а також діти вояків, що прийшли туди з батьками. Професори їх також були з інтернованих вояків. Невеличкі засоби на утримання давав уряд УНР. Гімназія в складі кількох нижчих класів проіснувала до 1924 року (?), коли заходами Українського Громадського Комітету в Чехословацькій Республіці переведено її до Праги.

Українська Реальна Гімназія в Празі-Ржевницях-Модржанах

Як уже сказано попереду, р. 1924 (?) українська гімназія в Каліші через брак засобів припинила своє існування. Тоді її учнів та деяке майно її переведено в Прагу. В Празі, на передмісті Погоржељци, засновано нову гімназію. Р. 1926 (?) гімназія перебра-

лася до містечка Ржевниць (25 кілометрів від Праги), а р. 1936 повернулася до Праги, на передмістя Модржани. Директором її спершу був Б. Іваненко, потім А. Артимович, І. Кобизький, М. Хлюр, а тепер є Г. Омельченко. Професорами, oprіч згаданих,

ІДАЛЬНЯ БУРСИ ПРИ УКР. ГІМНАЗІЇ В ПРАЗІ (ЧЕХІЯ)

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

були а більшість і досі є: І. Майстренко, С. Риндик, В. Богацька, І. Паливода, Т. Пасішник, Любинецький, Гула, П. Феденко, Г. Грицай, Є. Малик, Подільський, Дольницький.

При гімназії весь час існувала й істнє бурса для учнів та учениць. Учнями гімназії були діти українських емігрантів у Чехословаччині; переважно робітників, роскиданих по всій країні, а також втікачі з Галичини, особливо після звісної "пацифікації". Учнів довший час було близько 100. Спочатку гімназія була самостійною установою, потім її прилучено до Педагогічного Інституту, як школу вправа нарешті після ліквідації Педагогічного Інституту обернуто знов у самостійну школу.

Була небезпека, що разом з Педагогічним Інститутом зліквідають і гімназію. Такий розпорядок чеського міністерства шкільництва вже надійшов до гімназії. Та коли професорська рада гімназії звернулася до українського громадянства на еміграції за помічю, останнє живо на це відгукнулося, установило над гімназією нову Кураторію, запросило на голову Кураторії голову сенату Чехославацької Республіки, великого приятеля Українців д-ра Ф. Соукупа (помер недавно в Празі), заступником голови Н. Григорієва, а членами проф. Л. Білецького, інж. М. Скідана та інж. А. Гальку, пізніше проф. І. Кабачкова. Директором призначено також нову енергійну лю-

дину Г. Омельченка. Оновлена Кураторія й дирекція добилися того, що гімназію не лише не зліквідовано, а навпаки вставлено її в постійний державний бюджет Чехословаччини зі щорічною допомогою в сумі поверх півміліона чеських корон (коло 20,000 долярів). Головне ж, гімназії дозволено приймати в склад учнів не лише емігрантів, а й громадян чехословацької Республіки, через що в гімназію зразу вступило коло 80 учнів та учениць з Карпатської України. Число учнів зросло поверх 200.

Майже всі учні живуть в бурсі при гімназії. На утримання бурси дещо платять батьки (від 10 до 100 долярів річно), якщо мають з чого; дещо збирає Допомоговий Комітет при гімназії, а головним чином витрати на бурсу покриваються з державної допомоги. Року 1937-8 розважувано питання купівлі або збудування для гімназії власного будинку. Тепер міститься вона в нанятій чотирьохповерховій камениці, за що платить поверх 5,000 долярів річного чиншу.

В останні роки при гімназії міститься й Дитячий Притулок, який раніше організовано в Подебрадах, а потім переведено до Праги. В притулку виховується коло 30 дітей сиріт і бідних батьків. Здібніших з них пізніше переводиться до гімназії. Притулком керує окремий жіночий комітет, на чолі якого довший час стояли С. Русова та К. Антоновичева.

Українські матуральні курси в Чехословаччині

Перші матуральні курси, гімназіальні та учительсько-семинаріальні засновано р. 1919 у військовому таборі в Німецькому Яблінному на Чехословаччині для вояків Української Галицької Армії а саме тих її частин, що лі-

том 1919 р. перейшли Карпати у Чехословаччину. Існували вони до р. 1923. Другі такі курси в роках 1920-21 існували в таборі (також для б. вояків Галицької Армії) в Ліберці. Треті, в роках 1921-1924, в такому-ж таборі в

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

опріч згаданих А. Мако та Д. Антоновича, К. Стаковський І. Модзалевський, Кулєць, Р. Лісовський та інші. Студентів не бувало більше 50 як Ук-

райнців, так і Чехів та Жидів, переважно у малярському відділі.

Утримувалася з невеликої допомоги від чеського уряду та з пожертв.

Значіння українських шкіл на еміграції

Полягає воно в тому, що як вільні, самостійні школи, керовані лише Українцями, поглибили вони й поширили українську науку і дали освіту соткам і тисячам осіб, вирваних з рідного оточення.

Наукні установи на еміграції обґрутували наукові властивості, потреби і права українського народу й виробили наукове знаряддя для боротьби за його свободу й добробут. Наукові праці професорів закордонних українських вільних шкіл довгий час будуть ще базою не лише українознавства, а й спеціальних дисциплін на Україні.

Згадані повище високі школи, oprіч поглиблення наукових зasad українознавства, поглибили й поширили також знання ріжних фахових технічних і суспільних наук. Збогатили не лише українську, а й світову скарбницю культури новими здобутками, як в українській, так і в інших мовах. Виховали не лише добрих знатців ріжних фахів, а й політично свідомих громадян.

Співпраця в тих школах професорів і студентів з ріжних українських земель Придніпрянщини, Кубані, Волині, Холмщини, Галичини, Бесарабії, Буковини, Закарпаття — сприяла виробленню єдиної спільної науково-обробленої, української літературної мо-

ви й вимови, а таксамо єдиної "соборницької" психології, єдиного соборного інтелігентного типу Українця.

Коротко: Закордонні українські школи дали вище фахове знання тисячам Українців, піднесли українську науку, удосконалили літературну мову, виховали новий тип соборного українського інтелігента, який на довший час залишиться взірцем для майбутніх поколінь.

Вкінці єще одно: ці численні школи, їх скора й знаменита організація, їх високий рівень та успіхи і їх численне обіслання студенством, жадним науками, це унікальне в історії людської культури і це найкраще свідоцтво культурності українського народу.

Не буде зайвим на цім місці згадати, що в усій цій праці найбільше помог Українцям в Чехословаччині заступник міністра закордонних справ Чесько-словашкої Республіки д-р Вацлав Гірса, Чех, що народився на Україні, в м. Шепетівка на Волині, в родині чеських колоністів. Деякий час він був лікарем в київській кирилівській лікарні. Знав Україну та її потреби і помогав Українцям здобувати освіту. Велика дяка належиться також бл. п. президенту Масарикові, бл. п. д-ру Соукупу, проф. Бідло та іншим приятелям українського народу серед Чехів.

Г. Н.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

СУЧASНЕ УКРАЇНСЬKE ШKІЛЬНИЦТВО НA ЗАСЯNNЮ I ЗABУЖУ

В осени 1939 року, договором між Німеччиною а Советським Союзом вирішено, що українські землі на захід від рік Буга, Рати, Танви та Сяну остануть під німецькою окупацією, котрі-ж лежать на схід від цих рік, ті прилучено до Советської України. Осьтак сьогодня під німецькою управою находяться: Лемківщина, Засяння, дальше на схід від Сяну північна смуга б. повітів (з часів Австрії): Ярослав, Чесанів, Рава Руська і Сокаль, а на півночі Холмщина і Підляша. Ця територія займає 3,500 квадр. миль простору з 850 укр. місцевостями та з 535,000 душ українського населення.

До розпаду Польщі (в осени 1939) оце українське населення не мало ні одної середній школи (гімназії, семінарії тощо), ні одної міської чи фарової школи і навіть ні одної української народної, сільської школи. Виїмково лише декуди учили трохи української мови — на Лемківщині з окремого Лемковського Букваря, зложено-го етимологичним правописом та ніби-лемківською мовою. Ціллю цого було відколоти Лемків від українського народу, щоб опісля їх тим легше спольщити. На Холмщині та Підляшу, коли ці землі на основі Берестейського Договору належали до Української Держави (1918 року) і коли їх губернатором з рамени гетьманського уряду був оден з б. провідників Союзу Визволення України (1914-1918) п. Олександер Скоропис-Йолтуховський (проживаючий тепер у Берліні), українське шкільництво розвивалося буйно. Якже Польща заняла ті землі з кінцем 1918-ого та з початком 1919-ого року, всі українські школи на Холмщині і Підляшу замінено на польські.

Цей стан основно змінився під теперішною німецькою управою. Українському населенню всіх згаданих земель признано українські школи нижчих і середніх степенів та деяку міру самоуправи в шкільній справі. Німецька влада настановила українських шкільних референтів та інспекторів і доручила їм організацію українського шкільництва. Найшлося чимало учителів-Українців, утікачів спід советської окупації, і при їх помочі легко прийшло організовувати школи. А де забрали фахових учителів, научування обняли університетські студенти, кооператори тощо.

Не маємо до розпорядимости точних дат про сі школи, тому мусимо вдоволитись тим, що дізнаємося з листа звісної діячки та письменниці, п-ї Олени Кисілевської, б. сенаторки, присланого до Союзу Українок Америки а оголошеного в американсько-українській пресі. П-ї Кисілевська проживає тепер на Лемківщині як емігрантка спід советської займанщини та бере — запро своїй поважний вік — живу участь в культурній діяльності під німецькою окупацією. У згаданім листі між іншим читаемо:

“Маємо вже 884 народних, вселюдніх, початкових шкіл з 1,368 учителями (самі українські сили!). Близько 100,000 української дітвори вперше на цих давніх українських землях навчає рідною мовою рідне учителство. Всюди ожили або оснувались нові читальні Просвіти”. — Виходило-б, що кожна українська громада має свою українську школу, а 34 громад навіть по дві школи. Одна школа припадає на 650 душ українського населення, а вище 400 шкіл має по два або й більше учителів.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

З дальшої частини листа довідуємося, що в Krakovі видаються українські шкільні підручники.

З інших жерел знаємо, що в Ярославі і Холмі є українські гімназії.

Вистало отже кілька місяців релативної свободи культурного розвитку,

а українське шкільництво розбувало і на цих бідних, забутих — здавалося — приголомшених окраїнах української землі. Невичерпана є живучість української душі. Мимохіть насуваються на думку Шевченкові слова: Не вмирає душа наша...

УКРАЇНСЬКІ ШКІЛКИ У ФРАНЦІЇ

Українська еміграція у Франції з останніх двох десятиліть була двоякого роду: воєнно-політична з Великої України та часово-зарібкова з Галичини (під Польщею). Придніпрянці осідали головно в Парижі та його пригородах, а почасти на землі у південній Франції — Галичане-ж у північно-східних, копальняних та фабричних околицях Франції.

Придніпрянська еміграція витворила свою, доволі кріпку організацію Українських Громад, з централею у Парижі під проводом інженера Шумицького. Було їх около 30. Оці Громади звязані були з урядом У. Н. Р. (Петлюровським) на вигнані, котрого голова міністрів, л. Вячеслав Прокопович, проживав у Парижі — та з видавництвом місячника "Тризуб". Громади ці обслугував укр. православний священик, о. д-р Бринձан.

Галицька еміграція також мала свої місцеві організації та злучена була то греко-католицькою Церквою то знов націоналістичною газетою "Українське Слово", що виходила в Парижі. Українську, греко-католицьку місію серед них провадив з рамени Митрополита Шептицького о. Перідон, Редемпторист (Голандець родом) що перейшов на наш обряд, опанував перфектно українську мову та полюбив всім серцем наш народ та його обряд, культуру, традиції і ідеали. Отець

Перідон обіздив невпинно всі наші громади у Франції (і в Бельгії та Великій Британії), відправляв їм богослужіння, сповняв чини, уділяв св. Тайн, учив, потішав, помогав радою і своїм впливом у державних властей та в католицьких кругах. У памяткові національні дні о. Перідон уладжував поминальні богослужіння за наших борців — за волю України і благальні відправи за Україну та виголошував високо-патріотичні проповіди. Одним словом: був духовним батьком наших заробітчан.

Обом групам еміграції — особливо першій, придніпрянській — загрожувало винародовлення, бо Французи радо брали Українок за жінок, а знов Українці часто женилися з Францужанками. Діялося це головно з тими, що поселилися на півдні Франції, на фармах, але траплялося часто й у промислових осередках. Діти їх безнадійно францужилися. Але й дітям чисто українських родин загрожувало винародовлення. Тому обі групи нашої еміграції у Франції стали закладати свої шкілки, де ученю української мови, читання, письма, молитов, дещо з історії і географії України, тощо. Лілше це діло поставлене було у Придніпрянців, бо їх громади, постійно пробуваючи у Франції від кільканадцяти літ, мали вже більше дітвори та розпоряджували добрими учительськими

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

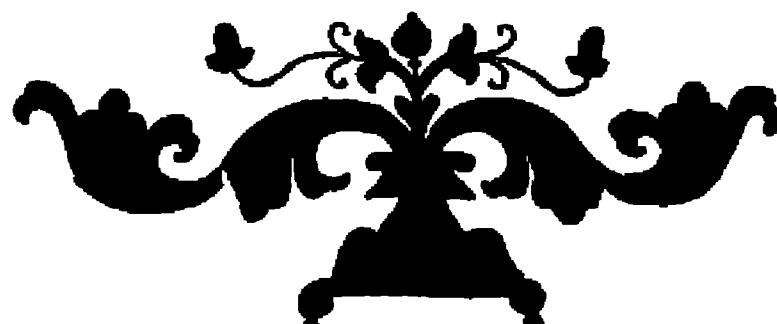
силами з учителів, б. старшин в Укр. Армії. У Галичан, переважно часових заробітчан, натомісъ менше було дітей і менше учительських сил.

Всіх таких шкілок по цілій укр. еміграції у Франції було яких три до чотири десятки, але й це остане гарним свідоцтвом українського стремлення до рідної культури та любови до своєї традиції і до України.

Теперішна війна зруйнувала всі ці школи, мабуть і всі українські місцеві організації, центри, часописи — а може й розвіяла на все українські громади. Лиш зрідка попадеться у пресу невесела вістка, що Галичан брано (примусово) у польські частини франської армії, що Придніпрянці, котрі були вже французькими горожанами,

пішли служити у французькій армії, то знов, що всіх "чужинців зі Східної Європи" інтерновано у таборах і т. п. Значить — війна зруйнувала їх особисте і громадське життя, розкинула родини, закинула мужчин світами — може де в Египет та Лібію у польські частини при британській армії то знов у табори полонених з французької армії у Німеччині. Були вістки, що сотки їх опинилися без куска хліба у Швайцарії то знов, що у таборах у Франції загибає 800 Українців та Українок з дітьми. А французькі табори збігців чи інтернованих цілком не тішаться у світі славою гігієнічних чи людяних.

Осьтака мартирологія народу, як не має своєї держави, що заопікувалася його розсіяними частками.

ПІСЛЯСЛОВО ВІД РЕДАКТОРА

Доручено мені зредагувати ою Пропамятну Книгу. Вона мала — побіч звіту зі Свята Каледжа та відомостей про сам Каледж — дати також повний по можности образ українського шкільництва в минувшині і сучасності, щоб історія українських шкільних змагань та осягів скріпила віру американських Українців у їх спромогу зорганізувати свій каледж та інші українські научні установи на американській землі. Оцей плян я старався за короткий час, призначений на видання Книги, по силам здійснити.

Коли в цім образі українського шкільництва є чимало прогалин та недостач, то треба це пояснити і оправдати тим, що — на жаль — дослідникови цеї справи в Америці тяжко дістти потрібну історичну та статистичну літературу. Щойно при виготовленню такої Книги стає ясним, як тяжко творити українську науку і научні установи без відповідно вивіненої бібліотеки українознавства. Неможливе осьтак дістти найосновніших навіть матерялів з української історії, зокрема праць Лазаревського, Драгоманова і Яворницького з часів козацької держави 17 і 18 віків та рівно основних творів Терлецького, Коцовського, Павлика і Франка про початки українського відродження у Галичині в XIX століттю — не згадуючи вже офіціяльних звітів Ради Шкільної Краєвої у Галичині та Буковині, звітів українських научних установ на еміграції і т. п. Треба було покладатися на власну память прочитаного мною в названих жерелах тому вище 20 або й 30 літ. А як-же міг-би писати про ці справи той — кажім: американський — дослідник, що не мав нагоди студіювати тих творів в Европі?...

Створення поважної Бібліотеки Українознавства на американськім ґрунті являється затим невідхильно конечним та пекучим і наше суспільство в Америці повинно негайно помогти Українській Бібліотеці у Стемфорді, Конн., придбати потрібні жерельні твори з українознавства — хочби і приходилося платити виїмкові ціни за рідкі книжки. Їх ще можна дістати в Європі з приватних бібліотек наших старших інтелігентів — у Відні, Кракові, Парижі, Женеві тощо, а хочби й спід большевицької займанщини. Та зробити це конче треба поки ще час, щоб дійсно повстала на американськім континенті українська научна бібліотека. Без неї ніяка серіозна научна праця а таксамо український научний центр — немислимі.

Треба ще згадати, що фронтову винету на окладці цеї Книги рисував п. Дмитро Захарчук (з Філаделфії) на основі українських книжних орнаментів з 16-ого віку. З тих-же старих друків, львівських та київських около року 1600, взято і заголовні та кінцеві орнаменти, ужиті в цій Книзі.

На конець нехай мені вільно буде зложити подяку Його Ексцеленції нашему Владиці Кир Константинові і Впр. о. Канцлерови Ф. Тарнавському, що дали мені спромогу зредагувати цю Книгу — “Богу і Україні на славу, а людям на пожиток”. Бажав я в ній підчеркнути християнський і західний характер нашої національної культури і неспожиту творчу силу нашого племени та дати в ній рід всесторонньої енциклопедії нашого шкільництва. Якщо це мені повелося, то ціль Книги буде осягнена.

Д-Р ЛОНГИН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ
Філаделфія, в лютім 1941 р.

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

ЖЕРТВИ

**Зложені в Часі Святочного Обіду в День Українського Каледжа
у Філаделфії, Дня 24 Листопада, 1940**

По \$100.00

Катедра Н. З. П. Д. М.
(Філаделфія)

По \$50.00

Впр. о. Омелян Ананевич
Юрій і Марія Гетьман
Хор ім. Лисенка
Антін Пашук
Тов. Українсько-Амери-
канських Горожан

По \$45.00

Мужеська Сотня Союзу
Гетьманців Державни-
ків Округ I

На цю суму зложили:

По \$10.00: Ф. Сміт, Відділ 88
Провидіння. По \$5.00 Гр. Кра-
сій, Ю. Красій, Йос. Мазепа,
Юлія Корятко. По \$1.00: П.
Томашевський, М. Чопик, С.
Староста, М. Карпчук, Е. Лесь-
ків, Іван Сенів, Ів. Малина, М.
Сенік, Дак, Нагірний, Н. Ци-
пник, Ю. Білахар, Нестор Сол-
танюк, Вас. Василік, В. Сер-
бенюк, А. Тицько. Разом \$45.
Зібрали Микола Сенік.

По \$30.00

Жіноча Сотня Союзу
Гетьманців Державни-
ків. Округ I

На цю суму зложили:

По \$2.00: п-ші Зубик, п-ні Чо-
пик, п-ні Коцюбинська. По
\$1.25: п-ні Карпчук. По \$1.00:
п-і Сміт, п-і Волчанська, п-і
Тадищевський, п-ні Дикаш, п-ні
Дубас, п-ні Шпак, п-ні Паль-
ко, п-ні Староста, п-ні Кур-
цева, п-ні Радович, п-ні Козел,
п-ні Сікора, п-ні Миць, п-ні
Мицак, п-ні Берківчук. По 75
центів: п-ні Буртик. По 50 ц.:
п-ні Дако, п-ні Марич, п-ні Ба-
ран, п-ні Сенів, п-ні Семко-
вич, п-ні Волощук. По 25 ц.:
п-ні Свистун, п-ні Чашинська,
п-ні Мацур, п. Кравчук. Каса
\$3.00. Разом \$30.00.

По \$25.00

Тов. Горожан Савт Фи-
ладелфія
Микола Мурашко
Дмитро Галичин
Роман Слободян
Адвокат Іван Дудун

По \$20.00

Куратори Катедри Н. З.
П. Д. М.
Укр. Громада з Норт
Філаделфії

По \$15.00

Впр. о. Володимир Ло-
тович, Джерзи Сіті
В. Лобурак
П-ні і п. Наконечний

По \$10.00

Всч. о. Василь Маньов-
ський
Бр. св. Петра і Павла
(Джерзи Сіті)

Укр. Амер. Ветерани
ч. I U. S.

Тов. "Мир" від. 324 У.
Нар. Союзу

Бр-во св. Михаїла від. 7
Провидіння

Тов. Карпатська Україна
від. 422 Укр. Нар. С.

Тов. ім. О. Кобилянської
від. 48 СУА Найстальні

Бр. Серця Христового
Відділ 204 У. Н. С.

Бр. св. Юрія від. 239 УНС
Тов. Любов від. 45 УНС

Тов. ім. О. Басарабової
Д-р Еміль Л. Гарасим

Адв. Михайло Пізнак
Степан Марусевич

Гр. Гудима

Р. Христович

Василь і Анна Герей
Н. Н.
Ст. Шимчак (Манаюнк)
Василь і Анна Гальчук
Карпенюк (Трентон)
Іван Бойко (Балтімор)
Василь Волчанський
Іван Зубик
Анна Кучма (Елизабет)
Григорій Григорчук
Мих. Либак (Елизабет)
Григорій Держак
Богдан Коцюбинський
М. Лазур

По \$7.00

Укр. Клуб в Кліфтон
Гайтс

По \$5.00

о. др. М. Ліщинський
Всч. о. Р. Крупа
Від. 156 УНС, Балтімор
Від. 57 С. У. (Балтімор)
Тов. "Соборна Україна"
від. 124 Укр. Н. Поміч
Тов. "Поступ" від 296
Укр. Роб. Союз
Укр. Золотий Хрест ч.
19 Філаделфія, Па.
Тов. ім. Юл. Головінсь-
кого від. ОДВУ ч. 12
Тов. "Прут" від. 66 Укр.
Робітничого Союза
П-ство Лотоцькі
Панна Ірина Тарнавська
Антін Цурковський
Др. Володимир Галан
Д-р Павло Дубас
Проф. Ф. Дубас
Іван Борисевич
Євген Ляхович
Степан Шумейко
Михайло Рибак
Константин Шпікула

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

п. Вовчак	Терлецька	Вальц
п. Май	Матковська	Михалов
п-і Мілошевська	Височанська	Чорненські
п. Мітник	Волошанська	Шимчак
п. Видай	Анна Волошанська	Матушевські
п. Нечипір	Верета	п-і Архатин
п. Гудачек	Гайдорська	Гатала
п. Марків	Грицьків	Михайлін
п-і Страшовська	Дуранець	Туринець
Нечипір	Хвастовські	Федан

З ФИЛАДЕЛФІЇ ЖЕРТВУВАЛИ:

По \$25.00	Волощакевич Анна (збірка на лісту)	Поремба Марія
Найчук Петро	Головач Василь	Роман Анна
Фіреро Ксеня	Захарчук Микола	Фечан Марія
По \$20.00	Олійник Анна	По \$1.00
Впр. о. Канцлер Филимон Тарнавський, (з того одна третя стор. привіту)	Кицинюк Захар	J. Rice, Bakery Shop
СС. Василянки і Сироти (з того $\frac{1}{2}$ ст. привіт)	Кушнір Марія	856 North Marshall St.
Заряд Чина СС. Василянок (з того $\frac{1}{2}$ сторони привіт)	Левкович Іван і Юлія	Бароляк Анна
Шургот Йосиф і Катерина	Лесик Іван	Бегеза Анна
Паращак Николай	Лисяк Анна	Букайло Іван
По \$15.00	Мельник Николай	Буляк Анастазія
Нагірна Анастазія	Миць Мих. і Софія	Вовчак Анна
По \$10.00	Мельничук Параска	Гайдучка Катерина
Брацтво св. Йосафата відд. 14 Провидіння	Мудра Марія	Гурньовська Анна
Т-ва ім. Витовського, відд. 375 У. Н. Союза	Слободяни Василь і Пелагія	Дубицький Антін
Б-тво св. Василія, відд. 166 Провидіння	Стасик Йосиф і Анна	Іконяк Олександра
Ukrainian American Citizens Club, South Side (Іпатій Мурміло, голова; Юрій Злубко, секретар; Михайло Сампара, касієр)	Чайковська Анна	Карчмарчик Степан
п-і Мочарнюк з виграв-ки	Цвях Катерина	Козел Марія
Масляк Анна і Ірина	Шляхтовська Анна	Козел Анна
Палко Марія і Юрій	Шимчак Гнат і діти	Корнат Іван
п. Онуфрійчук	По \$3.00	Крет Марія
По \$5.00	Ковалик Катерина	Крупяк Анна
Білас Олекса	По \$2.00	Лужецька Анастазія
Бернат Петро і Катер.	Chemey Flower Shop	Лученко Настуня
Ваврів Йосиф	707 Poplar Street	Мандро Дмитро
	Phone, MARKet 0385	Матицак Данило і
	Paskell's Lumber Supplies	Марія
	1432 N. 65th Street	Махнай Михайло
	H. Schor, Ph.G., Druggist	Михальчук Софія
	S. W. Cor. 7th & Brown	Михальчук Панько
	Боднар Михайло	Мочерняк Марія
	Довганьчук Ів. і Тетяна	Нагірна Анна
	Дубик Іван	Ощипко Ольга
	Максимович Петро	Опалинський Теодор
	Мельник Анна	Пашковський Петро
	Нагірна Анна	Пелех Пелагія
	Панків Іван і Параска	Пендецька Теодозія
	Пендецька Теодозія	Поремба Марія

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Сарнуфка Ірина
Синявська Анна
Слейзак Анна
Слейзак Олекса
Судалевич Ксенія

Тацинець Анна
Тудорів Ілько
Цвях Пелагія
Чорненька Анастазія
Шарл Ева

Шлинда Текля
Шопа Анастазія
Шубелка Софія
Яхман Анна
Яхман Ксенія

СПОЗА ФІЛАДЕЛФІЇ ЖЕРТВУВАЛИ:

Українська катол. Церква св. Юра в Нью Йорку \$100.00

Українська школа при тій-же Церкві в Нью Йорку \$100.00

Всч. о. Дмитро Добротвор, Бруклін, (з того $\frac{1}{2}$ ст. привіт) \$100.00

Відділ 6 Союза Українок Америки в Рочестер, Н. Й., \$78.00

Округ IV Союза Гетьманців Державників у Дітройті, Міш., \$60.50, на котру-то квоту на зазив п. Михайла Чемного зложили:

По \$5.00: Михайло Чемний, Іван Мелник, Микола Басильо, Дмитро Мудрій, Сотня І-ша 4-тий Окр. С. Г. Д. (з каси,.) Сотня ІІ-га 4-тий Окр. С. Г. Д. (з каси), Сотня 5-та 4-тий Окр. С. Г. Д. (Жіноча) (з каси). По \$1.00: Михайло Миськів, Григорій Миськів, Антін Деркач, Рудольф Семків, Михайло Кушнір, Пилип Демян, Іван Шавінський, Григорій Трешевський, Йос. Білобровка, Лев Наївостач, Йосиф Романюк, Андрій Градовський, Михайло Чуша, Семен Берладин, Йосиф Грицюк, Евстахій Гончарський, Олекса Шещак, Ева Мацяржак, Олекса Сешів, Дмитро Ковальчук, Кирило Волох, Василь Сидомир, Денис Шаламай, Йосиф Крупка, Іван Шеремета, Мартин Івасів. Разом \$60.50.

Б-тво св. Архистр. Михайла, відділ 1 Провідіння, Б-тво св. Йосафата, відд. Провідіння в Нью Йорку разом \$50

П-і Анна Пиж з Шикаго, Ілл., \$50.00

Укр. Катол. Церква в Колодубські Гр. і Тет. Олифанті, Па., \$46.15

Укр. Катол. громада в Ембридж, Па., \$44.00

(а саме: Укр. кат. Церква св. Петра і Павла \$12.00, Брацтво св. Василія Великого \$12.00, Всч. о. Ол. Крохмальний \$10.00 і Церковний Хор \$10.00)

Всч. о. Дмитро Гресько Клівленд, О., (з того одна третя стор. привіту) \$40.00

Б-тво св. Николая, відд. 5 у. Н. С., Лонг Айленд Сіти, Н. Й., (з коляди) \$31.00

Укр. Кат. Церква св. Ап. Петра і Павла в Джерзи Сіти (з того $\frac{1}{2}$ ст. привіт) \$30.00

По \$25.00

Укр. кат. Церква в Савт Бруклін, Н. Й. (з того $\frac{1}{2}$ стор. привіт)

Укр. кат. Церква в Гамтрамку, Міш.

Відд. 21 СУА, Бруклін, (з того $\frac{1}{2}$ ст. привіт)

Укр. кат. Церква св. Ап. Петра і Павла, в Фініксвіл, Па.

Т-во Запомогове "Січ", відд. 355 у. Н. Союза, Снт. Джозеф, Мо., (з чого \$5.00 з коляди)

Брацтво св. Івана Хрестителя, відд. 76 у. Н. Союза, Ньюарк, Н. Дж.

Всч. о. Михайло Кузьмак з Нантикоок, Па.

Михайло Мурашко, голов. предс. у. Н. С.

д-р Лука Мишуга, редактор "Свободи"

Питсфілд
По \$24.00

Б-во Пресв. Тройці, від. 320 УНС, Балтимор
(на це зложили: Брацтво з каси \$10, Г. Шулька \$5.00, а по \$1.00 шп.: П. Маркаш, Я. Семенків, М. Шулька, Т. Тарас, Т. Західний, П. Копелак, Г. Деманчик, М. Дмитрів, С. Куванік)

По \$20.00

Впр. о. ректор П. Процько, (з того одна третя стор. привіту)

Укр. Катол. Церква св. Архистратига Михаїла в Гартфорді, Конн.

Укр. Катол. Церков св. Николая в Буффало (з того пів стор. привіту)

Укр. Катол. Церква св. Ап. Петра і Павла в Джерзи Сіти, (з того пів стор. привіту)

Укр. кат. парохія св. Ів. Хрестителя, Сиракюз, (з того $\frac{1}{2}$ ст. привіт)
Українська катол. Церква Івана Хрестителя в Фреквіл, Па., (\$15.15)

По \$15.00

Українська кат. Церква в Нантикоок, Па.

Брацтво св. Отця Николая, відд. 106 у. Н. С., Шикаго, Ілл.

Брацтво св. Василія Великого, відд. 87 у. Н. С., Ланкастер, Н. Й.

Т-во Січ, відд. 170 у. Н. С., Джерзи Сіті, Н. Дж.

Б-тво св. Володимира, від. 130 УНС (\$12.00)

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

По \$10.00

Впр. о. віцеректор Омелян Ананевич
 Впр. о. Лотович Володимир, Джерзи Ситі
 Впр. о. Ортинський Іван, Оліфант, Па.
 Всч. о. Бартош Евген, Апер Дарбі, Па.
 Турула Евген, студент, Рочестер, Н. Й.
 Б-во св. Йосафата, відд. 14 Провидіння
 Т-во Запорожська Січ, відд. 46 У. Н. С., Лонг Айленд Сити, Н. Й.
 Т-во ім. М. Шашкевича, відд. 55 Провидіння в Шикаго, Ілл.
 Б-во св. Йосафата, відд. 96 Провидіння, Дітройт
 Укр. католицька Церква в Дірфілд, Масс.
 Відділ 149 Провидіння, Трентон, Н. Дж.
 Брацтво св. Йосафата, Рочестер, Н. Й.
 Брацтво св. Отця Николая, відд. 12 Провидіння в Рочестер, Н. Й.
 Відд. 3 Провидіння, Джерзи Ситі
 Школа ім. Шашкевича, Ньюарк, Н. Дж.
 Брацтво св. Отця Николая, відд. 118 У. Н. С., Люзерн, Па.
 Б-во Неп. Зач. Пр. Діви Марії, відд. 34 Провидіння, Едвардсвіл, Па.
 Н. Н. з Френкфорду, Па.
 Сестрицтво Преч. Діви Марії, Фініксвіл, Па., (\$9.25)
 З гостини ювілейної пп. Д. Антонюків збірка в Джерзи Ситі (\$9.00)
 Укр. кат. Церква Пресв. Трійці в Сейнт Клер, Па., (\$7.40)
 Укр. католицька Церква в Латроб, Па., (\$5.57)

Брацтво св. Отця Николая, відд. 5 Укр. Н. С. Лонг Айленд Сити Н. Й.

По \$5.00

Б-во св. Юрія, відд. 379 У. Н. Союза, Шикаго Союза Гетьманців-Державників 16-а Мужеська Сотня, Дітройт Союза Гетьманців-Державників, 8-а Жіноча Сотня, Дітройт, Миш.
 Укр. католицька Церква св. Василія Великого, Ланкестер, Н. Й.
 Т-во Дочки України в Джерзи Ситі, Н. Дж.
 Б-во Ап. Петра і Павла ч. 257 У. Н. С., Джерзи Сити, Н. Дж.
 Б-во св. Володимира, відд. 15 У. Н. С.
 Т-во ім. Ів. Франка, відд. 5 УНС, Бристол, Конн.
 Т-во ім. Т. Шевченка, відд. 101 У. Нар. Пом.
 Б-во св. Вол. Великого відділ 169 Провидіння Джерзи Сити, Н. Дж.
 Т-во ім. Т. Шевченка, відд. 42 У. Н. Союза, Пасейк, Н. Дж.
 Т-во св. Ап. Петра і Павла, відд. 65, Палмертон
 Т-во ім. Т. Шевченка, відд. 289 У. Н. Союза, Айрондеквойт, Н. Й.
 Т-во Лесі Українки, від. 54 С. У. А. Бриджпорт, Па.
 (Михайлина Буката, голова; Катерина Сарабун, секретарка; Марія Кушшір, касієрка)
 Брацтво св. Юрія, відд. 379 У. Н. С., Шикаго
 Т-во ім. Ів. Франка, від. 53 У. Н. С., Пітсбург
 Брацтво св. Ап. Петра і Павла, відд. 155 Провидіння, Рочестер, Н. Й.
 Союз Українок Америки відд. 8 Бронкс, Н. Й.

Брацтво св. Отця Николая, відд. 175 Провидіння в Вест Пулман, Шикаго, Ілл.

(зложили на це по 50ц.: о. Ник. Сіменович, д-р Мар. Сіменович, Олена Гавришків, Марія Гавришків, Олена Барлог, Іван Береза, Іван Шпохналь, Олена Кроль, Марія Варга, Анастазія Поліська)

Союз Українок Америки від. 39, Трентон, Н. Дж.
 Союз Українок Америки відд. 23, Дітройт, Миш.
 Всч. о. Милянич Симеон з Фреквіл, Па.

Всч. о. Романович Нестор, Россфорд, Огайо
 Малицький Омир, адвокат у Клівланді, О.
 Протиняк Теодор, Говмстед, Па.
 Хомів Йосиф і Евдокія, Бронкс, Н. Й.
 Колар Тома, Терривіл, Конн.

По \$3.00

полк. Олекс. Шаповал, Шикаго, Ілл.
 Шпак Іван від Товариства в Солджер, Па.

По \$2.00

Всч. о. Цмайло Григорій з Фініксвіл, Па.
 Рибка Петро і Марія, Бруклин, Н. Й.
 Сулима Дмитро і Анна, Ню Йорк, Н. Й.
 Миколаїв Катерина Віда, Монт.
 Пудило Микола, Ввілинг, В. Ва.

По \$1.00

Дзюрко Мик., Бруклин
 Нагорняк Андрій, Диксон Сити, Па.
 Андрич Михайло, Россфорд, Огайо
 Крупянік Іван Россфорд, Огайо
 Завада Іван, Фініксвіл

ТІЛЬКИ В ЄДНОСТИ НАША БУДУЧНІСТЬ

Я не буду писати отсих кілька слів в роді оголошення а щоби мовляв ви приходили до моого бюро купувати доми, асекурувати доми, послисти гроші до краю або полагоджувати всі свої інші справи нотаріальні. Ви вже мене знаєте двай-цять-п'ять літ що я такі справи полагоджу. Тому пишу як не бізнесмен але як Українець.

Не робить ріжниці якого ми є переконання політичного; перше всего ми повинні бути Українцями. Ми можемо хвалити свої політичні переконання, але як прийде хвиля, в якій рішиться справа українсько-го народу, ми повинні стати як один і забути партійність. Так роблять всі культурні народи.

Патріотизм — це гарне і велике слово. На жаль, серед нас є ще одиниці, котрі голосять патріотизм лише словами а не ділами. Я чи ви можемо кричати попід небеса, що ми патріоти, але як ми робимо це тільки задля мовляв "слави", то ми не є ширі патріоти. Бо щирий патріот може навіть не сказати одного "спічу" ані написати одної статті в газеті, але як він любить свій народ, підpirає фінансово і морально свої школи, церкви, запомогові організації, бізнесменів, професіоналістів, голосить все що то, що українське, є лучче як чуже, він є правдивий патріот. Щирий патріот не говорить що українські школи, церкви, організації, фінансові підприємства, бізнесмени і професіоналісти є недобрі. Якщо він підозріває, що одиниці в якійсь організації, чи якийсь бізнесмен чи професіоналіст не робить чесно, він йде до твої ор-

ганізації чи бізнесмена і говорить йому за то в очі. Щирий патріот та-кож розуміє, що якщо є одиниця чи кілька одиниць, що не сповнюють свого обовязку чесно супроти сво-го народу, то це не значить, що вже всі Українці є такі самі. Щирий пат-ріот стидається фальшивих поголо-сок, заздрості і сплетень, бо він знає, що такі речі не будують але руйнують.

Нині тут, в Америці, ми вже маємо свої школи, церкви, запомогові організації, фінансові підприємства, професіональні сили і велике число ріжних бізнесменів. Одним словом, ми нині вже маємо те все, що нам потріба в щоденнім нашім життю для нас і наших дітей. Бракує нам лише доброї волі, братської любо-ви, щирості — одним словом — па-тріотизму на ділі а не словах. Прав-да, що велике число наших громадян є щирими патріотами і сповня-ють свій обовязок, але, на жаль, є ще серед нас деякі одиниці, що па-тріотами лише на словах. Тому від нині постановім собі всі як один бути патріотами на ділі. Підпираймо всі свої підприємства матеріально і морально. Нехай наші українські потреби будуть полагоджені тільки своїми силами, нехай українські гро-ші курсують серед Українців скіль-ки то є можливим. Бо лучше нам бачити своїх людей і інституції ве-ликими і могучими чим чужих за наші гроші. Закиньмо підшепти, за-здість і некорисні для всіх нас по-голоски, а на то місце нехай запа-нує серед нас спільна праця, солі-дарність, любов і поміч один дру-гому. Дай Боже нам всім такої єд-ності.

ANTHONY D. PASHUCK

322 NORTH 8TH STREET

PHILADELPHIA, PA.

Success to St. Basil's College,
that by God's Grace it may
flourish to be the admiration of the world.

John Robak
Peter Zaharchuk
Phila., Pa.

P. Zaharchuk

СВІТ ПРАВДИ ЗАСВІТИТЬ,

**І ПОМОЛЯТЬСЯ НА ВОЛІ
НЕВОЛЬНИЧІ ДІТИ...**

**О. ФИЛИМОН ТАРНАВСЬКИЙ
КАНЦЛЕР ДІЄЦЕЗІЇ**

ХТО З БОГОМ — БОГ З НИМ!

ПІД СИМ ЗНАМЕНЕМ ПОБІДИМО!

О. ПАВЛО ПРОЦЬКО

Стемфорд, Конн.

РЕКТОР СЕМИНАРЯ

**ЗАПАЛІМ СВІТИЛЬНИК НАУКИ НА СЛАВУ
БОЖУ, НА ВОЛЮ УКРАЇНИ!**

О. ДМИТРО ГРЕСЬКО

парох у Клівленді, Огайо

Виявляємо велику радість, що за почином і невтомною працею

ІХ ЕКСЦЕЛЕНЦІ
КИР КОНСТАНТИНА БОГАЧЕВСЬКОГО

І співділанням всого українського громадянства
Злучених Держав Америки повстав

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

НА ВІЛЬНІЙ ЗЕМЛІ ВАШИНГОНА

НЕХАЙ ІСУС, СПАСИТЕЛЬ СВІТА І МАТИ ЙОГО МАРІЯ
БЛАГОСЛОВЛЯТЬ ВЕЛИКОМУ ІСТОРИЧНОМУ ДІЛУ!

О. СТЕПАН БАХТАЛОВСЬКИЙ

протоігумен оо. Редемптористів

Нехай Господь благословить благородне діло

УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛІЦЬКОГО КАЛЕДЖА

Філаделфія, Па.

ІВАННА ТАРНАВСЬКА
ІРИНА ТАРНАВСЬКА

НАУКА І РЕЛІГІЯ ВИХОВУЮТЬ ЧОЛОВІКА.

САМА НАУКА БЕЗ РЕЛІГІЇ МОЖЕ РІВНОЖ ДОБРЕ

ВИВЧИТИ СПРАВНОГО ЗЛОДІЯ І БАНДИТА.

О. МИРОСЛАВ ЛІЩИНСЬКИЙ

Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни...
Дай її волю, дай її долю,
Дай доброго світа...

Д-Р ЛОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ

З ОДУШЕВЛЕННЯМ ВІТАЄМО

НОВУ ТВЕРДИНЮ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

НА АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ

Труд і жертви на здвигнення Українського Каледжа

вважати-мемо привileєм і особистим щастям

ЛІГА УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ МОЛОДІ

о. В. БІЛІНСЬКИЙ
Духовний управитель

І. М. КИСЕЛИЦЯ
Голова

НЕХАЙ ГОСПОДЬ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ

**ВЕЛИКЕ ДІЛО
ІХ ЕКСЦЕЛЕНЦІІ КИР КОНСТАНТИНА**

З НАГОДИ ДНЯ КАЛЕДЖУ

НАЙЩИРИШІ БАЖАННЯ

СКЛАДАЮТЬ

СЕСТРИ ВАСИЛЯНКИ І СИРОТИ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

**НАЙЩИРИШІ ПОБАЖАННЯ
БОЖОГО БЛАГОСЛОВЕННЯ**

ДЛЯ

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

ЗАСИЛАЄ

ЗАРЯД ЧИНА СЕСТЕР ВАСИЛЯНОК

З ФАКС ЧЕЙС, ПА.

ГРІМКИЙ ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

ЗАСИЛАЄ

КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР ІМ. МИКОЛI ЛИСЕНКА У ФИЛАДЕЛФІї

МОЛИТИСЯ О ПОМІЧ ВСЕВИШНЬОГО

ДЛЯ

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА У СТЕМФОРДІ

ОБІЦЮЄ

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ

при Катедральнім Храмі у Філаделфії, Па.

ФРЕНКФОРД, П.А.

**ПАРОХІЯ СВ. ЙОСАФАТА
АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ ПРЕНЕП. ДІВИ МАРІЇ
РІДНА ШКОЛА
ХОР ІМ. О. МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА
БРАТСТВО СВ. ЙОСАФАТА, ВІДДІЛ ПРОВІДІННЯ
СПОРТОВА ДРУЖИНА**

**з нагоди свята Українського Каледжа у Філаделфії кличуть:
НА МНОГАЯ ЛІТА, КИР КОНСТАНТИНЕ!**

**БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ ТРУЖДЕННИКАМ СВЯТОГО ДІЛА НА
СЛАВУ БОГА, НАШОЇ ЦЕРКВИ ТА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА**

КЕМДЕН, Н. ДЖ.

**ПАРОХІЯ СВ. АРХ. МИХАІЛА
СЕСТРИЦТВО ПРЕНЕП. ДІВИ МАРІЇ
РІДНА ШКОЛА
МАРІЙСЬКА ДРУЖИНА
БРАТСТВО СВ. МИХАІЛА, ВІДДІЛ ПРОВІДІННЯ
ПАРОХІЯЛЬНИЙ ХОР**

**ШЛЮТЬ ЩІРІ ПОБАЖАННЯ НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ
ЗА БОГА І ВІТЧИНУ**

**I ОКРУГ СОЮЗА ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ
ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.**

ВАСИЛЬ ВОЛЧАНСЬКИЙ, отаман
НИКОЛАЙ ЦИЦІК, писар

З БОГОМ ВПЕРЕД — А ПОБІДА ПЕВНА!

**ГАРНОГО РОЗВОЮ І ВИХОВАННЯ КАДРІВ УКРАЇНСЬКИХ
ПРОВІДНИКІВ**

ж е л а е

I СОТНЯ (МОЛОДЕЧА)

СИЛВЕСТЕР КАРПЧУК, курінний отаман
МИХАЙЛО БОРИС, сотник — СТЕПАН СІКОРА, поручник

**БЛАГОСЛОВИ БОЖЕ ПРАЦЮ ТРУДЯЩОГО НАМ
КИР КОНСТАНТИНА
УДІЛИ ЙОМУ ЗДОРОВЛЯ І МНОГИХ ЛІТ**

**УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖУ ЩАСЛИВОГО УСПІХУ
І ШИРОКОГО РОЗВОЮ**

б а ж а е

**2-го СОТНЯ I-ого ОКРУГА СОЮЗА ГЕТЬМАНЦІВ-
ДЕРЖАВНИКІВ У ФІЛАДЕЛФІЇ**

КАТЕРИНА КОЦЮБИНСЬКА, Кошова
МАРІЯ ЧОПІК, касієрка — АННА КАРПЧУК, секретарка

V СОТНЯ

МИКОЛА СЕНИК, сотник
ІЛІЯ ДИКАН, скарбник — СТЕПАН ОЛЕСЬ, писар

VII СОТНЯ (ВЕСТ ФІЛАДЕЛДІЯ)

СЕМЕН СТАРОСТА, сотник — ОЛЕКСА ТУРИНЕЦЬ, писар

ЩИРИЙ ПРИВІТ З НАГОДИ ПОВСТАННЯ

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

**БУДЕМО ГОСПОДА МОЛИТИ О БЛАГОСЛОВЕНСТВО
ДЛЯ ДОБРОГО РОЗВИТКУ**

A

**ПРЕОСВЯЩЕНИМ ВЛАДИКАМ
КИР КОНСТАНТИНУ**

i

КИР ІВАНУ

ЖЕЛАЄМО КРІПКОГО ЗДОРОВЛЯ

**ЩОБ ЩЕ МНОГІ ЛІТА ТРУДИЛИСЯ НА СЛАВУ БОГА
І ДЛЯ ДОБРА УКРАЇНИ**

ТОВАРИСТВО СОЮЗ УКРАЇНОК, ВІДДІЛ 47

САВТ ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ЗА УРЯД

МАРІЯ РАДОВИЧ

МАРІЯ ГОРБОВА

ТЕКЛЯ ШПАК

ТОВАРИСТВО ДОЧКИ УКРАЇНИ

ВІДДІЛ 42 СОЮЗА УКРАЇНОК АМЕРИКИ

847 N. FRANKLIN STREET, PHILADELPHIA, PA.

ВИТАЄ

**УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЕДЖ
В АМЕРИЦІ**

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ І ПОМОЖИ!

ЗАУРЯД:

ПЕЛЯГІЯ РОМАНЮК

ОЛЕНА ШЕФТ

АННА БУТРИН

**НЕХАЙ ГОСПОДЬ БЛАГОСЛОВИТЬ ВЕЛИКЕ ДІЛО
ОСНОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА**

**СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ
11-ий ВІДДІЛ ПРОВІДІННЯ У ФІЛАДЕЛФІЇ**

АННА БОЙКО
секретарка

АННА КУДЛАК
предсідниця

ЕВГЕНІЯ ТИЧАК
скарбничка

**НАЙШИРІШІ ПОБАЖАННЯ
БОЖОГО БЛАГОСЛОВЕННЯ І ВСЕГО НАЙКРАЩОГО
для нашого одинокого**

**УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖУ
засилає**

**МАРІЙСЬКА ДРУЖИНА ПРИ КАТЕДРІ ПІД ПРОВОДОМ
С. С. ВАСИЛЯНОК**

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ХАЙ РОСТЕ І ПРОЦВИТАЄ

ВІДДІЛ 46, ІМЕНИ ОЛЬГИ БАСАРАБОВОЇ
СОЮЗА УКРАЇНОК АМЕРИКИ
Філаделфія, Па.

Е. ШПІКУЛА, предсідателька

ПРИВІТ КАЛЕДЖОВИ

ВІД

УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

ВІДДІЛ 48 СОЮЗА УКРАЇНОК АМЕРИКИ
НАЙСТАВН, ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

НАЙКРАЩІ ЖЕЛАННЯ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ВІД

UKRAINIAN LEAGUE OF PHILADELPHIA, INC.
N. W. CORNER 23rd & BROWN STREETS
PHILADELPHIA, PA.

MR. GEORGE TERPELUK, President
MR. NICHOLAS BURAK, Treasurer
MR. METRO PASICZNIK, Secretary

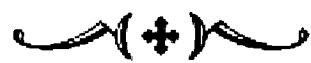
The Philadelphia
Ukrainian National Association Youth Club
Realizes the Utter Necessity of a
UKRAINIAN UNIVERSITY
*And Takes This Opportunity to Offer Its Initial Aid
To This Worthy Campaign*

DIETRIC SLOBODIN, President
HARRY MARCYNYSZYN, Secretary
GEORGE SLOBODIN, Treasurer
WILLIAM H. JUZWIAK, Director of Sports
DR. WALTER GALLAN, Advisor
STEPHEN SLOBODIAN, Advisor

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛІЦЬКИЙ КАЛЕДЖ

ФРАНЦІШКА ОРТИНСЬКА

і дочки:

КОРНЕЛЯ, СТЕФАНІЯ і МИРОСЛАВА МОНАСТИРСЬКІ

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

ЯКНАЙКРАЩОГО РОЗВОЮ І УСПІХУ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

СКЛАДАЮТЬ

ДР. ЕМІЛЬ ГАРАСИМ

ДР. ПЕТРО РОМАНІВ

ДР. ПАВЛО ДУБАС

АДВ. ІВАН ДУДУН

СЕРДЕЧНО ВИТАЄМО

РІДНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

АННА КАРПЯК З ДІТЬМИ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

РІДНОМУ КАЛЕДЖОВИ ПРИВІТ

ВІД

ІВАНА КРИВЧУКА

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

СВІТЛОГО РОЗВОЮ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

БЛАГАЄ У НЕБЕСНОГО ОТЦЯ

МАРІЯ КОЛОДЧАК

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

БОЖЕ, ЗІШЛИ СВОЮ ЛАСКУ НА НАШ
КАЛЕДЖ, НАШ НАРІД І НАШОГО ВЛАДИКУ

АНАСТАЗІЯ ЗЕЛЯЗКО І ДІТИ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

НЕХАЙ ЦВІТЕ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ТА ВИХОВУЄ НАШІ ДІТИ НА СВІТЛИХ ПРОВІДНИКІВ!

РОДИНА ЧЕРВІНКІВ

**мати і діти: Михайло, Катерина, Степанія, Павло
ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.**

ДАЙ БОЖЕ

ЩОБ НАШ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ТАК РОЗВИВАВСЯ ЯК НАША РОДИНА!

**ВАСИЛЬ І АНЕЛЯ МОЧЕРНЯК АННА МОЧЕРНЯК
ІВАН І ЕВГЕНІЯ ЧАЙКОВСЬКІ
ЕМИЛЬ, РОМАН, ЙОСИФ, ВОЛОДИМИР,
МАРІЯ І ЕВГЕНІЯ ЧАЙКОВСЬКІ**

Філаделфія, Па.

НАЙЩИРІШІ ЖЕЛАННЯ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖУ

складає

РОДИНА ВАСИЛЯ І МАРІЇ ВОЛЧАНСЬКИХ

Хай як-найкраще розвивається святыня науки
на велику славу наших Дорогих Владик
і на Добро всего Українського НАРОДУ.

ВАСИЛЬ ВОЛЧАНСЬКИЙ

Филаделфія, Па.

СЛАВА ТОБІ ГОСПОДИ

за таке велике діло, що допоміг

НАШОМУ ДОРОГОМУ ВЛАДИЦІ

ЗАЧАТИ СЕЙ

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ В АМЕРИЦІ

Це гордоці українського народу. Ми будемо старатися,
наскільки зможемо, помогати. А Ви, Дорогий Батьку
Владико, працюйте поміж нами на довгі і довгі літа.

ВАСИЛЬ І ВАСИЛИНА СЕРБЕНЮК

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАТОЛІЦЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

від

СЕМЕНА І МАРІЇ КУЛЬЧИНСЬКИХ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

**ЩИРІ ПОБАЖАННЯ
ВІД
БРАЦТВА СВ. АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА
ВІДДІЛ Ч. 109 ПРОВІДІННЯ
ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.**

ЙОСИФ ГАНУСЕЙ, предсідатель
ПЕТРО СЕНЬКІВ, секретар — ІВАН МАНЬКІВ, касієр

ЩАСТИ БОЖЕ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

ВІДДІЛ 375 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
Філадельфія, Па.

НАЙКРАЩІ ЖЕЛАННЯ ЗАСИЛАЄ

2051 ROWAN STREET PHILADELPHIA, PA.

МИХАЙЛО КУНДИРА, предс.
НИКОЛА МОСКОВИЧ, кас. — ПЕТРО СЛОБОДЗЯН, секр.

ВОСКРЕСАЄ УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА НА ВІЛЬНІЙ ЗЕМЛІ ВАШИНГТОНА

**З радостю Серця шлемо привіт
А ОСНОВНИКОВИ КАЛЕДЖА
желаемо много, много літ**

ЙОСИФ І ТЕКЛЯ ШПАК
Філадельфія, Па.

**GREETINGS
FOR
UKRAINIAN CATHOLIC COLLEGE
FROM
BLESSED VIRGIN MARY SODALITY
PHILADELPHIA, PA.**

**ТОВАРИСТВО "ЛЮБОВ"
ВІДДІЛ 45 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
У ФІЛАДЕЛФІЇ, ПА.**

Перша сторінка історії Українців в місті Філадельфії є записана в протоколах Товариства "Любов", бо це Товариство існує від 13-ого грудня, 1903 року.

ЦІЛЬ ТОВАРИСТВА

є дбати про розвій і ширити чесне імя Українського Народу, помагати українським установам тут і в Рідніх Краю.

Товариство "Любов" точно сповнило цю задачу до сего часу. Кожний український справі Товариство "Любов" помагало. Сотни долярів дадо на народні цілі.

**ПІД НИНІШНИЙ ДЕНЬ Т-ВО "ЛЮБОВ" МАЕ 205 ЧЛЕНІВ,
КОТРІ МАЮТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА \$143,500.00**

МАЙНО ВЛАСНЕ Т-ВА "ЛЮБОВ" ВИНОСИТЬ ОКОЛО \$4,500.00

Члени Т-ва "Любов" в нагоді потребі отримують лікарську допоміж безплатно. Чому не вступити Вам в члени Т-ва "Любов", відділ 45 Укр. Народного Союзу?

**ПРИДІТЬ ТІЛЬКИ НА ЗБОРИ ДРУГОЇ НЕДІЛІ В МІСЦІ ДО ДОМУ Т-ВА ГОРОЖАН,
847 Норт Френклин вул., Філадельфія, Па., а уряд радо послужить.**

**ЗА УРЯД Т-ВА "ЛЮБОВ"
ВАСИЛЬ СТРИКОВСЬКИЙ, предс.
АНТИН ГАРАСИМ, касієр — ТЕОДОР МАЛИК, секретар**

You Are Always Welcome At The

UKRAINIAN CULTURAL CENTRE

An All-Ukrainian-American Co-ed Youth Club which collects no dues and where you get "something for nothing" in an ever-changing program of Social, Educational, Cultural and Athletic activities.

The "UCC" is a pioneer and leader in numerous projects which have benefited the Ukrainians since the year of 1935 in many ways. Why not join this nationally-known enterprising group?

**The "UCC" Meets Every Thursday Evening At
645 North 15th Street, Philadelphia**

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

ВІД

ПЕТРА ТОМАШЕВСЬКОГО

ГОСТИНИЦЯ "РЕТЕ'S CAFE"

424 EAST ALLEGHENY AVENUE PHILADELPHIA, PA.

Phone: NEBraska 7416

З ШИРОГО СЕРЦЯ

ЗАСИЛАЄМ

ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

KREDENSOR'S CAFE

2417 BROWN STREET

PHILADELPHIA, PA.

Telephone, POP. 4587

МИХАЙЛО НАСЕВИЧ
НАЙСТАРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ПОХОРОННИК
НА ФІЛАДЕЛФІЮ І ОКОЛИЦЮ

у нещасливім випадку удавайтесь до нього

ВИНАЙМАЄ АВТОМОБІЛІ НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ

MICHAEL F. NASEVICH
N. E. COR. FRANKLIN & BROWN STREETS
PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone, MARket 1320

Phone: NEBraska 5037

BEST EATS-HOME COOKING

GEORGE KWASNYSYHYN

Cafe

Choice Wines and Liquors—Schmidt's Beer

ALL KINDS OF SANDWICHES

2216 E. THOMPSON STREET

PHILADELPHIA, PA.

БАЖАЄМО ЯК-НАЙКРАЩОГО УСПІХУ
НАШІЙ РІДНІЙ ШКОЛІ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ
щоб розвивався для добра і на славу всім Українцям

ПАЗЯ І ЮРІЙ КВАСНИШИН

COMPLIMENTS

FROM

HARRY DERZAK'S CAFE

Choice of Wines and Liquors

1102 FRANKFORD AVENUE

PHILADELPHIA, PA.

Telephone REGent 8738

B. KOCIUBINSKY

*Funeral Director
and Embalmer*

NEW MODERN CHAPEL

NORTHEAST CORNER FRANKLIN & PARRISH STREETS
PHILADELPHIA, PA.

Telephone . . . LOMBard 9924

Fred's Restaurant & Tap Room

323 S. SECOND STREET : : PHILADELPHIA, PA.

THEODORE BLISZCZ and CONSTATINE SHPIKULA

Proprietors

ЖЕЛАЄМО ЯК-НАЙЛУЧШИХ УСПІХІВ В ЗАЧАТОМУ ДІЛІ

ІВАН ГАСИН

наш широко знаний
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

Без ріжниці, як далено ви поза Філадельфією, в разі потреби телефонуйте до нас, а дістанете чесну і ширу обслугу з модерним уладженням. Ціна після Вашого бажання. — Адреса офісу:

JOHN HASYN
UNDERTAKER AND EMBALMER
3948 North Smedley St. Philadelphia, Pa.

Day & Night Service Bell Telephone SAGamore 3563

COMPLIMENTS FROM

MIKE HLADIO'S
Barber Shop

2023 N. Blavis St. Philadelphia, Pa.

Tel.: REG. 1966

COMPLIMENTS FROM

WASYL KOSS
GROCERY AND BUTCHER

300 W. York St. Philadelphia, Pa.

РОЗВИВАЙМО НАУКУ!

ТВОРІМ СВІЙ ПРОМИСЛ І ТОРГОВЛЮ!

А БУДУЧНІСТЬ НАША!

НЕХАЙ ПРОЦВИТАЄ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

від

ПЕТРА ДУТКА

українського молочаря

2025 PARRISH STREET

PHILADELPHIA, PA.

Українці! Свій до свого! Українці!

ПЕРШОРЯДНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КУШНІР — ЗАХАРІЙ БОРИНЯК

BORYNACK'S FUR SHOP

Furs — Remodeling and Repairing

326 SOUTH 52nd STREET

PHILADELPHIA, PA.

Phone ALLegheny 7231

Робить на замовлення футра найновішої моди з різного роду шкір найвищої якості. Ціни приступні. Також переробляє і направляє футра. Сам с власником.

BEST WISHES
FOR THE NEW CULTURAL INSTITUTION
from
MICHAEL HOLOWATY

Dealer in Radios, Refrigerators, Washing Machine, Gas Ranges
and House Furnishings

929 NORTH SECOND STREET PHILADELPHIA, PA.
Telephone: MARket 4013

Tel. MARket 3093

COMPLIMENTS
- o f -

UKRAINIAN VOICE

WCAM-1280 Kilocycles

FRIDAY 9:00 P. M.

**724 Poplar Street
PHILADELPHIA, PA.**

MANayunk 2733

NORTH 1271

WISSAHICKON DAIRIES

THEODORE PALKO

FOR GOOD HEALTH

Drink Our "A" Milk, And Eat Our
Fresh Butter and Cream

**3875 Terrace Street
PHILADELPHIA, PA.**

MORTGAGES RENT COLLECTING
CONVEYANCING INSURANCE

MICHAEL DARMOPRAY

REAL ESTATE - NOTARY PUBLIC

« »

809 N. Franklin St. : Philadelphia

Bell Phone, MARket 3151

Phone POPlar 5190

WITH BEST WISHES

EMIL KULCHYCKY

Notary Public

REAL ESTATE & INSURANCE BROKER

◆◆◆

**2231 Fairmount Avenue
PHILADELPHIA, PA.**

DR. J. J. SCHNEIDER
Optometrist

**В 25-ЛІТТЯ ОСНУВАННЯ СВОГО
ЗАВЕДЕННЯ**

даємо клієнтам знижку

ЕКЗАМІНУЄ очі без ужиття драпсів.
ДОПАСОВУЄ окуляри і штучні очі.
BCI окуляри виробляє у власній то-
чильній шапі. РОБОТА гарантована.

Ми християни

**702 W. Girard Avenue
Philadelphia, Pa. Phone MARket 3167**

**БУДУЧИМ БОРЦЯМ ЗА ВІРУ
І УКРАЇНУ**

пересилують привіт

**УЧЕНИЦІ АКАДЕМІЇ СВ. ВАСИЛІЯ
ВЕЛИКОГО**

ФАКС ЧЕЙС, ПА.

**БОЖЕ ПОМАГАЙ РОЗВИВАТИ
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
В АМЕРИЦІ**

на добро і славу українського народу

ст.^е

**ІВАН БОРИСЕВИЧ
ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.**

Best Wishes for Success

**ST. MARY'S SACRED SODALITY
OF NICETOWN**

НАЙВРАЩОГО УСПІХУ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

бажають

**MR. & MRS.
KONSTANTINE SHPIKULA
PHILADELPHIA, PA.**

Compliments from

DIETRIC SLOBOGIN

PHILADELPHIA, PA.

Compliments of

U. G. A.

NICETOWN-PHILA., PA.

ПРИВІТ

від

АННІ ЗАБОЛОТНОЇ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

засилають

ТЕОДОР І ЕВДОКІЯ ФІЛІПС

З ДІТЬМИ

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ПЕКАРНЯ
ЮРКА ТЕРПЕЛЮКА

ВИПІКАСМО РІЖНІ ПЕЧИВА

Хліб білий, чорний і тісточка
по уміркованих цінах

ДОВОЗИМО ПО ДОМАХ, БЕЗ РІЖНИЦІ
ДЕ МЕШКАСТЕ

2310 Aspen Street
PHILADELPHIA, PA.

DAV. 6872

ПРИВІТ

засилас

МИХАЙЛ МАКСИМІВ

GROCER AND BUTCHER

4337 Wayne Avenue
NICETOWN-PHILA., PA.

COMPLIMENTS OF

THEO. CHABANUK

ELECTRIC SHOE REPAIR SHOP

Work Done While You Wait
Best Material Used — Reasonable Prices
ALL WORK GUARANTEED

165 West Girard Avenue
PHILADELPHIA, PA.

ESTABLISHED 1890

EDWARD BISKUP

HATS

MANUFACTURER - RENOVATOR

A Complete Hat Plant Exclusive With Us

« »

992 North 2nd Street
PHILADELPHIA, PA.

FAIRMOUNT RESTAURANT

622 Fairmount Ave. Phila., Pa.

Варимо свіжі, смачні страви і перекуски

ЦІНИ УМІРКОВАНІ

Уживамо тільки найкращий матеріал
Просимо здати один раз а переконаетесь.

МИХАЙЛО ФІЛЮК, власник

НАЙКРАЩОГО УСПІХУ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

бажає

ПЕРВОРЯДНА ГРОСЕРНЯ

СТЕФАНА ШИМЧАК

3803 Cresson St. Manayunk, Pa.

Oil Burners Installed Jobbing of All Kinds

JOHN JIMBELIC

Registered Plumber

Steam and Hot Water Heating Contractor

847 N. Franklin St. Residence
MARKet 8263 831 N. Randolph St.
PHILADELPHIA, PA. MARKet 1354

MARKet 0251 Park 1263

OFFICIAL AAA SERVICE - 24 HOURS

COLUMBIA AUTO BODY
REPAIR SHOP

OFFICE SHOP
853 N. 6th St. 521-23 Parrish St.
PHILADELPHIA, PA.

SUSQUEHANNA RESTAURANT

Home Cooked Meals

JOSEPH WENGRYNIUK, Prop.

205 West Susquehanna Ave.
PHILADELPHIA, PA.

LOM. 1208

JOHN FEDAK

SANITARY
Barber Shop

625 Green Street
PHILADELPHIA, PA.

Your Patronage Greatly Appreciated

S. SNYDER

Tailor Shop

Dyeing - Altering - Pressing - Remodeling

GIVE US A TRIAL

910 North 5th Street
PHILADELPHIA, PA.

Telephone LOMBard 2609

COMPLIMENTS
from

ALEX HRYHOREC

BAKERY

472 North 4th Street
PHILADELPHIA, PA.

DAVEnport 7591

PAINTING

MICHAEL LOPUSZANSKI & SON

GENERAL CONTRACTING

"No One Knows Paint Like a Painter"

4165 Wayne Avenue
PHILADELPHIA, PA.

Phone SAR. 1761

Furs of Fashion

J. KOBSAR

Furrier

CLEANING - STORING

6519 Woodland Avenue
PHILADELPHIA, PA.

Phone, RADcliff 1057

JOHN D. JAMIR

Real Estate

FARMS, HOUSES, LOTS
Business of All Kinds Bought, Sold
& Exchanged

2552 N. 7th St. : Philadelphia, Pa.

Phone: LOMBard 6338

COMPLIMENTS
from

ALEX BEREZNYTSKY

GROCERIES AND MEATS

864 North Marshall Street
PHILADELPHIA, PA.

Tel. WAVerly 3770

PAUL BUGERA

PAINTING & DECORATING

"No One Knows Paint Like a Painter"

•
5948 North Twelfth St.
PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone: REGent 2657

STAHL'S STUDIO

PHOTOGRAPHER

High Grade Photographs - Crayon
Pastel - Water Colors

•
1221 North Second Street
PHILADELPHIA, PA.

STEvenson 7293

D. TERPELUK

GROCERY STORE

2813 Brown Street
PHILADELPHIA, PA.

MARSHALL BROTHERS & CO.

SHEET METALS & ROOFING SUPPLIES

24-30 West Girard Avenue
PHILADELPHIA, PA.

"We Serve Only The Best Food"

HOMESTEAD RESTAURANT

Try Our Club Breakfasts 20c to 35c
Special Full Course Dinners 25c to 35c
ALEX MOSKALUK, Prop.

•
1531 Ridge Avenue
PHILADELPHIA, PA.

Tel. SAR. 2794

VENETIAN BLINDS, WINDOW SHADES
MADE TO ORDER

ZUBECK HARDWARE STORE
PAINT, GLASS & HOUSE FURNISHING

•
7223 Passyunk Ave.
PHILADELPHIA, PA.

SAGamore 4130

JOSEPH POTUCHKO & SON

PAPERHANGERS & DECORATORS

2822 North 22nd Street
PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone, NEBraska 1755

THEODORE SYDORYK & SON

General Contractor

New and Alterations - Stair Work - Store
Fronts - Garages and New Homes

ALL WORK GUARANTEED

2315 Frankford Avenue
PHILADELPHIA, PA.

Compliments from

A. FOSTYK

DELICATESSEN STORE

« »

2425 Aspen Street
PHILADELPHIA, PA.

DELICATESSEN GROCERY
& FRESH MEATS

JOHN WAWRYK

1900 North Waterloo Street
PHILADELPHIA, PA.

COMPLIMENTS
from

SOLTANIUK'S CAFE

Business Men's Lunch
HOME COOKING and BAKING
Beer, Wine and Liquors

422 West Berks Street
PHILADELPHIA, PA.

JOHN DUKE DUBYK

Cafe

Where All Young Folks Meet

« »

PHILADELPHIA, PA.

POPlar 2970

FRANK MOCHARNUK

DELICATESSEN GROCERY

« »

2520 Parrish Street
PHILADELPHIA, PA.

WALnut 1198

PURITY BOTTLING WORKS

All Kinds of Soft Drinks

JOHN PANAMARENKO, Prop.

« »

603 Brown Street
PHILADELPHIA, PA.

NEB. 6197 PETRO REE, Prop.
"Where All Your Friends Meet"

REE CAFE

Delicious Food with Good Service

Choice Wines and Liquors

ORTLIEB'S BEER - SCHMIDT'S BEER

3052 Frankford Avenue
PHILADELPHIA, PA.

BEST WISHES

from

GREEN RIDGE CAFE

STEPHEN SLOBOGIAN
PHILADELPHIA, PA.

Phones, MARKet 6331, PARK 3536

PALMER BOTTLING WORKS

Manufacturers of
HIGH GRADE SODA DRINKS

Distributors of ALL LEADING BRANDS OF BEER

M. NAUMCHUK, Prop.

733 FAIRMOUNT AVENUE

PHILADELPHIA, PA.

BAR. 9472

POP. 8746

WILLIAM LENCZYK

Liquor - Beer - Wine
Business Men's Lunch Served
MUSIC 3 DAYS A WEEK

4006 Market St. 30th & Jefferson St.
PHILADELPHIA, PA.

Telephone 4780

ANNA ZILINKA

CAFE

Wine - Beer - Liquors
Hot and Cold Sandwiches

2701 West Thompson Street
PHILADELPHIA, PA.

POP. 8927

MIKE'S CAFE

Beer, Wines and Liquors
Business Men's Lunch
MICHAEL WYSZWANIUK

1401 North 29th Street
PHILADELPHIA, PA.

Phone SARatoga 6843

BILLY'S CAFE

Next to home this is the best place to eat
ONLY PURE FOOD SERVED HERE
WITH REAL GERMAN LAGER BEER

S. E. Cor. 56th and Woodland Ave.
PHILADELPHIA, PA.

REGent 8370

HOMESTEAD CAFE LUNCH

MICHAEL SYWULAK, Prop.

3011 WEST BERKS STREET

PHILADELPHIA, PA.

Telephone, NEB. 4016

SAWCHYN CAFE

BEER, WINE and LIQUORS

All Kinds of Sandwiches

2231 EAST CUMBERLAND STREET PHILADELPHIA, PA.

STE. 6137

RUTECKY'S CAFE

Beer - Wines - Liquors

EXCELLENT FOOD

CAB

N. E. Cor. 28th and Jefferson Sts.
PHILADELPHIA, PA.

GOOD EATS AND GOOD BEER
Enjoy a Good Meal and a Good Drink at

GEORGE'S CAFE

•

1019 West Somerset Street
PHILADELPHIA, PA.

Francis A. Canuso, Jr.

Phones MARket 1155, PARK 5069

Phone REG. 9959

COMPLIMENTS
- o f -

MR. & MRS. W. RIJ

Bright Spot Cafe

•

2200 East Cumberland Street
PHILADELPHIA, PA.

Tel. NEB. 7687

MIKE'S BAR

MICHAEL & JOSEPH SMYLSKI

XX

200 West Allegheny Avenue
PHILADELPHIA, PA.

ERLANGER BEER

OTTO ERLANGER BREWING CO.

854 NORTH ORIANNA STREET PHILADELPHIA, PA.

BAD. 9133

COMPLIMENTS OF

FALLS CAFE

Wines-Liquors-Beer—Lunches Served All Day

N. SAMBOR, Prop.

4007 RIDGE AVENUE

PHILADELPHIA, PA.

Phone, LOMBard 7346

Tel. JEF. 4053

PETER PROTASIEWICZ

Best Beer, Liquors and Wines

Sandwiches of All Kinds and Meals

1002 North 2nd Street

PHILADELPHIA, PA.

A. DUDA CAFE

3615 Frankford Ave.

PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone POP. 9257 Tables for Ladies
"Come Up and See Us Sometime"
For a Good Time
Where Good Fellows Get Together

HARRY'S CAFE

1701-03-05 N. Dover St. Phila., Pa.

On Columbia Ave., Bet. 28th & 29th

The Brightest Spot Uptown

SPECIALIZING IN SEA FOOD

Business Men's Lunch

HARRY SLOBODIAN, Prop.

Bell Phone. MARket 5175

A. T. MYKLICH

Beer Distributor

ALL KINDS OF BEER

ALL SIZES OF BARRELS & CASES

Phone or bring your order we will deliver

A. T. MYKLICH, Prop.

823 Newmarket Street

PHILADELPHIA, PA.

Phone: Court 8472

Opposite Court House

SZABATURA GRILLE

HARRY SZABATURA, Prop.

BEST FOOD & LIQUOR

529 Fifth Avenue Cor. Ross St. and 510 Court Place

PITTSBURGH, PA.

Phone POPlar 4134

COMPLIMENTS
- o f -

I. MAMCHUR
MEATS - GROCERIES

616 West Cumberland Street
PHILADELPHIA, PA.

Compliments from

MICHAEL STASEVYCH
GROCERY AND DELICATESSEN

229 Monroe Street
PHILADELPHIA, PA.

GREETINGS

FROM

STEPHEN NOVACKI

Groceries and Meats

601 LEHIGH AVENUE

PALMERTON, PA.

Bell Telephone: 2286

DARBY 229

Flowers For All Occasions

CARROLL'S FLOWERS

Cedar Ave. and MacDade Blvd.
DARBY, PA.

HOLY CROSS CEMETERY

Phone, REGent 2608 Repairing-Cleaning
Residence:
3162 E. Thompson St., Philadelphia, Pa.

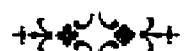
E. J. WITALIS
MONUMENTS & CEMETERY
MEMORIALS

In Granite and Marble
OFFICE AND WORKS
MacDade Blvd. & Cedar Ave.
DARBY, PA.
REAR ENTRANCE
HOLY CROSS CEMETERY—BELL PHONE DARBY 2467

БАЖАЄМ БОЖОГО БЛАГОСЛОВЕННЯ

ДЛЯ

УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

БРАЦТВО СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

ВІДДІЛ 161 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

AMBRIDGE, PA.

ТОВАРИСТВО "ПРОСВІТА"

ВІДДІЛ 362 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

BRISTOL, PA.

ГРІМКО ВИТАЄ

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ТА БАЖАЄ ЙОМУ СВІТЛОГО РОЗВОЮ

БЛАГОСЛОВЕННЯ БОЖОГО

І СВІТЛА ПРАВДИ ДО ЗАВЕРШЕННЯ ВЕЛИКОГО ДІЛА

ЖЕЛАЮТЬ ПАРОХІЯНЕ:

**ЦЕРКВИ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДА НАШОГО ІС. ХРИСТА
в Нантикоок (Гановер), Па.**

**ЦЕРКВИ СВ. ОТЦЯ НИКОЛАЯ
в Глен-Лайон, Па.**

ТОВАРИСТВО "МОЛОДІ ПАРОХІЯНЕ"

**ХОР ЦЕРКВИ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОС. НАШ. ІС. ХРИСТА
ім. Олександра Кошиця в Нантикоок, Па.**

МАРІЙСЬКЕ ТОВАРИСТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ

**О. МИХАЙЛО КУЗЬМАК
ПАРОХ**

БОГ ХАЙ БЛАГОСЛОВИТЬ ВЕЛИКОМУ І СВЯТОМУ ДІЛУ,
ЩО НІКОЛИ НЕ ВМИРАЄ

~~~~~
О. МИРОН ЗАЛІТАЧ
СКРЕНТОН, ПА.

ПРИВІТ І БАЖАННЯ УСПІХІВ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ЗАСИЛАЄ

О. МИХАЙЛО ОЛЕКСІВ
парох Шамокіну, Па.

З НАГОДИ СВЯТА
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

ШЛЮЩИРИЙ ПРИВІТ І ПОБАЖАННЯ
щоб Всешишній щедро благословив цю твердиню української
культури, а її основника, Ексцеленцію Кир Константина,
щоб наділив кріпким здоровлям на Многая Літа

О. ЙОСИФ ГАНЯК
парох укр. гр.-кат. церкви у Форд Сіті, Па.

З НАГОДИ СВЯТА
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

засилає
ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

О. ВОЛОДИМИР УЛЯНИЦЬКИЙ З РОДИНОЮ
Northampton, Pa.

З НАГОДИ СВЯТА УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

**ЩИРИЙ ПРИВІТ І СЕРДЕЧНІ ПОБАЖАННЯ
НАЙКРАЩОГО ЗРОСТУ І УСПІШНОГО РОЗВИТКУ
НАМ НА СЛАВУ А НАШИМ ДІТЯМ НА ПОЖИТОК**

**ЗА УКРАЇНСЬКУ ГР. КАТ. ПАРОХЮ СВ ВОЛОДИМИРА
СКРЕНТОН, ПА.**

СКЛАДАЮТЬ:

**о. МИРОН ЗАЛІТАЧ — ІВАН ВІЗНИЙ
МИКОЛА МАСЛЯК — ЙОСИФ ГАЛУЩАК**

БРАЦТВО СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА

Відділ ч. 121 Українського Народного Союза

AMBRIDGE, PA.

желає

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

СВІТЛОГО РОЗВОЮ

ПРИВІТ КАЛЕДЖОВИ

від

ПАРОХІЇ СВ. АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА

BRIDGEPORT, PA.

НЕХАЙ ГОСПОДЬ БЛАГОСЛОВИТЬ ВЕЛИКОМУ ДІЛУ!

**НЕХАЙ ЦВІТЕ-ПРОЦВИТАЄ ХРАМ УКРАЇНСЬКОЇ
НАУКИ В АМЕРИЦІ**

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ В СТЕМФОРДІ, КОНН.

БРАЦТВО СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА

**ВІДДІЛ 352 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
в Українській Католицькій Парохії в Честер, Па.**

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ НАШ РІДНИЙ КАЛЕДЖ

НА ЗЕМЛІ ВАШИНГТОНА

БРАЦТВО СВЯТОГО ОТЦЯ НІКОЛАЯ, ВІД. 105 ПРОВІДІННЯ

Честер, Па.

COMPLIMENTS AND GREETINGS

- f r o m -

UKRAINIAN WOMEN'S SOCIETY

CLIFTON HEIGHTS, PA.

and

BEST WISHES FOR UKRAINIAN COLLEGE

Security for Young and Old

CLASS E —

Twenty-Year Endowment. Certificates from \$500 to \$2,000.

CLASS T —

Twenty - Year Payment Life. Certificates from \$500 to \$2,000.

CLASS B-70 —

Endowment at age 70. Certificates from \$250 to \$1,000.

CLASS B-85 —

Endowment at age 85. Certificates from \$250 to \$1,000.

Security FOR CHILDREN —

Class E-20—Endowment in Twenty Years

Class E—Endowment at age 16

Class O—Ordinary Whole Life

*12,000 Satisfied Members . . .
. . . Over \$2,500,000 Assets*

Read UKRAINIAN LIFE —

A MONTHLY FOR AMERICANS OF UKRAINIAN DESCENT

Published by the Ukrainian Workingmen's Association

Current events, history, politics, literature, poetry, book reviews, comment, interviews, music notes, sport and club life—all this and more passes UKRAINIAN LIFE'S reviewing stand every month. One dollar per year! Don't delay! Mail a dollar today!

•   •

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION

The Strongest Ukrainian Fraternal Order in the United States

524 OLIVE STREET :: SCRANTON, PENNA.

SEE OUR ORGANIZER FOR PHILADELPHIA AND VICINITY

MR. IVAN M. HEIGEL, 130 Pikeland Avenue, Spring City, Penna.

БОГ НЕХАЙ ПОМАГАЄ ВЕЛИКОМУ ДІЛУ
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА В АМЕРИЦІ

СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ

при Українській Греко-Католицькій Церкві в Честер, Па.

РІДНОМУ КАЛЕДЖОВИ ПРИВІТ

від

БРАЦТВА СВ. ВОЛОДИМИРА
ВІДДІЛ 98 УКР. НАРОДНОГО СОЮЗА

Шенандоа, Па.

УКР. КАТОЛ. ПАРОХІЯ СВ. МАРІЇ

CENTRALIA, PA.

з одушевленням вітас

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

НЕХАЙ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ
ВЕЛИКОМУ ДІЛУ

ЗА УКР. КАТОЛИЦЬКУ ПАРОХІЮ

В ДЖЕНЕТ, ПА.

о. ІВАН ЗАХАРКО, душпастир
ЛУКА КВИН - тростисм - НІКОЛАЙ ОПАР

ПРИВІТ

засилають

СТЕФАН, ОЛЕНА і АННА МАРКІВ

В ДЖЕНЕТ, ПА.

JOHN M. HEIGEL

130 PIKELAND AVENUE

SPRING CITY, PA.

District Organizer Ukrainian Workingmen's Ass'n of America

HOME OFFICE: SCRANTON, PA.

БОЖЕ, БЛАГОСЛОВИ
НАШ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
НА ВІЛЬНІЙ ЗЕМЛІ ВАШИНГОНА

ЦЕРКВА СВ. О. НИКОЛАЯ
ELMIRA HEIGHTS, N. Y.

ЦЕРКВА ГОСПОДНЬОГО ВОЗНЕСЕННЯ
SAYRE, PA.

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ ПРИ ЦЕРКВІ СВ. О. НИКОЛАЯ
ELMIRA HEIGHTS, N. Y.

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ
при Церкві Господнього Вознесення
SAYRE, PA.

О. ВОЛОДИМИР ДОВГОВИЧ
ПАРОХ

ТОВАРИСТВО "ЗАПОРОЖСЬКА СІЧ"
ВІДДІЛ 283 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
AUBURN, N. Y.

ЗАСИЛАЄ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
ГРІМКИЙ ПРИВІТ

Ми, сестриці Пресв. Діви Марії, приєднуємся з Вами, всіми присутнimi на святі Українського Каледжа, і шлемо щирій привіт і побажання для світлого розвою Українського Каледжа щоб з него вийшли ідейні провідники на славу Богові й Україні

СЕСТРИЦТВО ПР. ДІВИ МАРІЇ

ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ Гр.- КАТ. ЦЕРКВІ
У ФОРД СІТІ, ПА.

АНАСТАЗІЯ ГОМЕНДА, предсідателька
А. СУХОРСЬКА, секр. М. ГНАТІВ, кас.

Радіємо цілим серцем, що ми вже маємо Український Каледж, бо тільки рідна школа зберігти при життю український народ в Америці. Шлемо щирі побажання для розвою рідної школи. Хай Господь Бог благословить ЦЕ ВЕЛИКЕ ДІЛО

ЗА УКР. Гр.-КАТОЛ. ПАРОХІЮ

У ФОРД СІТІ, ПА.

УРЯД ЦЕРКОВНИЙ:

МАРТИН ОПАЛКО, предсідатель
ІВ. ТУРКО, секр. МИХ. ГНАТІВ, кас.

БРАЦТВО СВ. АП. ПЕТРА І ПАВЛА

ВІДДІЛ 83 ПРОВІДІННЯ

LEETSDALE, PA.

бажає

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

СВІТЛОГО РОЗВОЮ

Грімке Многая Літа Основникоми Українського Каледжа. Їх Високопреосвяченості, Кир Константинови, Й побажання, щоб цей Український Каледж за Божою помічю й благословенством обєднав американську Україну

ХОР ІМЕНИ ЛІСЕНКА

ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ Гр.-КАТ. ЦЕРКВІ

У ФОРД СІТІ, ПА.

ВАСИЛЬ ЯДЛОВСЬКИЙ, діригент
М. ГНАТІВ, пред. І. СУХОРСЬКИЙ, кас.

**COMPLIMENTS OF THE
ST. ANNE'S SODALITY
ROCHESTER, N. Y.**

The Young Ladies Sodality was founded February 2, 1937. The Organizer, Mrs. Catherine Sypian, called the first meeting at the St. Josaphat's Parish Hall and had a membership of six. Through the hard work and continual co-operation of these girls, the Sodality grew rapidly. The purpose of this club is to organize the younger group of Ukrainian Girls thus enabling them to become better acquainted with one another, and to help build a stronger and more loyal bond between them. This group, at present, consists of 60 girls and we sincerely hope that within the next few years we will be able to double our membership.

ЩАСТЬ БОЖЕ
КУЛЬТУРНОМУ ПОЧИНОВИ

О. ДМИТРО ДОБРОТВОР

САВТ БРУКЛИН, Н. И.

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ

НАШ

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ ПРИ ЦЕРКВІ СВ. НІКОЛАЯ
САВТ БРУКЛИН, Н. И.

ГРІМКИЙ ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ЗАСИЛАЄ

УКРАЇНСЬКА КАТОЛІЦЬКА ЦЕРКВА СВ. ДУХА В БРУКЛІНІ, Н. Й.

НЕХАЙ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ТА ДАСТЬ МНОГИХ ЛІТ ОСНУВАТЕЛЕВІ ЙОГО
ПРЕОСВ. КИР КОНСТАНТИНОВИ

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛІЦЬКА ЦЕРКВА СВ. ОТЦЯ НИКОЛАЯ
САВТ БРУКЛІН, Н. Й.

ПРИВІТ З НАГОДИ СВЯТА

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

ВІД

ЧЛЕНИЦЬ 1-ого і 15-ого ВІДДІЛІВ

УКРАЇНСЬКОГО ЗОЛОТОГО ХРЕСТА В НЮ ЙОРКУ

**БРАЦТВО СВ. АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА
ВІДДІЛ 57 У. Н. СОЮЗА В КОГУС, Н. Й.**

УХВАЛИЛО:

“Наші члени знають Український Семинар і Каледж в Америці конечно потрібними, тому що буде надія притримати при своїй Церкві і народності наших молодих, котрі мали-б піти до чужих шкіл. Наші члени желають щасливого успіху

УКРАЇНСЬКОМУ СЕМИНАРОВІ І КАЛЕДЖОВІ

Дай Боже, щоб наша молодь українського роду не забула по нас своєї Української Нації тай свого Обряду прадідного”.

ЩАСТИ БОЖЕ!

ЗАУРЯД:

**ТЕОДОР МАЛІГЛОВКА, предс.
ОНУФЕР ЛЕСНЯК, касієр — ІВАН КОБА, секр. фінанс.
ФИЛИП ШАРШОНОВИЧ, секр. рекор.**

З НАГОДИ ІСТОРИЧНОЇ ПОДІЇ ОСНОВАННЯ ПЕРШОГО
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА В АМЕРИЦІ, МИ, ДОЧКИ
УКРАЇНИ, РОДЖЕНІ НА ВІЛЬНІЙ ЗЕМЛІ ВАШИНГТОНА,
ЩИРО ВИТАЄМО ПОВСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕ-
ДЖА ТА ЗАСИЛАЄМО СЕРДЕЧНИЙ ПРИВІТ ВІД НАШО-
ГО ТОВАРИСТВА. НЕХАЙ ЦЕЙ КАЛЕДЖ СТАНЕ СОН-
ЦЕМ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ НА ЕМІГРАЦІЇ ТА ЩОБ
У НІМ ПОСТИЙНО ВИХОВУВАЛИСЯ НОВІ КАДРИ БОР-
ЦІВ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

ТОВАРИСТВО ДОЧКИ УКРАЇНИ

53 ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

216-218 GRAND STREET

BROOKLYN, N. Y.

ЗА УРЯД:

ОЛЕНА МУДРИК, предсідателька

АННА З. КЮШЕС, містопредсідателька

АННА ДУПАК, секретарка

МАРІЯ КМИТА, касієрка

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

НЕХАЙ НАМ ЦВІТЕ!

А НАШ ВЛАДИКА ХАЙ СТО ЛІТ ЖИВЕ!

**УКРАЇНСЬКА КАТОЛІЦЬКА ЦЕРКВА СВ. ОТЦЯ НІКОЛАЯ
В БУФФАЛО, Н. Й.**

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

від

ЖІНОЧОЇ ГРОМАДИ

В АСТОРІЇ, ЛОНГ АЙЛЕНД, Н. Й.

ТОВАРИСТВО "ЖІНОЧА ПОМІЧ"

ВІДДІЛ З-ИЙ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ, В НЮ ЙОРКУ

ВИТАЄ

ОСНОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА В АМЕРИЦІ

**Наше Товариство постійно помагало в просвітній
праці тут і в Старім Краю і дальше буде помагати**

**СПОДІЄМОСЯ, що Український Каледж буде
світлом для нашої молоді тут, в Америці, та
кріпостю проти затій наших вороженьків**

ЗА УРЯД:

СТЕФАНІЯ КОВБАСНЮК, голова АННА КИЗИМА, секретарка

НЕХАЙ ГОСПОДЬ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ

**КУЛЬТУРНІ УСТАНОВИ
ПРЕОСВЯЩЕНОГО ВЛАДИКИ КИР КОНСТАНТИНА**

ПАРОХІЯ СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ В СІМРАКЮЗ, Н. Й.

о. МИХАЙЛО КУЗІВ, душпастир
ВІКТОР ОСУХІВСЬКИЙ -:- тростіси -:- АНТІН ГІБА

**ВІДДІЛ 6 СОЮЗА УКРАЇНОК АМЕРИКИ
В РОЧЕСТЕР, Н. Й.**

в и т а є

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ В АМЕРИЦІ

Дня 4 січня 1941 на річній гостині для членкинь відділу предсідателька, п-і Анна Мазурик, попросила приявних гостей зложить дар для Українського Каледжа. Зібрано \$15.00 На внесення предсідательки, пп. А. Мазурик, А. Плюта і М. Лялюк пішли по коляді і заколядували на Укр. Каледж \$65.60.—Відшибнувши розхід \$2.60, на Український Каледж вислано \$78.00. Всім жертводавцям Відділ С. У. Америки складає щиру подяку.

ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

Наш Український Католицький Каледж у Стемфорді на вільній землі Вашингтона, нехай стане університетом-тврдиною для збереження українського духа в Америці і для рідної України.

**ОСНОВНИКОВИ КАЛЕДЖА, ІХ ЕКСЦЕЛЕНЦІЇ
КИР КОНСТАНТИНОВИ**

КЛИЧЕМО ГРІМКО:

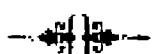
МНОГАЯ ЛІТА!

ЗА БРАЦТВО СВ. МИХАІЛА ВІД. 1 ПРОВІДІННЯ В НЮ ЙОРКУ

ВАСИЛЬ ПАВЛЮК, предсідатель
СТЕФАН ГИССА, заступник ДМИТРО УШАК, фінанс. секретар
НИК. СТЕЛЬМАШУК, касіер

НАЙ ЖИЄ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ НА ВІЛЬНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ!

ВСЕГО НАЙКРАЩОГО БАЖАЄ ЙОМУ

БРАЦТВО СВ. ВОЛОДИМИРА В НЮ ЙОРКУ ВІДДІЛ 130 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

ЗА УРЯД:

ПАВЛО СТАХІВ, предсідник
НИКОЛАЙ ПІДГАЙНИЙ, касієр МИХАІЛ КОВАЛЬ, секретар

ПРИВІТ

від

БРАЦТВА СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА

ВІДДІЛ 211, УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

Stapleton, Staten Island, N. Y.

Засилаю як ширійші желання правдивого успіху для

УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА

**НЕХАЙ ВСЕВІШНИЙ БЛАГОСЛОВИТЬ ТАК ВЕЛИКЕ,
ЦІННЕ ДІЛО**

Час Українцям показати, що вміють дорожити своїм рідним

ЩИРИЙ ПРИВІТ ВІД

ЙОСИФА ДЗЯМБИ З РОДИНОЮ

СОНОЕС, N. Y.

**БАЖАЄМО ЯК НАЙКРАЩОГО РОЗВОЮ, ДОБРОГО УСПІХУ
НА СВЯТЕ ДІЛО, ДЛЯ БУДУЧНОСТІ, СЛАВИ І ДОБРОГО
ІМЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
НЕХАЙ БОГ ПОМАГАЄ**

З християнським поздоровом: СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!

ТОВАРИСТВО "ЗАПОРОЖСЬКА СЧ"

ВІДДІЛ 367 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

РОМАН ДМИТРІВ, секретар

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

**БРАЦТВО СВ. ДИМИТРІЯ, ВІДДІЛ 32 ПРОВІДІННЯ
BROOKLYN, N. Y.**

Б А Ж А Є

**УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
СВІТЛОГО РОЗВОЮ**

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ВІД

ВІДДІЛУ 21, СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

БРУКЛІН, Н. Й.

**АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ
ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ КАТОЛІЦЬКІЙ ЦЕРКВІ СВ. О. НИКОЛАЯ
SOUTH BROOKLYN, N. Y.**

**ВИТАЄ ОСНОВАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА**

і благає Господа за світлу його будуччину

SINCERE AND BEST WISHES

from

MRS. JULIA JAREMA AND FAMILY

New York City

ПОБАЖАННЯ

ВІД

ЯКОВА КУЛИНИЧА

НЮ ЙОРК, Н. І.

ВИТАСМО
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

ЖІНОЧИЙ ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО КЛЮБУ

59 St. Mark's Place, New York, N. Y.

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
В АМЕРИЦІ

—
О. АНТІН ЛОТОВИЧ
БРУКЛІН, Н. Й.

Tel. EVergreen 8-4416

Notary Public

JOHN SENKO

UKRAINIAN
Licensed Undertaker
LIMOUSINES TO HIRE

**

137 North 7th Street, Brooklyn, N. Y.
Near Berry St.

ЩИРІ БАЖАННЯ РОЗВОЮ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
на вільний землі Вашингтона, а честь і слава
творцеві тає величного діла
ЕКСЦЕЛЕНЦІЮ КОНСТАНТИНОВІ

—
СТЕФАН і ВАРВАРА ГИСА
ASTORIA, L. I., N. Y.

РОЗАЛІЯ ГРИНИШИН

✉

2846 — 34th Street
ASTORIA, L. I., N. Y.

ЩИРІ БАЖАННЯ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

засилає

ПАВЛО СТЕЦИШИН
SOUTH BROOKLYN, N. Y.

Telephone, SOuth 8-6890

MRS. HELEN E. TRZASKA

Licensed Undertaker

**

648 - 4th Avenue, Brooklyn, N. Y.
Between 18th & 19th Sta.

НЕХАЙ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
В АМЕРИЦІ

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ СВІТЛОГО РОЗВОЮ

засилають

ДМИТРО і ЗОФІЯ ДУЛІБСЬКІ
ASTORIA, L. I., N. Y.

ПРИВІТ

від

ПЕТРА ГРИНИШИНА

✉

2846 — 34th Street
ASTORIA, L. I., N. Y.

ПРИВІТ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
засновані
О. ІВАН ЖУК
БОФФАЛО, Н. Й.

ПРИВІТ
від
ОНУФРІЯ ЛІПКА
Butcher and Grocer
649
174 Pine Street
JERSEY CITY, N. J.

НЕХАЙ РОЗВИВАЄТЬСЯ
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
В АМЕРИЦІ
та нехай стане
УКРАЇНСЬКИМ ЗАБОРОЛОМ
і ГОРДОЩАМИ

КИРИЛО ПІДДУБЧИШИН
ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. Й.

БОЖЕ, БЛАГОСЛОВИ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
Х
БР. СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАЇЛА
ВІДДІЛ ПРОВІДІННЯ
PERTH AMBOY, N. J.

УКРАЇНСЬКА КАТОЛ. ЦЕРКВА
СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
В БОФФАЛО, Н. Й.

вітас
УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ
КАЛЕДЖ

ХАЙ ГОСПОДЬ БОГ БЛАГОСЛОВИТЬ
РОЗВИТКОВІ
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

—♦—
УКРАЇНСЬКІ КАТОЛИЦЬКІ ДОНЬКИ
СИРАКЮЗ, Н. Й.

GRAMERCY 7-9656
When in New York, Call at
CARPATHIA HALL
217 East 6th St. New York
FEATURES: Restaurant with good food;
Bars; Concert Hall; Suitable for Holidays;
Entertainments; Balls; Plays; Small Club
Rooms for offices and meetings; Also for
weddings, christenings and other family
and group celebrations. Make reservations by
telephone.

Managers:
BASIL LAZUTA, SIMON DEMYDCHUK

НАЙКРАЩОГО УСПІХУ
УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
бажає
ПАРОХІЯ СВ. О. НІКОЛАЯ
В ПАСЕЙКУ, Н. Й.

о. В. АНДРУШКІВ
С. ЦІМКО — І. ДУБЛЯНИЦЯ

**БАЖАЮ, ЩОВ ЦЕ ДІЛО УВІНЧАЛОСЬ УСПІХОМ
ТА ПРИНЕСЛО УКРАЇНСЬКОМУ ІМЕНИ Й
УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ЧЕСТЬ І СЛАВУ.**

Д-Р ЛУКА МИШУГА

**НЕ СЛОВАМИ, АЛЕ ДІЛОМ, ЖИТТЯМ І ПРАЦЕЮ
ДОКАЖІМ, ЩО МИ ДІТИ КУЛЬТУРНОГО НАРОДУ.**

**АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ ПРИ ЦЕРКВІ СВ. ЙОАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
НЮАРК, Н. ДЖ.**

**БЛАГОСЛОВІННЯ І ПОМОЧИ ВСЕВІШНЬОГО
НАШІЙ КУЛЬТУРНІЙ УСТАНОВІ**

Б А Ж А Є

**УКРАЇНСЬКА КАТОЛІЦЬКА ЦЕРКВА СВ. АПОСТОЛІВ
ПЕТРА І ПАВЛА В ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.**

о. ВОЛОДИМИР ЛОТОВИЧ, парох
МИКОЛА БУРАК — тростиси — МИХАЙЛО ФУРКА

**ТОВАРИСТВО СВЯТОГО ІМЕНИ
ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.**

В И Т А Є

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛІЦЬКИЙ КАЛЕДЖ

І Б А Ж А Є Й О М У

СВІТЛИХ УСПІХІВ НА СЛАВУ БОГА І УКРАЇНСЬКОГО ІМЕНИ

The Ukrainian National Association

[Incorporated]

81-83 GRAND STREET : : : JERSEY CITY, N. J.

THE oldest and foremost Ukrainian fraternal order in America. Established February 22, 1894. Over 37,000 members throughout the United States and Canada, organized into 475 branches, or lodges. Assets \$6,000,000.00.

Primary objective is to provide various forms of modern life insurance protection.

Also, to unite all Americans of Ukrainian descent; increase their national, economic, and social development; promote the principles of freedom and democracy.

For 46 years the U. N. A. has been a benefactor to thousands of widows, orphans, and cripples, as evidenced by the \$5,000,000.00 paid to them by it during that period.

The U. N. A. issues all kinds of life insurance for adults and juveniles. Premiums on its adult certificates (policies) compare very favorably with the *standard* best *ordinary* policies issued by any mutual life insurance company in this country. Its members receive dividends after two years; cash or loan, paid-up and extended insurance after three years. The Association *does not issue* to its adult members occupational substandard, intermediate, industrial intermediate, industrial monthly, or industrial weekly certificates; for premiums on these types of insurance are much higher and benefits are not the same.

At present the Association has 155% of the legal reserve. This valuation of its members' certificates is one of the very highest possessed by any fraternal order or any life insurance company in the country.

The Association also offers benefits for injuries and chronic illness; financial assistance to students and athletic teams; The Ukrainian Weekly (English-language newspaper) gratis.

Such is the U. N. A., which the younger generation is about to inherit. Its strictly democratic form of government gives all U. N. A. members, regardless of the amount of insurance they hold in it, an equal voice in formulating its policies and in managing it.

---

*If you are a member, study your certificate and know your privileges.
If you are not yet a member, you owe it to yourself to be among
the tens of thousands of other Ukrainians who are members of the
Ukrainian National Association.*

ПРИВІТ

від

ТЕОДОЗІЯ КАСЬКОВА

НЮАРК, Н. ДЖ.

ПРИВІТ

засилає

СПІВАЦЬКЕ Т-ВО БОЯН

НЮАРК, Н. ДЖ.

Є ДВА СКАРБИ ЯКИХ УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД
БОРОНИ В ПТОКАМИ СВОЄЇ КРОВІ І
ЯКИХ НЕ ДАВ СОБІ ВИДЕРТИ НІЯКІЙ СИЛІ:

ЦЕРКВА І ШКОЛА

**УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА СВ. ЙОАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
В НЮАРКУ, Н. ДЖ.**

о. М. ДАНИЛОВИЧ, парох

СЕМЕН ПИЛИПИШИН, трост.

ІВАН ЛІБО, трост.

**УКР. КАТ. ПАРОХІЯЛЬНА ШКОЛА ІМ. АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
ПРИ ЦЕРКВІ СВ. ЙОАНА ХРЕСТИТЕЛЯ В НЮАРКУ**

СЕСТРИ ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

ВИТАЄМО

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

БР. СВЯТОГО ОТЦЯ НІКОЛАЯ

ВІДД. 104 УК. НАР. СОЮЗА

В ПЕРТ АМБОЮ, Н. ДЖ.

ТЕОДОР ЮЩІК, предс.
МИХ. ВІТІВ, кас. ГАРАСИМ МІСІК, секр.

ПРИВІТ

від

БРАЦТВА СВ. ВОЛОДИМИРА

ВІДДІЛ 65 У. Н. СОЮЗУ

ELIZABETH, N. J.

ЯКІВ КРАСНОВСЬКИЙ, голова
ГР. НАЛЕПА, кас. АНД. СМІТ. секр. фін.

ЩАСТЬ БОЖЕ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ПАРОХІЯ ПРЕЧ. ДІВИ МАРІЇ

PERTH AMBOY, N. J.

СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТЯ ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ

PERTH AMBOY, N. J.

**ВИТАЄ ВСІМ СЕРЦЕМ
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ**

**бажає Йому світлого розвою та буде молити Всевишнього
за найкращий його успіх**

ПРИВІТ З ВЕСІЛЯ НЮАРК-ЕЛИЗАБЕТ, Н. Дж.

З нагоди вінчання і весілля членів співацьких Товариств
“Бояна” з Ньюарку й Елизабету, Юлії Лобур і Івана Романо-
вича, молодята, родичі й гості не забули про Рідну Школу.
На поклик одного з гостей, присутні зложили \$20.00 на привіт
у Пропамятній Книжці й шлють

НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ

ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

Молодята: ЮЛІЯ Й ІВАН РОМАНОВИЧІ
Родичі молодого: М. М. РОМАНОВИЧ
Родичі молодої: П. М. ЛОБУР

GREETINGS

from

KRAMER MOTOR CO.

1165 BOULEVARD

BAYONNE, N. J.

ЩИРИЙ ПРИВІТ

ВІД

ТЕОДОРА ДМИТРОВА

NEWARK, N. J.

ПРИВІТ

ШЛЕ

Д-Р СТЕПАН ДМИТРІВ

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР

152 SOUTH ORANGE AVENUE

NEWARK, N. J.

Greetings

from

**NORTH AMBOY
PHARMACY**

**712 State Street
Perth Amboy   New Jersey**

Phones: P. A. 4-3756 — P. A. 4-2459

Paul Hawryliw, Ph.G., Pharmacist

ВСІ... ВРАЗ... ВПЕРЕД

О. МИРОН ДАНИЛОВИЧ З РОДИНОЮ

600 HIGH STREET

NEWARK, N. J.

ПРИВІТ

БРАЦТВА ПРЕСВЯТОЇ ТРОЙЦІ

ВІДДІЛ 2 ПРОВІДІННЯ

В НЮАРКУ, Н. Дж.

ПРИВІТ ШЛЕ
ФАБРИКА МАТЕРАЦІВ

PRUDENTIAL MATTRESS SERVICE

56 KENT STREET

NEWARK, N. J.

Виробляєм всілякого рода матераци, ковдри з піря, з вати
і з вовни, студіо-кавчі і парлор-сети, спрінги і ліжка
БЕЗ РІЖНИЦІ ДЕ МЕШКАЄТЕ, ДОСТАВЛЯЄМ

Telephone, Essex 2-5197

I. SKEPKA і M. KOCHMAN

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
В АМЕРИЦІ

НЕХАЙ ЦВІТЕ, ПРОЦВІТАЄ

УКРАЇНСЬКА ЖІНОЧА ГРОМАДА
PERTH AMBOY, N. J.

ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВИ

ВІД

108-ого ВІДДІЛУ ПРОВІДІННЯ
у Стемфорді, Конн.

БОЖЕ БЛАГОСЛОВИ УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ

О. ВАСИЛЬ МАНЬОВСЬКИЙ

БОЛТИМОР, МД.

УКРАЇНСЬКА КАТОЛ. ЦЕРКОВ СВ. АРХИСТР. МИХАІЛА
BALTIMORE, MD.

молити Господа щоб

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЕДЖ

Розвивався На Хвалу Божу і Славу Українського Народу

ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ШКОЛА НАЙЦІННІЙШИЙ ЗДОБУТОК ДЛЯ НАРОДУ

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

BALTIMORE, MD.

ХОР УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

ANSONIA, CONN.

ЖЕЛАЄ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

як-найкращих успіхів та розвою на славу Бога
і Українського Народу

**БРАЦТВО СВ. СТЕФАНА В ШІКАГО, ІЛЛІНОЙ
ВІДДІЛ 221 УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ**

**ЗАСИЛАЄ
ЩИРИЙ ПРИВІТ НА
СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА
І БАЖАЄ НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ**

НА ДАР В СУМІ \$19.00 ЗЛОЖИЛИ:

Брацтво св. Стефана \$5.00, Тарас Шпікула \$2.00. По \$1.00:
Антін Марцінковський, Павло Гринчишин, Ізидор Левтюх, Пе-
тро Дідик, Михайло Онищук, Іван Гетьман, Михайло Гудз, Фи-
ліпп Т. Васильовський. 75 ц. Орест Дутчак. По 50 ц. Василь Ду-
бик, Мартин Барабаш, Микола Марущак, Йосиф Олійницький,
Петро Плюта, Мих. Микитин. 25 ц. Дмитро Ілтух. Разом \$19.

**І МИ НА ВЕСТАХ РАДУЄМОСЯ, що росте
наша Церква і наш народ в Америці**

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ

НЕХАЙ ПРОЦВИТАЄ і наш народ добра научає

**З християнським привітом
ТОВАРИСТВО ЗАПОРОЖСЬКА СІЧ
СТ. ДЖОВСЕФ, МО.**

**БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ,
НАМ УКРАЇНУ СПАСИ!
СВІТЛОМ НАУКИ І ЗНАННЯ
ТИ ЙЇ ПРОСВІТИ!**

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛІЦЬКИЙ ВЕЛИКИЙ СЕМИНАР
УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛІЦЬКИЙ МАЛІЙ СЕМИНАР
УКРАЇНСЬКА ВИЩА ШКОЛА
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
УКРАЇНСЬКА БІБLIОТЕКА
УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ

СТЕМФОРД, КОНН.

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

ШЛЕ ПРИВІТ

ЗАПОРОЖСЬКА СІЧ

ВІДДІЛ 75 УКР. НАР. СОЮЗА

DETROIT, MICH.

ГРІМКИЙ ПРИВІТ

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ

від

БР. НЕП. ЗАЧ. ПРЕСВ. ДВИ МАРІї

ВІДДІЛ 162 ПРОВІДІННЯ

НАМТРАМСК, MICH.

НЕХАЙ ЦВІТЕ КАЛЕДЖ

І РОСТЕ ПРОСВІТА —

А ВЛАДИЦІ КОНСТАНТИНУ

НА МНОГАЯ ЛІТА!

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА СВ. АРХИСТРАТИГА МИХАІЛА

У РОССФОРДІ, ОГАЙО

GREETINGS FOR

UKRAINIAN COLLEGE

from

GEORGE BACHUR, PH. D.

ANN ARBOR UNIVERSITY

Ann Arbor, Mich.

ПРИВІТ і СЕРДЕЧНІ ПОБАЖАННЯ
СКОРОГО РОЗВИТКУ

засилас

O. E. MALISKY

Attorney and Counselor at Law

**1010 Society For Savings Bldg.
Public Square
CLEVELAND, OHIO**

ОИ, БЛАГОСЛОВИ БОЖЕ
І ПРЕЧИСТАЯ МАТИ
РІДНИЙ НАРІД В РІДНІЙ ШКОЛІ
ЗНАННЯМ ПРОСВІЩАТИ!

О. СТЕПАН ПОБУЦЬКИЙ

парох Детройту, Миш.

ЩАСТЬ БОЖЕ

НА РОЗВІЙ

УКРАЇНСЬКОЇ СВЯТИНИ НАУКИ

ЖЕЛАННЯ ВІД

УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ

В ДЕТРОЙТІ, МИШ.

НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ КАЛЕДЖОВИ І БОЖОГО БЛАГОСЛОВЕННЯ

благородному починови бажають

ЮВИЛЯТ О. НИКОЛА СІМИНОВИЧ

Д-Р МИРОСЛАВ СІМИНОВИЧ

НЕХАЙ

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ В АМЕРИЦІ

СТАНЕ СІВАЧЕМ ІДЕІ

СУВЕРЕННОЇ, ХРИСТИАНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Д-Р ОМЕЛЯН ТАРНАВСЬКИЙ, Шикаго, Ілл.

ІВАН ТАРНАВСЬКИЙ, Клівленд, Огайо

Д-Р ОЛЕКСАНДЕР ТАРНАВСЬКИЙ, Диксон, Ілл.

СЕСТРИЦТВО БЛАГОВІЩЕННЯ

ВІДДІЛ 125 УКР. НАР. СОЮЗА

В ШІКАГО, ІЛЛ.

засилася привіт для

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

БРАЦТВО СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ

MADISON, ILL.

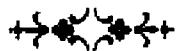
вітає щиро відкриття

УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

ЩАСТИ БОЖЕ!

ПРИВІТ

Від Українських Організацій Міста Вілінг, В. В.

УКР. ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ПР. ДІВИ МАРІЇ

о. СТЕПАН СКЛЕПКОВИЧ, предс.
ПЕТРО ВІТЕНКО, секр. — МИХАЙЛО ПАЛЮХ, кас.

СЕСТРИЦТВО ПР. Д. М. ВІДДІЛ 212 У. Н. С.

КАТЕРИНА МЕДВІДЬ, предс.
КАТЕРИНА ЛАНДЗЯК, кас. — МАРІЯ КАНЮК, секр.

БРАЦТВО СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ ВІДДІЛ 56 У. Н. С.

ІВАН КОВАЛЬЧИК, предс.
МИХАЙЛО МЕДВІДЬ, секр. — ПЕТРО ВІТЕНКО, кас.

ТОВ. ІМЕНИ Т. ШЕВЧЕНКА, ВІДДІЛ 101 У. Н. П.

ВАСИЛЬ КОГУТ, предс.
СТЕПАН ГРУШКЕВИЧ, секр.— ВАСИЛЬ РЕВАКОВСЬКИЙ, кас.

БРАЦТВО ІМЕНИ СВ. МИКОЛАЯ

ВАСИЛЬ КОГУТ, предс.
ПЕТРО ВІТЕНКО, секр. — ЮРІЙ СЄВНІЙ, кас.

БР. СВ. ВОЛОДИМИРА і ОЛЬГИ, ВІДДІЛ 99 ПРОВІДІННЯ

ВАСИЛЬ ЧАЙКОВСЬКИЙ, предс.
МИХАЙЛО ПАЛЮХ, секр. — АНАСТАЗІЯ РАФА, кас.

УКРАЇНСЬКИЙ ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ ВІДДІЛ 26

КАТЕРИНА ЛАНДЗЯК, предс.
КАТЕРИНА МЕДВІДЬ, секр. — АННА СОЛЕЦЬКА, кас.

УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДЕЧНИЙ КЛЮБ

СТЕПАН КАНЮК, предс.
АННА ДУТКЕВИЧ, секр. — КАТЕРИНА КОВАЛЬЧИК, кас.

БАЖАЮ НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ

**о. СТЕПАН СКЛЕПКОВИЧ
ПАРОХ**

НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ І ВДОВOLEННЯ
ДЛЯ ТРУДЯЩИХСЯ

желає

О. МИХАЙЛО ПРОДАН
TERRYVILLE, CONN.

ХРИСТИЯНСКИЙ ПРИВІТ

складає

УКРАЇНСЬКА КАТОЛ. ЦЕРКВА
СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
В СЕЙЛЕМ, МАСС.

ПРИВІТ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА
передсилає
УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛІЦЬКИЙ
ТИЖНЕВИК В КАНАДІ

"УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ"

Виходить вже 16 років на 8 сторінок
великого формату

Річна передплата в Америці — \$2.50

UKRAINIAN NEWS

10012—109th St. Edmonton, Alta.
CANADA

РАДІСНО ВИТАЄМО
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕДЖ
БР. СВ. АРХІСТРАТИГА МИХАІЛА
ВІДДІЛ 368 УКР. НАР. СОЮЗА
WOONSOCKET, R. I.

ЗА УРЯД:

Я. ШАРАВАРА, предс.
М. ПРОРОЧОК, кас. - І. ПРИХОДА, секр.

ЩІРІ ПОБАЖАННЯ

для
УКРАЇНСЬКОГО КАЛЕДЖА

Х

ВАСИЛЬ КОПКО
SALEM, MASS.

УКРАЇНСЬКОМУ КАЛЕДЖОВІ
БОЖЕ ПОМАГАЙ І ЩАСТИ

—♦—
45 ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК

АМЕРИКИ

MANCHESTER, N. H.

ДОДАТКОВИЙ ВИКАЗ ЖЕРТВ (ДО СТОРІН 147-151)

\$45.00 жертва Укр. кат. Церкви, брацтв і товариства. Відмінні, В. Вір. (з того 1 стор. привіт).

По \$25.00 жертва: Відділ 21 Союзу Україноок Америки, Бруклін, Н. І., (з того ½ стор. привіт); Церква св. Івана Хрестителя, Детройт, Міш., (з того ½ сторони привіт).

По \$20.00 (з того всім уделено по ½ сторони на привіт) жертви: п. Петра Томашевського; пп. Креденсорів; п. Івана Кривчука; п-і Марії Колодчак; п-і Анастазії Зелязко; Родини Червінків — всі з Філадельфії; Родини Романовичів з Ньюарку-Елизабет; — Т-ва Запорожська Січ, Ст. Джозеф, Мо.; — Б-тва св. Степана, відділ 221 У. Н. С., Шпикаго, Ілл.; — о. Степана Побуцького, Детройт, Міш.

шиген; — Церкви св. Духа, Бруклін, Н. І.

\$12.00 жертва Апостольства Молитви при Кафедральній Храмі, Філадельфія, Па.

\$10.00 жертва Брацтва св. Дмитрия, відділ 32 Провядіння, Бруклін, Н. І.

Справедливі помилки: На стороні 150, у виказі жертв (слова Філадельфії) напечатано, що укр. кат. Церква св. Івана Хрестителя з Фреквіна, Па., жертвувала \$15.15. Має бути: з Мейзвілла, Па.

ЧИСЛЕННІ ПИСЬМЕННІ І ТЕЛЕГРАФІЧНІ ПРИВІТИ, ЩО НАСПІЛИ НА СВЯТО КАЛЕДЖА. ПЕРЕДАНО ДО АРХИВУ КАЛЕДЖА.

